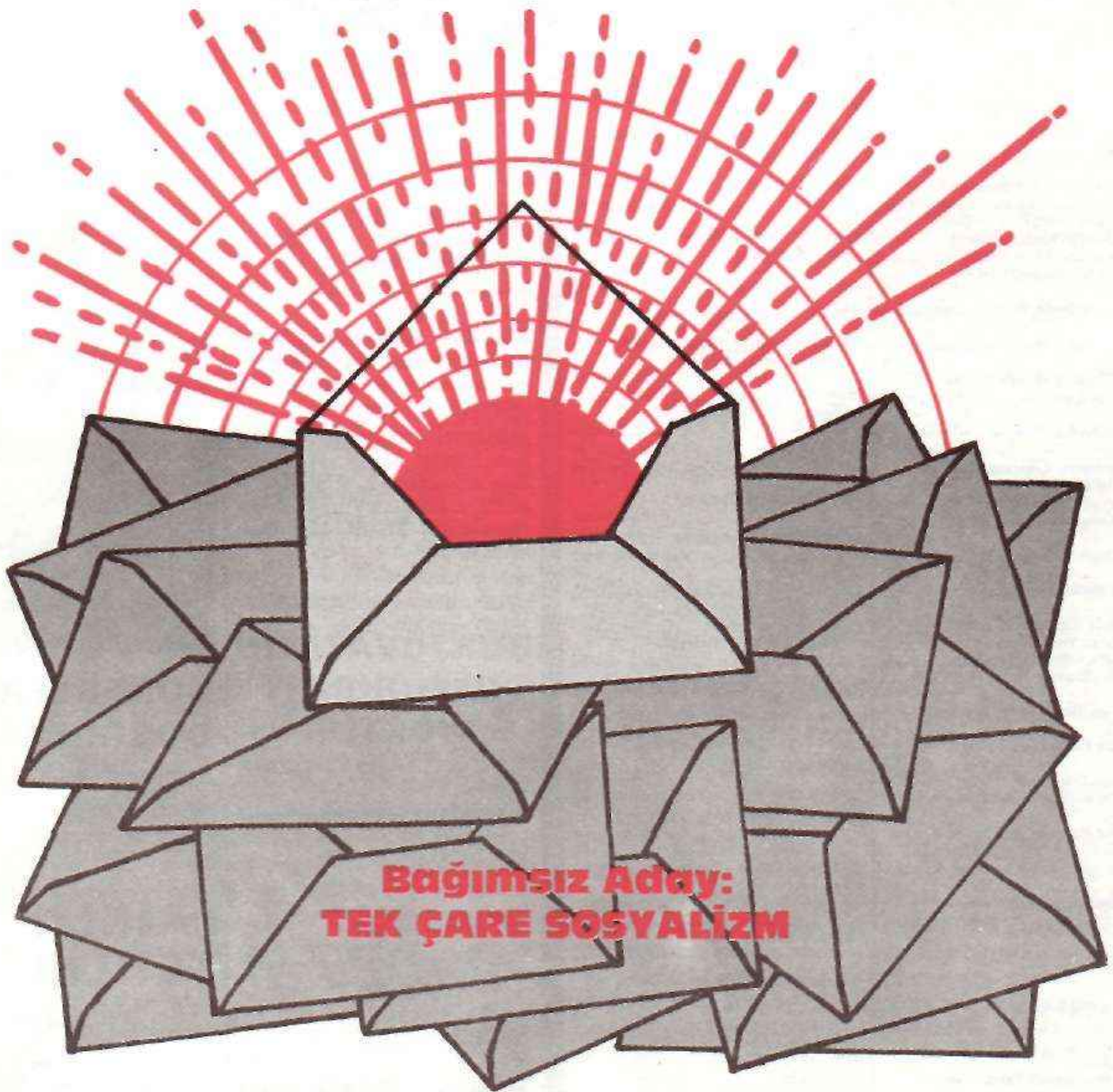
SAYI: 4 EKİM 1987 800 TL.- (KDV DAHİL)

ÖZAL DARBENİN GÜNAH KEÇİSİ OLDU

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

Bağımsız Aday: TEK ÇARE SOSYALİZM

Daha Temiz Daha İyi Yalçın Küçük • Burjuvazinin Demokratı Yoktur - Haluk Yurtsever

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

SAHİBİ: DÖNEM YAYINCILIK adına BİLGESU ERENUS
YAYIN DANIŞMA KURULU BAŞKANI: YALÇIN KÜÇÜK
GENEL YAYIN YÖNETMENİ: ERHAN TEZGÖR
GENEL KOORDİNATÖR: MEHMET EMİN SERT
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: ORHAN GÖKDEMİR
GRAFİK DÜZENLEME: İSMET ADA

MERKEZ: Konur Sokak 73/9 Tel: 125 93 78 • BASKI: MAYA Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. Tel: 125 26 95 - 118 63 80 • ABONE KOŞULLARI: Yurtiçi Yıllık: 7.500 TL.- Yurtdışı Yıllık: 50 DM • DAĞITIM: Hürriyet Holding A.Ş. POSTA ÇEKİ NO: 28155.7 • İŞ BANKASI Akay Şubesi Hesap No: 350 383

1987 / 4
EKİM

Çizgiler:
Nezih DANYAL
Kemal BULUŞ
Talip DİLBER
İlhan TAÇ
Ufuk UYANIK

Fotoğraflar:
Metin KARAŞAHİN
İzzet KEZER
Hakan SÜREK

KEMAL PAŞA'NIN YASALARI İŞLETİLİYOR

Dev-Sol'a DARBE

• •

SOSYAL DEMOKRAT ÇÖPÇATANLIK DİSK'İN İŞİ DEĞİL

BAŞTÜRK, DİSK'İN MİRASINI SHP KAPISINDA YEMEMELİDİR.

Abdullah Baştürk'ün DİSK'in adını kullanarak SHP içinde bir yer edinmeyi bir politika haline getireceği anlaşılıyor.

SHP-DSP birleşmesini reddedenlerle "DİSK olarak açık mücadele edeceğini" açıklayan Baştürk'e, artık DİSK'i burjuva politikasına alet edemeyeceği hatırlatılmalıdır.

TARTIŞMA-ELEŞTİRİ

BURJUVAZİNİN DEMOKRATI YOKTUR

Haluk YURTSEVER

TARTIŞMA-ELEŞTİRİ

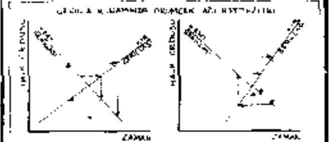
OYUNUN İKİNCİ PERDESİ ERKEN SEÇİM

Ali Rıza KÖSE

Bir Referandumun Düşündürdükleri

DAHA TEMİZ DAHA İYİ

Yalçın KÜÇÜK

DÜNYA BARIŞ GÜNÜNDE GÖÇEN BİR GÖÇMEN VE ASRİ MEZARLIKTA YATABİLMEK

Bilgesu ERENUS

DÖNEKLERİ DOĞRULAMAK

LAİKLİK TEHLİKEDE

Çev. Demet BARAN

BU SAYIMIZ

Bir yayın için, bir dergi için, belki de en mutlu sıkıntı okuyuculardan gelen "bulamıyoruz" uyarılarıdır; bugünlerde bunları çokça duymaktan dolayı mutluyuz. Stockholm'dan Türkiye'ye, Kadıköy'den Ankara'ya bir ölçüde azarlayan bir tonda olsa da Toplumsal Kurtuluş'un bulunamadığını ve yetmediğini bildiren telefonları alıyoruz. Aldığımız bütün tepkiler sevindiricidir; teşekkür ediyoruz.

Henüz dağıtımımıza olumlu yönde etkide bulunabilmekten uzağız: Dağıtımımızı yapan kuruluş Toplumsal Kurtuluş'u her yerde bulundurabilmeye özen gösteriyor. Birçok bayide ayın ilk haftasında biten dergimizin bazı bayilerde ise daha az satması ihtimal dahilindedir, şu aşamada bunu bilemiyoruz. Kısa bir zaman içinde durum belli olunca dağıtımımızı daha iyileştirebilmeyi umuyoruz.

Yalnız nicel değil nitel olarak da soruluyoruz: Biz, Toplumsal Kurtuluş'un çizgisinin açık olduğunu sanıyoruz. Ancak bize ulaşan, mektup yazan, yazı gönderen, büromuza gelerek sorularını sözle ifade eden dostlarımızdan ve okuyucularımızdan en çok "platform" veya "cephe" sözlerini işitiyoruz. İşittiklerimizde bir ölçüde gerçek payı bulmakla birlikte, bu sözcüklerin bu kadar çok söylenmesini, hem yaptığımızın yeniliğine ve hem de eski terminolojinin çekiciliğine bağlıyoruz.

Çok açık olarak tekrar yazmak gereğini duyurum: Platform dergisi değiliz. Kimseyle kurulmuş bir platformumuz yok; görüşlerimiz çok açık ve görüşleri açık olanları, ilk sayıdaki "Çıkışımız" yazısı çerçevesinde birarada olmaya çağırıyoruz.

Cephe dergisi değiliz: Cephe ciddi bir iştir. Sürekli cephe çağrıları yapmakla cephe kurulamayacağının artık anlaşılmış olması gerekiyor. Hazırlıksız cephe çağrılarının ne vahim sonuçlar verdiğini, Kemal Türkler'in ünlü UDC çağrısından da hatırlıyoruz. Her gün "cephe" sözcüğünü tekrarlayanların bir bölümünün hiç de cepheci olmadıkları, kendi görüşlerinde en küçük bir esneklik göstermediklerini de biliyoruz.

Çok açık söylemeliyim: Marx'ı, Engels'i, Lenin'i, Stalin'i, Dimitrov'u çok ciddiye alıyoruz ve her zaman referans olarak bakıyoruz. Yolumuz aydınlıktır. Ama kimse bize ne yapacağımızı söylemeyecektir. Aydınlık yolumuzda biz kendimiz yürüyoruz.

Cephe dergisi değiliz ve şu anda bir cephe kurmaya da çalışmıyoruz. İktidar irademiz çok katı ve keskindir ve iktidara gidebilmek için ise son derece esnek davranıyoruz.

Kendi formüllerimizde ısrar ederek esnek olmak mümkün değildir, yıllar yılı sosyalist devrime inandım ve bunu savundum. Dergi'ye son biçimini vermede bana yardım eden, bütün yazıları titizlikle okuyup değerlendiren Mesut Odman arkadaşım da aynı inançtadır. Ancak biz şu aşamada Toplumsal Kurtuluş'ta "sosyalist devrim" isteğini bir slogan haline getirmek istemiyoruz. Burjuvazinin tümünün veya bir bölümünün devrimci ya da demokrat olduğu düşünceleri bizim çok dışımızdadır, fakat, devrimci demokrasi isteklerine saygı duyuyoruz. Türkiye'nin somut durumunda devrimci demokratik halk iktidarı ile sosyalist iktidar arasındaki mesafenin çok kısalmış olduğunu düşünüyoruz. Bu mesafeyi bir de beraber yürüyerek ölçmek istiyoruz.

Yazılarımız ve tutumumuz budur. Bunu alışılmış sözcüklerle platform veya cephe ile karıştırmamak gerekir. Platform değiliz ve cepheyi ikide bir, sarhoşların namaz duası gibi, tekrarlamanın doğru olmadığını düşünüyoruz. Cephe ciddi iştir ve cephe, güçler ve güçlüler arasında kurulur. Gerektiğinde ve zamanı geldiğinde gerekeni yapacağımızdan kimsenin kuşkusu olmamasını diliyoruz: Çünkü kişiliğimiz esnekliğe ve iş yapmaya elverişlidir.

Bu Dergi'yi omuzlayanların, Aydın Belgesi'ni çekenler, Ekin'i kuranlar, Bilar'ın tescilini yaptıranlar, aydınlarla dayanışma için Türkiye'ye gelenleri karşılayanlar, yedi yıllık aradan sonra 1 Mayıs'ı düzenleyenler, evlerini açlık grevlerine açanlar, Referandum'da en doğru tutum ile kampanya hazırlayanlar ve şimdi de seçimde bağımsız sosyalist ve devrimci demokrat adaylar için diğer hareketlerle harekete geçenler ve bütün bunların içinde kendi politik görüşlerini hiçbir zaman inat haline getirmeyenler olduğu unutulmamalıdır. Bu Dergi'yi omuzlayanlar her gün cephe lafı edenlerden çok daha fazla esnek olabilenlerdir.

Esnekliğimiz kararlılığımızı gölgelememelidir.

Genel Yayın Yönetmeni olarak Toplumsal Kurtuluş'ta çıkan her yazıya katıldığımı söyleyemem ve her yazıya katılmak gerektiğine de inanmıyorum. Hedefte ortaklık, tartışılabilir olması, mücadeleye inançlı olmak, benim bir yazıyı yayınlamam için yeterlidir.

Her sayıda yeni imzalar görmek istiyoruz. Zeynep Işık da ilk imzasını Toplumsal Kurtuluş'a atıyor ve kadının kurtuluşuna ince yaklaşımını beğeneceğinize umuyorum. Ayfer Tunç'u daha önceki yazılarından biliyoruz, bu kez Ayla Kutlu'nun romanını eleştiriyor. Yazılarını sürdürmelidir. Bu sayıda ilk kez yazısına yer verdiğimiz Avukat Şanlı Aslangül'ün de yazılarının sürmesini bekliyoruz.

Bilgesu Erenus, cezaevi önlerinin direniş sembolü Didar Şensoy'a bir son ev bulma işi ile, Deri-İş greviyle dayanışma toplantısında şarkılar söyleme arasında yazılarını yazıyor. Bu sayımızda size, tutukluların Didar Ablası'nı anlatıyor.

Ali Rıza Köse'nin incelemesi, seçimlerdeki politik tutumumuza açıklık getiriyor. Rusça ve İngilizce'den çevirilerimiz dış dünya ile teması koparmamayı amaçlıyor. Haluk Yurtsever ile Yalçın Küçük'ün yazıları, geçen sayımızda eksikliğini duyduğumuz içerikli inceleme boşluğunu dolduruyor. Fazıl Sayar'ın incelemesi ise Referandum'da söylenmeyenleri size ulaştırıyor. Bu sayımızın bir önceki sayıdan daha çok gelecek sayımızdan daha az beğenilmesi dileğiyle.

Erhan Tezgör

KILPAYI DEMOKRASİ DÜĞÜMLENİYOR

I
ÖZAL, DARBENİN GÜNAH KEÇİSİ OLUYOR

4 Eylül 1987 Çankaya'dan Açıklama:

"Daha önce kamuoyuna duyurulduğu gibi, sayın Cumhurbaşkanımız 12 Eylül tartışma konusu yapılmadığı sürece televizyonda iki konuşma hakkını da kullanmayı düşünmemektedir."

Referandum Kampanyası sonuna yaklaştığı sırada Çankaya'da yapılan bir açıklama ile DYP, SHP, DSP ve diğerleri Çankaya'dan bir "aferin" aldılar ve uslu durmuş oldukları için Evren tarafından artık azarlanmayacakları müjdesine kavuştular. Milli Güvenlik Konseyi eski Başkanı ve Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, referandum kampanyasında 12 Eylül'ün tartışılmadığını görerek televizyon ve radyodaki "iki konuşma hakkını da kullanmayı" düşünmediğini açıkladı. Böylece referandum kampanyasında tüm burjuva partileri ve onların destekçilerinin uslu durmuş oldukları ortaya çıktı.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, politik stajını yapıyor ve burjuva politikacılığının geleneksel hokkabazlıklarını öğrenmeye başlıyor; Demirel ile Ecevit, burjuva iktidarını sürdürebilmek için, kitlelerin hedef şaşırmasını sağlamada ustalaşdılar. Her üçü de referandum kampanyasında Eylül Darbesini ve Eylülizmi unutarak zayıf bir hedef olarak gördükleri Turgut Özal'ı seçip, Kenan Evren'i ve Eylülistleri rahatlattılar. Artık Turgut Özal'ı, Eylül Darbesi'nin günah keçisi yaparak, darbenin asıl kazançlısının burjuva iktidarı ve kendileri olduğunu gösterdiler.

Bir süre daha, İnönü, Demirel, Ecevit, kitlelerin asıl hedefini gözlerden gizleyebilmek için Turgut Özal'ı günah keçisi yapacaklar ve Eylül Darbesi karşısında bilinçlenmeyi önleyebilmek için ikide bir gidip bir iki darbe ile günah keçisini döğecekler. Bundan Kenan Evren ve arkadaşlarının da mutluluk duyacaklarından hiç kuşku duyulmamalıdır; Evren, kendi veliahtı Turgut Sunalp'tan daha iyi bir Eylülist olduğunu kamtlayan Turgut Özal'dan böylece küçük bir intikam almış olacaktır.

Tekelci bürokratların yönetimindeki Bab-ı Ali basınının yarattığı havaya aldanarak iktidarı elinde tuttuğuna inanan Demirel, 2 Eylül Günü ilan ettiği Referandum Beyannamesi ile militarist güçlerle tam bir uyum içinde olduğunu açıkladı. Demirel, Beyannamesi'nde şunları söyledi: "Anayasayı tümden değiştireceğiz de demiyorum. Bu anayasanın içerisinde değişecek önemli unsurlar vardır. Tüm lafı benim lügatımda hiç geçmez." Bunları açıklayarak, Demirel, kendi yasaklarının dışında 1982 Belgesi'nin tümüne sahip çıktığını ortaya koydu ve "beyannamesinde iktidar için gayri meşru demediğini" tekrar tekrar belirtti. Kaynağını 12 Eylül'den alan bir hükümete Demirel'in gayri meşru demesi beklenmiyor.

Demirel, Referandum Beyannamesi'nde şu soruyu sordu: "Memleketin idaresine talip olanlar, devletin en mümtaz varlığı olan silahlı kuvvetlerle hesaplaşmaya kalkar mı?" Demirel, kendi sorusuna cevabı kendisi verdi: "Türkiye'de orduyla hesaplaşacak siyasetçi kim varsa, bana göre akılsızdır." Akıllı Demirel, böylece Darbe'nin ilk zamanlarında yabancı basına ima ettiği ve Cumhuriyet Gazetesi fıkra yazarlarına söyleyerek yurt içinde sirkülasyonunu sağladığı "hesap sorarım" övünmelerini geri almış oluyor.

Süleyman Demirel'in referandum kampanyasının sonunda açıkladığı politikayı, DSP başkanlığını eşinden devraldıktan sonra Bülent Ecevit, Çankaya'nın kapısında daha açık bir duruma soktu. Bülent Ecevit, birtakım göstermelik hasipcilik oyunlarıyla karşı olduğu izlenimini vermek istediği MGK Başkanı Evren'le Çankaya'da görüştükten sonra "Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile yıllar sonra tekrar görüşmekten ve kendisini sağlıklı görmekten mutlu olduğunu" açıkladı. Ecevit de, Demirel benzeri, eski genelkurmay başkanlarının, ateşten kendi kestanelerini topladığına inanıyordu; Darbe, Demirel ve Ecevit'in önündeki güçlükleri temizlemek için yapılmıştı. Bu nedenle Ecevit Darbe'yi gerçekleştiren kuvvetlerin başkanını "sağlıklı görmekten" çok mutlu oluyordu.

Ecevit, kendisini deviren komutanla görüşmesinin üzerinde yarattığı duygular için de şunları söyledi: "Geçmiş üzerinde durmamak görüşündeyim." Ecevit, "geçmişe mazi derler" havasını çalıyordu. Peki, Ecevit'in Çankaya'ya Evren'i ziyarete gitmesi askeri rejimi aklaması anlamına geliyor muydu? Gazeteciler Ecevit'e bu soruyu sordular ve şu cevabını aldılar: "Bu görüşmenin, yavaş yavaş demokratik rejimin oturmakta olduğunu gösterdiğine inanıyorum. Gerektiği zaman her koşulda mücadeleme veririm ama gerektiğinde, devletin işlemesi bakımından üzerime düşen görevi yaparım." Ecevit, burjuvazinin hırsı yeteneklerini aşan bir politikacısı olarak "gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" diyor.

Artık SHP, DYP ve DSP, 12 Eylül'ü meşrulaştırmakta birleşiyorlar. Ancak darbenin halkın üzerinde, işçilerin ücretlerinde, memurların maaşlarında, devrimcilerin vücutlarında izleri ve dinmeyen acıları var, bunlar ne olacak? Bunlar için bir günah keçisi olacak: Turgut Özal. Artık kitlelere, safdillere, işçilere, köylülere, acılarını hatırladıkları zaman Turgut Özal adındaki günah keçisi gösterilecek ve herkes günah keçisini taşlıyarak bu devran devam edecek.

II
DEMİREL, İSMET PAŞA'YI TEKRARLIYOR

Süleyman Demirel, DP iktidarının gözde bir yöneticisi olarak Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yaparken, gözde muhalefetin gözde lideri de İsmet Paşa idi ve öyle görünüyor, muhalefet lideri İsmet Paşa, muhalefete düşen Demirel'i en çok etkileyen politikacı olmuştur. Demirel, 1980 Darbesi ile yönetimden uzaklaştırılıp iki gözaltı dönemi yaşayınca, 1950 yılında yönetimden uzaklaştırılan İsmet Paşa'yı kendisine model seçiyor.

Br: Demirel, İsmet Paşa gibi, muhalefette iken solculara göz kırpıyor. 1980-1987 yılları arasında Demirel, bir zamanlar kendisini en ağır bir biçimde eleştiren çevrelerin gözüne girmesini becerdi. Yarın türünden dergilerde demeçleri yayımlandı ve Cumhuriyet Gazetesi'nin sayfalarında baş köşeye oturdu.

İki: Demirel, eski karşıtlarını kendisine dost yaptı. Nadir Nadi bile Demirel'in Güniz Sokak'taki evine gidip kahvesini içti ve tatlı sohbetinden yararlandı. Aziz Nesin, Uğur Mumcu, Demirel'in evinde demokrasiyi kurtarma tartışmaları yaptılar ve kapısında neşeli fotoğraflar çektirdiler.

Üç: Öro-komünist aydınlar, "Behice Boran, Ahmet Kaçmaz, Doğu Perinçek'e özgürlük gelecek veya anayasa delinecek" sözleriyle kendilerini kandırarak Demirel'in yasağının kalkması için kampanyalar açtılar. 1982 yılında, 1982 Belgesi'ne "hayır" oyu veren aydınların bir bölümü, Demirel'in yasağını kaldırabilmek için aynı belgeye bu kez "evet" dediler.

Dört: Demirel'in yönetimindeki demokrasiye "Filipin demokrasisi" adını veren İlhan Selçuk ve arkadaşları, Demirel ile birlikte "Kılpayı Demokrasisi" için kampanya açtılar ve bu kampanyada kendileri gibi düşünmeyenleri insanlık onuruna sahip olmayanlar olarak damgaladılar.

Beş: İsmet Paşa'yı tekrarlayarak Demirel, referandum kampanyasında hemen hemen profesörlerle görkemli toplantılar yaptı. Demirel, iktidarda olduğu zaman hürriyetine kastettiği üniversite için "üniversite hür olmalıdır" dedi. Demirel, bir otelin lobisine topladığı 74 profesöre demokrasi dersi vermeye kalktı; bunlar içinde Demirel'e "evet" kampanyasına katılan 1402 sayılı yasayla görevlerinden uzaklaştırılan profesör Aydın Aybay ve Rona Aybay kardeşler de vardı. Demirel'in profesörleri arasında Aydınlar Ocağı Başkanı Süleyman Yalçın ve 1982 Belgesi'ni hazırlayan komisyonun başkanı Orhan Aldıkaçtı da yer aldı. Profesör Aldıkaçtı, Demirel'in demokrasi dersinden sonra, etkilenmediğini söyledi.

Ancak Süleyman Demirel, bir referandum konuşmasında ve söz arasında Behice Boran ile Doğu Perinçek'e sahip çıktıktan sonra, tıpkı İsmet Paşa gibi fazla ileri gittiğini ve iktidara çok yaklaştığını düşünerek, 141, 142 ve 163. maddeler için "ben hiçbir taahhüte girmiyorum" dedi. Bu sözler, Ali Sirmen'e, "bu adam aynı adamdır" yazısını yazdırdı.

Demirel, muhalefetteki İsmet Paşa'yı tekrarlarken tarihte benzer senaryoları yazıyordu. İsmet Paşa, uzun yıllar kendi yanında çalışan ve iktisat bakanlığını yapan Celal Bayar iktidarı alınca, halkı, kendisiyle Bayar arasında ciddi bir karşıtlık olduğuna inandırmakta güçlük çekti. Referandum sonuçları, Demirel'in de, geniş kalabalıklar toplamasına karşın, ekonominin yönetimini bıraktığı Turgut Özal'a karşı yürüttüğü kampanyada, halkı arada önemli bir fark olduğuna inandırmakta güçlük çektiğini gösterdi.

Celal Bayar, Adnan Menderes'i de yanına alarak, 1950 yıllarında hep, kendilerinin başlıca sorumlu olduğu 1950 öncesine geri dönüşle, devr-i sabık ile korkutuyordu. Turgut Özal da, kendisinin de sorumlu olduğu 1980 öncesini kullanarak halkı korkutmaya çalışıyor.

1950-1960 yılları arasında Bayar-Menderes yönetimi, kendilerinin de sorumlu oldukları 1950 öncesini göstererek rejimlerini ayakta tutmaya çalıştılar. 1980-1990 yılları arasında da Evren-Özal ikilisinin, kendilerinin de sorumlu oldukları 1980 öncesi yıllar için bir öcü yaratarak rejimlerini korumaya çalıştıkları ve çalışacakları anlaşılıyor.

Referandum sonuçları Evren-Özal için bir başarı olmamakla birlikte en kötümser tabloyu Demirel için ortaya koyuyor. Bu tablo son derece kötümser olduğu için de burjuva basını kesinlikle gözardı etmeye çalışıyor.

Referandumda çıkan bir tek sonuç var: 1950-1980 döneminde DP ve AP kalesi olan iller, Demirel'e karşı oy kullandı. Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Orta Anadolu kentlerinin çoğu, 1950-1980 yılları arasında hep DP-AP kalesi oldular ve şimdi bunların devamı olan DYP karşıtı bir tutum alıyorlar. Bu son derece doğaldır; Bu kentler, gericilik arasında daha gerici bir alternatif buldukları zaman buna meyletmekte tereddüt göstermiyorlar.

Referandum, Demirel ve çevresini kendi kalelerinde vurdu.

Demirel, İsmet Paşa'yı tekrarlarken, 1987 sonbaharında 1954 Mayıs ayında İsmet Paşa'nın karşılaştığı yenilgiyi tekrarlamak kaygısına düşüyor.

DEMİREL'İN EVETÇİ AYDINLARI

Sıdıka Su, Adnan Özyalçıner, Alpay Kabacalı, Aydın Aybay, Aziz Nesin, Ali Özgentürk, Argun Mücelдili, Ahmet Soner, Dr. Ahmet Ekinci, Arif Damar, Ahmet Miscioğlu, Atila Sıralar, Aytül Özkan, Ali Taygun, Ali İnce, Atila Karaduman, Atila Aşut, Ahmet Hulusi İnce, Ayla Erkan, Ali Rüzgar, Akif Tartan, Aziz Çalışlar, A. Hicri Dizgören, Ataman Tangör, Ali Kurt, Arif Merdol, Bahri Sacca, Bülent Kayabaş, Celile Toyon, Cihat Barışta, Cengiz Yurtoğlu, Cevat Geray, Demirtaş Ceyhun, Demir Özlü, Derya Sürekli, Edip Akbayram,

Emil Galip Sandalcı, Erdal Öz, Erdal Özyağcılar, Ender Kamil boyacı, Esat Timur, Erdoğan Karayel, Ekrem Aslan, Erkan Uysal, Esat Papila, Erdoğan Artış, Ejnan Çelik, Fatma Markoç, Fatih Apoz, Genco Erkal, Gencay Gürsoy, Güler Ülüş, Güngör Göktan, Gülten Taşdemir, Hasan İzzettin Dinamo, Haluk Gerger, Halib Kurt, Hasan Gülşan, Hatice Çetinay, Hakkı Özkan, Hüseyin Başaran, Hüseyin Deniz, Halil Zor, Haşmet Zeybek, Aşık İhsani, Kemal Sülker, Kadir İnanır, Kayıhan Keskinok, K. Deniz Öğüt, Kemal Engin, Lebibe Perinçek, Lütfü Öztürk, Metin Özek, Murat Belge, Muzaffer İzgü, Müjdat Gezen, Metin Bozdemir, Muzaffer Altay, Müzehher Vanu, Muharrem Kılıç, Mehmet Akan, Metin Cengiz, Mehmet Tokluk, Mustafa Ekmekçi, Mustafa Dilmen, Mustafa Kemal Demircan, Muzaffer Ayhan Kara, Mete Göktuğ, Mehmet Özdemir, Nurullah Kurum, Nagihan Bayram, Nur Sürer, Nesrin Arman, Nida Çağlar, Nazım Destanoğlu, Nejla Velidedeoğlu, Onat Kutlar, Osman Şahin, Orhan İyiler, Ökkeş Sevim, Özen Aşut, Rona Aybay, Reçin Teksoy, Remzi Tartan, Remzi İnanç, Sennur Sezer, Sadettin Malkoç, Sabahattin Tosun, Süleyman Coşkun, Sait Tanaçan, Salih Kalyon, Seyit Nezir, Samim Akay, Sezal Gülşen, Server Tanilli, Sabahattin Çetin, Saffet Nezihi Bölükbaşı, Şerif Gören, Şirin Tekeli, Tarık Akan, Timor Selçuk, Tanju Gürsu, Tarık Zafer Tunaya, Türkan Erkin, Turan Candan, Ufuk Engin, Yaşar Kemal, Yavuz Top, Yılmaz Zafer, Yılmaz Elmas, Zeki Ökten ■

SÜLEYMANCI PROFESÖRLER

Asaf Savaş Akat, Şener Akyol, Orhan Aldıkaçtı, Cemal Alemdaroğlu, Önder Arığ, Aydın Aybay, Rona Aybay, Aydın Aydınoğlu, Mustafa Aysan, Cevat Babuna, Erol Cilan, Esat Çam, Eren Çavusoğlu, Fadıl Cerrahoğlu, Tansu Çiller, Toker Dereli, Orhun Demircan, Mustafa Dilber, Nihat Dinçer, Güzin İlksu, Süheyl Donat, Akın Düren, Nusret Ekin, Tunç Eren, Kemal Erkıral, Siyami Ersek, Kıvanç Ertop, Tevfik Ertüzün, Ergun Göksal, Emre Gönensay, Sevim Görgün, Ali Görper, Muzaffer Gürakar, Sait Güven, Yaşar Gürbüz, İstemi Gürel, Hüseyin Hatemi, Zeyyat Hatipoğlu, Akın İlkin, Mustafa Kafalı, Sedat Katırcıoğlu, Emre Kongar, Özcan Köknel, Abdullah Kuran, Erol Manisalı, Fikret Öçal, Selçuk Özçelik, Melih Özer, Kadir Özdeğer, İhsan Özgen, Safa Reisoğlu, Murat Serter, Metin Sözen, Nurettin Sözen, Hamdi Süter, Sabih Tansel, Suavi Topçuoğlu, Ayhan Toraman, Ruknettin Tözüm, Salih Turan, Nuri Unan, Yüksek Ülken, Besim Üstünel, Vakur Versan, Süleyman Yalçın, Memduh Yaşa, Mehmet Yazıcı, Ali Sait Yüksel, Ömer Aksu, Orhan Demircan, Nazif Bağnaçık, Zeynep Devren, İbrahim Kardanoğlu, Bülent Pamukçu, İhsan Dorsan. ■

III

İNÖNÜ GÜZELLEMESİ BAŞLIYOR

Referandum Kampanyası'nın ortalarında Demirel'in barometresinin yükseldiğinin belirgin bir biçimde ortaya çıkması ve Demirel'in iktidarı artık elinde tuttuğuna inanan safdil solcularla sürdürdüğü balayını bozması, bazı yazarları birdenbire bir açmazın içine soktu ve bu açmaz ile burjuva basının bir bölümünde "İnönü Güzellemesi" başlayıverdi. İnönü Güzellemesi ile birlikte de birdenbire "CHP Ruhu" ortaya çıkıverdi ve bunun arkasından "Dev" uyanmaya başladı.

Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlığı kesin görülürken Uğur Mumcu, Erdal İnönü'yü cumhurbaşkanı ilan etti. Fıkra yazarları, SHP'nin mitinglerini şişirerek yazmaya başlarken, Cumhuriyet Gazetesi'ne Hasan Cemal'in meddahı olarak giren Cüneyt Arcayürek de kampanyaya katılarak, herkesin evinde seyrettiği Erdal İnönü'nün televizyon konuşmasını bir de Cumhuriyet okurlarına anlattı. Cumhuriyet'in birinci sayfasından itibaren yayımlanan "TV'yi izlerken 'Evet' " başlıklı son derece bilimsel ve ancak büyük gazetecilerin kaleminden çıkacak yazısına şöyle başladı: "Bravo Erdal İnönü'ye, candan ve içten alkışlar SHP liderine. TV'deki son konuşmasında İnönü milyonlara seslenirken, bir konuşmacıyı kimi zaman kısıtlayan bütün engelleri aştı. Doğrusu "Bravo Arcayürek'e", televizyondan futbol maçı anlatan Halit Kıvanç'ı hiç aratmıyor ve Hasan Cemal'in Cüneyt Arcayürek'e bir maaş ikramiye vermesi gerekiyor.

"İşte ben buna 'miting' derim. İşte, ben buna 'örgüt' derim. İşte, ben buna 'kalabalık' derim. İşte, ben buna 'katılım' derim. İşte... İşte... İşte..." Noktalamaları da dahil bu inanılmaz yazı da Yalçın Doğan'ın *kaleminden* çıkarak Cumhuriyet'in birinci sayfasında Cüneyt Arcayürek'in yazısının yanındaki yerine oturuyor. Ve devam ediyor: "İzmir- geçen hafta İstanbul'da Pendik alanında uyanan dev İzmir'de ayağa kalkarak yürüdü." Aynı günkü yazısında Uğur Mumcu da, daha önce Pendik'te uyandırdığı CHP Devi'ni SHP kılığında İzmir'de yürütüyor.

Bir İnönü Güzellemesi'ne ihtiyaç var: Uğur Mumcu, 1960 yıllarının sonlarına doğru net bir biçimde karşı çıktığı CHP'nin şimdi ruhuna razı oluyor. Baba İnönü'yü sert bir biçimde eleştirme dönemini geride bırakıp henüz politikada toyluğu aşamayan SODEP veya SHP *Genel Başkanı olarak bütün* tercihlerini sağ politika ve kişiler için kullanan oğul İnönü'yü güzelleştirmeye, cumhurbaşkanı olmasa bile cumhurbaşkanı adayı yapmaya çalışıyor.

Bütün bu güzellemeler şimdilik 7 Eylül'e kadar sürmüşe benziyor. 8 Eylül'den itibaren, 5 Eylül 1987 tarihinde Cüneyt Arcayürek ile Yalçın Doğan'ın bu basım tarihine geçecek yazılarının yerlerinde iki tane Turgut Özal fotoğrafı yer alıyor. Biraz fazla güzelleme yapılmış olduğu inancı ile bu kez Özal'ın yakınları ve Evren'le resimlerine öncelik veriliyor.

BÜLENT ECEVİT DEVLET PARTİSİNE DANIŞMAN

Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar çapsız ve bu kadar başarısız bir politikacının bu kadar da olsa ayakta durabileceğine inanılmaz: Bülent Ecevit, Devlet Partisi'nin siyasal danışmanlığı görevine, televizyonun da yardımıyla, başlamış bulunuyor.

Aydın Üzerine Tezler'in Dördüncü Kitabı'nın ilgili bölümünde yazılanlar çok daha açık olarak ortaya çıkıyor: Bülent Ecevit'in herhangi bir seçim sonucunda iktidara gelmeyi düşündüğüne inananlar kesinlikle yanıldıklarını anlamaya başlıyorlar. Ecevit, ileride doğabilecek bir krizde askerlerin yönetime çağıracakları sivil ve sorumlu rolüne hazırlanıyor.

Bu role daha önce ve Bülent Ecevit'in CHP genel sekreterliğinde rakibi Profesör Turhan Fevzioğlu da hazırlanmıştı. Turhan Fevzioğlu, küçük bir partinin başında, dış politika konularında en "milli" görüşleri ortaya atarak, aydınlara ve solculara sürekli küfrederek bir kenarda bir bunalım döneminin başbakanı olmak için hazırlandı. Fevzioğlu, 12 Eylül 1980 sabahında MGK Başkanı Orgeneral Kenan Evren tarafından başbakanlığa getirildi ise de, Ecevit'in o zamanki genel sekreteri eski polis müdürü Orhan Eyüboğlu'nun ısrarı üzerine Evren ve arkadaşları Fevzioğlu'nu resmen atamaktan vazgeçtiler.

Ecevit, Çankaya kapısında, ülke yönetimiyle ilgili üstün görüşlerini Cumhurbaşkanı Evren'in "takdirlerine sunduğunu" açıkladı ve "gerektiğinde devletin işlemesi bakımından üzerime düşen görevi yaparım" dedi. Ecevit, hep kendisi üzerindeki yasakların önemli olmadığını ve asıl yasakların halkın üzerinde olduğunu ileri sürüyordu. Gazeteciler, Evren'e halkın üzerindeki yasakları hatırlatıp hatırlatmadığını sordular ve Ecevit'ten şu cevabı aldılar: "Bu aşamada onlara değinmekte yarar görmedim. Çünkü pratikte yapılacak bir şey yoktu." Öyle anlaşılıyor, 6 Eylül gününden hemen sonra "yasaklar kalktı" diyerek "evetçi" safdillere gerekli dersi veren Demirel ile Ecevit burada da birleşiyorlar.

Bülent Ecevit, bir dış politika uzmanı olarak Kenan Evren'in danışmanlığına heves ettiğini belli etmekten geri kalmıyor: Gorbaçov ve Reagan arasında açıklanan anlaşma konusunda Türkiye'nin çıkarları açısından engin deneyimlerini derhal Evren'in hizmetine sunuyor ve Evren'e "Türkiye durumu ile ilgili olarak ayrı bazı gelişmeler olacak ise Türkiye o görüşmelerin dışında tutulmamalıdır" diyor. Herhalde Evren'in Gorbaçov-Reagan görüşmelerine katılmasının uygun olacağını düşünüyor. Ecevit, kendisini düşüren komutanla yaptığı bu ilk yüz yüze görüşmede Kıbrıs'ta Türkler'in yararının nasıl korunacağını da anlatıyor.

Bülent Ecevit'in artık iki tarihsel misyonu vardır. Birincisi, sürekli marksizm ve devrimci aydınlara küfretmesidir. İkincisi toy ve sağa eğilimli bir politikacı olan Erdal İnönü'nün ensesinde boza pişirerek İnönü'yü daha sağa itmesi ve SHP içinde İnönü'yü vazgeçilmez hale getirmesidir. Bunları yapıyor ve şansı yaver giderse bir askeri krizden sonra yönetici olmaya bekliyor. ■

KEMAL PAŞA'NIN YASALARI İŞLETİLİYOR

- *Beş Eylül akşamı televizyon ve Altı Eylül sabahı bütün gazeteler gözaltına alınan solcuların resimlerini yayınladılar. Böylece referandum özgürlüğünün solcular için mevcut olmadığını anlatmak istiyorlar.*
- *"Dev-Sol'a Darbe" haberi ise 12 Eylül tarihli gazetelere yetiştirildi.*

En büyük Kemalistler belki eski Milli Emniyet'te ve yeni Milli İstihbarat Teşkilatı'nda görev yapıyorlar. Çünkü Mustafa Kemal Paşa'nın yasaları şaşmaz bir biçimde işletiliyor. Türkiye burjuvazisi, hem tüm özgürlüklerden korktuğu için ve hem de iç ve dış gericiliğe güven verebilmek amacıyla her "açılma" döneminde mutlaka solcu topluyor ve ellerinde tuttukları solcuları basına açıklıyorlar.

Mustafa Suphi ve arkadaşları Ankara'ya gelirken Ali Fuat Paşa başkanlığında bir heyet Moskova'ya gidiyordu ve Kars'ta karşılaştılar. Genç Türkiye Devleti, Moskova'da Türkiye-Sovyet Rusya anlaşması görüşmelerini sürdürürken Mustafa Suphi ve arkadaşları Karadeniz sularında boğuluyorlardı.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Haydar Saltık, daha sonra bazı Barış Davası tutuklularına, tutuklamaları üç gün bekletebildiği için övünüyordu ve bazı Barış Davası tutukluları da Orgeneral Saltık'ın bu övünmelerine kanarak "Haydar Paşa - İyi Paşa" diyorlardı. Üç gün ertelemeyle Barış Davası tutuklamalarının gerçekleştirildiği saatte ise askeri rejimin lideri Orgeneral Kenan Evren, Sofya'da Boyana Sarayı'nda Todor Jivkov ile görüşüyordu.

Türkiye burjuvazisi, sosyalist dünyaya her açılımında solcu ve ilerici tutuklaması yaparak, iç ve dış gericiliğe, sağlam durduğunu, herhangi bir gevşemenin söz konusu olmadığını anlatmak ister; Mustafa Kemal Paşa'nın Mustafa Suphi ve arkadaşlarıyla başlattığı bu ilk örnekten sonra Kemal Paşa'nın yasaları şaşmaz bir kuvvetle işliyor. Burjuvazi, solculara da, açılımın kendilerinde herhangi bir "yanlış anlayış" yaratmaması için uyarıcı olmak istiyor; tutuklamalar ve gözaltına almalar, bütün sonuçlarıyla birlikte, bir de böyle bir uyarıcı işlevi görüyor.

yine solcuların gözaltına alındıklarını okuyorlar ve bir gece önce televizyon izleyenler de bunları görüyor.

TKP/B operasyonu olarak adlandırılan bu gözaltına almalar çok daha önceden başladı; Güneşe Çağrı Dergisi'nin sahibi uzun bir zaman önce gözaltına alındı ve bu dergi ile yakınlıkları oldukları gerekçesiyle gençler toplanmaya başlandı. Ancak MİT'in direktifi ile bunların basına ve televizyona verilmesi için 5 Eylül tarihi beklendi. "Dev-Sol'a Darbe" için gözaltına alma haberi 11 Eylül'de açıklanıyor ve 12 Eylül Darbesi'nin yıldönümünde yayınlanıyordu.

Cezaevi içindeki direnişleri, açlık grevlerini, desteklemek için anneler, babalar ve aydınların dayanışma eylemlerine karşı uygulanan sert ve acımasız tepkiler de Kemal Paşa'nın yasalarının geçerliliğinin örnekleri oldular. Cezaevi önü direnişlerinin sembolü Didar Şensoy da, Kemal Paşa'nın yasaları gereğince ölüme gönderildi.

İstanbul'da oğulları ve kızları, kardeşleri için sadece acı duyan polis, İstanbul ve İzmir'de yakaladığı anne ve babaları DGM Savcılığı önüne çıkarıyor.

Dev-Sol'a DARBE

Referandum kampanyası döneminde gelen bu sertliğin bir özel anlamı var: Rejim, referandum zamanında burjuvalar arasındaki ağız dalaşmalarından solcuların hiçbir biçimde yararlanamayacağını göstermek istiyor. Nitekim referanduma taraf olan partilerin hiçbiri tutuklama ve dövmelerle ilgilenmediler. Hepsi Kemal Paşa'nın yasalarına bağlı olduklarını gösterdiler.

İstanbul ve Ankara'da tutuklamalar gerçekleştirilirken, Ankara'da şiddet tırmandırıldı ve Didar Şensoy'un ölümü gerçekleştirildi. MİT, Didar Şensoy'un ölümüyle, Kemal Paşa'nın yasalarının uygulanması ve hatırlatılması açısından amacına

9'u Üniversite öğrencisi, biri öğretmen İstanbul'da çeşitli tarihlerde bazı semtlere bombe süsü verilmiş pankart astıkları ve afiş yapıştırdıkları iddiasıyla Siyasi Polis tarafından yakalanan 10 kişi gözaltına alındı. (Fotoğraf: Ahmet AKPAK)

10 kişi gözaltında

Açılım yalnızca sosyalist dünyaya ziyaretlerle olmuyor; burjuva partileri arasındaki seçim dalaşmalarından da solcuların iyimser dersler çıkarmamaları isteniyor. 6 Eylül tarihinde referandum sandıklarına giderken gazetelerini alan yurttaşlar

anne ve babaların kütle halinde tutuklanması ve bu tutuklamaların İzmir'de de tekrarlanması MİT planlamasının yasalara uygunluğunu ve dakikliğini gösteriyor. Sanki MİT, cezaevi içindeki açlık grevlerini bekliyor ve bir planlama gereğince

ulaşmış görünüyor ve bu sembol insanın ölümüyle bu dönem için yasa gösterirsine son veriyor.

Solcular için özel ve acımasız yasalar işletmek bir ülkeyi bölmek demek oluyor. ■

EMNİYET, YASAL YAYINLARI "SUÇLU" İLAN ETMEYE ÇALIŞIYOR

Onaltı dergi, Emniyet'in tutumu konusunda bir basın bildirisi yayımladı:

Emniyet yetkilileri ve TRT uzun yıllardır işbirliği içinde, yasal olarak yayınlanan kitap ve dergileri suç unsuru ve yasak yayınlar olarak göstermektedir.

Bunun en son örneği de, TRT'de 10 Eylül Cuma akşamı sergilenmiştir. Yeni Çözüm ve Toplumsal Kurtuluş dergileri ve yasal pek çok yayın, "yasak yayınlar" olarak teşhir edilmiştir.

Emniyet yetkililerinin bu manalı mizanseni sayesinde, TRT ve günlük basında, yasal siyasi dergiler ve kitaplar "suçlu" ilan edilmektedir.

Biz aşağıda imzaları olan dergiler, bu durumu protesto ediyoruz. Basının emniyetin bu oyununa gelmemeleri gerektiğini bir kere daha hatırlatıyoruz. Buna ilişkin olarak TRT aleyhinde tazminat davası açacağımızı, basının da bu konuda daha dikkatli ve duyarlı olmasını, okurlarımızın ve tüm insanların yanıltılmasına yönelik bu yayınlara yer verilmemesini talep etmekteyiz.

Alınteri - Çağdaş Yol - Feminist - Gökyüzü - Gün, İlk Adım - Kara - Mayıs - Saçak - Toplumsal Kurtuluş - Vardiya - Yarın - Yeni Aşama - Yeni Öncü - Yeni Demokrasi - Zemin ■

BASIN AÇIKLAMASI

Güneşe Çağrı Dergisi sahibi Kubilay Akpınar, polisce gözaltına alındıktan 20 gün sonra tutuklanarak Sağmalcılar cezaevine gönderildi. Akpınar, gözaltında tutulduğu süre içinde polisçe kendine işkence yapıldığını bildirerek Dergisine yöneltilen saldırıları bir basın açıklamasıyla kınadığını bildirdi. Akpınar kendisine 20 gün süreyle askıya alma, elektrik verme, soğuk su dökme, aç susuz bırakma şeklinde işkence yapıldığını ve kendisine gösterilmeyen ifade tutanağını imzalamaya zorlandığını belirtti. Akpınar basın açıklamasında şunları söyledi:

İktidarlarının sürekliliğini baskıyla, yıldırmayla garanti altına almak isteyenlerin basına yönelik saldırılarına her geçen gün bir yenisi daha ekleniyor. Çık kısıtlı olanaklarla ve sadece gücünü gençlikten alarak 1987 Mayıs'ında yayın hayatına giren Siyasi Gençlik Dergisi Güneşe Çağrı da bu baskılardan payını aldı.

Hiçbir suçlayıcı maddi kanıt gösterilmeksizin derginin sahibi olarak 19.8.1987 tarihinde gece saat 0.1.00 sıralarında siyasi polis tarafından gözaltına alındım. Ve 20 gün 1. şubede tutuldum. Bu süre içerisinde dergiyle ve benimle ilgisi olmayan birçok konuyu kabule zorlandım. Günlerce süren askıya alma, elektrik verme, soğuk su dökme, aç susuz bırakma, kaba dayak ve psikolojik baskı türünden işkencelerden sonra, içinde ne yazılı olduğunu bilmediğim ifadeyi imzalamak zorunda bırakıldım. Daha sonra sevekedildiğim DGM'ce birkaç dakika içinde tutuklanarak Sağmalcılar cezaevine gönderildim. Şu anda Sağmalcılar cezaevinde bulunmaktayım.

Dergi Bürosuna arama bahanesiyle giren polis büroyu tahrip ederek altını üstüne getirdi. Güneşe Çağrı dergisinin daha önceki sayılarına, bazı belgeler ve kitaplara, abone listesine el kondu. Evimde yapılan aramada bazı kitaplarıma el konmakla beraber ailem tartaklandı ve ev eşyaları hasar görecek şekilde dağıtıldı. Ayrıca derginin sorumlu yazı işleri müdürü Murat Akbaş'ın evine de baskın düzenleyerek, birçok tahribata neden oldular.

Güneşe Çağrı dergisine ve sahibi olarak bana yönelik bu saldırılar; hukuku hiçe sayan, demokrasiyle uzaktan yakından ilgisi olmayan resmi ideolojiden başkasına yaşama hakkı tanımayan bir anlayışın ürünüdür.

Dergimizin amacı; her türlü baskı, sömürü ve sömürgeciliğe karşı gençliğin onurlu sesini duyurmaktı. Baskıyla, işkenceyle, zindanlarda, hukuk dışı uygulamalarla engellenmeye çalışıldık. Ancak bu mücadeleci anlayışı engellemeye kimsenin gücü yetmeyecektir.

Basın, toplumun yükselen sesidir. Bu sese yönelik saldırılar, toplumun tamamına yönelik sapık anlayışın bir parçasıdır. Sosyalist, ilerici-demokrat basınımıza yönelik baskılar siyasi iktidarın niteliği ile yakından ilgili olduğu için, iktidarda köklü değişiklikler olmadığı sürece de sürecektir.

Bu nedenle Güneşe Çağrı dergisi olarak, topluma yönelişi bize ve diğer sosyalist dergilere yönelik saldırılarda da somutlaşan sapık uygulamaları protesto ediyoruz.

Her toplum sonuçta hak ettiği basına sahip olur. Biz, toplumumuza ve bunun bir parçası olarak gençliğe güveniyor, nitelikli basını hak ettiğimize inanıyoruz.

Gençlik olarak giriştiğimiz onurlu mücadele engellenemeyecektir. İçeride ve dışarıda bilinen öfkemiz, her türlü baskı, sömürü ve sömürgeciliğin hakkından gelecektir.

Güneşe Çağrımız Susturulamaz!

Konuya gerekli duyarlılığı göstereceğiniz inancıyla. ■

SOSYAL DEMOKRAT ÇÖPÇATANLIK DİSK'İN İŞİ DEĞİL

BAŞTÜRK, DİSK'İN MİRASINI SHP KAPISINDA YEMEMELİDİR.

- *Abdullah Baştürk'ün DİSK'in adını kullanarak SHP içinde bir yer edinmeyi bir politika haline getireceği anlaşılıyor.*
- *SHP-DSP birleşmesini reddedenlerle "DİSK olarak açık mücadele edeceğini" açıklayan Baştürk'e, artık DİSK'i burjuva politikasına alet edemeyeceği hatırlatılmalıdır.*

Hapisten çıktığından beri hiçbir risistans hareketi içinde yer almayan ve 1 Mayıs kutlamalarını bile Bulgaristan ve SSCB Büyükelçileri katılacağı için ya da SHP'nin adı bilinmeyen bir ilçesinin davetini bahane ederek reddeden Abdullah Baştürk, yurt dışında verdiği bir demeçte DİSK'in en önemli görevinin SHP-DSP çöpçatanlığı olduğunu ileri sürdü. Abdullah Baştürk, Brüksel'de şunları söyledi: 1 Kasım seçimleri öncesinde birleşmeyi reddeden taraf kim olursa olsun DİSK olarak onunla açık mücadele edeceğimizi açıklıyorum." Böylece Baştürk, kendisine bir mücadele alanı ve hedefi bulmuş oldu.

1970 yıllarının ikinci yarısından itibaren Kemal Türkler'in yönetiminde DİSK'i CHP'lileştirme politikası, en ters sonuçlarını artık bütün açıklığıyla ortaya koyuyor. DİSK yöneticilerinden Rıza Güven, SHP İstanbul İl Örgütü'nün ikinci başkanı olurken, DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar, SHP merkez komitesi üyeliğini seçiyor ve Abdullah Baştürk, DİSK Genel Başkanlığı titrini, SHP içinde bir makam elde edebilmek için kullanmaya çalışıyor.

Abdullah Baştürk, bundan önce üç aylık bir pasaport ile çıktığı Avrupa'da "SHP'siz Türkiye, Baştürk'süz SHP olmaz" düşüncesini açıkladı. Bu düşünce ve Avrupa'da yaptığı temasların sonucunda Türkiye'ye döndüğünde SHP içinde genel başkanlık da dahil çeşitli görevler için kulislere başladı. Bu temaslar sonucunda Cumhuriyet'in iki fıkra yazarı İlhan Selçuk ve Oktay Akbal, Baştürk'ün SHP liderliğini destekler bir tutum içine girdiler. Baştürk de, bir yandan sosyalistlerin parti kurmalarına karşı çıkarken diğer yandan da DİSK adını kullanarak düzenlediği bazı törenlerde DİSK-SHP beraberliğini işlemeye başladı.

DİSK Genel Başkanı Baştürk'ün şu anda 12 Eylül 1980 tarihinde kapatılan DİSK'in ilkelerinden hiçbirisinin sahibi ve savunucusu olmadığı kesindir; Brüksel'de "AT ile bütünleşebilmenin şartı, AT standartlarında demokrasi ve sendikal haklardır" diyerek, Ortak Pazar'a girmeye de "evet" dediğini belli ediyor. Baştürk, bir işçi lideri gibi değil, demokrasi ile tekellerin ekonomik örgütü Ortak Pazar'la bütünleşmeyi takas edebilecek bir esnaf tutumu içine giriyor.

DİSK'in kuruluş ve çalışma ilkeleri arasında sosyal demokratlar arasındaki dalaşmalarda çöpçatanlık yapmak yoktur. Baştürk bu çöpçatan heveslerini açıklarken şunları söylüyor: "SHP ve DİSK birleşmelidir. Aksi takdirde bu seçim sosyal demokratların yenilgisiyle biter ve birleşmeyi reddeden bunun sorumluluğunu taşır. Bölünme, askeri yönetime ve onun getirdiği kısıtlamalara sahip çıkmaktır." Baştürk, işçi sınıfının SHP-DSP birleşmesinden ve birleşmiş veya bölünmüş CHP hareketinden olumlu hiçbir bekleyişi olmadığını öğrenmek zorundadır. Sosyal demokrasi işçi sınıfının umudu değildir; bunu öğrenecektir.

DİSK Genel Başkanı'nın DSP-SHP birleşmesini bağlamak istediği umutlar ham hayallerdir; son referandum kampanyası her iki parçanın da askeri kısıtlamalar ve Eylül rejimi karşısında en küçük bir harekete bile geçmediklerini, ağızlarını bile açmadıklarını gösterdi.

Didar Şensoy, SHP üyesi idi ve onurlu bir mücadelede polislerin hoyratça tutumu sonucunda öldü.

DSP lideri Bülent Ecevit, kendisini Hamzakoy'a gönderen General Evren'in eşi Sakine Evren öldüğü zaman Hacı Bayram Camiinde törene katıldı ve Evren'in karşısında hazırol durdu.

Ne Erdal İnönü ne Bülent Ecevit ve ne de SHP veya DSP yöneticilerinden birisi, İl Örgütü temsilcileri Didar Şensoy'un cenazesine katılmadı. Oy kaybetmekten korktular.

Siz ne diyorsunuz Abdullah Bey?

Siz neredesiniz Baştürk?

Atı alan Üsküdarı çoktan geçti.

Bastığınız toprağı iyice bir kontrol edin; açılacak DİSK'te veya kurulabilecek yeni bir devrimci konfederasyonda yeriniz olur mu, lütfen bunu düşünün! ■

EYLÜLİST DARBENİN SPİKERİ SHP'DE

SHP'den Adana Milletvekili olmak için başvuran TRT spikeri, adaylık gerekçesini şöyle açıkladı: "Bu kuruma onbeş yıl hizmet verdim, işimi çok seviyorum. Bundan sonra halkıma başka bir yoldan hizmet vermeye devam edeceğim." Spiker Mesut Mertcan'ın çok sevdiği işinin içinde radyo ve televizyondan Eylülist darbe bildirisini ve bültenlerini okumak da yer alıyor.

SHP'den milletvekili adaylığı için başvuran darbe spikeri Mesut Mertcan'ın başvurusunun veto edilmesi beklenmiyor. ■

Eylül Paşalarının güvenerek evinden getirtip darbe bildirilerini radyo ve televizyonda okutturdukları spiker Mesut Mertcan SHP'yi seçti.

KÖR ÖLÜR, BADEM GÖZLÜ OLUR

CHP Ruhu Referandum Kampanyası'nın son haftasında Demirel'in Evetçi solcuları yüzüstü bırakan açıklamaları, yeni umut kapıları aramalarına yol açtı. Bunun üzerine başta Cumhuriyet Gazetesi yazarları, birdenbire CHP Ruhu'nu keşfettiler ve Dev'in uyanışını haber vermeye başladılar.

CHP Ruhu şöyledir: İsmet Paşa gündüz Meclis'te Menderes'le kayıkçı döğüşü yaparken aynı saatlerde eşleri birarada konken oynarlar ve akşam olunca da gündüz Meclis'te kavga eden CHP milletvekilleri DP milletvekilleriyle Anadolu Klubü'nde rakı içer ve briç partileri çevirirler. Şimdi İsmet Paşa ve Adnan Menderes yaşamıyor. Referandum Kampanyası sırasında Özal'a en ağır sözleri söyleyen Erdal İnönü, bir kampanya akşamında Turgut Özal ile eğleniyor. Resim bunu gösteriyor. ■

MİLLİYET MİT RAPORLARINI HABER OLARAK YAYINLIYOR

MİLLİYET'E GÖRE TÜRKİYE BAZI KÜRT ÖRGÜTLERİYLE TEMAS HALİNDEDİR

Kürdistan Demokrat Partisi Yetkilisi: "Ortak bir sınırımız var. Kardeşçe yaşayalım. Türkiye'ye ihtiyacımız var. Birçok yiyeceğimiz Türkiye'den gelir. Sıkıştığımız zaman bazı bölgelerinizden geçiş izni alıyoruz. Sınırda bir sorun çıkarsa asker ve sivil yetkililerle görüşüp çözüyoruz. Ben şahsen yılda 5-6 defa bu şekilde görüşmeler yapıyorum. Hatta bir defasında görüştüğüm bir paşa, 'sıkışırsanız, hastanız olursa, çekinmeden bize gelin' dedi."

Milliyet, Referandum Kampanyası sürerken dört gün üst üste şaşırtıcı ve bir bölümü açıklayıcı olmakla birlikte büyük kısmı yanıltıcı yayın yaptı. Kürt sorunu ve PKK eylemleri ile ilgili Milliyet'in bu yayınının MİT kaynaklı olduğu belli oluyordu. Milliyet'in, Hürriyet'te yayınlanan PKK fotoğraflarıyla ilgili olarak açmış olduğu kampanya sonuç verdi ve Milliyet'te MİT'ten bir "Kürt Dosyası" alarak yayınlamaya başladı.

Milliyet'in dört günlük Kürt halkı ile ilgili yayını Irak Kürdistan Demokrat Partisi liderlerinden Dr. Ahmet Barzani ile yapılan görüşme ile başladı. Ahmet Barzani, Milliyet'te yayınlanan bu demecinde, Türk Ordusu komutanları ile çok yakın bir işbirliği içinde olduklarını ileri sürüyor. Buna göre Türk Ordusu komutanları Irak Kürtlerine "sıkışırsanız, hastanız olursa, çekinmeden bize gelin" diyebiliyor ve kürtler, Türkiye Cumhuriyet'nden gerekli yardımı alabiliyorlar. Aynı demece göre Türk Paşa, Irak kürtlerine, "bizim karakola o tepeden PKK ateş edebilir, askerlerimiz orada nöbet tutsun" diyor ve bunun karşısında da "beş Peşmerge, beş Türk askeri ortak nöbet tutuyorlar." İnanılması güç olan bu açıklamalara göre Türkiye'de kürtçe konuşan yurttaşlar askerlik nöbetinden muaf tutulurken, Türk askerleri Iraklı ve PKK karşıtı Kürtler ile ortak nöbete girebiliyor.

TC ile Irak Kürdistan Demokrat Partisi arasında işbirliği ortak nöbetten başka alanlara da kayıyor; KDP yetkilisi Barzani, Milliyet'in "bugüne kadar dışladığı Abdülvahap Demir hariç, Türkiye yetkililerine hiç PKK militanı teslim ettiniz mi?" diye sorusuna, "hayır" cevabını veriyor. Bu cevaba göre bir tek kişi olsa KDP, bazı kürtleri Türk yetkililerine teslim ediyor.

Milliyet bundan bir gün sonra, hem Dr. Ahmet Barzani'nin açıklamalarını yayınlamayı sürdürüyor ve hem de Sol Birlik içinde yer alan Kürdistan Öncü İşçi Partisi'nin PKK'yı bebek katili olmakla suçladığını açıklıyor. Milliyet, Kürdistan Öncü İşçi Partisi'ne ait olduğunu ileri sürerek şu görüşlere yer veriyor: "Bu tür eylemler Kürt halkının mücadelesine zarar verir. Üç aylık bebek ihanet etmiş olamaz. Köy korucusu ve köy muhtarı ile kan bağı olan herkes sorumlu tutulamaz. Hedef muhtar, korucu, artı kan bağlarıdır. Ama sömürgeci Türk devleti de olaylardan üzüntülüymüş gibi görünüp, sahte gözyaşları döküyor. Özal'ar, İnönü'ler, Ecevit'ler, Demirel'ler, Evren'lerin akıttığı yaşlar timsahın gözyaşlarıdır." Milliyet'in yayınından artık Türkiye'deki en büyük özgürlüğün PKK'yı eleştirmek olduğu anlaşılıyor. Daha çok yakın zamanlara kadar "kürt" veya "kürt halkı" dendiğinde insanlar zindanlara konulurken, PKK'yı eleştirme koşuluyla Türk Devleti'nden "sömürgeci Türk devleti" olarak da söz edilebiliyor.

Bir gün sonra Milliyet, "terör olaylarına ışık tutan video bantlarını açıklıyoruz" diyerek büyük bir başlık yayınlıyor. Video bantlarını bir video kulübünden alarak yayınlamıyor; Türkiye'nin bu büyük gazetesi sıkılmadan MİT'ten band aldığını kabul edebiliyor. Milliyet, video bantlarını yayınlarken şunları yazıyor: "Delil olarak kabul edilmeyen video bantlarındaki ifadelerinde Cantürk, Türk mafyasının Güneydoğu'da ayrı bir devlet kurmak amacındaki ayrılıkçı güçlere para yağdırdığını itiraf etti." Yeraltı dünyasından Behçet Cantürk'ün MİT'te yapılan sorgulamasının tutanakları cımbızla ayıklanarak bir haber yapılıyor.

Milliyet, "sorgulamalar, PKK, DDKD, Devrimci Doğu Kültür Dernekleri, gibi ayrılıkçı örgütlerle Türk silah ve uyuşturucu mafyası arasındaki çıkar ilişkisini açıklığa kavuşturuyor" diyor ve Cantürk'e DDKD'ye girdiği kabul ettirildikten sonra "ne kadar yardımda bulundun" sorusu soruluyor. Cantürk, bu soruya, "50 bin lira, 100 bin lira" cevabını veriyor. Milliyet'in MİT'ten aldığı rapor, ençok yüz bin liranın itirafını kapsıyor.

Artık Türk basını MİT'ten aldığı bilgi ve raporları yayınlarken "minareyi çalanın kılıfını hazırlaması" örneğini tersine çevirerek hiçbir kılıf kullanma gereğini duymuyor. Yine öyle anlaşılıyor Milliyet, MİT'ten aldığı bir hazır dosyayı muhbirleri arasında paylaşarak dört gün kullanıyor ve dördüncü gün dosya birinci sayfaya terfi ediyor: "PKK'nın Şeytan Üçgeni." Buna göre Antep-Şanlıurfa-Mardin arasında 1200 TIR'ın kaybolmuş olduğu anlaşılıyor ve Milliyet'e göre 1200 TIR'ı, PKK yutuveriyor.

Miliyet'in haberine göre "Mali Polis ve Uluslararası Nakliyeciler Derneği yetkilileri, günde en az 15 kamyonun, İpek Yolu'nun geçtiği Gaziantep-Şanlıurfa-Mardin güzergahında yok olduğunu bildirdiler." Bu hesap, PKK'nın günde 15 TIR yuttuğunu gösteriyor.

MİT uydurunca Milliyet de uyduruyor: TIR'ların kaybolması, daha PKK yokken bile bir gerçekti. Bunlar Türk basınında, dergilerde ve gazetelerde uzun uzun yazıldı; en bilinen kaçakçılık yoludur. TIR'larla böylece hazır fabrika, her türlü yedek parça getirilir; ithalat sınırlamaları olduğu zaman İstanbul'un büyük fabrikaları TIR'ların bu yolla getirdikleri hammadde ile çalışırlar.

Transit geçen TIR, Edirne'de girişini yaptırır; sahte plakadır ve başka bir plaka ile Güney'den çıkışını yapar. Bu TIR çıkmıştır, ancak kayıtlara göre Türkiye'de ve Milliyet'e göre de PKK'nın karnında zannedilir. TIR Türkiye'ye gelir, içindeki malları boşaltır ve Güney kapısında "dolu çıktı ve boş girdi" kaydını alır; bunların hepsinin fiks fiyatları vardır. TIR ile kaçakçılık Türkiye'de artık bir bilimdir ve bu bilimi de bütün gümrük komisyoncuları, gümrük bakanları, şimdi maliye bakanlığı yetkilileri bilirler.

Milliyet, Türkiye'de kaçakçılığı da, fırsat çıkmışken PKK'ye yüklemek istiyor ve MİT-Milliyet işbirliği ile bu yolda adımlar atıyor. ■

PKK: "TÜRK BASINI MİT GÜDÜMÜNDE"

- *PKK, Türk basınının tümüyle MİT tarafından yönetildiğini ileri sürüyor. PKK'ya göre Türk basınında yayınlanan PKK fotoğraflarının tümü MİT'e aittir ve basın iki yıl önce ölmüş PKK militanlarının yeni savaş resimlerini bile yayınlayabilmektedir.*
- *PKK, MİT'in Hürriyet, Tercüman, Cumhuriyet ve Milliyet'i yönlendirdiğini öne sürüyor.*

Günümüz toplumunda kitle iletişim araçlarının öneminin giderek artması ve vazgeçilmez bir hal alması, basının kurumsal bir yapıya ulaşması ve dördüncü kuvvet olarak kabul görmesini sağlamıştır.

Böylesine ciddi ve küçümsenemeyecek bir işleve sahip olan basının, sıkı sıkı bağlı olduğu ve asla vazgeçmeyeceği belli ilkeleri vardır. "Basın Ahlak Yasası"nda belirlenen en temel ilke doğruluk, yani doğru haber verme ilkesidir. Elbette ki, kimi çevrelerin bilinçli olarak çarpıtmaya çalıştığı gibi basını "tarafsız" veya "sınıflar üstü" görmek veya göstermek büyük bir saçmalık olacaktır. Bu anlamda burjuva basınından, ideoloji ve düşüncesini savunurken doğru söylemesini beklemek gülünçtür. Burada sözü edilen ve bir ilke olarak benimsenen doğruluk; belirli kaynaklara dayanılarak doğru haber verme, doğru habercüiktir. Bunu yerine getirdiği ölçüde basın saygınlık kazanmıştır, ve saygınlığını koruması da bunu sürdürmesine bağlıdır. Kısacası basın, ancak doğru haber verdiği, bunu kendisine esas aldığı ölçüde gerçek anlamıyla basındır. Bu ölçüler dikkate alınarak bakıldığında, burjuva basınında da kendi arasında çeşitli seviye farklılıkları bulunduğu görülecektir.

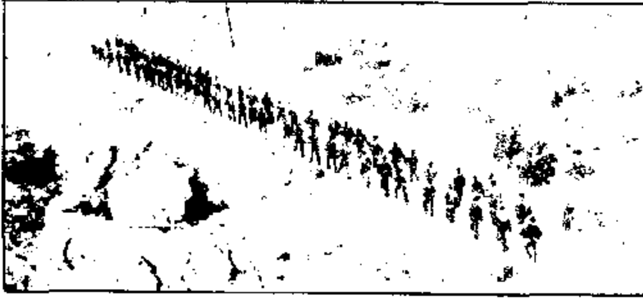
MİT GÜDÜMÜNDEKİ TÜRK BASINI

Türk basınının MİT'in güdümünde olduğu en açık ve çarpıcı biçimde ortaya çıktığı günlerde Türkiye'de sözde sansürün kaldırılışının 79. yıldönümü nedenlyle "Basın Bayramı" kutlamaları, büyük bir utanmazlık örneği teşkil ederken, Kemalist rejimin çelişkiler girdabından bir örnek sergilemesi açısından da ilginçtir. Sağcısından tutalım, kendisine solcu, demokrat diyenine kadar, zaman zaman çok keskin laflar etseler de, faşist uygulamalara karşı çıkıyormuş görünseler de, aslında faşizmin nasıl iflah olmaz uşakları oldukları, Hürriyet gazetesinde yayınlanan fotoğraflar üzerine çıkan tartışmalarda bir kez daha ve açıkça ortaya çıkmıştır. Hürriyet, 14 Temmuz 1987 tarihli sayısında, "Hürriyet objektifi katliam timlerini inlerinde yakaladı. İşte caniler" diye manşet atarak, sayfa boyu iki fotoğraf yayınladı. Fotoğrafların kendi objektiflerinden ve yeni çekilmiş oldukları iddia ediliyordu.

Oysa fotoğrafın altına adlarını yazdıkları devrimcilerden bazıları çok önceleri şehit düşen devrimcilerdi. Nitekim 15 Temmuz tarihli Milliyet, "Bir gazetede dün 'İşte Caniler' başlığı ile yayınlanan habere ait fotoğrafın en az iki yıl öncesine ait olduğu ortaya çıktı" diyerek işin boyutunu biraz daha açığa vurdu.

Gerçek şuydu: Bu resim yeni olmadığı gibi Hürriyet tarafından da çekilmiş değildi. Bundan önce de birçok kez yapıldığı gibi MİT tarafından Hürriyet'e verilmişti. Fakat söz konusu gazete basın ahlakı adına bir bir olumsuzluk örneği sergileyerek, fotoğrafın MİT kaynaklı olduğunu söylemiyor, kendileri tarafından çekildiğini iddia ediyordu. Bu olay, aynı zamanda, Türk

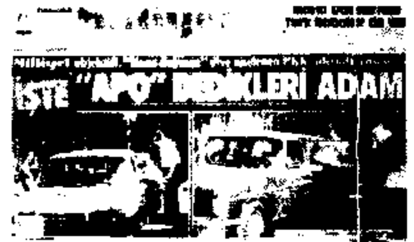
basınının okuyucu kitlelerine ve kamuoyuna karşı ne kadar saygısız olduğunu da kanıtlamış oldu. Sonraki günlerde süren tartışmalarda, Hürriyet'in genel yayın müdürü Çetin Emeç de, söz konusu fotoğrafların Hürriyet 'tarafından çekilmediğini MİT tarafından verildiğini itiraf etmek zorunda kaldı. MİT'in eski resimler vererek kendilerini güç durumda bırakmasına içerleyen Çetin Emeç, bu işin sadece Hürriyet'le sınırlı olmadığını, tüm basının istihbarat servislerinin güdümünde olduğunu da itiraf etti.

CUMHURİYET - MİLLİYET

Çok bariz bir yalan olduğu için bugün açığa çıkan ve tartışılan Hürriyet'teki fotoğlaflar konunun sadece çok küçük bir parçasıdır. MİT'in bu tür uygulamaları ve Türk burjuva basınını bir "özel savaş" aracı olarak kullanması ne bugünle sınırlıdır ne de Hürriyet'le. Tercüman, Cumhuriyet ve Milliyet başta olmak üzere yüksek tirajlı tüm gazeteler bu doğrultuda yönlendirilip kullanılmakta, bu amaçla "pehlivan tefrikaları" misali MİT tarafından hazırlanan PKK aleyhtarı dizi dizi yazılar ve senaryolar söz konusu gazetelerin sayfalarından eksik olmamaktadır. Ve tabii bu yazıların uydurma resimlerle süslenmesi ihmal edilmemektedir. Özellikle 15 Ağustos 1984 tarihinden sonra, silahlı savaşımın şiddetlenmesiyle birlikte daha da çoğalan bu tür yalan senaryolar ve yazı dizilerinin adlarını anmak bile sayfalarca yer tutacaktır.

1 Ekim 1985 tarihli Milliyet'e bakıldığında MİT'in basına fotoğraf dağıtma işleminin hiç de yeni olmadığı anlaşılacağı gibi, bugün Hürriyet'i kınar görünmekle kendisine pay çıkarmaya çalışan Milliyet'in, MİT kaynaklı yalan ve uydurma yayıncılıkta öncü olduğu da görülecektir. Daha '85 Ekim'inde "Milliyet objektifi, 'kana doymaz' diye nitelenen PKK liderinin ensesinde.. 'İşte Apo' dedikleri adam" başlığı altında, Milliyet'in birinci sayfasında yer alan fotoğrafların ne kadar uydurma olduğu ve kaynağının MİT olduğu bugün çok daha iyi anlaşılmıyor mu? Hiç sıkılmadan basın özgürlüğü ve basın ahlakından söz eden Milliyet'in bu tutumuna ne ad koymalı? Faşizme köleliğin ve halka saygısızlığın bundan daha açık örneği olabilir mi?

Yine, 6 Ağustos 1986 tarihli Hürriyet'te yer alan, eline kırma tüfek tutuşturulmuş ve başına hasır şapka konmuş kişileri "PKK Bingöl sorumlusu" diye ilan eden ve hayali röportajlar yayınlayan basın anlayışına ne ad vermeli? Basın ahlakı adına bundan daha büyük ve ters bir örnek verilebilir mi?

İŞTE "APO" DEDİKLERİ ADAM

MİT'in güdümünde olduğu bu denli açık biçimde ortaya çıkmış bulunan Türk burjuva basınının, demokrasi, basın özgürlüğü, insan hakları gibi sözcükleri sakız gibi ağzından eksik etmemesi neyi değiştirir, kimi inandırır? En gerici, en talancı kapitalist-emperyalist ülkelerde bile, basının bu denli düşkünleştiğine bir örnek daha verilebilir mi? ■

ATİLLA İLHAN HANGİ DİLDE UYUYOR

Artık ipin ucunu tümden kaçırdı; fıkra yazarı Atilla İlhan neler yazar? Birisi şöyle: "Evet, biliyorum. İyi siyasi hatip, zırt zırt çıkmıyor! Sarı Mustafa'dan dinlerdim, Lenin, son derece parlak bir hatipmiş; Troçkiy'in hitabetini, Vala Nurettin, anlata anlata bitiremez; Stalin'i hem radyoda dinledim, hem havadis filmlerinde, adamı ayakta uyuturdu." Ayakta uyuyan Atilla İlhan, Trotstky'in ismini yanlış yazmasının yanında galiba artık daktilosunun başına geçince düşünmeyi bırakıyor.

Atilla İlhan, Türkçe bilir ve bir de kimsenin konuştuğunu duymadığı çat pat Fransızcası var. Stalin ise Gürcü'dür ve yalnızca Rusça yazar. Stalin'in Batı dillerinden hiçbirisini konuşamadığı kesinlikle biliniyor.

Peki şimdi Türkçe ve çat pat Fransızca bilen bir Atilla İlhan, Gürcüce bilen ve Rusça konuşan Stalin' in hitabetini nasıl anlayabiliyor? Eğer Stalin'in Türkçeye veya Fransızcaya çevrildiğini söylemek istiyorsa bu tür çevirilerde hiçbir hitabet yer almıyor; Atilla İlhan bunu neden unutuyor?

Daha doğrusu Atilla İlhan hangi dilden uyuyor ve hangi dilden uyutuyor? ■

CEM KARACA DÖNDÜ MÜ, SAĞLIKLI DEMOKRAT MI OLDU?

— "Cem Bey, oğlunuz da size sormuş. 12 Eylül öncesinde gerçekten komünist miydiniz?"

— "Ben bir dönem hakikaten keskin bir komünist, keskin bir Marksist, Leninist, hatta keskin bir Maoist olduğuma inandım. Ama sonra gördüm ve anladım ki, bu istlerden herhangi biri olabilmek için önce sağlıklı bir demokrat olmak lazım."

— "Nerede anladınız, Türkiye'de mi, Almanya'da mı?"

— "Almanya'da... Demokrasinin yolu da buradan geçiyor... Aynı fikirde olmasan bile, karşındaki insanın fikrini özgürce söyleyebilmesi için canını vermeye hazır olmalısın. Ben hazırım."

— "Teşekkür ederim."

Milliyet'ten

Şarkıcı Cem Karaca'nın dönüp dönmediği tartışması sürüyor. Eski arkadaşları, Cem'in döndüğünü söyleyerek çok kızıyorlar. Cem Karaca ise "Ben Almanya'dan Türkiye'ye döndüm" diyor ve ekliyor; "Eskiden komünisttim, şimdi sağlıklı demokrata döndüm." Almanya'da komünist Cem, Türkiye'ye dönerken sağlığını da kazanıyor ve "sağlıklı demokrat" oluyor.

Kim ne diyebilir?

Kılpayı demokrasiyi kurtaranlar "sağlıklı demokrat" Cem Karaca'ya ne söyleyebilecekler? ■

ANTİ-FAŞİST PLATFORM HEDEFLERİNİ AÇIKLADI

Türkiye'de yedi yıldan beri faşizmin egemen olduğuna inananlar Avrupa'da "Anti-Faşist Platform" oluşturdular ve hedeflerini açıkladılar. Anti-Faşist Platform, Türkiye'nin her yanında karşı-devrimci bir savaş olduğunu ileri sürmekte, ancak buna karşın, Türkiye'de kitle muhalefeti ve devrimci direnişin yükseldiğine işaret etmektedir. Platform, kitle muhalefeti ve devrimci direniş ile dayanışmayı temel görev sayıyor. Açıklamada, "biz bu platformu imzalayan güçler, platforma pratik işlev kılarak bu gelişme seyrini olumlu yönden etkilemek istiyoruz" deniliyor.

Anti-Faşist Platform'u oluşturan ve açıklamayı yapanlar şunlar; BWK, Volksfront, FAU/R, FAU-HD(A), Av.'da Dev-Genç, Feyka-Kurdistan, Kıvılcım, Cephe, Kurtuluş Yolu, TSK-DK. Anti-Faşist Platform, Avrupa dillerinde yayınlarla Türkiye'deki direnişlere destek sağlamaya çalışıyor.

Hedefler üç ana başlık altında toplanıyor: "I- Türkiye'de faşizmi teşhir etmek." "II- Türkiye'nin AET ile işbirliğini teşhir etmek." "III- Türkiye ve FAC'in işbirliğini teşhir etmek." Türkiye'nin AET'ye girişine karşı çıkan Platform, Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in Devlet Başkanı olarak FAC'ya yapacağı ziyareti önlemeye çalışmaktadır. "Kenan Evren, FAC'ye gelmemelidir" diyen Anti-Faşist Platform, Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilerin eski olduğunu ve bunun Türkiye'nin çıkarlarına ters düştüğünü belirtiyor.

Açıklamaya göre Platform, cezaevlerindeki durumla yakından ilgilidir; "bizler cezaevlerindeki koşulları araştıracak, tutuklularla konuştuktan sonra geniş raporlar hazırlayan uluslararası komisyonların oluşturulması için çaba sarfedeceğiz" deniliyor.

"Biz Türkiye'de rejime karşı kitle muhalefetini destekliyoruz, maruz kaldığı baskılara karşı olup Türkiye'deki kitle mücadelesiyle uluslararası dayanışmayı örgütleyeceğiz" denilen Platform açıklamasında Kürtlerin sürdürdükleri silahlı mücadele karşısında Türkiye Cumhuriyeti'nin izlediği politikaya da karşı çıkılarak Türkiye'nin "geliştirdiği özel savaşın (operasyonlar, sürgünler, tutuklamalar, psikolojik savaş v.s.) teşhir edileceği" duyurulmaktadır.

Platform, "Türkiye'nin AET'ye üye olması Türkiye ve Ortadoğu halkları için bir tehdit oluşturmaktadır" görüşünü savunmaktadır. Federal Almanya Cumhuriyeti, FAC, ise Türkiye'de faşizmin baş destekçisi emperyalist güç sayılmaktadır. Bu nedenle Federal Alman Cumhurbaşkanı von Weisacker'in Türk Cumhurbaşkanı Evren'i Almanya'ya çağırmasına şiddetle karşı çıkılmaktadır. Bu kapsamda, açıklamada, "Türk gericiliği ile FAC emperyalizmi siyasi muhalefetin ezilmesi için birbirlerine karşılıklı destek sunmaktadır" deniliyor ve Evren'in ziyaretini engellemeye çalışacakları belirtiliyor. ■

AMERİKA'YA GERİ ADIM ATTIRMAK İÇİN ...

Her bunalım, her prestij kaybı emperyalizm için yeni bir açık saldırı dönemini ifade ediyor. Bu açık saldırı ya da soğuk savaş döneminin ilki sosyalizmin prestijinin son derece yüksek olduğu, aynı anlama gelmek üzere emperyalist bloğun kan kaybına uğradığı 2. Dünya Savaşı sonrasına denk düşüyor. Bu dönemden çıkış ise Küba bunalımıyla biçimleniyor. Bir yumuşama, barış içinde birarada yaşama ilkesi hüküm sürüyor. Ama kapitalizmin iç mantığı iflas ve bunalımdır. İflas ve bunalımlar gecikmiyor. Petrol krizi ile birlikte askeri güç üstünlüğü sevdası, başlamış olan Sovyet-Amerikan uzay işbirliğinden vazgeçmeyle sonuçlanıyor ve fıstıkçı Carter'la birlikte ikinci soğuk savaş dönemi başlıyor. Ancak bu yeni dönemin esas aktörü Reagan oluyor.

Bu ikinci soğuk savaş döneminden çıkışın ilk işaretleri kısa ve orta menzilli nükleer füzelerin kaldırılmasının karşılıklı kabulü ile birlikte veriliyor. Soğuk savaştan çıkış olarak, bir ilk adım olarak önemlidir; fakat abartmamak gerekiyor.

Abartmamanın maddi ipuçları var. ABD yönetiminin Reagan döneminde dünya sol hareketi karşısında kazandığı güçlü mevzilerin, son zamanlarda ABD yönetimince üst üste yapılan başarısız manevralarla gölgelenmesinin istenmemesi maddi ipuçlarının bir yakasını oluşturuyor. Başarısız manevralar, İran olayı, Nikaragua olayı, Libya olayı vs. hem Amerikan, hem de dünya kamuoyunun gözünde Reagan yönetimi altındaki kazanımlarının erozyona uğramasına yol açıyor. Nükleer başlıklı füzelerin bir kısmının sökülmesinin kabulü bu erozyona karşı bir set çekmek anlamını taşıyor.

Maddi ipuçlarının bulunabileceği bir diğer yaka ise Avrupa'nın savunma yükünün Amerika'dan alınmasına yönelik olabilir. Emperyalist kampta Amerika'nın karşısına Japonya ile birlikte diğer çok önemli güç olarak çıkan Almanya'nın bu anlaşmayı sürekli yokuşa sürmesi, büyük maddi yük olarak ortaya çıkan silahlanmanın faturasını Amerika'ya çıkarttırması olarak düşünülebilir. Amerika ise bu yükü uzaya kaydırma düşüncesinde. Reagan'ın anlaşmanın hemen ertesinde SDI projesinden vazgeçmeyeceğini söylemesi bunun açık işareti.

Abartmamanın diğer yakasında Sovyetler ve sosyalist ekonomik örgütlenme var. Amerika'nın ekonomik örgütlenme biçimi içerisinde Pentagon-NASA-büyük elektronik şirketler organik ilişkisi çok önemli rol oynuyor. Silah harcamaları ve araştırma yatırımları Amerikan ekonomisi için çok büyük itici güç oluşturuyor. Askeri ve sivil harcamaların bu denli içiçe girdiği bir ülkenin maddi zorunluluk, ekonomik yeniden-üretim, giderek artan ölçüde Amerika'nın silahlanma yarışını hızlandırması demek oluyor. Amerika'nın bu zorunlu hızlandırıcılığına ve kışkırtıcılığına karşın Sovyet ekonomisi için silahlanma son derece ağır bir yük oluşturuyor. Kaynakların önemli bir kısmını geri döndürülmez bir biçimde silaha ve silahlanmaya yatırması Sovyetlerin sırtında hareket yeteneğini çok azaltıcı bir kamburu oluşturuyor. Amerika'nın "iyi niyetle" bu kamburu ortadan kaldırmasını beklemek yalnızca safdillilik olur. Amerika'ya zorunlu adım attırmak bir zorunluluktur. Bu adımların ilki attırıldı.

Ancak, dünya halkları için olumlu bu adımın ölü doğmaması için Amerika'nın kaynaklarını aktarmak niyetinde olduğu uzayın silahlandırılması projelerinin de feshedilmesini sağlamak zorunludur. En saldırgan amaçları taşıyan bu savunma projelerinin varlığı, gerçek bir yumuşama için en temel engeller olarak uluslararası düzlemde varlığını sürdürmektedir. Bu anlamda Amerika'nın yumuşamaya, barış içinde birarada yaşamaya ilişkin atacağı her adım aynı zamanda Amerika'nın geri adım atması demek olacaktır. Amerika'nın geri adımı zorunluluk olmadıkça atmayacağı ise açıktır. Attırmaya zorlamak, Sosyalist Sistemin barış bombardımanının dışında ama onun yanında yer alacak tüm ilerici güçlerin görevidir.

Zorlama hemen bu ilk aşamada gerçekleştirilebilir. Füzelerin sökülmesiyle birlikte oluşacak nükleer artığın çevreye zarar vermeden yok edilmesi maddi birtakım harcamaları beraberinde getirecektir. Bu mali külfetten kaçmayı engellemek için barış yanlısı taraf olan ve olmayan tüm güçlerin kontrolünün istenmesi bu yolda oluşturulabilecek ilk adım olabilir.

Bu adımın devamı ise tüm silahların gözden geçirilmesidir. İkinci Dünya Savaşı'nda nükleer bomba atılmadan önce yapılan zararlar göz önüne alındığında konvansiyonel silahların da azaltılması ve hatta yok edilmesi gerekli olacaktır. Gorbaçov anlaşmanın kabulünden hemen sonraki demecinde "nükleer silahların tümünün yok edilmesi ve konvansiyonel silahlar için müzakereye oturulması" çağrısında bulundu. *Artık barışçı güçlerin barış yolunda taraf olması kaçınılmazdır.* Artık Amerika'ya geri adım attırmak için güçlerin birleşmesi zorunludur. ∎

BURJUVAZİNİN DEMOKRATI YOKTUR

Haluk YURTSEVER

Toplum yaşamındaki her önemli değişiklik, siyaset güçleri için teorik-pratik bir yenilenme fırsatı yaratıyor.

Şiddetin ebelik ettiği alt-üst oluş dönemlerinde, durgun geçen on yıllara sığmayacak zenginlikte pratik yoğunlaşıyor. Yoğunlaşmış pratik çözümlenmek istiyor.

En çok kendi deneylerinden öğrenen yığınların, gerçekten ve doğru olarak öğrenebilmeleri, bilinç ve eylem olarak ilerleyebilmeleri de, yığınların öncü-aktif kesimlerinin, sosyalist siyasetçilerin çözümleme ve yol gösterme yeteneklerine bakıyor.

Böyle bir dönemden geçiyoruz.

Hesaplaşma ve yenilenme çabalarının koyu gericilik yıllarına, ya da bundan çıkışın sancılı gri ortamına denk düşmesinin olumsuz, saptırıcı etkileri var. Şiddetin ve korkunun kol gezdiği burjuva otoriter ortamda, burjuva ideolojisi güçlenmiştir. Bunun doğrudan etkileri altında, döneklik ve inkarcılık, oldukça güçlü bir eğilim olarak, özellikle aydınlar arasında kendini duyuruyor. Aydın dönekliği, militanınkinden farklı olarak, mücadelenin kişisel düzeyde terkedilmesi noktasında kalmıyor. Çoğu durumda, devrimci yolun yanlış olduğunu kanıtlama çabası ve düzenle yeniden bütünleşme çağrısıyla tamamlanıyor. Bu çaba ve çağrılar da, duruma ve yapanın çapına göre ince-kaba, pratik ya da teorik olabiliyor. Devrim ve sosyalizm için mücadeleyi sürdürenlere, bunları ikircikşiz yeni dünyalarına göndermek, ince ve teorik saldırıyı da geri püskürtmek görevleri düşüyor.

1960'dan sonra ve özellikle 1974-1980 arasında Türkiye'de sosyalizm göreli bir meşruluk, devrimci siyasete katılım belli bir kitlesellik kazanmıştı. Eylülist rejim, sosyalizmin yığınlar gözündeki meşruluğunu yok etmeye çalıştı ve bunda belli bir başarı da kazandı. Sosyalizmin meşruluk ve prestij yitirmesi hem kan kaybına neden oldu, hem de beslenme kanallarını zayıflattı. Bugün genç kuşakların siyasete gösterdikleri ilgisizlik ve çekingenlik, yalnız 12 Eylül'ün yarattığı korkudan gelmiyor; ondan çok, Türkiye'de sosyalizmin geleceğine güvenin sarsılmış olmasından geliyor.

Bir dönem sosyalizme sempati göstermiş sıradan emekçilerden, "akıllanmış" devrimcilere, adı solcuya çıkmış aydınlara dek geniş bir kalabalık, Türkiye'de devrim ve sosyalizm için mücadelenin hiçbir başarı şansı taşımadığına inanıyor ve bu inançsızlıklarını yayıyorlar. Şu sözler, her gün her yerde, duyuluyor: "55 milyon insanın yaşadığı, 800 binlik ordusu, birkaç yüz binlik polis gücü olan, NATO üyesi, 1982 Anayasası'na % 92 ile evet denilen, sağ burjuva partilerin oyların % 60'ından fazlasını aldığı, sosyalistlerin bir kısmı hapiste ve yurt dışında olmak üzere bölük pörçük ve bir avuç olduğu bir ülkede devrim ve sosyalizm hayaldir."

Bu sözlerin yansıttığı toplumsal psikolojik ortam, aktif sosyalist siyaseti sürdürmek isteyenler üzerinde de bir basınç yaratıyor. Bazı sol çevrelerde "yeni" yollar, daha "gerçekçi", daha "sağ" duyulu tez arayışlarına giri-

şilmesinde, bu çevrelerin kendi geçmiş teori ve pratikleri kadar, bu toplumsal basıncın da bir rol oynadığı anlaşılıyor. Kendilerine göre başka nedenleri de olabilir. Ne olursa olsun, nedenlerin sonuçları hiçbir biçimde meşrulaştırmadığı bir durumla karşı karşıyayız. Türkiye sosyalist birikiminin düzenin yedek gücü durumuna düşürülmesi çabalarını solun kendi hesaplaşması ve teorik yenilenme çabası olarak görmeye imkan yoktur. Çünkü, burjuva düşüncelerin sosyalizm saflarındaki yansımaları, burjuvazinin teröründen ve ideolojik saldırısından bazen daha zararlı sonuçlar yaratıyor. Bunlarla yaşamın her alanını içine alan bir ideolojik hesaplaşma kaçınılmazdır. Bu yazı, bu genel görev çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Yazının konusu, Halil Berktay'ın Saçak dergisinin 41 ve 42. sayılarında "Türkiye'nin Özgüllüğü" başlığıyla yayınlanan konuşmasından[1] yola çıkarak, yalnız Halil Berktay'ın değil, farklı terim ve kavramlarla başkalarının da savunduğu tezlerin eleştirisidir.

Halil Berktay, "Türkiye'nin Özgüllüğünü" araştırırken, Türkiye'nin tarihinin hiçbir döneminde sömürge olmadığı,[2] Türkiye'de özerk bir köylü radikalizmine rastlanmadığı,[3] Türkiye'nin siyasi ve askeri açıdan Batı'nın ABD merkezli ittifaklar sistemine tabi bir parçası olduğu, ama bir kukla bir piyon olmadığı, Türk devletinin esas olarak Türk burjuvazisinin devleti olduğu,[4] bu burjuvazinin birkaç aileden ibaret dar ve oligarşik Orta Amerika burjuvazilerinden çok farklı olduğu[5] gibi, kendi çizgileri için yeni ve gecikmiş bir "ilerleme" sayılacak şeyler söylüyor. Türkiye sosyalist hareketinin önündeki temel sorunlarda ise, eski ve bilinen tezlerini yeni bir "söylem" ile savunuyor. Bu tezleri tartışmak gereksinimi, Halil Berktay'ın özgün görüşler ileri sürmesinden değil, bu tezlerin Türkiye solundaki iki farklı yaklaşımdan birine eş düşmesinden doğuyor.

TÜRKİYE'DE KRİZİN NEDENLERİ VE ASKERİ MÜDAHALELER

Berktay, Türkiye'nin emperyalizme dış ticaret açıkları ve dış borçlar yoluyla bağımlı olduğunu,[6] dış borçlanma ile dış ticaret açıkları arasındaki ilişkide dış ticaret açıklarının "tayin edici" olduğunu söylüyor.[7] Bu, dış ticaret açıklarının emperyalizme bağımlılığın sonucu olmadığını, tersine emperyalizme bağımlılığın dış ticaret açıklarının sonucu olduğunu söylemek anlamına geliyor. Nitekim, Berktay'a göre, Türkiye emperyalizmden kopsa, "sosyalist olsa bile", "bu zayıf nokta bertaraf edilmediği takdirde (ithalat, ihracat dengesizliği kastediliyor–HY)" dış ticaret açıkları olacak, bu da siyasi dayatma ve tavizleri getirecektir.[8]

Dış açıklara ve döviz kıtlığına dayandırılan kriz teorisinin siyasal yönünü ise şöyle anlatıyor:

"Peki, bu dış açıkların ve dış borç yükünün, Türkiye'deki siyasal gelişmelerle ne gibi bir ilişkisi var? Çok kabaca, pastanın büyüdüğü dönemler ile, parlementer dönemler arasında, bir dış ödemeler krizinin büyümeyi durdurması ile de askeri darbeler arasında paralellik kurmak mümkün görünüyor... Bir parlementer dönemler var... bir de parlementer dönemlerin arasında 10 yılda bir askeri darbeler var ki, dünya çapındaki konumları, mahiyetleri, programları farklı bile olsa hepsi, bir dış ödemeler krizi ile çakışıyor."[9]

Halil Berktay, bu kriz teorisinin "daha ayrıntılı ve daha titiz bir anlatımının" Korkut Boratav, Çağlar Keyder ve Şevket Pamuk'un makalelerinden oluşan Kriz, Gelir Dağılımı ve Türkiye'nin Alternatif Sorunu başlıklı kitapta "mevcut" olduğunu söylüyor. Adı geçen "solcu" iktisatçıların yukarıdaki makalelerinin ve öteki yazılarının okunması ise, bu yazarların çözümlemelerinin Batı Avrupa ve Latin Amerika'da azgelişmişlik ve kriz konusunda yayınlanmış kitaplarda "mevcut" olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin "özgüllüğü" diye sunulan tezlerin, 10-15 yıldır Batı Avrupa ve Latin Amerika'da moda olan teorilerin bir iki rötuşla Türkiye'ye uyarlanması olduğu ortaya çıkıyor. Bu teoriler, azgelişmiş ülkelerdeki ithal ikameci sanayileşme modellerinin geçici bir dönem için "popülist" ya da "demokratik" rejimler getirdiğini, ama neredeyse determinist bir kaçınılmazlıkla tıkanarak krize yol açtığını savunuyorlar. Kriz konusunda ayrıntılı ekonomik-teknik çözümleme ve karşılaştırmalar yapan bu teorilerde her şeyi bulmak mümkün, yalnız sınıf mücadelesi yok! Krizlerin sistemle ilgisi var, hatta bazılarına göre, krizin yapısallığı sistemden geliyor. Ama sistem güçlü ve alternatifsizdir. Sosyalist ülkeler zaten sosyalist değildir, sosyalizm ve marksizm reel güçler olan bu ülkelerin devletleri içinde bulunmuyorsa hiçbir yerde bulunmuyor demektir, öyleyse marksizmin gelecek için de şansı yoktur (Andre Gunder Frank). Marksizm bunalımdadır vb. vb...

Berktay'ın teorik beslenme kaynakları ile savundukları arasındaki tutarlılık rastlantı değildir. Bunu şimdilik bir yana bırakıp Berktay'ın söylediklerine dönüyorum.

Türkiye ve benzeri orta ve azgelişmiş kapitalist ekonomilerin yaşadıkları süregen ekonomik bunalımların döviz sorununa indirgenmesi büyük bir yanılgıdır.

Dünya emperyalist-kapitalist sisteminin bağımlı ve sömürülen bir parçası olan Türkiye'de yaşanan bunalımı, sistemin genel bunalımından ayırmaya olanak yoktur. Türkiye'yi 1980 alaborasına getiren ekonomik kriz, gelişmiş kapitalist ülkelerde 1970'lerde aşırı sermaye birikimiyle başlamış, kâr oranlarında düşüşün başgöstermesiyle ve petrol krizi gibi ek etmenlerin katkısıyla giderek şiddetlenmiştir.

Emperyalist-kapitalist sistem içi hiyerarşinin, egemen-bağımlılık ilişkisinin kriz dönemleri açısından önemli sonucu, krizin orta ve azgelişmişlerde çok gelişmişlerden daha şiddetli duyulması, daha yıkıcı olmasıdır. Gelişmiş emperyalist ülkelerin başvurduğu anti-kriz programlar bunalımın yükünü bağımlı ülkelere aktarıyor. Krizden çıkış uygulamalarından biri, işgücü verimliliği görece düşük emek yoğun sermayelerin bağımlı ülkelere kaydırılmasıdır. Sermayenin azgelişmiş bağımlı ülkelere kaydırılmasıyla emperyalist ülkeler kendi krizlerini geçici dönemler için hafifletiyorlar ama, aynı zamanda, sermaye ile birlikte yeni bir krizin tohumlarını tüm dünyaya yaymış oluyorlar. Bu, uzun vadede krizlerin daha da büyümüş ve derinleşmiş olarak tekrarlanmasının koşullarını hazırlıyor. Sermayenin bu biçimde yer değiştirmesinin bağımlı ülkelerde yarattığı sonuçlar ise daha kısa vadede görülebiliyor: İhracata yönelik sanayileşmeye geçiş, başka ve daha doğru bir deyimle gerçek sanayileşmeden vazgeçme...

Bu açıklamalar, krizin ithal malı, "dış" bir olgu olduğu anlamına gelmiyor. Türkiye kapitalist bir ülkedir ve kriz, Türkiye kapitalizminin iç dinamikleri üstünde yükseliyor. Krizin nedeni, Marks'ın dediği gibi kapitalist üretimin gerçek engeli olan sermayenin kendisidir.[10] Sermayenin hareketidir.

Türkiye kapitalizminin 1980 krizinin gerçek nedeni, sanayi sermayesindeki kâr oranlarının düşmesidir.

M. Sönmez, "Türkiye İmalat Sanayiinde Sermaye ve İşgücü" araştırmasının verilerine dayanarak, 1965-1975 arasında imalat sanayiinde sermaye verimliliklerinin yarı yarıya düştüğünü söylüyor.[11] Türkiye imalat sanayii özellikle 1973'den sonra bir aşırı sermaye birikimi krizine girmiştir.[12] Türkiye'deki krizin temel dinamiği buradadır.

İthal ikameci birikim rejimi, süreç içinde giderek daha çok dövize bağımlı hale geldi. Döviz darboğazının da kaynağı olan asıl neden ise, sanayideki verimlilik artışının düşük düzeylerde kalışıydı.[13] İthal ikameci rejimin başarısı, özellikle başlangıç dönemlerinde, dış rekabetten korunmayı, korumacılık önlemlerini gerektiriyordu. Korumacılığı gerekli hale getiren, ülke içindeki maliyetlerin uluslararası maliyetlerden yüksek olmasıdır. Korumacılık altında, mevcut pazarın başlangıçtaki yüksek talebine dayanarak üretimi sürdürebiliyordu. İç pazarda talebin yüksek olmasında emekçi gelir ve tüketimlerinin artmasının da önemli bir faktör olduğu doğrudur. Ancak, hem kâr oranlarının korunması, hem de emekçi gelirlerinin yüksek tutulabilmesi verimlilik artışlarının yüksek olmasına, birim başına maliyetin düşmesine bağlıdır. Tekelci yapı ve korumacılık koşullarında olamayan da buydu.

Bunlara bir de, ithal ikameci sanayileşmenin montajcı karakterini eklemek gerekir. Adı "ithal ikameciliği" olan bir rejimin ithalata gittikçe daha fazla gereksinim duymasının nedeni sanayiin montajcı yapısıydı. Bu yapı nedeniyle, üretimin gerçekleşmesi için gereksinim duyulan hammadde ve yarı mamuller ithalatı, bu malların nihai mamul olarak ithal edilmeleri durumundan daha büyük bir hızla büyüyordu.[14]

Döviz kıtlığı-kriz döngüsüyle ilgili olarak söylenecek başka bir şey daha var ve söylenmiş: "Türkiye'nin 1980 yıllarındaki sorunlarını sadece döviz bulma işine indirgemek son derece yanıltıcı ve eksik olur. İç finansman sorunu ve bunun ötesinde yatırım faaliyetleri arasında oransızlık çok daha önemli ve zor bir sorun olarak ortada duruyor... Dış ekonomik ilişkilerin doğrultusunu değiştirmek, iç kaynak ve yatırımların oransızlığı sorununa çare değil. Sermaye çareyi, emek-sermaye çelişkisinin silahlarında arayacak."[15]

Sermaye, 12 Eylül'le çareyi aradı. Devrimci durumu bastırdı. Çareyi bulabildi mi? Bütün göstergeler bulamadığını söylüyor.

1977-80'lerde bir borç krizi olan sorun, 1980'den sonra bir iç finansman krizine dönüştü.[16]

Bu yazı açısından gerekli olmayan daha fazla ayrıntıya girmeden özetlersem: Emperyalizme bağımlı Türkiye kapitalizmi, sanayideki verim düşüklülüğü, kâr oranlarındaki düşme, iç finansman kıtlığı ve yatırımlardaki oransızlıklar nedeniyle krizlere girmiştir. 1970'li yılların sonlarına doğru kendini gösteren dış ödemeler bunalımı da, bugünkü ihracata yönelik modelin tıkanması da aynı ekonomik toplumsal temelin sonuçlarıdır.

Türkiye'de krizin sarsıcı biçimlerde kendini göstermesi, üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki uyumun bozulduğunun, üretim ilişkilerinin üretim güçlerinin gelişmesine ayak bağı olduğunun işaretidir. 1980'e doğru, Türkiye kapitalizmi biriken sermayeyi yeterli ve verimli bir biçimde kullanamıyor, yeniden genişletilmiş üretimi mevcut kâr oranları ve sendikalı toplu sözleşmeli sömürü koşulları altında sağlayamıyordu.

Krizler, üretim güçlerinin, üretim ilişkilerine başkaldırışının kanıtıdır. Kapitalizmin sonunun geldiğinin kanıtı değildir. Her kriz devrim için olanaklar yaratır. Kriz devrimle çözülmezse karşı devrimle "çözüm" aranır. O zaman, burjuvazi bu krizleri geçici olarak atlatmanın çeşitli yollarını bulur: Üretim güçlerinin bir kısmını yıkar, yeni pazarlar zapteder, sömürüyü yoğunlaştırır vb.

Türkiye'de de 1980'de sorun, gerçekten de, "emek-sermaye çelişkisinin silahlarıyla" çözüldü. Sermaye üstün geldi. Sermayenin krize yanıtı, üretim güçlerini bastırmak, bir yandan da üretim ilişkilerini varolan yapı içinde genişletmeye çalışmak oldu: Büyük mülkiyetin güçlendirilmesi ve merkezileştirilmesi, dışta açılma, içte sömürüyü yoğunlaştırma.

12 Eylül öncesi sınıf savaşımı, krizi devrimle yanıtlayacak nesnel-öznel olgunluğa ulaşamamıştı ama, düzenin tehlikede olduğunun işaretini de veriyordu. Bütün burjuvalar, aralarındaki ikincil çelişkileri erteleyerek, kapitalizmi kurtarmak için finans kapitalin çevresinde bloklaştılar.

Yanlış kriz çözümlemesi, 12 Eylül burjuva bloklaşmasını da yanlış yerde arıyor. Berktay, "Dolayısıyla, artık döviz bulunmadan üretim sürdürülemez hale geldiğinde, döviz sorununun çözülmesi, bütün burjuvazi için aciliyet kazanıyor." [17] diyor. Kriz, döviz sorununa eşitlenince, ortak çıkar da "döviz sorununun" çözülmesi oluyor. Hayır, aciliyet kazanan sınıf mücadelesinin bastırılması, ortak çıkar kapitalizmi kurtarmaktı. Doğrusu budur.

"İÇ BURJUVAZİ" SORUNU

Burada uzunca birkaç alıntı aktarmak zorundayım. Berktay şöyle diyor: "Kanımca, başka azgelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Türkiye burjuvazisinin de başlıca iki kesimi var, fakat 1960'lara giderken, bu ayrışmanın artık Türkiye'ye özgü içeriğini bulmamız gerekir. Şöyle diyeyim: 1960'lardan beri Türkiye'ye giren teorik literatürden, ister komprodor burjuvazi/milli burjuvazi şeklinde olsun, ister işbirlikçi burjuvazi milli burjuvazi şeklinde olsun, bir ayırım nosyonunu ana hatlarıyla tevarüs ettik... Başka bir deyişle, azgelişmiş bir ülkedeki burjuvazinin, şu veya bu şekilde, emperyalizme, yabancı sermayeye, dışarıya görece daha yakın bir kesim ile görece daha uzak bir kesim şeklinde tahlil edilebileceğini; bunun evrensel bir yaklaşım olduğunu biliyoruz... biz bu ayırımın 1960'larda Türkiye'de nasıl tecelli ettiğini araştırırken, yani bu soyut ayırıma somut vücut vermeye çalışırken, 1920'ler ve 1930'larda sömürgecilik tecrübesi zemininde oluşmuş bir literatürün çok etkisinde kaldık.

"Hatta şunu söyleyebilirim: İşbirlikçi burjuvazi milli burjuvazi ayırımını yaparken kullandığımız ölçütler, Türkiye gerçeğine hakan ölçütler değil, daha ziyade teorik literatürden devralınan ölçütler, sömürge ülkelerin tecrübesinden yola çıkan ölçütler olmuştur." [18]

"Çok kısa ve basit bir tablo sunacağım. Bence Türkiye burjuvazisi, bir, ekonomik konumu ve iki, bunun temellendirdiği siyasi davranışlar bakımından gerçekten başlıca iki kesime ayrılabilir. Bir, dış pazara dönük olan, yani ürettiği veya aracılığını yaptığı malları dış pazarlarda satmaya çalışan kesim var; ben buna "dış burjuvazi" diyeceğim. Bir de esas olarak iç pazara dönük üretim ve pazarlama yapan bir kesim var ki, buna da bir ilk yaklaşım olarak "iç burjuvazi" adını vereceğim... Şimdilik, bence ikisi arasında daha çok şöyle bir fark söz konusu: Dış burjuvazi için ücretler (emek gelirleri), sadece bir *maliyet unsurudur... Maliyet düşmeleriyle ilgilidirler,* esas olarak, bunun ötesinde, iç piyasadaki talep sorunuyla pek ilgili değillerdir... bu tür büyük burjuva kesimleriyle Türkiye'nin emekçi halkı arasında, talep sorunsalı etrafında göreli bir çıkar kesişmesi söz konusu değildir."

Türkiye'de çıkarları, işçi sınıfınınkilerle kesişen, anti-emperyalist ve demokrat bir burjuvazi kesimi yoktur.

"İç burjuvazi ise benim tanımladığım şekliyle, esas olarak iç pazara yönelik üretim ve pazarlama yapan kesimdir. Dolayısıyla iç burjuvazi için ücretler, sadece bir maliyet unsuru değildir. Onlar, ürünlerini sonuç olarak iç piyasada satmak, paraya çevirmek durumundadırlar ve bunu yapmadan yaşayamazlar. Kaçınılmaz olarak ücretler, onlar için sadece bir maliyet unsuru değil, aynı zamanda bir talep unsuru haline gelir. Kuşkusuz, burjuvazi burjuvazidir, işçi sınıfı da işçi sınıfıdır tabii, bunlar esas olarak birbirlerine zıt konumlardadır, tamam. Ama aynı zamanda, iç burjuvazi ile emekçi halk arasında, talep sorunsalından kaynaklanan bir çıkar kesişmesi de söz konusu olabilmektedir." [19] (abç)

Bu yazılanları, birkaç sayfa önce Türkiye'de iç pazar ve işçi ücretleriyle ilgili olarak söylenenlerle birlikte okumak gerekiyor: "... Türkiye'nin geniş bir iç pazarı vardır. Bir kere, Türkiye küçük bir ülke değil, orta büyüklükteki bir ülkedir... Aynı zamanda, azgelişmiş ülkeler arasında bir görece yüksek ücret ülkesidir, diğer çağdaş azgelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki reel ücretler birçoğundan yüksek kalıyor. Bu da geniş iç pazar olgusunun bir parçasıdır." [20]

Berktay'ın ilk saptaması doğrudur. Burjuvazi içindeki farklılaşma ve çelişkiler sorunu Türkiye solunun eski bir sorunudur. Birbirinin düşman kardeşi durumundaki birçok güç, burjuvazi içinde ittifak yapılacak bir kesim arıyorlar. 1960'lardan bu yana yürüyen tartışmanın özü, Türkiye'de kapitalist sınıf içinde, anti-emperyalist, anti-faşist, demokrat bir kesim olup olmadığı noktasında odaklaşmıştır. Böyle bir burjuvazi arayanların kullandıkları terminoloji, hızla eskiyip kullanılmaz hale geldiği için hızla değişmiş, Türkiye'nin son 25 yıllık sınıf savaşımı pratiği bu arayışları hüsrana uğraşmış, ama "milli", "ulusal", "sivil toplumcu", "iç pazarcı" burjuvaziyi bulma ve onunla "milli", "ulusal", "sivil toplumcu", "parlementer" bir demokrasi için bağlaşıklık kurma çabaları hiç eksilmemiştir!

Halil Berktay, Türkiye'de burjuvazi içindeki ayrışmanın "Türkiye'ye özgü" içeriğini bulmamız gerekiyor" diyor ama, yine "teorik literatürden" devraldığı görüşlerle geliyor. "İç burjuvazi - dış burjuvazi" ayırımı ne yenidir, ne de ilk kez Türkiye için kullanılıyor. [21]

Ayırım son derece keyfidir. Yerli-yabancı, büyük-orta-küçük, tekelci-tekeldışı sermaye ölçütlerine girmeyen, üretimin realizasyonuna göre yapılmış bir ayırım. Sınıfsal ve kesimsel bir ayırımdan çok, çeşitli sermaye gruplarının zaman ve mekana bağlı olarak dönemsel yönelişlerini anlatıyor. Türkiye'de olanlar, belli bir dönem iç pazar için üretim yapan sanayilerin bir süre sonra dış pazara açılmalarının kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu gösteriyor. Çünkü, iç pazar, sürekli aynı yüksek talep düzeyini koruyamıyor. Örneğin, Türkiye pazarının, 1965-75 yılları arasındaki 10 yılda dayanıklı tüketim mallarına gösterdiği talebin bir daha tekrarlanması mümkün değil. Türkiye'de iç pazarın gerçek bir büyümesi ancak üretim araçları üretilmesine, ağır endüstriye yönelmekle mümkündür. Bu ise, bugünkü koşullarda ekonomik değil, sınıfsal ve sistem değişikliği gerektiren bir yoldur. Bu yol şimdilik kapalıysa, o zaman tekelci sermaye dünya pazarı için üretim yapabildiği oranda kendisini yeniden üretebilir. Bu da yapılamıyor, dış pazara açılınamıyorsa, kâr oranlarındaki düşme eğilimini dengelemenin öteki yöntemlerine daha şiddetli biçimde başvurmaktan başka bir çare kalmıyor. Böyle oluyor.

Bu da, iç burjuvaziye yüklenen, "yüksek ücret" veren sıfatına hiç uymuyor. Türkiye'de çıkarları işçi sınıfınkiyle kesişen hiçbir sermaye grubu yoktur. Dönemsel ücret artışlarında, ithal ikameci sanayileşmenin görece yüksek büyüme hızları tutturduğu zamanlarda sağlanan ekonomik olanakların bir rolü olduğu yadsınamaz. Ancak, ücret artışlarının esas nedeni işçi sınıfının mücadelesidir. İşçi sınıfı, ekonomik olarak görece iyi dönemler arkada kaldığında da daha yüksek ücretler için savaşımını sürdürür ve emek-sermaye çelişkisi iki temel sınıf arasındaki tüm ilişkileri belirlemeye devam eder.

"Milli burjuvazi" kavramını Berktay'ın "iç burjuvazisi"ne oldukça yakın bir anlamda kullanan ve çözümlemelerinde Berktay'la birçok ortak yönü olan, Çağlar Keyder bile, milli burjuvazi kavramının "yapısal değil, konjonktürel" olduğunu, belli bir sermaye grubunun ya da belirli sanayi kollarındaki sermayenin yapısal olarak "milli" sayılamayacağını yazıyor.[22]

Bunların da ötesinde, Türkiye'de, tekelci sermaye ve genel olarak, burjuvazi içinde "iç" ve "dış" pazarcılık esasına göre yapılmış kategorik bir işbölümü yoktur. Holdingler biçiminde örgütlenmiş tekel gruplarının, zamanla değişen ağırlıklarda olmak üzere, hem iç pazara, hem de dış pazara dönük mal ürettikleri görülüyor. Gerçekten de, konjonktürel bir durum var. "İç burjuvazi" kavramı, Berktay'ın burjuvazinin bir kesimiyle mutlaka uzlaşma arayışından başka hiçbir şey anlatmıyor.

TÜRKİYE'DE ÜCRETLER YÜKSEK Mİ?

Türkiye'de ücretlerin öteki azgelişmiş ülkelere göre yüksek olduğu, bunun iç pazarı genişletmekte çıkarı olan "iç burjuvaziyle" işçi sınıfı ve emekçi halkın çıkarlarının kesişmesi anlamına geldiği savlarına gelince. Bu çözümlemenin Türkiye'deki fikir babası Korkut Boratav'dır. Boratav, ithal ikameci sanayileşme modeline "popülizm" diyor[23] ve Türkiye'nin, "... 1970'li yılların ortalarında, çevre ülkeleri içinde yüksek ücretli ekonomiler grubunda, hatta bu grubun başlarında"[24] yer aldığını, "popülizmin" "Bütün sosyal sınıfları hoşnut kılan bir model olduğunu" söylüyor.[25] Bir de tablo vererek işçi ücretlerinin 1963-1976 arasında % 75, 1960-61 ile 1976 arasında ise % 85 yükselme kaydettiğini belirtiyor.[26]

Nuri Karacan ve Yalçın Küçük ise aynı dönemler için verdiği tablo ve rakamlarla durumun hiç de böyle olmadığını gösteriyorlar. Nuri Karacan, bu dönemde reel ücretlerin yüzde 4,4 arttığını, bu artış haddinin içinde gerçekleştiği ortama göre değerlendirilmesi gerektiğini söyleyerek, aynı dönemde Türkiye genelinde kişi başına reel gelir artışının yüzde 4,5 olduğuna dikkati çekiyor.[27] Bu, söz konusu dönemde, işçi ücretlerinin kişi başına reel gelir artış hızından daha düşük arttığını söylemek oluyor. Yalçın Küçük'ün Boratav'ın rakamlarını kullanarak geliştirdiği tablo ise, işçi ücretlerinin en çok arttığı ve sendikal eylemlerin en çok etkili olduğunun ileri sürüldüğü dönemde işçi ücretlerindeki artışın, işçi verimliliğindeki artıştan geri kaldığını, bu dönemde sermaye sınıfının sömürü oranını kendi lehine 7 puan daha artırabildiğini ortaya koyuyor.[28]

İstatistik veriler ve bunların yorumuyla ilgili tartışmalar bu kadarla bitmiyor. Boratav'ın Türkiye'nin "çevre ülkeleri içinde yüksek ücretli ekonomiler grubunda" iddiasının kanıtları yok. Kaldı ki, böyle bir savın "kanıtlanması" imkansız. Çünkü, "Kâr oranına biçim veren koşullar iyice anlaşılmadan, farklı dönemlerde ve ülkelerdeki ücret oranlarının gerçek bir tahlilini istatistik yoluyla yapmak olanaksızdır."[29]

Tartışmamız açısından önemli olan, Karacan ve Küçük'ün rakamlarının "yüksek ücret" masalının masal olduğunu göstermesidir. Bunun gösterilmesi, Berktay ve Boratav'ın bütün çözümlemelerini çökertiyor. Bu kadarı önemli ve yeterli.

BURJUVAZİ İÇİNDEKİ ÇELİŞKİLER

Peki, Türkiye'de burjuvazinin çeşitli kesimleri arasında farklılaşma ve çelişkiler yok mudur?

Bir kez, Türkiye kapitalizminin dünya emperyalist sistemi içindeki konumu, şu ya da bu sermaye kesimini değil, tüm burjuvaziyi hem ekonomik, hem ideolojik ve siyasal olarak emperyalizme can evinden bağlıyor. Bir sistem içi işbölümü ve bağımlılık ilişkisi var. Bu nedenle, bazı burjuva kesimlerin emperyalizmle ve tekelci sermaye ile çelişkileri olsa bile, bu, hiçbir zaman, anti-emperyalist bir siyasal tutuma gidemiyor. Örneğin Türkiye'de burjuvazinin hiçbir kesimi, NATO'dan çıkmak, ABD ile olan bağımlılık ilişkilerini sona erdirmek türünden tutumlar göstermiyor. Tersine, bu konularda öyle "ilkeli" davranıyorlar ki, ödün vermek, Türkiye solunun bu kesimlerle bağlaşıklığı misyon edinmiş siyasal çizgilerine düşüyor. Ne ilginçtir, yıllardır, baş bağlaşığı "ulusal burjuvaziyi" hiç olmazsa, ABD'ye NATO'ya karşıtlıkta iletletmek için didinen resmi TKP bunu başaramayınca, sonunda vazgeçilmez bağlaşığını yitirmemek için kendi konumlarını terketmek "zorunda" kaldı.

İkincisi, burjuvazi içindeki çelişkilerin karakterini belirleyen, işçi sınıfı ve emekçi halkla, tüm burjuvazi arasındaki çelişkilerdir. Türkiye'de burjuvazi, bir sınıf

olarak ayakları üstünde dikildiği anda karşısında "bolşevizm" tehlikesini, gelişmemiş biçimiyle bile olsa bu tehlikenin içerdeki temsilcisi olan işçi sınıfını ve sosyalist hareketi bulmuş ve gericileşmiştir. İşçi sınıfının toplum yaşamında bağımsız bir güç olarak yerini alması ise daha da temelli biçimde burjuvazi arasındaki çelişkileri ikinci sıraya itmiştir. Aralarındaki çelişkiler ne olursa olsun, sömürücü sınıftan olanlar için, sömürü düzeninin devamlılığı, sömürüden alacakları payın miktarından çok daha önemlidir. Tüm burjuva kesimler birincinin nitelik, ikincinin nicelikle ilgili olduğunu biliyor, bu bilinçle davranıyorlar.

Üçüncüsü, Türkiye'de sanayi, tarım ve ticaret alanında faaliyet gösteren küçük ve orta sermaye gruplarının emekçi sınıflarla çelişkileri keskindir. İşçi sınıfının mücadelesi, çoğu zaman bu kesimler üzerinde daha sarsıcı etkiler yapıyor. Tekelci sermaye ücret artışlarını fiyatlara yansıtabilirken, tekeldışı burjuvazi bunu yapamıyor, rekabet ve varolma gücü zayıflıyor. Bu nedenle de, ücretlerin düşürülmesi ve bunun için gerekli ekonomik-siyasal şiddet yöntemlerinden yana bir tutum alıyor. Tekellere organik olarak bağlı yapısına bir de bu eklenince, bu kesimlerin özerk bir güç, hele de demokrat bir güç olması imkansızlaşıyor. Bu kesimler, yalnız işçi sınıfına karşı olan tutumlarında değil, öteki konularda, örneğin Türkiye'de demokratlığın yanılmaz ölçütlerinden olan Kürt sorunundaki tutumlarında da şoven milliyetçiliğin şampiyonluğunu yapıyorlar.

Türkiye'de çıkarları, işçi sınıfınkilerle kesişen, antiemperyalist ve demokrat bir burjuva kesim yoktur.

Türkiye'de ancak, tekellere karşı, kapitalizmin serbest rekabetçi döneminden kalma istemlerle ortaya çıkan, vergi, kredi vb. olanaklardan daha çok yararlanma mücadelesi veren tekeldışı kesimlerden ve bunların liberal burjuva hareketinden söz edilebilir. *Türkiye'de en ileri burjuva hareketi artık, demokrat değil liberal harekettir.*

Engels, liberalizm ile demokrasi arasındaki farkın, işçi sınıfının kurtuluşu ile burjuvazinin kurtuluşu, "paranın özgürlüğü ile, insanın özgürlüğü" arasındaki fark olduğunu söylüyor.[30]

Burjuva liberalizmi, kapitalistin özgürlüğüdür. Burjuvazinin feodalizmin bağrından çıktığı, tarihsel olarak ilerici olduğu dönemlerdeki hedefi, kendi politik özgürlüğünü kazanmak, yani kendini yönetici sınıf yapmaktır. Yönetici sınıf olduğu andan itibaren de, kendi özgürlüğünü savunmak için savaşır. Burjuvazinin daha bir sınıf olarak oluşur oluşmaz karşısında işçi sınıfını bulduğu Almanya ve Türkiye gibi ülkelerde ise, güdük demokratlığını, işçi sınıfı hareketini zorla sindirme gerekliliği bastırır.

Burjuva demokrasisi, yalnız serbest rekabetçi dönemin belli tekelci aşamanın da olağan devlet biçimidir. Tekelci aşamanın siyasal gericilik koşullarında, burjuva demokrasisi, demokratik hak ve özgürlüklerin güvencesi olmaktan çıkar. Artık, demokratik hak ve özgürlüklerin savunulması ile kurumsal burjuva demokrasisini savunmak bir ve aynı şey değildir. "Demokratik hak ve özgürlükleri mi savunuyorsun, o halde burjuva demokrasisini savunmak zorundasın!" Böyle bir açmazımız yoktur. Demokratik hak ve özgürlüklerimiz için savaşırız. Burjuva demokrasisi için savaşmak bizim işimiz değil.

Türkiye kapitalizmi, emekçi kesimlerin demokratik özgürlüklerinin yükünü kaldıramıyor. Buna rağmen, özellikle 1960'dan bu yana, 10 yılda bir geri alınsa da, demokratik hak ve özgürlüklerdeki genişlemeyi nasıl açıklayacağız?

Şu söylenebilir: Demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması her zaman, kitle hareketinin gücüyle olmuştur. Örneğin 27 Mayıs, demokratik bir kitle hareketi üstünde yükselen bir darbeydi. 1974-1980 dönemindeki demokratik kazanımlar da, işçi sınıfı ve emekçi halkın savaşlarının ürünü oldu. Türkiye insanı, demokrasiyi ancak mücadele ettiği dönemlerde tadabildi. Bunu unutmamak ve unutturmamak gerekiyor.

Başka bir olgu daha var. 12 Mart ve 12 Eylül'de olduğu gibi, işçi sınıfı ve emekçi halkın mücadelesinin şiddetle bastırıldığı olağanüstü dönemlerde, baskı ve yasaklar burjuvazinin bazı kesimlerine de uzanıyor, onların bazı özgürlükleri de kısıtlanıyor. Çünkü, olağanüstü dönemlerde burjuva devletin, en merkezi ve en hızlı biçimde işlemesi gerekiyor. Halk sınıflarının alttan gelen demokratik baskısı da, burjuva güçler arasındaki çelişkileri keskinleştiriyor. Böyle durumlarda, halk kitlelerinden gelen istemleri, kendi kanallarına akıtmak isteyen burjuva kesimler, rejimin liberalleşmesi yönünde bir mücadele yürütüyorlar. Aslında kendi özgürlükleri için mücadele eden bu güçler eliyle sağlanan yumuşamalar, kuşkusuz, işçi sınıfı ve emekçi halk için de yeni olanaklar açıyor. Ama rejimin liberalleşmesinin asıl işlevi, olağanüstü dönemin kapitalist düzene kazandırdığı gerici-otoriter düzenlemeleri "milli irade"nin onayını da alarak konsolide etmek oluyor.

Burjuvazinin tüm kesimlerini her durumda "gerici bir yığın" genellemesiyle aynı sepete doldurmak doğru değildir. Egemen sınıflar bloku içindeki iç çelişkileri görmek ve bunlardan yararlanmak, belli kesimleri nötralize etmeye çalışmak gerekir. Ama sosyalistlerin, Türkiye'de liberal burjuvaziye karşı esas tutumu, onu halk sınıflarından soyutlamak olmalıdır. Sosyalist eylemin amacı, yalnız açık burjuva diktatörlüğünden değil, burjuva diktatörlüğünden kurtulmaktır.

Evet, artık demokrasi ile liberalizm birbirinden ayrılmıştır. Yığınların bilincinde de ayırabilmek görevimizdir.

Lenin'in 1913'te, Rusya için yazdığı aşağıdaki sözler, bugün bizim için de geçerlidir: "Rus demokrasisi, liberalizmi demokrasiden ayıran derin sınıf köklerini tanımazsa, bunun bilincini yığınlar arasında yaymazsa, bu yolla liberallerin sallantılarını ve 'halkın özgürlüğü' davasına ihanetlerini nötralize etmeyi öğrenmezse, ciddi bir ilerleme kaydedemez. Bunsuz, kurtuluş hareketinin başarıları üstüne konuşmak anlamsızdır."[31]

PARLAMENTONUN DAYANIKLILIĞI

Halil Berktay'ın tezlerinden biri de, Türkiye'de parlamenter rejimin "dayanıklı" olduğu tezidir. Şöyle diyor: "Türk hakim sınıfları, sonuç olarak, arada bir darbe olmadan bu ülkeyi zaptürapt altına alıp, yönetmeyi sürdüremiyorlar ama, askeri darbeler kalıcı da olamamaktadır... Türkiye'de, evet askeri darbeler oluyor, 1971'den bu yana haşin sonuçları da oluyor, demokratik kurumları tahrip de ediyor. Ama her gelen, seçim yapa-

cağını ilan etmekle kalmıyor, kısa zamanda seçim yapmak zorunda kalıyor." [32] Sonra, "bu darbeler ve parlamenter dönemler alterasyonunun" yeni bir burjuvazi tahlilini gerektirdiğini söylüyor.[33] Yukarıda gördüğümüz, "iç burjuvazi" "dış burjuvazi" tahlilini yapıyor.

Parlamenter rejimin dayanıklılığını bir de şöyle izah ediyor: "Evet, Türkiye'nin komprador olmayan, daha çok iç pazara ve yerli sermaye birikimi kaynaklarına dayalı, aslen kendi halkının emeğini sömüren bir burjuvazinin olması, bu kalabalık ve çeşitlenmiş burjuvazinin çıkarlarına seslendirilmesi ve dengelenmesi açısından parlamenter rejime önemli bir işlev kazandırıyor, onu gerekli kılıyor." [34]

Berktay, devam ediyor: "Nasıl, o 'parlamenter büyüme' olayının, model arzedecek derecede tipik örneğini 1960'larda yaşadıysak, dış burjuvaziden önce iç burjuvazinin talep yetersizliği nedeniyle darboğaza girmesinin tipik örneğini de 1980'lerde yaşadık. Bu çelişme, halk mubalefetiyle şu veya bu ölçüde, şu veya bu kuvvet dengesinde birleşerek (ki tabii o, halk muhalefetinin başarısına bağlı), askeri darbelerden çıkış sürecinin itici rolünü oynamakta... Burjuvazinin genişliği,ve çeşitliliği, uzun süre gayri-parlamenter çevreler tarafından uzlaşmalara bağlanamıyor, 5 kişi değil, 450 kişi aracılığıyla temsil isteniyor, farklı çıkarları uzlaştırma arenası olarak parlamentonun geri getirilmesi zorunlu oluyor, bu da halka belirli olanaklar sağlıyor, nitekim halk da bunu talep ediyor ve kritik anlarda, bir demokratik kazanımlar geleneği olduğunu, oy tercihleri ile ortaya koyuyor." [35]

Bütün bu tahlillerin sonunda Berktay, "Önümüzdeki 15 yılda, halka dayanan büyük nitel bir değişimin, bir düzen değişikliğinin olmayabileceğini düşünebiliyorum" diyor ve önümüzdeki dönem için kavranacak halkanın püf noktasının, ".. darbelerin mutlak olmadığı ve atlatılabileceği" olduğunu söylüyor. Bunu da ancak, "parlamenter dönemlerin önemini layıkıyla kavrayan, ... akıllı politikalar güden, teoride sağlam ve taktikte esnek, 'maksimalizm' vülgerliğini aşabilmiş bir sosyalist partinin 'olağanüstü hukuk' dönemi ufukta göründüğünde, (a) bunu önlemek, (b) önleyemiyorsa kendi varlığını yitirmemek, (c) hatta demokrasi mücadelesinin belkemiği haline gelmek için de, en iyi şansa sahip" olarak yapabileceğini söylüyor.[36]

Berktay'ların kurmaya çalıştıkları partinin kendi hedefini en başından darbeleri önlemekle "minimize" ettiği anlaşılıyor. Dünya'da belki de ilk kez böyle bir amaç için parti kuruluyor. Bu sözlerin anlamını ve Berktay'ların 2000 yılları içinde önlerine koydukları hedefleri daha iyi anlamak için son bir alıntıya daha başvurmak gerekiyor. Saçak'ın 25. sayısındaki başyazıdan aktarıyorum: "Hatta 2000 yıllarına yol alan Türkiye, yakın geçmişin göreli özgürlük koşullarını yeniden canlandırmanın ötesinde, milletin bütün sınıflarını kapsayan bir uzlaşmayı gerçekleştirmenin eşiğine gelmiştir. Emekçi yığınları siyasal yaşamın dışında tutmaya yönelik formüller, olayların akışı içinde geçersiz kalmaya mahkumdur." [37] "Demokrasi bugün Türkiye için büyük sorundur. Böyle büyük bir sorun ancak büyük politikalarla çözülebilir. DYP ve DSP, Türk-İş'i de yanlarına alarak şu an böyle büyük bir politika izliyorlar." [38]

Alıntılar istenirse daha da uzatılabilir. Gerekmiyor. Çünkü, Saçakçıların varlık nedenlerini Türkiye'de ve kapitalizm altında, milletin bütün sınıflarını kapsayan bir uzlaşmada emekçi kesimlerin temsilcisi olmak biçiminde gördüklerini yukardaki alıntılar apaçık bir durulukta gösteriyor. Bu çevre, evrim ve sosyalizm diye bir hedefi görülebilir gelecekteki bir hedef olarak önüne koymuyor. Bir sınıf uzlaşması modeli önerdiğini, adını da koyarak açıkça söylüyor. Açıkça söyleneni bir kez daha kanıtlamak anlamsız. Yalnız, onları buralara vardıran mantık zincirini yine de izlemek gerekiyor.

Marksizmin evrensel teorik mirasına sahip çıktıklarını söylüyorlar. Ama marksizmin en genel doğrularını pervasızca "değiştiriyorlar."

Bu doğrulardan biri, genel oy, kurucu meclis, parlamento gibi kurumların gerçek yaşamdaki sınıfsal güç ilişkilerini değiştirmeyen, tersine bu güç ilişkileriyle belirlenen burjuva hukuk kategorileri olduğudur. En demokratik burjuva demokrasisindeki en demokratik parlamento bile, son tahlilde çalışan milyonların küçük bir sömürücüler grubu tarafından bastırılmasının mekanizmasıdır. Bunlar unutuluyor ve unutturuluyor. Onun için yeniden hatırlatmak gerekiyor.

Parlamentarizmin klasik dönemi serbest rekabetçi dönemdir. Bu dönemde parlamento kapitalist sınıfın çıkar ortaklığının oluşturulduğu bir kurum görünümündeydi. Ne var ki, kapitalist toplumun, çeşitli burjuva grupların birbiriyle serbestçe ve zaman zaman sert biçimlerde rekabet ettiği dönemi geride bırakmasıyla bu durum değişmiştir. Tekelci aşamada, iktidar, yine tüm burjuvazi adına, ama tekelci sermayenin elinde ve parlamentonun dışında merkezileşmiştir.

Bugünün dünyasında, parlamentonun gerçekten yönettiğini söylemek, aşırı saflık değilse, burjuva düzeninin en etkili illuzyonlarından birini gerçek diye benimsemektir. Burjuva hukukunda "güçlerin ayrılığı" diye bilinen ilke, Fransız ihtilali döneminde, burjuvazinin "milli egemenliğini" ve bunun organı olan parlamentonun gücünü dengelemek üzere, yürütme gücünün krala ait olmasını sağlamak için getirilmiştir. Kapitalist egemenliğin kesinleşmesinden sonra ise, aynı ilke, gerçek iktidarın yasamadan sıyrılıp yürütmede merkezileşmesine yaramıştır. Anlaşılmaz değil. Devlet iktidarı süreklidir. Genel oy gibi değişebilir faktörlere bağımlı kılınarak tehlikeye atılamaz. Ordu, polis, idari aygıt türünden, sürekli ve doğrudan yürütmeye bağlı kurumlarla güvence altına alınmalıdır. "Hükümetler gelir ve gider, ama ordu, polis ve idare kalır." Bunun da ötesinde, günümüzün eğilimi, istisnasız bütün kapitalist ülkelerde yürütme gücünün yasama aleyhine güçlendirilmesi yönündedir.

Bugünün dünyasında, dünyanın hiçbir yerinde parlamento artık, "mülk sahibi sınıfların çeşitli kesimlerinin çıkarlarının uzlaştırılması alanı" değildir. Hele de, bugünün Türkiye'sinde, uzlaştırma arenası olarak parlamentonun geri getirilmesi hiç zorunlu değildir. Burjuvazinin iç uzlaşması, "konsensus"u hiçbir biçimde parlamentoda tartışarak oluşturulmuyor. Yürütme gücü üzerindeki mücadele ve bloklaşmalar yoluyla gerçekleşiyor. Türkiye'de bugün, devlet ve toplum yaşamını ilgilendiren önemli kararlar parlamentoda alınmıyor, hatta Bakanlar Kurulunda da alınmıyor. Özal ve sayıları 3-5'i geçmeyen teknokratları devleti yönetiyorlar. Özal gidip, Demirel gelse ne değişecek? O da, yıllardır, daha güçlü, merkezi ve daha otoriter bir yürütme istemiyor mu? O da tekelci sermayenin temsilcisi değil mi? Tek fark, olsa olsa, aynı ekonomik politikaların, siyasal blok kaygılarını görece önde tutan bir uygulaması olacak ve kimsenin kuşkusu

olmasın Demirel de, uzlaşma ve yönetmeyi kendi yürütme güçü içinde, siyasi ve teknokrat kadrolarıyla oluşturacak. Çeşitli sermaye grupları, siyasal iktidarı denetleme ve etkilemede ne yapıyorlar, ona bakın: Hükümet ve üst bürokrat kadrolar üzerinde yoğunlaşıyorlar. Demirel ve üst kadrosu da, Özal ve ekibi gibi tekelci sermaye gruplarıyla iç içedir.

Öyleyse neden, generaller, cuntalar seçim yapacaklarını ilan etmekle kalmayıp, kısa zamanda seçim de yapmak zorunda kalıyorlar? Bunun yanıtı, işçi sınıfı ve emekçi halk kesimlerinin mevcut bilinç düzeyinde, parlamentonun hâlâ gerekli ve geçerli bir aldatmaca aracı, modern kapitalist toplumun olağan bir öğesi olmasıdır. Bugünün modern kapitalist dünyasında, seçimler ve kitlelerin aldatılması olmadan yönetmek, geçici olağanüstü durumlar dışında normal ve tercih edilir bir durum değildir. "Kapsamlı, sistematik, iyi donatılmış, modaya uygun ve popüler sloganlı bir dalkavukluk, yalan ve hile sistemi olmadan, reformların her türlüsüne söz vermeden ve burjuvaziyi devirmek için devrimci mücadeleyi reddettikleri sürece sağcı ve solcu işçileri selamlamadan kitlelerin desteğini kazanmak olanaksızdır." [39] Bunu yapmanın en iyi yolu, parlementolu, seçimli, hatta referandumlu bir rejimdir.

Dolayısıyla, Türkiye'de parlamentonun, bir kurum olarak, o da kör topal ve kesintilerle varolması "iç burjuvazi"nin veya herhangi bir burjuva kesimin 5 kişi yerine 450 kişiyle tartışarak yönetme tercihiyle açıklanamaz. Burjuva sınıfın, yönetme ve yığınları peşinden sürükleme yöntemlerinden biri olarak açıklanabilir. Kuşkusuz, bu yöntemi gerekli kılan önemli nedenlerden biri, Türkiye'nin kapitalist gelişmişlik düzeyi ve kitlelerin politizasyonudur.

Berktay, Latin Amerika ülkelerinde askeri diktatörlüklerin uzun sürdüğü genellemesini yaptıktan sonra, Bengaldeş, Pakistan, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Suriye, Irak vb. ülkeleri sayarak, buralarda askeri ya da ordu denetimindeki tek partili rejimlerin uzun ömürlü olduğunu, Türkiye'de ise, askeri darbelerden kısa zaman sonra parlamenter rejime dönüldüğünü söylüyor ve bunun Türkiye'nin özgüllüğü olduğunu ileri sürüyor. Bu karşılaştırma da son derece keyfidir. Sayılanların hepsi Türkiye'den çok geri ülkelerdir. Türkiye'yi toplumsal ekonomik açıdan, benzer gelişkinlik düzeyindeki ülkelerle karşılaştırdığımızda oralarda da bizimkine benzer süreçler görürüz. [40]

Türkiye'de parlamentarizmin üzerine teoriler inşa edilecek bir "özgüllüğü" yoktur.

Sosyalizm adına, burjuva parlamentosu altında, "milletin bütün sınıflarını kapsayan" bir milli uzlaşma önermek, "aşamalı" yaklaşım, "taktik" vb. değil, Türkiye'de kapitalizme soldan destek tutumudur. Böyle bir amaç için kurulacak sosyalist parti de, bir bölüm sosyalisti şaşırtmaktan, yanlış yollara götürmekten başka bir işe yaramayacaktır. ■

NOTLAR

(1) Halil Berktay, Türkiye'nin Özgüllüğü Üzerine Bazı Düşünceler II, Saçak, Sayı: 42, Temmuz 1987.
(2) Agy., s. 26.
(3) Agy., s. 31.
(4) Agy., s. 34.
(5) Agy., s. 33.
(6) Agy., s. 34.
(7) Agy., s. 35
(8) Agy., s. 35.
(9) Agy., s. 35.
(10) Karl Marks, Kapital. Cilt: 3, s. 263, Sol Yay., Ağustos 1978, Ankara.
(11) M. Sönmez, Türkiye Ekonomisinde Bunalım, Birinci Kitap, 2. Baskı, Ekim 1982, Belge Yay., s. 38.
(12) Agy., s. 38.
(13) Tülay Arın, Kapitalist Düzenleme Birikim Rejimi ve Kriz II, 11. Tez, Kitap Dizisi, No: 3, s. 108.
(14) Yalçın Küçük, Planlama Kalkınma ve Türkiye, İstanbul 1978, Tekin Yay., s. 407.
(15) Agy., s. 441.
(16) Bilsay Kuruç, Bırakınız Yapsınlar Bırakınız Geçsinler, Önsöz, Bilgi Yay., Ekim 1985, s. 18.
(17) Halil Berktay, Türkiye'nin Özgüllüğü, Saçak, S: 42, s. 38.
(18) Agy., s. 36-37.
(19) Agy., s. 37.
(20) Agy., s. 33.
(21) İki örnek verebilirim: Birincisi, Nicos Poulantsaz, **Classes in Contemporary Capitalism** başlıklı 1979 basımı kitabının 72. sayfasında, emperyalist metropollerdeki burjuvazinin Amerikan sermayesiyle ilişkilerini çözümlemek için yeni bir kavram olarak, "internal bourgeoisie", "iç burjuvazi" kavramını öneriyor. "Amerikan sermayesinin egemenliği, öteki metropolleri periferileri etkilediği biçimde etkilemez ve iç burjuvazisi hem kendi toplumsal yapısında hem de dışarda, kendi ekonomik dayanaklarını ve sermaye birikimi temelini korur" diyor.

Poulantsaz "iç burjuvazi" kavramını emperyalist ülkelerin yerli burjuvazisi için kullanıyor.

İkinci örnek, azgelişmişlik ve kriz teorilerinin son zamanlarındaki popüler yazıcılarından Andre Gunder Frank. Türkçesi "Genel Bunalımın Dinamikleri" başlığıyla yayınlanan (Belge Yay., Ekim 1984) kitaptaki, 'İdeoloji Bunalımı, Bunalım İdeolojisi" yazısında, "burjuvazinin iç pazara bağımlı kesimi" (s. 15), "yerel burjuvazinin iç pazara bağlı unsurları" (157) ifadeleriyle Berktay'ın ayrımını daha önceden yapmış oluyor.
(22) Çağlar Keyder, Emperyalizm Azgelişmişlik ve Türkiye, Birikim Yay., Mart 1979, s. 112-114.
(23) İthal ikameci yerine "popülist" sözcüğünün kullanılması bu kavramı soysuzlaştırıyor. Bu konudaki tartışmalar için "Y. Küçük, Quo Vadimus, İst., 1985, s. 43-92"ye bakılabilir.
(24) Korkut Boratav, Türkiye'de Popülizm: 1962-1976 Dönemi Üzerine Notlar, Yapıt, s. 46/1, Kasım 1983, s. 12.
(25) Agy., s. 15.
(26) Agy., s. 8-9.
(27) Nuri Karacan, "Türkiye'de Popülizm: 1962-76" Üstüne Bir Not, Yapıt, s. 47/2, Ocak 1984, s. 84.
(28) Yalçın Küçük, Quo Vadimus?, İst. 1985, Tekin Yay., s. 66-69.
(29) K. Marks, Kapital, Cilt: 3, s. 252.
(30) Engels, Marx Engels **Collected Works**, Cilt: 6, s. 29.
(31) Lenin, **Collected Works**, Cilt: 19, s. 304.
(32) Halil Berktay, agy., s. 35-36.
(33) Agy., s. 36.
(34) Agy., s. 34.
(35) Agy., s. 39.
(36) Agy., s. 39.
(37) Saçak, Sayı: 25, Şubat 1986, s. 5.
(38) Lenin, agy., Cilt: 23, s. 117.
(40) Örnek olarak, Brezilya ve Arjantin verilebilir. Brezilya'da 1945-64 arasında parlamenter rejim var, 1964'de gelen askeri darbe ise parlamento vb. kurumları kaldırmadı, askeri-güdümlü bir rejim içinde bunları korudu. Arjantin'de 1955, 1966 ve 1976 yıllarında, on yıllık aralarla gelen askeri darbelerin hepsini seçimli, parlamentolu rejimler izledi.

ORTAK

Kap kacak tencere tavada başladı ortaklık
Tası tarağı toplayıp
Tek başına olmuyordu dünyada
Gökteki güneşi
Yerde ekmeği suyu aşı
Giysilerimizi bölüşüyorduk
Allar sarılar ışıklar içinde
Her şey herkesin
Hiçbir şey kimsenindi
Ve böylece başladı tarihin ilk gerçek
İlk namuslu ortaklığı.
Gökleri tutmuş kuşlar gibi
Bu benim o senin demeden
Yanyana ve beraberdik
Doğanın yükünü ve keyfini birlikte paylaşarak.
Üretimdeydi birlik
Ve has bir somun gibi sıcacık faydayı
Akılla korkmadan severek bölüşüyorduk
Ve yaşam her gün bi daha güzelleşiyordu.
Ama uzun sürmedi bu dirlik düzenlik
İnsanı insandan etti zillinin dölleri
Köleleri aletleri öşürleriyle
Düğümlediler gökteki bulutları
Yağmurlar dönüştü tezden çamura
Bölündü o güzel türkü ortasından ikiye
Koptu ellerimiz ellerimizden
Uçtu gitti o cânım bereket
Ve tarlaların en güzeli
En yeşili en yücesine
Girdi hemen o pis ayrık otu
Kötülüklerin kökü
Mülkiyet denen ibret
Bu çirkin ve ayıp haliyle
Çevirdi birden insan cennetini
Bu çekilmez cehenneme.
Ve o günden bugüne
Aklın ve gücün yetmediği yerde
O tosun emekle üretim arası
Bu körolası oyun girdi.

Müştak ERENUS

IONESCO'YU DÜŞÜNÜRKEN

"Belki bu halin
fizyolojik psikolojik izahı filan vardır"
N. HİKMET

kalkıyor yine şaha
bilincimin dokuz canlı atları
öldür !
öldür bitmiyorlar ne garip
hem de pek acaip değil mi doktor?
ne kadar dönsem de
— bin voltluk cereyanlarda —
titreyip titreyip kendime
yine de exhiste edemiyor kendini garip
bedenim
cansız yerde yatıyor çünkü
işte o benim doktor
ayrıntılı gerçeği kendimin
kendimin ta kendisi
ne tuhaf değil mi?
hem de pek acaip
bacağımdaki şu sakatlık örneğin doktor
ne bileyim kinlendiriyor işte beni
bu psikolojik midir sizce?
yoksa apaçık bir travma mı biyolojik
yoo.. bu bal gibi de sosyolojik doktor
bir sosyal sınıfın
bacağım üzerinde tahakkümünü tesisi
ne dersiniz?
pek acaip değil mi?
en kötüsü de doktor
bir çiçeği bir kadını bir köpeciği
sevemiyorum artık doyasıya
eskisi gibi..

ne garip değil mi doktor
hem de
pek pek pek pek acaip...

Semih ÇELENK

Avrupa'da yayımlanan Devrimci İşçi Dergisi, "Bu Referandumda Taraf Olunamaz" başlığıyla referandum konusunda tutumunu açıkladı. Devrimci İşçi'nin görüşlerini yayınlıyoruz.

DEVRİMCİ İŞÇİ

BU REFERANDUMDA TARAF OLUNAMAZ

Bu referandum Türkiye'nin mevcut siyasi-iktisadi sisteminde ve toplumsal sürecin gelişiminde köklü değişmelerin yolunu açacak mıdır? Soruyu şöyle sormak da mümkündür: Adı yasaklıya çıkmış gerçekte ise özgürce siyaset yapan eski politikacılar yeniden partilerinin başlarına geçseler ve hükümet olsalar, Türkiye'deki şartlar esaslı bir değişim gösterecek, halklarımızın sorunları çözüm yoluna girecek midir?

Bu sorulara verilecek cevap, bayırdır. Çünkü referandum, Türkiye'de köklü değişmelerin yolunu açacak çatışma düzlemine ait bir olay değildir. Referandumla çözülmeye çalışılan sorun, bu soruna kaynaklık eden çatışma alanı toplumun temel sorunlarında, iktisadi-siyasi yapının temel karakterinde köklü değişmelerin yaratılmasına uygun özellikler taşımamaktadır. Şöyle ki: Bu referandumun sonuçları ilk elde ve doğrudan egemen sınıf ve zümreler arasındaki ilişki ve çelişkilerin seyrinde belirleyici bir etki yaratacaktır. Halklarımızla oligarşi arasındaki mücadele düzleminde referandum sonuçlarının etkisi oldukça dolaylı olacaktır. Ve bu etki, toplumsal güçler arasındaki temel kutuplaşmanın karakterize ettiği alanda ve bu alanın kendisine has mücadelesinde tali bir önem taşıyacaktır.

Ancak, sömürücü sınıf ve zümrelerle bunların siyasi temsilcileri arasındaki ilişkiler ve bunların çözüm şekli salt bu güçleri ilgilendiren sonuçlar yaratmaz. Toplumsal ilişkilerin karmaşıklığının yanı sıra, toplumsal süreci oluşturan çok çeşitli unsurların birbirlerini karşılıklı etkilemesi nedeniyle egemenler arasındaki sorunların etki ve sonuçları egemenler arasındaki ilişkilerle sınırlı kalmaz. Bu etkiler toplumsal ilişkilerin diğer düzeylerinde de kendilerini şu ya da bu şekilde ifade ederler.

Böyle olmakla birlikte, devrimciler, stratejilerini ve çeşitli olaylar karşısındaki tutumlarını burjuva kampındaki çelişkilere göre değil, toplumsal sürece asıl damgasını vuran temel çelişmeye ve bu çelişmenin üzerine yükselen baş çelişmeye göre saptayıp geliştirirler. Ne var ki bu doğru perspektiften kalkılarak, burjuvazi içindeki çatışmaların ya da başkaca gelişmelerin toplumsal muhalefetin şekillenmesinde ve devrimci mücadelenin gelişiminde hiçbir önem taşımadığı sonucuna ulaşılamaz. Toplumsal sürecin gelişimini ve siyasi ortamının şekillenişini etkileyen küçük-büyük her olayın sınıf mücadelesinde belli bir önemi ve rolü vardır. Sınıf mücadelesini işçilerin ve diğer emekçilerin çıkarları yönünde etkilemek zorunda olan devrimciler bu tür olaylara kayıtsız kalmazlar. Devrimciler herhangi bir siyasi gelişmeyi (bu gelişme burjuvazinin kendi iç hesaplaşmasının bir sonucu olarak gündeme gelmiş olsa bile) kitle mücadelesinin yükseltilmesinde, emekçilere siyasi gerçeklerin açıklanmasında ve kendi temel siyasi görevlerinin şekillenmesinde bir faktör olarak değerlendirirler.

Referandum evetle de hayırla da sonuçlansa egemen sınıf ve zümreler arasındaki mücadele sona ermeyecek, belki de giderek kızışacaktır. Hem referandum sürecinin hem de sonuçlarının siyasi ortamda yaratacağı canlanma ve gelişmelerin halk güçleri tarafından değerlendirilme imkanları daha da genişleyecektir. Şüphesiz bu imkanların gerektiği şekilde kullanılabilmesinin önemli bir şartı ve güvencesi, devrimcilerin bir siyasi güç haline gelmiş olmalarıdır. Devrimci bir hareket yoksa, devrimci-demokratik muhalefet odakları dağınıksa, mevcut sistemin açmazlarını halk muhalefetinin geliştirilip yetkinleştirilmesinde ve iktidar hedefine yönlendirilmesinde değerlendirmek çok güç olacaktır. 82 Anayasa oylaması, 6 Kasım 83 Genel Seçimleri ve daha sonraki yerel ve ara seçimler sırasında olduğu gibi.

Kitleleri dolaylı şekillerde de olsa etkileyen birtakım gelişmeler ortaya çıktığında, eğer sırada devrimci bir siyasi hareket yoksa, devrimciler söz konusu gelişmenin yarattığı imkanları kitle çalışması ve muhalefeti içinde bir devrimci hareket yaratma görevi çerçevesinde değerlendirirler: Devrimci-demokratik muhalefet odaklarının dağınıklığı, burjuvazi arasındaki iç hesaplaşmada taraf olunmasını haklı ve meşru göstermez.

Eski politikacılar üzerindeki yasakların kalkması durumunun halk ve sol üzerindeki yasakların kalkmasına da yol açacağı varsayımından hareket edilerek referandumda taraf olunması benimsenemez. Çünkü halk üzerindeki yasakların kalkması eski politikacıların yasaklarının kalkması olayına otomatik olarak bağlı bir şey değildir. Kitleler üzerindeki yasaklarla eski politikacılara ilişkin yasakları birebir ilişkilendirmek ve bunları birbirine bağlamak mümkün değildir. Demirel'in, Ecevit'in ve diğerlerinin yasağının kalkmasını toplum üzerindeki yasakların kalkmasının bir önkoşulu olarak değerlendirmek yanlış bir mantıktır.

İnsan haklarını savunmak, demokratik hak ve özgürlükler için kararlıca mücadele etmek tıpkı dün olduğu gibi bugün de devrimci-demokratik güçler için vazgeçilmez bir görevdir. Ne var ki, böyle bir görevi benimsemek adına, yasak görüntüsü arkasına gizlenmiş bulunan egemen güçler arasındaki çatışmada şu veya bu şekilde taraf olunamaz. Kendisini ve faaliyetlerini evet-hayır ikilemi arasına hapsetmeyen bir tutum ancak bağımsız ve devrimci bir tutum olabilir. Devrimci-demokratik güçler böyle süreçlerde, örgütsüz ve dağınık bile olsalar, kendi tutumlarını bulanıklaştırıcı davranışlar içerisine girmezler; her ikisi de anti-demokratik olan seçeneklerden birisini olumlu gösterecek faaliyetlerde bulunmazlar.

Devrimciler esas olarak bu perspektiften hareket etmektedirler. İzlenebildiği kadarıyla devrimciler, referandum sürecini, halklar üzerindeki yasakların kalkması, demokratik hak ve özgürlüklerin fiilen kullanılması ve kazanılması, cezaevlerindeki yaşam koşullarının düzeltilmesi ve genel bir affın çıkarılması, kitlelerin kendi sorunlarına duyarlığının yükseltilmesi, kitle örgütlenmelerinin geliştirilmesi, devrimci-demokratik seçeneğin yeniden canlandırılması, devrimci güçlerin birliğinin sağlanması gibi amaçlar doğrultusunda değerlendirmeye çalışmaktadırlar.

Bazı aydın çevreler ve sol gruplar daha da ileri giderek evet'in "demokratik" hayır'ın ise "dikta yanlısı" anlamına geldiğini savunmaktadırlar. Soldaki genel kanı, evet oylarının doğrudan ya da dolaylı şekilde "12 Eylül'e hayır" anlamı taşıyacağı şeklindedir.

Bu mantıkla hareket edenler, 12 Eylül'e karşı olmakla referandumda evet oyu kullanmak arasında doğrudan bir bağ kurarak evet oyunu 12 Eylül'e karşı olmanın bir ölçüsü ve isbatı olarak sunmaktadırlar. Yine aynı çevrelere göre hayır oyu da 12 Eylül'ü ve sonrasını onaylamak anlamına gelecektir.

Bu mantık doğru olamaz, çünkü referandum sürecinde şekillenen evet-hayır kutuplaşması esas olarak yukardaki anlamlarla yüklü değildir.

Referandumun evetle sonuçlanması otomatik olarak 12 Eylül öncesinin onaylandığı ya da kitlelerin 80 sonrası döneme karşı 80 öncesini tercih ettiği anlamına gelmez, gelmeyecektir. Hayır oylarının çok çıkması, seçmenlerin çoğunluğunun bilerek ve doğrudan Evren-Özal faşizmini benimsediği şeklinde yorumlanamaz, yorumlanmayacaktır. Şüphesiz kullanılan oylar arasında bu tür mesajlar içeren oylar olacaktır. Ancak, evet ya da hayır oylarının tamamının bu şekilde yorumlanması hem mümkün değildir, hem de doğru değildir.

Her şeyden önce bu referandum yasaksız bir ortamda yapılmadığı için seçmenlerin özgürce tercih belirtemeyecekleri bir gerçektir. Eski dönemlere göre şimdiki evrede, seçmen iradesinin özgürce şekillenmesinin önüne sayısız barikat dikilmiş bulunmaktadır. Oyların şekillenmesinde baskı ve tehditlerin, burjuva odakların şartlandırmalarının ve daha birçok faktörün rol oynayacağı bilinmektedir.

Demirel, İnönü, Ecevit gibileri, 12 Eylül'e duyulan tepkileri, 24 Ocak ekonomik kararlarının yarattığı huzursuzlukları ve emekçi halklarımızın devrimci-demokratik taleplerini kendi iktidar stratejilerinde bir basamak olarak kullanmaktadırlar. Referandum bu politikanın somutlandığı bir olay haline gelmiştir. Bu kişiler demokratik muhalefeti, bu muhalefetin içeriği ve talepleri ile hiçbir ilgisi olmayan kanallara akıtma çabası içindedirler. Kendilerine konmuş yasakların kalkması ile demokrasinin gelmesi arasında doğrudan bir bağ olduğunu savunan burjuva politikacıları 7 Eylül'de ülkemizin demokrasiye geçeceği hayalini yaymaktadırlar. Oysa, evet oylarının çok çıkması ve böylece Anayasa'nın geçici 4. maddesinin yürürlükten kalkmasıyla demokrasiye geçilmiş olunmayacaktır. Çünkü Türkiye'de, anti-demokratizmi kurumlaştıran geçici 4. madde değildir. Ülkemizde, her türlü demokrasi dışı yönetim anlayışını ve faşizmi kurumlaştıran bizzat anayasanın kendisidir, bu yasayla oluşturulan ve yeni odaklarla takviye edilen devlet iktidarıdır.

Şurası mutlak bir gerçek ve mutlak doğrudur ki faşizmin sınıfsal, ideolojik, kuramsal bütün ögelerine ve dayanaklarına karşı çıkılmadan, bütün sonuçları reddedilmeden, bu dönemin herhangi bir uygulamasına karşı çıkmanın bir değeri ve anlamı olmaz. Halk kitlelerinin çıkarları, talepleri ve özlemleri noktasından bakıldığında burjuva politikacıları için getirilen sınırlamalar tali bir öneme sahip olsa bile bunların 12 Eylül rejiminin bir parçası olduğu gözardı edilemez. Bütünün temel dayanağı durumundaki değil tali bir ögesi durumundaki bir uygulamaya tavır almak, bütünün kendisine karşı olmak anlamına gelmez. 12 Eylül rejiminin temel özelliği, faşizmi devlet iktidarının tamamı haline getirmiş olmasıdır; temel uygulaması ise devrimci-demokratik halk muhalefetini uzun süreli bir yasak ve baskı zinciri altında tutsak etmiş olmasıdır. Eski partiler üzerindeki geçici yasak uygulaması, 12 Eylül'ün bu temel hedeflere ulaşabilmesinde başvurulan bir savaş hilesi idi ve bu hile siyasi yapının tali bir ögesi-mekanizması olarak şekillenmişti.

Bu bakımdan bugün asıl karşı çıkılması gereken şey bizzat 12 Eylül'ün kendisidir ve böyle bir rejime kapı aralayan eski siyasi yapıdır yani 12 Eylül öncesidir.

Bu yasakların 12 Eylül'ün bir parçası olmasından hareketle 12 Eylül öncesi dönem hiçbir şekilde aklanıp olumlu gösterilemez. Hâlâ yürürlükte bulunan 12 Eylül faşizmine göre daha az baskıcı ve yasakçı olmasına bakılarak 80 öncesi düzen savunulamaz, kitlelere bir çare olarak 12 Eylül öncesi yapı önerilemez. 12 Eylül öncesinin asıl suçlularının bu şekilde aklanmasına sol'dan asla destek olunamaz.

Söz konusu yasakların kalkmasıyla toplumun özgürleşmesinin yolunun açılmayacağı, burjuva demokrasisinin, hatta 12 Eylül öncesine benzer bir işleyişin gündeme gelmeyeceği açık değil midir?

Kendisini ilerici, demokrat, devrimci, sosyalist olarak görenler bu süreçte 12 Eylül sonrasına da 12 Eylül öncesine de temelden karşı çıkan, bu dönemlerden birisini diğerine karşı tercih etmeyi reddeden bir tutumu benimsemek zorundadırlar.

Hangi kaygıyla verilmiş olursa olsun evet oylarının sonuçta "Özal'a tepki ve uyarı" anlamına geleceğine ve evet oylarının çok çıkmasının moral ve üstünlük yaratacağına bakılarak evet oyu verilmesi doğru bir politik tutum olarak savunulamaz. Buna karşılık, eski ve yeni tüm burjuva politikacılarına karşı olma doğru tutumundan hareket edilerek referandumda hayır oyu kullanılması benimsenemez. Bu yolla Özal'ın çizgisine paralel bir konuma düşülmesi halinde bu durumu herhangi bir gerekçe ile açıklamak ve savunmak mümkün değildir.

Türkiye'deki devrimcilerin tutumlarını bir kez daha hatırlatırsak: Özetle, devrimciler, bu süreçte, devrimci-demokratik seçeneği yeniden canlandırmayı, işçi sınıfının bağımsız devrimci çizgisini yaratmaya, halklarımızı üzerindeki faşist yasak zincirinin kırılması mücadelesini geliştirmeye, işçi sınıfının ve diğer emekçilerin ekonomik-demokratik mücadelesini onlarla birlikte örgütlemeye ve bütün bunları devrimci bir hareket yaratma temel görevi ile bütünleştirmeye çalışmaktadırlar.

Gerçekten de yasaksız ve özgür bir toplum isteyen herkes, ister Türkiye'de ister yurt dışında bulunsun referandum sürecindeki tutumunu bu doğru anlayış gereğince belirlemelidir. ■

"Sol Birlik" içinde yer alan TKP, TİP, TSİP, Kürtlerin kurmuş olduğu iki sosyalist parti, referandumda "evet" oyu istediler. "Sol Birlik" içinde olan Türkiye Komünist Emek Partisi, bu referanduma katılmayı reddederek, 12 Eylül Anayasası'na karşı sürekli kampanya açılmasını istedi. TKEP açıklamasının bazı bölümlerini sunuyoruz.

TKEP

REFERANDUM ALDATMACASINI REDDEDİYORUZ

ABD ve Batı Avrupa emperyalistleri, işbirlikçi tekelci kapitalistler ve devlet el ele verdiler, emekçi halklarımıza karşı yeni bir siyasal manevrayı uygulamaya koydular. 12 Eylül cuntasının elemesinden geçmiş milletvekillerinden oluşan parlamentoya ANAP hükümeti eliyle 1982 Anayasası'nın Geçici 4. Maddesi'nin kaldırılması için 6 Eylül'de bir "halk oylaması"na gidilmesi kararı çıkarttılar. Rejime bel bağlamış, faşizmle uzlaşmayı temel politika edinmiş tüm burjuva muhalefet partilerinin de desteğini alarak, emekçi kitleleri, bir avuç yasaklı burjuva politikacının yasakları kalksın mı, kalkmasın mı oyununa alet etmeye çalışıyorlar.

Bu referandum işçi sınıfına, emekçi ve ezilen halklara, ilerici güçlere hiçbir şey kazandırmayacak, ama çok şey kaybettirebilecektir. Referandumda verilecek "Evet" ya da "Hayır" oyları, hangisi olursa olsun, emperyalistlerin, tekelci kapitalistlerin ve rejimin ekmeğine yağ sürecektir.

Emperyalistlerin ve tekelci egemen güçlerin böyle bir referandumu halka dayatmakta sayısız hesapları vardır. Referandumdan "Evet" ya da "Hayır" kararı çıksın farketmez; bütün hesapları rejimin demokratikleştirilmesine değil, tersine rejimin ve 1982 Anayasası'nın pekiştirilmesine yöneliktir.

Birincil amaçları: Sadece Demirel ya da Ecevit değil, herhangi bir yurttaşın yasalar önünde suçlanmadan, hüküm giymeden, "referandum" yoluna başvurarak, siyasi haklarının tümden kaldırılabileceği şeklinde bir faşist yöntemi halkın oyuyla meşrulaştırmak ve bundan sonra da sık sık işletilen bir gelenek haline getirmektir.

Faşist devletler hariç, hiçbir rejimde, bir yurttaş, yasalar önünde suçlanıp hüküm giymeden, ne "halk oylaması" ve ne de parlamento kararıyla, siyasi haklarından yoksun bırakılmaz. Ya da bu hakları bir "referandum" yoluyla ihsan edilemez.

Tekelci kapitalistler ve parlamento, bugün için birkaç burjuva politikacıya siyasi haklarının "halk oylamasına" bağlı olduğunu dayatıyorlar. Yarın referandumla bu faşist yöntem meşrulaştığında siyasi kavgaya soyunan, halk kitlelerinin desteğini alan her ilerici ve sosyalist politikacıya, aynı "referandum" oyunu dayatılabilecek; yasalar önünde hüküm giymeden ilerici politikacıların siyasi hayatı "halk oylamalarına" pazarlık konusu yapılabilecektir."

Bunun demokrasiyle, temel insan haklarıyla ilgisi yoktur ve faşist bir yöntemdir.

"Demokrasi ve insan hakları" havariliğini kimseye kaptırmayan Batı Avrupa devletlerinin Evren-Özal iktidarının bu parlak zekalarına övgü düzmeleri ibretle seyredilmelidir.

"Demokrasi şampiyonluğunda" birbiriyle yarışmak için her türlü demagoji ve atraksiyona başvuran Demirel ve Ecevit'in, ilk başta biraz itiraz ettikten sonra, şevkle "Evet" kampanyasına yönelip, bu faşist yönteme bel bağlamaları da işçi sınıfımız ve emekçi halklarımız tarafından ibretle izlenmelidir.

Anayasa referandumuna karşı ilkeli ve devrimci bir tutum almayıp, "Evet" tutumunu aleiacele açıklayan birçok ilerici, demokratik örgüt ve sendika yöneticileri de tutumlarını bir daha gözden geçirmelidirler.

Referandumda, rejimin sıkıştırdığı köşelerden başka çözüm görmeyip, "Evet" ya da "Hayır" oyu veren herkes; devlet yapısını ve onun anti-demokratik yöntemlerini resmen kabullenmekle kalmayacak, aynı zamanda herhangi bir yurttaşın hiçbir suçu ve yargı hükmü olmadığı halde "halk oylamasıyla" siyasi haklarının elinden alınması veya pazarlık konusu yapılması yöntemine de "Evet" demiş olacaktır. Bu tutum Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin de reddi anlamına gelmektedir.

TKEP, tüm işçileri, emekçileri ve demokratik güçleri "referandum" oyununa karşı durmaya; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne karşı, tarih önünde hesap sorulacak bir suça ortak olmamaya çağırmaktadır.

1982 Anayasası, ülkemiz halklarının tüm demokratik hak ve özgürlüklerini gaspetmiş; büyük bir tepki toplamış ve toplumsal muhalefetin "anayasaya hayır", "yeni ve demokratik bir anayasa" şiarları etrafında gelişen demokrasi mücadelesinin baskılarıyla köşeye sıkışmıştır. Sıkıştığı köşeden kurtarılması bu referanduma bağlıdır.

6 Eylül referandumunda "Evet" oyu da, "Hayır" oyu da çıksa; bu durum 1982 Anayasası'nın yıpranmasını ve zayıflamasını değil; tersine onun, devletin, parlamento düzeninin bir kere daha oylanmasını, meşrulaşmasını ve pekişmesini getirecektir. Egemen güçlerin esas oyunu budur.

"Hayır" oyu verecekler zaten ANAP ve etkinliğindeki kitlelerdir. "Evet" oyu verecek olanlar ise, bundan sonra, 1982 Anayasası'nı toptan reddetme ve yeni bir demokratik anayasa oluşturma isteminin önüne bizzat kendi elleriyle engel çıkarmış olacaklardır.

Gerici burjuva muhalefetin temsilcisi S. Demirel ve DYP, bir zamanlar 1982 Anayasası'nı toptan red ve yeni bir anayasa oluşturma tutumu ileri sürerek, kendilerine "demokratik" bir görünüm veriyorlardı. Sözümona "sosyal-demokrat" SHP ve DSP'de, parlamenter düzenin dışında tutuldukları günlerde, aynı tutuma yaklaşıyorlardı. Ancak parlamento yapısı içine alınıp, siyasal etkinliklerini Evren yasaları çerçevesinde geliştirmeleri iznini diktadan kopardıktan sonra, hepsi de ikiyüzlülüklerini gösterdiler. 1986 yılı başında H. Cindoruk'un ve R. Ecevit'in "yeni bir anayasa için ulusal uzlaşma" girişimlerini hemen bir kenara koyup; demokrasi güçleriyle değil, Evren ile uzlaşma yanlısı olduklarını gösterdiler. SHP ise hiçbir zaman 1982 Anayasası'nı tümden ortadan kaldırma hedefini ileri sürmedi.

TKEP, "1982 yılı eylem yılı olmalıdır" şiarı gereğince tüm devrimci ve demokratik güçleri "1982 anayasasına hayır" kampanyasını birlikte örgütleme ve en geniş kitlesel eylemlerle bu devrimci tutumu halklarımıza kazandırma mücadelesine çağırmaktadır. Bu devrimci ve ilkeli tutumu bir tarafa bırakarak "hele bu referandumda geçici yasaklar kalksın da" şeklinde bir yaklaşımı reddetmektedir.

Çünkü bu referandumda verilecek "Evet" oylarıyla Demirel, Ecevit, Erbakan ve faşist Türkeş ile parti yöneticisi arkadaşlarının "geçici yasakları" hariç, hiçbir siyasi yasak kalkmayacaktır.

Aynı maddeye giren ve 12 Eylül öncesi yasal olarak çalışan ilerici ve sosyalist partilerin, TİP, TSİP, SVP yöneticilerinin yasakları kalkmayacaktır.

141-142 ve 168. maddelerden hüküm giymiş onbinlerce ilericinin, devrimcinin siyasi hakları üzerindeki yasaklar kalkmayacaktır.

DİSK, TÖB-DER, Barış Derneği ve diğer demokratik kitle örgütlerinin davalarından hüküm giymiş ilericilerin siyasi yasakları kalkmayacaktır.

Sadece Demirel, Ecevit gibi ipliği pazara çıkmış burjuva yöneticiler ile Erbakan ve Türkeş gibi gerici faşist çetebaşları aklanacak ve parlamentoya dönecekler-dir.

Sadece bunlar için yapılacak bir referandumda, emperyalistlerin ve burjuva güçlerin işçi sınıfından, emekçi halklardan ve ilerici güçlerden "Evet" oyu istemesi tam bir yüzsüzlük ve küstahlıktır. Yüzbinlerce devrimcinin, ilericinin siyasi hakları gaspedilmişken, Türkeş gibi bir faşist liderin "geçici yasakları"nın kalkması için "Evet" demek, diktanın oyununa gelmek; 1982 Anayasası'nın tüm devrimci, ilerici siyasal güçleri dışlayan, tüm burjuva güçleri ise kendine bağlayan anti-demokratik çerçevesini kabul etmek demektir.

İlericilik ve demokrasi adına, ANAP iktidarına "bir darbe daha" vurmak, demokrasi mücadelesi mevziinde "bir adım daha" ilerlemek hesabıyla, referandumda "Evet" oyu vermek büyük bir yanılgıdır.

Çünkü ABD ve Batı Avrupa emperyalistleriyle Türk tekelci kapitalistleri bu konuda da sonradan açıkça görülecek bir oyun tezgahlamaktadırlar.

Hatırlanacaktır, 1983 Kasım parlamento seçimlerinde, işçi sınıfımız, emekçi halklarımız ve ilerici güçlerimizin büyük bölümü faşist diktanın doğrudan örgütlediği MDP'ye ve lideri Turgut Sunalp'e karşı çıkmış; Evren cuntası tarafından kötülenen ANAP'ı, daha olumlu bulmuştur. 1983 Kasım seçimlerinde MDP'nin tam bir bozguna uğraması ve ANAP'ın ezici üstünlüğü elde etmesi, o dönemde çoğu ilerici güçler tarafından bile "demokrasi mücadelesinde ve diktanın geriletilmesinde bir adım" olarak benimsenmişti.

Ancak daha sonraki gelişmeler ve bizzat liderlerin itirafları aslında ABD ve Batı Avrupa emperyalistlerinin MDP'yi değil, ANAP'ı benimsediklerini ve desteklediklerini açığa çıkardı. ANAP'ın MDP'den daha yetkin biçimde rejimi sürdüreceği; Evren-Özal rejiminin daha istikrarlı ve daha dayanıklı olacağı tespitinde emperyalistlerin yanılmadığı ortaya çıktı. Halk kitleleri ABD ve Batı Avrupa emperyalistleri tarafından acı biçimde aldatıldı.

Bu oyun şimdi bir kere daha tezgahlanmaktadır. ABD ve Batı Avrupa'yla işbirliğindeki Türk tekelci kapitalistleri At Değiştirmeye hazırlanmaktadırlar.

Bu nedenle, başta Demirel'in yasağının kalkması için, emperyalistler ve tekelci kapitalistler referandumda "Evet" kampanyasına soyunmuşlardır.

Sakıp Sabancı, Halit Narin ve diğer en büyük tekelci kodamanlar "Evet" oyu vereceklerini şimdiden açıklamışlardır.

Türk-İş'in Amerikancı yöneticileri, Şevket Yılmaz başta olmak üzere, Amerikan sendikalarından aldıkları talimat gereğince, "Evet" kampanyasını başlatmışlardır. Dün, işçileri 1982 Anayasası'na "Evet" oyu vermeye çağıran, 1982 Anayasası'yla gaspedilen işçi hakları ve sendikal özgürlüklerin kazanılması için ise kılını kıpırdatmayan Türk-İş'in gerici yönetimi referanduma "Evet" kampanyası için tam 850 görevliyi seferber edip tüm bölgelere gönderiyor.

Sosyalistler ve sınıf bilinçli işçiler, bu referandum oyununa sınıf bakış açısını, sınıf uzlaşmazlığı ilkesini elden bırakmadan yaklaşacaklardır. Emperyalistler ve tekelci kapitalistler için iyi olan hiçbir şey, işçi sınıfının çıkarına olamaz. İşçi sınıfı, Sakıp Sabancı, Halit Narin ve diğer tekelci kodamanlarla aynı oyu, aynı görüşü paylaşamaz. Tekelciler referandumda "Evet" diyorsa, ABD ve Batı Avrupa emperyalistleri Demirel'i iktidara hazırlıyorlarsa; referandumda "Evet" oyu işçi sınıfına ve emekçi halklara bir şey kazandırmaz; demokrasi mücadelesinde "bir adım daha" atılmış olmaz.

Türkiye'de demokrasi, Demirel'in desteklenmesi ve iktidara yükseltilmesiyle kazanılmayacaktır. Demirel 1982 Anayasası'na karşı değildir. Bu anayasa Demirel'in 12 Eylül öncesi ileri sürdüğü "Güçlü Devlet" görüşü doğrultusunda hazırlanmıştır. Demirel'in karşı olduğu tek nokta: kendisiyle ilgili "geçici yasaklar" maddesidir. Demirel iktidara tırmandığında görülecektir: 1982 Anayasası'nı ve devlet yapısını Turgut Özal kadar savunacaktır.

TKEP, tüm işçileri ve emekçileri, faşizmin dayattığı her iki seçeneği de reddetmeye çağırmaktadır. Referandumda tutumumuz sandık başına gitmek; "Evet" ya da "Hayır" oylarını kullanmamak; bunun yerine "1982 Anayasasına Hayır" oyunu sandığa atmak olmalıdır.

TKEP, tüm devrimci ve demokratik güçleri 6 Eylül'e kadar sürecek referandum kampanyasını, "1982 Anayasası'na Hayır" eylemine dönüştürmek için güçbirliğine çağırmaktadır. ■

REFERANDUM PANELİ

6 Eylül'de yapılan referanduma 15.8.87 tarihinde yapılan bir basın toplantısıyla boş oy çağrısı yapan Toplumsal Kurtuluş ve Çağdaş Yol dergileri çalışmalarını 23.8.87 tarihinde İnci Sineması'nda bir panel düzenleyerek sürdürdüler. Panel düzenleme kurulu Dönem Yayıncılık adına Bilgesu Erenus, Çağdaş Yol dergisi adına Cemal Şen ve Toplumsal Kurtuluş adına M. Emin Sert'den oluştu. Konuşmacı olarak katılması kararlaştırılanlar ise şu isimlerden oluşuyordu:

Nebi Barlas - Avukat
Bilgesu Erenus - Yazar
Halit Fırat - Dergi yöneticisi
Vahdettin Karabay - Laspetkim-İş Genel Başkanı
Yalçın Küçük - Öğretim Üyesi
Munzur Pekgüleç - Deri-İş Başkan Vekili

Coşkulu bir kalabalık tarafından izlenen panelde, açılış konuşmasını Bilgesu Erenus yaptı. Erenus, referandumu televizyonda Erkan Yolaç'ın düzenlediği evet-hayır oyununa benzeterek 'hayır diyenlerin referandum konusunda net olduğunu, asıl güç duruma düşenlerin ise evetçiler olduğunu söyledi. Erenus evetçileri dört gruba ayırarak: "Yufka yürekliler, cin olmadan adam çarpmaya çalışan evetçiler, aslandan dönme kediler ve Amerikan esprisi türünden soğukluklar yapmayı sevenler var' dedi. Erenus eleştirisini "iktidarın aile içi kavgasında kendilerine taraf olma hakkını nereden nasıl buluyorlar anlamıyorum. Egemen sınıfın bandosunun arkasına takılan çocuklara benziyorlar bunlar, cızdım cızdım heyyallah diye yalınayak bandonun arkasından koşuyorlar" şeklinde sürdürdü. Erenus 'evet ya da hayır, 1982 yasakçı belgesini meşrulaştırmaya yarayacaktır' diyerek 'boş oy' çağrısı yaptı.

Çağdaş Yol dergisi yöneticisi Kemal Saruhan konuşmasına cezaevlerindeki tutukluları ölüme terkeden iktidarı kınadığını belirterek başladı. 12 Eylül'ün finans-kapitali kurtarma operasyonu olduğu, kapitalizmin bir mesih beklediğini, o mesihi de 12 Eylül'le bulduğu değerlendirmesini yapan Saruhan "Özal sandıktan geldi ve bela kesildi, cici demokrasi herkesi sandık başına gitmeye zorluyor. Sandığa korku ve yılgınlık atıldı anayasa çıktı. Biz sandığa bilincimizi atalım" diyen Saruhan, artık yılgınlık ve korkunun yenilmeye başladığını söyledi.

Saruhan konuşmasını şöyle sürdürdü: "İktidar mücadelesini geleceğe erteleyenler bugün hepten unuttu, NATO'dan AET'den medet ummaya başladılar. Burjuva sosyalizmi ve kuyrukçuluğu daha da gerilemiştir. Küçük burjuva devrimcileri de aynı yoldadır. Safları terkedenlere güle güle diyoruz."

Avukat Nebi Barlas referandumun hukuki yanına değinerek "Geçici 4. maddenin kendisi büyük bir yanlışlıktır. Bir yanlışlık diğer bir yanlışlıkla kaldırılmak isteniyor. Bu mesele parlamento yoluyla kaldırılabilecekken, büyük masraflarla Türk halkını böyle bir oyuna alet ediyorlar. İki seçeneğe indirilmesi ve zorla seçime katılmaya zorlama hukukun temel normlarına aykırıdır. Kişiler sandık başına gitmeyerek ya da boş oy kullanarak tepki gösterebilirler. Hiçbir hak kullanılamazken yasaklar olmasın tavrıyla referanduma gitmek aldatmacadır" dedi.

Bir tutuklu yakını olarak söz alan Ümit Sezer ise cezaevlerinde açlık grevleri sürerken insanların buna duyarsız kaldıklarını, en temel insan haklarına sahip çıkan yalnızca 5-6 aydın olduğunu, demokrasi güçlerinin kış uykusuna yattığını, egemen güçlerin ise şenlik düzenlediğini ve referandum aldatmacasına başvurduklarını söyledi. Sezer 'biz üç-beş eski politikacının koltuk kavgasında, her türlü yasağa karşıyız mantığıyla taraf olamayız' dedi ve referandumu protesto ettiklerini söyledi.

"Sendikal hakların başına gelenlere değinen Laspetkim-İş Genel Başkanı Karabay bundan Türk-İş'in bile rahatsız olduğunu ve kampanyalar açtığını söyledi. Karabay "işkence ve baskılar sürerken sahte demokrasi çığlıkları atılıyor. Yaşanan süreç biz işçilere bir şeyi öğretti; demokrasi mücadelesi egemen sınıfların güdümünde ve burjuva partilerinin kuyruğunda sürdürülemez. Demokrasinin tek güvencesi işçi sınıfıdır" dedi. DİSK'in açılmasını, cezaevlerindeki tutuklulara sahip çıkılmasını

istedi. Evet tutumuna katılmadığını, devrimcilerin, ANAP gitsin yerine kim gelirse gelsin mantığıyla mücadele edemeyeceğini belirten Karabay, "gerçek demokrasinin işçi sınıfının sömürüye ve baskıya karşı mücadelesiyle kurulacağına inanıyorsak bu ikisi arasındaki seçimi reddetmeliyiz. Bu oyunu rahatça sahneye koymalarına izin vermeyelim" dedi. Karabay konuşmasını şöyle sürdürdü: "12 Eylül'e gerçek karşı çıkış protestodan geçiyor. Bu iktidarın gerçek alternatifi, ancak işçi sınıfının kendi iktidarı olacaktır. Boş oy kullanmak bunun en güzel anlamı olacaktır."

İlerici devrimci nedir? tanımıyla konuşmasına başlayacağını belirten Yalçın Küçük; "Eğer Türkiye'de bir insan 1987 Ağustosu'nda Kenan Evren'le Özal, Özal'la Demirel arasında bir fark görüyorsa bu devrimci değildir. Bunlar ilericilikten nasibini almamıştır. Bunlar arasında ayrıma dayalı bizim hiçbir işimiz yoktur. 1983'de Kenan Paşa'ya karşı Özal'ı çıkardılar, şimdi de Özal'a karşı Demirel'i çıkarmaya çalışıyorlar. Birimize yapılan işkence hepimize yapılmış demektir, bugün her evde işkence görmüş bir insan vardır. Kenan Paşa döneminin işkencecilerini de gördük, Demirel döneminin işkencecilerini de gördük. Bunlar iki türlüdür. Biri yapar, biri sigara verir. Kenan Paşa sopayı atacak, Özal sigara verecek, Özal sopayı atacak Demirel sigara verecek" dedi.

Küçük, evet diyenlerin Kenan Paşa'nın sopalarından uslandıklarını, NATO'ya, AET'ye, Türk-İş'e ve Süleyman'a evet dediklerini belirterek: Bizler mutluyuz, evet de demiyeceğiz, hayır da demiyeceğiz. 82' deki onurumuzu çoğaltarak sürdüreceğiz dedi. Küçük, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bizler zor bir yolu, devrimci yolu seçiyoruz. Devrimci yol zor yoldur. Bir yol ayrımındayız. Bu yolla devrimci yol yollarını ayırıyor. Bugün Türkiye'de bir referandum tartışması yapılmıyor. Türkiye devrimci-ilerici hareketinde bir renk farkı ortaya çıkıyor. Bizler küçük adımlara razı değiliz, bizim onurumuz ve inadımız var. Türkiye'de hangi ilericinin onuru seçilme hakkı yokken, Demirel'in seçilme hakkından kendi sevinç duyabilir? Akılları yoksa onurları da mı yok?"

Küçük, boş oya bir itirazının olmadığını ama kendisinin 6 Eylül'de evden çıkmayacağını, o parayı da vermeyeceğini bu yasayla hukukçular aracılığıyla mücadele edeceğini söyledi.

Genel Hizmet İş Genel Sekreteri Sait Üner, referandum tuzağını ve 82 Anayasası'nı tümden reddettiklerini söyledi. Üner 87'nin bir eylem yılı olmasının engellenmesi için tekelciler tarafından planlar yapıldığını, işçileri ve sosyalistleri engellemek için yeniden Demirel ve Ecevit'in meydanlara çıkarıldığını söyledi. Üner, her insanın temel hakkı olan siyaset yapma hakkının pazarlık konusu yapılamayacağını, ilericilerin bu pazarlığa alet olmamalarını istedi. Üner konuşmasını şöyle sürdürdü: Referandumdan evet de çıksa, hayır da çıksa bir şey değişmeyecek, ancak demokrasi mücadelesi engellenecektir. Gericilikle pazarlık yapılarak demokrasi gerçekleştirilemez. Biz 82 Anayasası'nın tümüne hayır diyoruz. Açlık grevi ile tutuklular gerçek demokrasi için direnişi başlattılar, onları destekliyoruz. Burjuva politikacıları bunları görmezlikten geliyor. Bu da onların ne kadar demokrat olduklarının göstergesidir. Referandum bir hedef şaşırtmadır" dedi.

Daha sonra Sağmalcılar cezaevinde 44 gündür 6 arkadaşı ile birlikte süresiz açlık grevi yaparken tahliye olan TKP-B davası tutuklusu ve panel günü Haseki Hastanesi'nde yatmakta olan ALİ ASLAN'ın toplantıya gönderdiği mesaj okundu.

"Başta kamuoyu, basın-yayın ve ilerici güçlere gösterdikleri duyarlılık ve destekten dolayı insanlık görevlerini yerine getirdikleri için en içten sevgilerimi iletirim.

Ayrıca, Güneşe Çağrı, Toplumsal Kurtuluş, Çağdaş Yol ve Yeni Çözüm dergilerinin gösterdikleri aktif dayanışma için yürekten teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Tek tip elbise giymedik, giymeyeceğiz ve tüm politik tutukları da giymemeye çağırıyorum.

Güneşe Çağrı dergisi sahibinin tutuklanmasını da protesto ediyorum.

Yaşasın cezaevlerinde sürdürülen onurlu mücadele..

Yaşasın bütün cezaevlerinde mücadele bayrağını yükseltenler.

İnsanlık onuru, işkenceyi ve baskıyı yenecektir."

Ali ASLAN
Haseki Hastahanesi

Mesajın okunmasından sonra söz alan Kemal Yılmaz, "bu anayasa baştan aşağı yasaklarla doludur. Referandumla bu yasaklar meşrulaştırılmak isteniyor. Demokratik bir anayasa ancak demokratik bir halk iktidarı ile kurulur" dedi.

Bursa E-tipi cezaevinden gelen mesaj da şöyle idi:

"Yaşadığımız ve yaşamakta olduğumuz binlerce yıllık mücadelelerin ürünü olan en temel insan hak ve demokrasi ilkelerinin yok sayıldığı; anayasal ve yasal baskının ve zulmün gayrimeşruluk temelinde sistemleştiği bir dönemde tüm siyasal hak ve özgürlüklerinden yoksun kılınmış olan gerçekte bizzat halktır. Demokrasi güçlerinin toplumsal kurtuluşu sağlamak ve gerçek demokrasi ilkeleri için sürdürmekte olduğu kararlı bir mücadelede başarının güvencesini oluşturan, uzun erimli bir bakış açısıyla katkıda bulunan her çabayı coşku ve saygıyla karşılıyoruz. En içten duygularımızla selamlıyoruz.

Ali Eşber YAĞMURDERELİ
ve Arkadaşları

Mesajın okunmasından sonra söz alan Deri-İş Başkan Vekili Munzur Pekgüleç, 12 Eylül yapıcılarının 12 Eylül hazırlayıcılarına koydukları yasakların kaldırılmasında ilericilerin taraf olmaları talihsizliktir dedi. Pekgüleç sözlerini şöyle sürdürdü: "Bu bir kara mizah oyunudur. Bu oyunu bozmak elimizdedir. 12 Eylül referandumla kendini restore ediyor. Doğru olan tek tavır boş oy tavrıdır. Bu anayasa durdukça demokrasi lafta kalacaktır." Evetçileri de eleştiren Pekgüleç, 'Batılı anlamda demokrasinin Türkiye'de kurulması mümkün değildir. Sol evetçiler bunu anlamıyorlar' dedi. Boykot tavrının tavırsızlık olduğunu, bunun mücadelenin yükseldiği zamanlarda kullanılması gerektiğini anlatan Pekgüleç, demokrasi için hayatın her alanında direnmek ve mücadele etmek gereklidir dedi.

Daha sonra Hükümete açık çağrıda bulunan dilekçeler imzaya sunuldu.

Mayıs Dergisi adına söz alan Ali Yıldırım, bu anayasa Eylül darbesinin anayasasıdır, bunu meşrulaştıracak mıyız diyerek konuşmasını şöyle sürdürdü: 'Hiçbir diktatörlük kan ve gözyaşı ile süremiyor. Ülkenin dört bir yanında direniş bayrakları yükseliyor. Bunun karşısında solun birlikte davranamaması üzücüdür. Sosyalistler kendi gündemlerini kendileri belirlemelidir. Sosyalistler Kemalizm'le bağlarını koparamadılar, sosyal demokrasinin peşine takıldılar. Referandum reformistlerle, devrimciler arasındaki ayırımı ortaya koyuyor. Bu bizim için bir şanstır.

Ali Yıldırım, Mayıs-Zemin-Yeni Aşama ve İlk Adım dergileri ile referandum konusunda ortak bir platform oluşturduklarını söyledi ve hazırladıkları ortak metni okudu.

Toplantının sonuna doğru Tekel İşçi muhalefeti adına bir işçi ve Çağdaş Tiyatrocular hazırladıkları bildirileri okudular. ■

CEZAEVLERİNDEKİ BÜTÜN POLİTİK TUTUKLU ARKADAŞLARA...

Arkadaşlar,

Cezaevlerinden yıllardır, binlerce sosyalist, devrimci, yurtseverin insanlık dışı baskılar ve uygulamalarla karşı karşıya bırakıldığı açıktır.

Amaç bellidir: "Teslim Almak"! Onurlarımızı, yüreklerimizi, beyinlerimizi teslim almak!

Buna karşı ise cezaevlerinde can pahasına, yaşam pahasına, ölümü göğüsleyerek direnilmiştir. Boyun eğdirilmemiş, eğdirilemeyecektir.

Ayrıca dışarıda başta tutuklu yakınları olmak üzere, sosyalist ve devrimci güçlerin gösterdiği dayanışma hareketi de durdurulamamıştır.

Bu toplantıya katılan bizler, konuşmacılar ve izleyiciler, buradan bütün cezaevlerindeki arkadaşlarımıza, sizlere, "onuru için direnen devrimcilere" en içten dayanışma duygularımızı iletiyoruz.

Ve ant içiyoruz ki: İnsanlık onuru için verdiğiniz mücadele mücadelemizdir. Yürekleriniz, yüreğimizdir.

Hapishanelerde insanlık dışı uygulamalara karşı bütün enerjimiz ve güçümüzle, sizlerle beraber mücadele edeceğiz.

Bir tek arkadaşımız dahi zindanlarda çürütüldüğü müddetçe mücadeleyi durdurmayacağız.

Bütün zindanların boşalması için kavgayı sürdüreceğiz.

Selam olsun sizlere...

Selam olsun onuru için direnen kavga arkadaşlarımıza!..

Çağdaş Yol ve Toplumsal Kurtuluş Dergisi yöneticilerince Referandum'da Ne Evet, Ne Hayır konulu 23.8.1987 tarihinde Pangaltı - İnci Sineması (İstanbul) toplantısında cezaevlerindeki insanlık dışı - keyfi uygulamalara ilişkin imzalanan metin:

HÜKÜMET'E AÇIK ÇAĞRI

Cezaevlerindeki politik tutuklulara karşı yapılan uygulamaların, Türkiye'nin de imzasını taşıyan Birleşmiş Milletler'in "tutuklulara karşı uygulanacak hükümlerine" aykırı olduğu, insanlık dışı baskılara maruz bırakıldıkları açıktır.

Buna karşı cezaevlerindeki insanlarımızın hayatlarını ortaya koyarak, açlık grevleriyle protestolarını dile getirdikleri bütün kamuoyunca bilinmektedir.

Özellikle Sağmalcılar'da bugün 47. gününü doldurmakta olan süresiz açlık grevindeki, tutukluların hayati tehlike içinde bulunduğu ise açık bir gerçektir.

Cezaevlerinde insanlık dışı-keyfi uygulamalara derhal son verilmelidir.

Aksi takdirde, bu tutukluların ölümünden, başta Adalet Bakanı olmak üzere hükümetiniz sorumlu olacaktır.

Bu toplantıya katılan bizler, kamoyu önünde bir kere daha hatırlatıyoruz.

Cezaevlerindeki insanlık dışı-keyfi uygulamaları protesto ediyoruz. ■

REFERANDUMDA EVET DE HAYIR DA KAZANAMADI

Fazıl C. SAYAR

6 Eylül referandumunun sonucu 75 bin küsur oy farkı ile "evet" olarak ortaya çıktı. Eğer 6 Eylül günü Adanalılar ya da onların yerine Kocaelililer oy kullanmasalardı, ya da "evet" dedikleri oranda "hayır" deselerdi, sonuç tersine dönecekti. Bu kez sonuç bir iki bin oy farkı ile "hayır" yönünde olacaktı. "Geçerli" oy kullananların yüzde ellisi evet, yüzde ellisi de hayır demişler. Dolayısıyla Demirel ve benzerlerine yönelik yasaklar yüzde ellilik bir oyla kaldırılmış oluyor. Demirel ve benzerleri bu sonuçlara göre kazanmış olmuyorlar. Kendileri de kazandıklarını düşünmüyorlar. Kaybettiklerini düşündükleri bile ileri sürülebilir. Öte yandan, "hayır" propagandası yapan Özal, resmen açıklanan sonuçlara göre kaybetmiş görünüyor, fakat kazanmış olduğunu düşünenler var. Kısaca söylenebilir: Kazanan da kaybeden de yüzde elli ile kazandı ya da kaybetti. Böyle bir durumda kazanan da kaybeden de yok demek daha açıklayıcı oluyor.

Sonuçlara biraz dikkatle bakıldığında gerçeğin böyle olduğu görülüyor. Eğer kazanmak evet oylarının yarıyı aşması, kaybetmek ise hayır oylarının yarıyı aşması olarak tanımlanıyorsa, hem tanımları daha titiz yapmak hem de seçmenleri daha ciddiye almak gerekiyor. Ne dedikleri önemli olan seçmenleri, sadece oy kullanma kararlılığıyla hareket eden ve bu eylemlerinde de "geçerli" diye nitelenen oylar kullanan seçmenlerle sınırlı tutmak, rasgele ve özensiz bir tavır sergilemek oluyor. Toplumsal Kurtuluş, ilk sayısı ile başlayıp referanduma kadar, ısrarlı bir biçimde belirtti: "Sandığa gitmemek bir yoldur; eğer bunlara verecek 12 bin 500 liram bile yok diyorsanız, gidip tepkinizi sandığa atmak bir başka yoldur." Bu iki yolun da geçerli ve güçlü bir almaşık olarak seçmenlerce kullanılmış olduğu görülüyor.

3 MİLYONA YAKIN SEÇMEN EVET YA DA HAYIR DEMEDİ

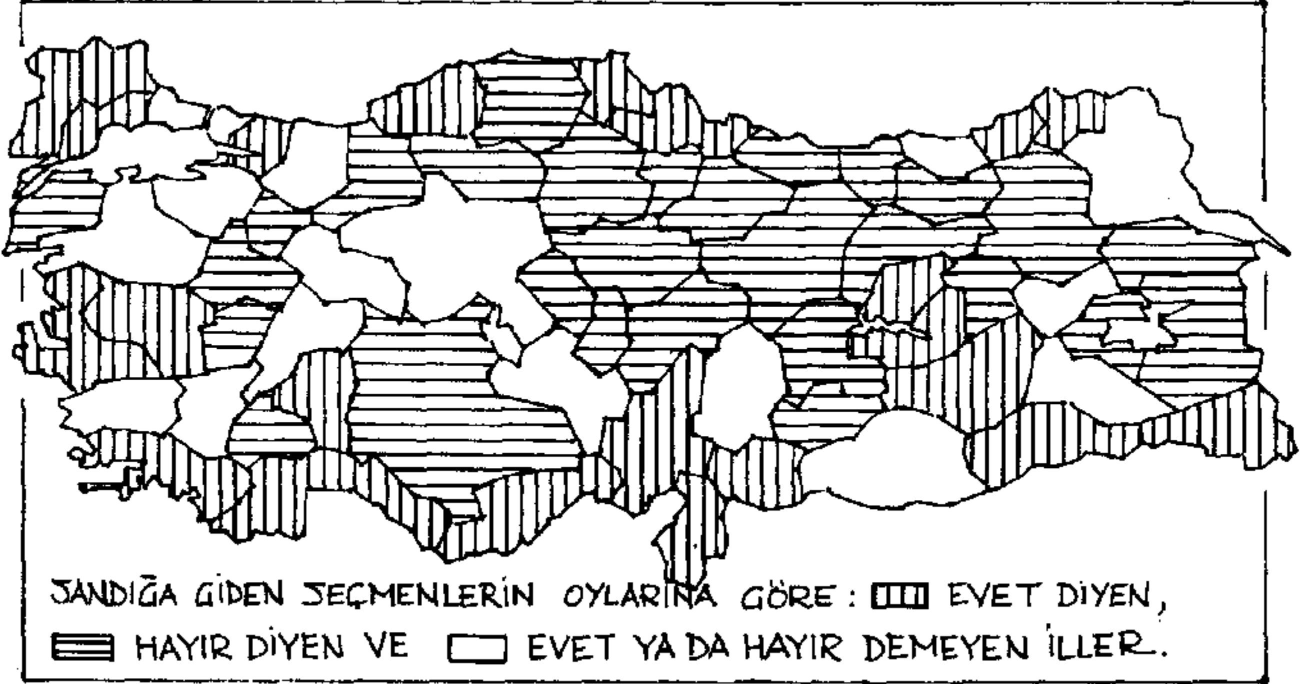
6 Eylül günü 1,5 milyonu aşkın seçmen para cezasını göze alarak sandığa gitmedi. Gidenlerin de bir milyonu aşkın bir bölümü oylarını evet ya da hayır olmayan bir biçimde kullandı. Bir başka deyişle, kayıtlı seçmenlerin yüzde 6,3'ü 1982 belgesi ile muhatap olmayı tümden reddederken, yüzde 4,2'si de söz konusu belgenin şu ya da bu biçimde ortaya çıkmasıyla ilgili olmadıklarını oylarıyla belirttiler. Geriye kalan yüzde 89,5 seçmen ise ne evet ne de hayır demediler. Yüzde 44,9 evet ve yüzde 44,6 hayır, sadece birbirlerine ayırdedilemeyecek kadar yakın değiller; aynı zamanda her ikisi de, bir referandumda aranan yüzde 50'nin altındalar. Denilebilir ki, yüzde 6,3'lük katılmama oranı Türkiye pratiği göz önüne getirildiğinde çok düşük bir katılmama oranıdır. Hatta Türkiye seçim tarihinin en düşük katılmama oranıdır. Seçmenlerin 12 bin 500 liralık ceza tehdidi altında hareket ettikleri unutulmamalı. Yine de daha önceki para cezası tehdidi ile gerçekleştirilen oylamalarda görülen katılmama oranları bu seferkinden yüksektir. Dolayısıyla, katılmamayı bir görüş belirtme olarak almak aldatıcı olabilir.

Yalnız, oylamaya katılanların oy dağılımına bakıldığında da farklı bir resim ortaya çıkmamaktadır. Oy kullananların sadece yüzde 47,9'u evet ve sadece yüzde 47,6'sı hayır demişler. Geri kalanlar ise evet'e de, hayır'a da kanmamışlar. Bu sonuçlara dayanarak, birkaç eski siyasetçinin yasakları nasıl kaldırılıyor? Yanıt bekleyen bir soru. Fakat bu soru ile bitmiyor. Bu sonuçlara dayanarak söz konusu yasakların sürdürülmesinin istendiği nasıl ileri sürülebilir? Açıkça yanıtlanamayacak sorular olarak duruyorlar. Seçmen şunu belirtmiştir: Bu sorun beni ilgilendirmiyor, kalksa da olur, kalsa da... Bir "k" harfi o kadar da önemli değil. Böyle bir durumda en önemli oylar evet ya da hayır'ın dışında kalan oylar oluyor. Ve burada, bir önceki paragrafın sonunda katılmama oranına ilişkin olarak değinilen karşı görüşleri ileri sürmek de inandırıcı olmuyor. Ortaya çıkan geçersiz oy oranı Türkiye seçimlerinde görülen en yüksek oran. Hem de çok daha karışık ve çetrefilli oy verme prosedürlerinin geçerli olduğu seçimlerde bile bu oranın çok altında kalınmış. Benzer kolaylıktaki 1982 referandumunda bu oran neredeyse sıfır: binde 2. 1961 referandumunda da yüzde birin altında. Böyle olunca kullanılan oyların yüzde 4,5'una ulaşan oranda oyun "geçersiz" ilan edilmesi oylama sonuçlarını kasıtlı saptırma amacı gütmektedir. 6 Eylül günü üç tür oy kullanılmıştır: evet, hayır ve hiçbiri. Bu üç tür oyun ülke düzeyinde illere göre nasıl bir dağılım gösterdiğini, seçim sonuçları duyurulurken hazırlanması alışılmış bir harita hazırlayarak, şöyle özetleyebiliriz.

ÜÇÜNCÜ OY: HİÇBİRİ

67 ilin 27'sinde hayır oyları yüzde 50'yi aşmıştır. 24 ilde ise evet oylarının kullanılan oy içindeki payı yüzde 50'yi geçebilmektedir. Geriye kalan 16 ilde ise ne evetler ne de hayırlar gerekli çoğunluğu sağlayamamıştır. Bu illerde hiçbiri diye adlandırdığımız oylar belirleyici olmuştur. Burada verilmeyen, ve evet oylarının eriştiği oranlara göre açıktan koyuya doğru taranmış iller dağılımını gösteren bir harita, verilen haritadan da çıkarılabilecek bir özelliği işaret ediyor. Evet oylarının yüksek olduğu illeri ince çizgilerle, hayır oylarının oranının yüksek olduğu illeri de giderek kalınlaşan çizgilerle taradığımız zaman, genelde Kürt nüfusun yoğun olduğu illerin açık, buna karşılık İç Anadolu'nun kuzeydoğu kesimlerinin koyu bir renk aldığı görülmektedir. Üç istisnadan söz edilebilir: Malatya çok koyu, Isparta ve Zonguldak çok açık renklere sahipler. Özal, Demirel ve Ecevit'in seçim bölgeleri söz konusu kimselerin siyaset yapıp yapamamalarıyla ayrıca ilgileniyorlar. Bu üç il bir kenara bırakıldığında, çok kaba hatlarıyla, Adana'dan Artvin'e uzanan bir hattın iki tarafı en yüksek oranda evet ya da

hayır diyen illeri karşı karşıya getiriyor. Ülkenin geri kalan ülkelerinde evetler ağırlık kazanmakla birlikte, genelleme yapmaya olanak tanımayan bir karışıklık gözleniyor. Büyük iller evet de deseler, hayır da deseler genel ortalamayı etkilemeyecek ölçüde birbirine yakın evet-hayır oranlarına sahipler. Hayır diyen illerin sayısının evet diyen illere kıyasla daha çok olmasına karşın, genelde iki oranın birbirine yakın olması, evet diyen illerin evet oranlarının yüzde 50'den hatırı sayılır ölçüde uzak olmasıyla sağlanıyor.

Fakat bu yazının amacı evet ya da hayır diyen illerin dağılımını ya da evet-hayır oyları arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak değil. Böyle bir imajın anlamlı olmayacağı baştan beri söylenenlerden kolayca anlaşılıyor. Referandumun evet ya da hayır diye bir sonuç ortaya koymadığını söyleyip, sonra da evet ve hayır oyları üzerinde görüş ileri sürmek yararsız olur. Asıl amacımız, belirleyici olduğunu belirttiğimiz "hiçbiri" oylarının dağılımlarıyla, bir ölçüde de katılmama oranının dağılımlarını çözümlemek.

Kısaca katılmama oranları üzerine bir iki gözlem: Genellemeler yapabilmek için, genellemeye uymayan sivri örnekleri ayıklamak gerekiyor. Sapmalar eğilimleri ortaya çıkarmakta yardımcı oluyor. Dikkat çeken bir iki sapma ise şöyle: Tuncelili seçmenler evet diyebilmek için referanduma yoğun bir biçimde katılmışlar ve "geçersiz" oy kullanmamaya özen göstermişler. Sonuçta ortaya en düşük katılmama oranlarından biri ile en düşük geçersiz oy oranlarından biri çıkıyor. Bunun benzeri bir durum da Malatya'da görülüyor. Yalnız bir farkla. Malatyalı seçmenler yüksek katılım oranı ile ve geçersiz oyları düşük tutmaya yönelik bir özen ile hayır diyorlar. Muşlu seçmenlerin ise yüzde 19'u oy kullanmıyorlar; Türkiye ortalamasının bir hayli üzerinde bir oranda geçersiz oy kullanıyorlar. Benzer bir durum, yüzde 12'lik katılmama oranı ile İstanbul için söz konusu. Bu iki il, katılmama ve geçersiz oy oranları toplamları olarak peşpeşe sıranın başını çekiyorlar. Hayır oylarının en yoğun olduğu illerden biri olan Çankırı'da referandumda sadece 29 seçmen sandığa gitmiyor. Çankırı'dan sonraki en düşük rakam 2 binin üzerinde. Çankırı seçmenleri, Amerikalıların derleyip yayınlamayı sevdikleri dünya gariplik rekorları arasına girebilmek için olağanüstü bir çaba harcamışa benziyorlar. Köyleriyle, mahalleleriyle sadece 29 kişi. Sadece bu rakam bile Türkiye'de hazırlanan seçmen kütükleri ve seçim sonuçları istatistikleri konusunda kuşku duyulması gerektiğini göstermeye yeter. Bu kadar çok ve çeşitli sapmalardan bir genel sonuç çıkıyor. Genelleme yapmanın güçlüğü. Genelleme sayılabilecek bir sonuç gene de beliriyor: Katılmama oranları ve geçersiz oy oranları arasında ve bunların toplamları ile bunların her biri arasında belirleyici bir ilişkiden söz etmek olanaksız.

"GEÇERSİZ" OYLARIN BELİRLEYİCİLİĞİ

Sadece geçersiz oy oranlarına ve bunların illerarası dağılımına bakılacak olursa, geçersiz oyların önemli bir rol oynadıklarını belirtmiştik, daha kolay genellemeler yapmak mümkün oluyor. Geçersiz oy oranlarının yüksek olduğu iller, genellikle Kürt nüfusun yoğun olduğu iller. Geçersiz oy oranının yüzde 5,5'u geçtiği 6 ilin her biri için bu genelleme geçerli oluyor. Öte yandan, öbür uçta, en düşük geçersiz oy oranlarının gözlendiği illerde hayır deme eğiliminin ağır bastığı görülüyor. Geçersiz oy oranının yüzde 3,9'un altında gerçekleştiği 13 ilin 8'inde hayır oyları sadece çoğunlukta değil, aynı zamanda yüksek oranlara ulaşmakta. Malatya'nın durumuna daha önce değinilmişti; onun yanında Çorum-Yozgat-Tokat üçlüsü de bu iller arasında.

6 Eylül referandumunda üç tür oy kullanıldığından söz edilebileceği belirtilmişti. Evet, hayır ve hiçbiri. Bu üç tür oyun dağılımı arasında belirgin bir ilişki gözlenebiliyor. "Hiçbiri" olarak adlandırdığımız oyların oranı-

nın yüksek olduğu illerde evet oylarının oranının da yüksek olma eğilimi taşıdığı görülüyor. Tersi de doğru: Söz konusu oylar, aynı illerde ve birlikte, düşük oranlarda ortaya çıkıyor. Toplumsal Kurtuluş dışında yapılan değerlendirmelerde evet oyunun kotarılmasında sosyal demokrasinin rolüne işaret edildi. Sosyalistlerin ilgilenmedikleri oyların kotarılmasında kimlerin becerikli davrandıkları o tür oyların peşinde olanların ilgi alanına giriyor. Sosyalistler referandumda evet ya da hayır denilmemesini istediler. "Hiçbiri" olarak adlandırılan oyların ulaştığı düzeyi bu tür çabaların bir sonucu olarak değerlendirmek çok yanıltıcı sayılmamalı. Bu belirlemelerden sonra çıkarılabilecek bir sonuç şöylece ifade edilebilir: Evet ya da hayır olmayan oyların yoğunluğunun yüksek olduğu illerde aynı zamanda evet oylarının da yüksek oranlara ulaşması, sosyalist propagandadan sosyal demokrasinin de yararlandığını göstermektedir.

6 Eylül referandumundaki geçersiz oyların başka seçimlerdeki geçersiz oylara benzemediği ve 1982 belgesine karşı bir tepkiyi ifade ettiğini belirterek geçmiştik. Buna ilişkin bazı göstergeleri işaret etmek gerekiyor. Sadece evet ya da hayır denilebilecek kolaylıktaki seçimlerde geçersiz oylar nadiren beceriksizlik ya da hata sonucu olabilir. Aksi takdirde 1982'de binde 2'den daha yüksek bir oran olması gerekirdi. 1982'deki binde 2'lik ülke ortalaması bazı illerde binde 5'lik bazı illerde de binde 0.5'lik geçersiz oy oranları sonucu olarak gerçekleşti. En yüksek geçersiz oy oranı binde 5'i geçmiyor. 6 Eylül'de ise yüzde 2,5'un altında geçersiz oy oranı olan bir il yok. Her iki referandumdaki geçersiz oyların iller düzeyinde dağılımında doğrusal bir ilişki gözleniyor. Birinde yüksek bir geçersiz oy oranı, ötekinde de yüksek bir oranla birlikte gözleniyor. 1982'de görece düşük oranlı iller 1987'de de düşük geçersiz oy oranına sahip. İlişkinin bire bir düzeyinde olduğunu bile kabul edecek olsak, 6 Eylül'de hâlâ yüzde 4'ün üstünde bir kararlı ve kasıtlı "hiçbiri" oy oranından rahatlıkla söz edilebilir.

1982'DE HAYIR DEMENİN ONURU SÜRÜYOR

Toplumsal Kurtuluş, "1982'de hayır demenin onuru referanduma katılmaya engeldir" dedi. Anlamlı olduklarını kabul etmek zorunda olduğumuz 1987 geçersiz oyları bu slogandan ne kadar etkilendi? Bir başka deyişle, 1982'de hayır oranı yüksek olan illerde 1987'de geçersiz oy oranı yüksek olarak mı gerçekleşti? Sonuçlar onu gösteriyor. 1982'de hayır oylarının oranı ile 1987'de geçersiz oy oranı arasında çok güçlü bir ilişki var. 1982'de hayır oranının en yüksek olduğu iller arasında da gene Kürt nüfusun yoğun olduğu iller başta geliyor. Belirlenebilen ilişkiler sürüyor: 1982'de hayır ve 1987'de geçersiz oy eğilimi yüksek olan illerde 6 Eylül'de genellikle evet, tersine 1982'de evet ve 1987'de geçerli oy eğilimi yüksek olan illerde de genellikle hayır dendiği görülüyor.

Sonucun ne yönde oluşacağını belirlemede önemli bir rol oynayan geçersiz oyların aynı zamanda 1982'deki oylamada alınan tavırdan bağımsız olmadığı ortaya çıkıyor. 1982'de hayır demenin onuruna sahip çıkma olarak formüle edilen görüşün yerindeliği oy dağılımının ortaya çıkış biçimi ile desteklenmiş oluyor. Sağlam araçlara dayalı çözümlemeler sonunda geliştirilen önermeler, somut olayların denemesinden başarıyla geçmiş oluyor. ■

Zihni Anadol'un 1950 ve sonrası devrimci hareketlere ilişkin anılarını topladığı "Kırmızı Gül ve Kasket" ismiyle yayınlanacak kitabından, bazı bölümleri yayımlıyoruz.

Anılarını yayımladığımız bu ilk bölümde, burjuvazinin 1944-1946-1951 tevkifatlarıyla açık saldırısına uğramış Türkiye Sosyalist ve İşçi Hareketinin, herşeye rağmen varlığını canlı ve diri tutma mücadelesinden bir kesit görülmektedir.

1954'de Dr. Hikmet Kıvılcımlı önderliğinde kurulan Vatan Partisi'nin Merkez Yürütme Kurulu üyesi ve 1957 İstanbul Milletvekili adayı olan Zihni Anadol'un seçim çalışmalarına ilişkin anılarını sunuyoruz.

NERDESİNİZ!

Zihni T. ANADOL

Sonbaharın doyumsuz güzelliğinde, vapur tatlı oynak dalgalar arasında inip çıktıkça güneş, bir denize, bir de bize gülümseyen yüzünü gösteriyor; teknenin içini dışını sonsuz güzelliklere boğuyordu. Kimimizin elinde buğusu tüten çay bardakları, kimimizin elinde sigara, çocuksu bir sevincin içinde cümbür cemaat yüzüp gidiyorduk sanki Robenson'un dünyalarına doğru.. Birer tutam pamuk gibi inip inip denize dalar martılar, uzaklardan görünen maviliğin göbeğinde uyurcasına koyu nefti bir yeşillik.. Titreyerek üstünden silkeleyip sisleri atan, kımıldanan evler, köşkler.. Kucaklarımızda bıktırılmış haberlerle dolu yığın yığın gazeteler.. Bu dopdolu yaşam karşısında öğrenecek daha kimin nesi vardı ki!..

Vapurumuz uyumlu bir şenlik içinde bizleri alıp götürüyordu işimizin başına. Herkes kendine göre küçücük, ama zengin dünyasında yüzüp duruyordu. Arka sıralarda oturan Rıfat Usta birden ayağa kalkıp bana doğru koştu:

"Müjdemi isterim abi" diye elindeki gazeteyi arkasına saklayarak bağırdı, "Milletvekili oluyorsun, hiç anlamam müjdemi alırım.."

Onun bu haberine şaşırıp kaldım. İnanmazlıkla sordum:

"Ne Milletvekili usta, sen ne diyorsun? Milletvekilliği kim, biz kim!"

Rıfat'ın sevinçten iki büklüm gülmelerle sunduğu haber, yanımda çalışan öteki işçileri de şaşırtmıştı.

Vapurun percerelerinden yalıları, yatları, çam ağaçlarını, narin boylu balıkçı yelkenlerini izleyen arkadaşlarımızı bir anda çevremizde toplanıvermiş bulduk. Rıfat Ustanın doğru söyleyip söylemediğini öğrenmek için mıknatıs gibi gözlerini gazeteye dikmişlerdi. Orada adımı görünce onlar da benim gibi şaşırmış, sevinçten attıkları gürültülü naralarla:

"Yaşa be abi!. artık bizim, Büyük Millet Meclisi'nde grev hakkımızı, toplu sözleşmemizi, aslan gibi savunursun artık."

"Sade o mu ya! İşsizlik sorunumuz ne olacak" deyip deyip sanki milletvekili seçilmişim gibi kucaklıyor, şapır şupur her yanımı öpüyorlardı.

Hiçbir şeyden haberi olmayan ciddi, ağır başlı, kelli felli yolcuların kimi daldığı gazeteden başını kaldırmış, gözlüğünü eline almış, şaka mı gerçek mi diyerek biz işçi tayfasını ekşi bir suratla izliyorlardı: "Şunlardan da milletvekili olacak da?.." deyip tiksintiyle başlarını öbür tarafa çeviriyorlardı.

Gazetelere teker teker baktım, haber doğruydu. Tüm parti aday listelerinin yanında Vatan Partisi'nin adayları sütun sütun veriliyordu. Yirmisekiz adayın içinde benim de adım vardı. Sevinmekle şaşırmak arasında afalladım kaldım. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yla sözleşmemiz hiç de böyle değildi. İktidarın gözüne soka soka "işte mimliler gene yuvalanmışlar" dedirtip partiyi hedef tahtası yapmanın hiç de alemi yok, diye düşünülmüştü. Gel gör ki, Dr. Kıvılcımlı tehlikenin üstüne doludizgin gidiyordu. Bu, düpedüz gelebilecek tehlikeyi önemsememekti.

Ancak iş bir kere bu kerteye gelmişti. Artık dönüşü olmayan bir yolun yolcusu olmuştuk. Gene Doktor'un tabiriyle, elimizde asa, ayağımızda demir çarık yürüyecektik. Geçilmez görünen dağları aşacak, bataklıklardan çıkacak, kurulan tuzakları bir bir aşacaktık. Bunun başka bir şıkkı da kalmamıştı artık.

KAZLIÇEŞME'DE SEÇİM MİTİNGİ

Kazlıçeşme'de partinin mitingi olacağını arkadaşlar iletmişti bana. Mitinge acele yetişmek için işi ustalara bırakıp erkenden vapurdan inip Sirkeci tren istasyonuna yollandım. Hava soğuk ve pusluydu. Denizden gelen iyot kokulu bir esinti, rüzgara karışıyor, yaklaşan kara bulutlardan hafif hafif yağmur taneleri düşüyordu. Gara vardığımda her yer ana baba gününe dönmüştü. Bu, ya her günkü kalabalıktı, ya da bana öyle geliyordu. Kapılara kadar insanlar üzüm salkımı gibi birbirine yapışmış, dirençle içeriye girme savaşımı veriyordu. Benim de bu trenle mitinge yetişmem gerekiyordu. İte kaka kalabalığın arasına karıştım, zorla kendimi içeriye atabildim. Bu insan seli içinde kendime sığınacak bir yer ararken bir de baktım ki, orta yerde iki adam duruyor. Yarı esnaf yarı işçi insan kitlesinin arasında bu iki insan iri uzun boylarıyla, giyim kuşamlarıyla hemen onlardan ayırdediliyordu. Yanyana bir yerlere tutunmuş, heyecanla konuşuyorlardı. Bunlar Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile Avukat Esat Adil Bey idiler. Kalabalığı yarıp onlara doğru yöneldiğimi gören Dr. Kıvılcımlı, gülerek uzun kollarını bana doğru uzattı, dalgaların içinde can çekişen adammışım gibi bir hamlede kurtarıp yanına çekti aldı:

"Yahu nerdesin, kaç gündür sana haber iletiyoruz, ortalarda görünmüyorsun."

"Bitirmem gereken zorunlu bir işim vardı. Ancak bugün fırsat bulup gelebildim, kusura bakmayın" diyerek üzüntülerimi bildirdim.

Onlara yetişmem her ikisini de mutlu etmişti, gözlerinden umut ışıkları saçılıyordu. Kıvılcımlı'nın aşırı sevinci yanında Esat Adil Bey daha durgun, daha oturaklı, dudaklarından ancak kahkahalar yerine tebessümler dökülüyordu. Bu onun yıllarca devlet kademelerinin en üst katında görmüş olduğu görevlerin ağırlığından ileri geliyordu. Halkevi başkanlığı, Kırklareli Başsavcılığı, İmralı Askeri Cezaevi Müdürlüğü, Sosyalist Parti Başkanlığı ve bunun gibi nice görevler.. Bu yönden hareketleri ağır, sevileri, umutları ölçülüydü. Dr. Kıvılcımlı ise ta tıbbiye okulu sıralarında gencecik yaşında ölesiye bir sınıf savaşımı içinde, sonra yıllarca zindanlarda geçen ömrün hıncıyla dopdoluydu. Şöyle doğru dürüst doktorluğunu bile yaptırmamışlardı ona. Aşırı heyecanı, aşırı sevgisi, aşırı mücadelesi de buradan doğuyordu. Yirmi yılı geçen hapislik yaşamından sonra ilk kez halkıyla, işçisiyle, köylüsüyle, fakir fukarasıyla meydanlarda yüzyüze gelecek, ilk kez onlara yıllardır diyemediğini, söyleyemediğini konuşup, onlara kurtuluşlarının yollarını anlatacaktı.

Trenimiz Kazlıçeşme istasyonunda durakladı. Üçümüzden gayri yanımızda kimsecikler yoktu. Benzin istasyonuna kurulmuş bayraklarla süslü seçim kürsüsüne kadar yollandık. Uzaktan bizi gören seçim hazırlıkları yapan arkadaşlar büyük bir coşkuyla karşılamaya geldiler. Anımsayabildiğim kadar, aralarında Ahmet Cansızoğlu, Hamdi Çapa, Şair Süleyman Şahin Tar, Kerim Korcan ve diğer arkadaşlar bulunuyordu. Herşey hazırlanmış, bir hafta öncesinden seçim konuşmalarının yapılacağı işçi kahvelerine, evlere, atölyelere haber verilmiş, el ilanları dağıtılmıştı. Buna karşılık, ortalıkta seksen yüz kişiden gayrı dinleyici yoktu. Hepsi de perişan kılıklı, eski püskü giysiler içinde soğuktan titreyip büzülüyordu. Kimi tulumlu, kimi yağlı ince ceketlerle birbirine sokularak üşümekten kurtulmaya çalışıyordu. Kazlıçeşme'nin deri fabrikalarından yayılan pis kokular, yüksek bacalardan çıkıp dökülen kurumlu ağır dumanlara karışıyor, işçilerin sefaletine bir sefalet daha ekliyordu.

KONUŞMACILAR: ESAT ADİL VE DOKTOR

Esat Adil Bey ağır ağır kürsüye çıktı, şöyle çevreyi denetleyip ortalığı süzdü. Binlerce gecekondu, yüzlerce atölye, işyeri olan burada bu denli az kalabalığı görünce gevşeyen yanakları acı kıvrımlarla doldu, içinden derin bir of çekti:

"Neredesiniz be arkadaşlar, neredesiniz? İstanbul'un en *kalabalık sanayiinin bulunduğu bu iş* merkezinde hepiniz bu kadar mısınız? Neden kendi partinizde gelip birleşmiyorsunuz? Zengin partilerinde ne işiniz var? Milyonlarca bez dokursunuz, ayağınızda giyecek don yok; milyonlarca ayakkabılık deri işlersiniz, ayağınızda ayakkabınız yok!. Şu halinize bakın bir! Binlerce ev apartman yaparsınız, akşam başınızı sokacak bir gecekondunuz yok. Ne zaman uyanacaksınız bu gaflet uykusundan ey arkadaşlar!."

Daha buna benzer çok acı, dokunaklı sözler söyler, azarlar gibi konuşurken, hem kendi ağladı hem de bizleri ağlattı. Sonra kürsüden derin bir üzüntüyle indi; soğuktan yandaki kahveye sığındık. Çaylarımızı içerken ikimiz usul usul dertleşiyorduk: "Birleşin diyoruz onlara. Biz birleşiyor muyuz kendi aramızda? Şurda kaç kişiyiz olup olacağı? İlle ayrılık, ille yan tutup biraraya gelememek.."

Bu denli az insan, bu kadar çok sefalet onu çok üzmüştü. Kahvesini yudumlarken fincanının içine iri damlalar düşüyordu.

Sonra kürsüye Dr. Kıvılcımlı çıktı. Uzun uzun konuşmalarını yaparken dinleyenlerin de bir kısmı çekip gitmiş, ortalıkta bizimle birlikte kırk elli kişi kalmıştı. Buna rağmen Kıvılcımlı yine konuşmasını heyecanla sürdürüyor, karşısında onbinlerce insan varmışçasına, ağzından tane tane dökülen önemli cümlelerin altını yakışıklı beyaz saçlı başıyla eğilip doğrulayarak çiziyor; belki yaşamının en coşkulu, en güzel günlerinden birini yaşıyordu. Geniş, kemikli yüzü hâlâ umut doluydu. O, bir gün mutlaka bu meydanların dolacağını biliyor, *tarihin şaşmaz akışı önünde dalgalanırken* keyifle izliyordu sanki.

İKİNCİ GÜN, EYÜP'TE

Nihayet seçim konuşmalarının saati dolmuş, biz de ikinci gün Eyüp'te buluşmak üzere dağılmıştık. Aynı kadro Eyüp'te toplandık. Konuşma kürsümüz caminin yakınlarında bir yerdeydi, günlerden de Cuma idi. Burası da bir işçi yatağıydı. Kalabalık Kazlıçeşme'dekinden fazlaydı. Kahvede oturanlar oyunu bırakmış, dışarıya bizi dinlemeye çıkmıştı. Genellikle konuşmaları Dr. Kıvılcımlı yapıyordu. Arada arkadaşlardan biri kendini milletvekili adayı olarak tanıtıyorsa da en uzun konuşmalar gene Doktor'a kalıyordu. İçimizde sendikalarda görev almış arkadaşlar da bulunuyordu. Onların konuşmada az çok bir deneyimleri vardı. Ayrıca işçinin dilinden anlıyorlardı. Bu bakımdan işçi yaşamından örnekler getirilmesi dinleyenlere biraz canlılık veriyordu. Aramızda ne Osman Bölükbaşı gibi deneyimli burjuva hatipleri vardı, ne de onlar gibi parayla doldurulmuş içi insan dolu araba konvoylarımız.. Elimizde üçbeş bayrak, kendimize göre bir parti kalabalığı, oradan oraya koşturup duruyorduk. Öteki partiler rakiplerini yıkıp yerlerine oturtmak için her çeşit cambazlığı yapıyor, halka gevezelikten gayrı hiçbir şey vermiyorlardı. Onların ağızlarında ne özgürlük, ne işçi hakları, ne sendika, ne ekmek, ve ne de emperyalizmin bukağısından yurdun nasıl arındırılacağı vardı. Bir çeşit danışıklı döğüşün şampiyonluğunu yapıyor, cambazlıklarının çeşidiyle sağ partiler birbirine çelme atıp duruyorlardı.

Ufacık Vatan Partisi'nin sesi ise bambaşkaydı. Tüm konuşmalarını halkımızın temel sorunlarına indiriyor, emek sermaye arasındaki çelişkileri bir bir su yüzüne çıkarıp somut örneklerle canlı biçimde gözler önüne seriyordu. Kıvılcımlı arkadaş bunları kendine özgü diliyle anlatırken Cuma ezanı okundu. Herkes dinlemeyi bırakıp camiye giderken Kıvılcımlı arkadaş:

"Şimdi ezanı muhammadi okunuyor, ona hürmeten ezan bitinceye kadar konuşmamıza ara veriyoruz, Allah kabul etsin" deyip konuşmasını yarıda kesti. Ancak, ezan bitti, namazdan çıkanları bekledik. Doktor kaldığı yerden konuşmasına başladı. İşin garip yanı, bu sefer de evvelki kalabalığı bulamadık. Sanki onlara gösterdiğimiz dine saygı tersine tepmişti. Buradaki saygılı taktiğimiz sonuç vermemişti. Buna rağmen gene de bir kısım işçi-esnaf bizleri dinlemekte kararlıydı. Doktor birbuçuk saatlik konuşmasını sürdürdü. Sonradan bu konuşmalar dini siyasete alet etme diye suçlandı ve tutuklanmamızda bunun hesabını da verdik.

Doktor gene bir seçim konuşmasında paranın değerini anlatıyordu; "paranın asıl değeri alım satım güçünde olmasındadır, yoksa şu elimizde gördüğümüz şey bir kağıt parçasından başka bir şey değildir" diye açıklama yaparken peşimizden hiç ayrılmayan görevliler Kıvılcımlı'yı apar topar kürsüden alıp "Türk parasına hakaretten" tutuklamışlardı. Neyse ki, bir iki gün sonra bırakıldı.

Toplantılarımızı sabote girişimlerine, her türlü korkutma ve baskı uygulamalarına rağmen süren çalışmalarımızı seçim gününe kadar yürüttük. İstanbul'un içinde pek çok şubemizin olmamasına karşılık yürütülen bu kampanya sonucunda Vatan Partisi 526 oy almıştı. ■

OYUNUN İKİNCİ PERDESİ ERKEN SEÇİM

Ali Rıza KÖSE

Emperyalistlerin ve tekelci iktidarın referandum aldatmacası, rejime karşı gelişen toplumsal mücadeleyi gürültüye boğma ve yol şaşırtma konusunda üstlendiği görevleri, belli ölçüde yerine getirmiştir.

En başta, Mayıs 1987'ye kadar "1982 Anayasası'na Hayır" temel şiarı etrafında şekillenip yükselen emekçi halkın demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi, yerini "geçici yasaklara evet mi, hayır mı?" tartışmasına bırakarak ikinci plana itilmiştir. İşçi sınıfının yükselttiği güçlü grev kabarışı, öğrenci gençliğin demokratik direnişleri, toplumsal muhalefetin yönünü belirleyen en etkin eylemler olmaktan çıkarılmış; meydanlarda Demirel ve Özal'ın kayıkçı dövüşü sahneyi kaplamıştır.

Cezaevlerinde şanlı bir topyekün direniş hareketini örgütleyen devrimci hükümlü ve tutukluların eylemleri bile yeterli ilgi ve desteği bulamamış; Bab-ı Ali basını, tekellerin mizansenine uygun olarak, gerekli yeri vermeye yanaşmamıştır.

1987 yılı, "Anayasa'ya Hayır", "NATO'ya, AET'ye Hayır", "İşkenceye, İdama Son", "Zindanlar Boşalsın", "Kürt Halkı üzerindeki baskılar kaldırılsın", şiarları temelinde, tüm emekçi kitlelerden yükselecek etkin eylemlerin yılı olarak gelişim gösterince; emperyalistler ve tekeller kendilerine uygun bir mecra yaratmak amacıyla referandum aldatmacasını ileri sürmüşlerdir. 1987 yılını geride bırakmak üzereyken, bu yılın Demirel'in, Ecevit'in, Türkeş'in gövde gösterisine daha yarayışlı olmaya doğru gittiğini söyleyebiliriz.

İlerici ve demokrat güçlerin de çoğunluğunun bu referandum tuzağına, bilerek ya da bilmeyerek, farketmez, bastığını söyleyebiliriz. Nitekim şimdi bu oyunun ikinci ayağı olarak tezgahlanan "erken seçim" manevrasıyla, işçi sınıfı ve emekçi halk yıl sonuna kadar burjuvazinin kendi seçenekleri arasındaki danışıklı dövüşün seyircisi haline getirilmeye çalışılmaktadır.

İşçi sınıfının ve sosyalistlerin görevi, en başta, bu oyunu bozmak; siyasal gündemin tekeller tarafından belirlenmesine karşı çıkmak ve emekçilerin yığınsal eylemlerini yükselterek, süreci kendi yönlerine doğru çekmek için var güçle çalışmaktır.

Referandum aldatmacasının sağladığı ikinci karışıklık: yığınsal eylemlerle birlikte netleşmeye başlayan sınıfsal saflaşmanın burjuva sahte seçeneklerin tozu dumanı arasında gözlerden uzaklaştırılabilmesidir. Gerçek demokratik hak ve özgürlükleri uğruna mücadele için yönelen tüm çalışan halkın, tekelci iktidar ve tüm gerici güçlerle arasındaki saflaşma geri plana itilmiş, Demirel-Özal, Evet-Hayır arasındaki yapay saflaşma ön plana çıkarılmıştır.

"Evet" diyen ilerici ve demokrat çevrelerin, kendi saflarını "demokrasi cephesi" olarak nitelemelerinin, "demokrasi için evet" şeklinde sınıfsal temeli olmayan bir suni ayrıma bel bağlamalarının ne kadar yanlış ve zararlı olduğu şimdi daha iyi ortaya çıkmıştır.

Yani şimdi, "evet"çi ilericilerimiz, emekçi halkın yarısının "demokrasiden yana", diğer yarısının da "demokrasiye karşıt" olduğunu iddia edebilecekler mi?

Tekellerin oyunu olarak tezgahlanan referandum, öylesine bir siyasal kaos yaratmıştır ki, işçi sınıfının, emekçi halkın ilerici ve demokrat eğilimi, tek bir yumruk, tek bir tavır biçiminde gücünü gösterememiştir. Tersine üçe parçalanmıştır: Yasakların kaldırılmasına "hayır" diyenler; "evet" diyenler ve "referandum aldatmacasına "hayır" diyerek katılmayan ya da boş oy verenler. Bu parçalanma tekelci sermayenin arayıp da bulamadığı bir nimettir.

"Hayır" diyenlerin hepsini ANAP'ın kitle tabanı olarak görmek çok yanlıştır. Birçok demokrat emekçi, Demirel, Ecevit ve Türkeş gibi kaşarlanmış burjuva lideri bir daha görmemek için "hayır" demiştir. Örnek olarak, Sivas, Malatya, Erzincan ve Kahramanmaraş gibi illerde, demokrat eğilimli Alevi yurttaşların önemli bölümü, "başbuğ Türkeş" ve bozkurtlarını daha unutmadığı için "Hayır" demişlerdir. Aynı bölgelerde MHP'nin kitle tabanı "evet" demiştir.

"Evet" diyenlerin de önemli bölümünün "demokrasi cephesiyle" alakası yoktur. İçinde MÇP'li komandoları, Sabancı, Narin gibi en gerici holdingcileri, DYP'liler gibi müzmin gericiler ve 12 Mart eskisi militaristleri de barındırmaktadır. "Evet" diyen ilericilerimiz, şimdi bu kadar "geniş" bir "cephe"ye, demokratik bir nitelik layık görebilirler mi? Yoksa, demokrasi mücadelesinde "en geniş" ittifaklar politikasının kapsamına DYP gericiliği ve "gerçekçi tekelcilerden" sonra, şimdi "MÇP'li bozkurtlar" da mı dahil edildi?

Referandum oyununda en kararlı; 10 yıl sonra bile açık alınla savunabilecekleri doğru tutumu alanlar: "Referandum aldatmacasını reddediyoruz" diyerek burjuvazinin iki seçeneğine de oy vermeyenler olmuştur. Tekelci iktidarın dayattığı iki seçeneğe karşı işçi sınıfının ve

emekçilerin bağımsız seçeneğini öne çıkaran sosyalistler ve devrimci-demokratlar, seslerinin kısılması yolundaki tüm burjuva basın engellerine karşılık, etkili bir iz bırakmışlardır. Seçmen kitlesinin % 10'u ya sandık başına gitmemiş, ya da "boş oy" kullanmıştır. Bunların en az yarısının kararlı ve bilinçli bir tutum içinde olduğunu söylemek abartma olmaz. İşte bu yüzde beşlik kitle ve artı, "evet" ya da "hayır" demenin hatasını gelecekte kavrayacak bir o kadar daha ilerici, devrimci kitle; emekçi halkın bağımsız devrimci politik çizgisinin ülkemizde örgütlü ve etkin bir güç konumuna yükseltilmesi çabalarımızın temel zeminini oluşturmaktadır.

"Evet" diyen ileriei güçlerin "Anayasa'ya Hayır, Referanduma Evet" kampanyası ise kuşkusuz, Demirel'in gürültüsünün arasında hiçbir etkinlik sağlayamamıştır.

Referandumun üçüncü ve çok tehlikeli oyunu: "Türkiye'de artık "demokrasi" zeminlerinde bir gelişmeye ulaşıldığı demagojisinin yurt içinde ve dışında yükseltilmesine yol açılmıştır. Demirel, referandumun ertesi günü "artık yasaksız Türkiye'ye" kavuşulduğunu ilan etti! Batı Avrupa Burjuvazisi, "demokrasiye dönük" bu gelişmeden çok memnun olduğunu ifade ediyor. Özal, "işte Türkiye'de demokrasi olduğunun ispatı" diyor. Ve tekelci iktidar, hükümetiyle, burjuva muhalefetiyle ağız birliği içinde, temel 1982 Anayasası sorununu, yığınla anti-demokratik yasaklar sorununu, referandum torbasının içine süpürüp, ortalıktan kaldırmaya çalışıyor.

"Evet" diyen ilerici güçlerin "Anayasa'ya Hayır, Referanduma evet" kampanyası ise, kuşkusuz, Demirel'in gürültüsünün arasında hiçbir etkinlik sağlayamamıştır. Sağlayamazdı da.

Referandumun dördüncü oyunu ise: Toplumsal muhalefet güçlerini, ilkesizliğin girdabı içinde, daha sonra bizzat kendilerine karşı kullanılacak silahın, Özal ve Demirel'in eline tutuşturulmasına destek yapmaktı.

Referandum oyununda en kararlı, 10 yıl sonra bile açık alınla savunabilecekleri doğru tutumu alanlar, "Referandum aldatmacasını reddediyoruz" diyerek, burjuvazinin iki seçeneğine de oy vermeyenler olmuştur.

Bu referandumda, bu rejimin dahi yasakları önünde suçlanıp, mahkum edilmemiş Ecevit, Demirel vd. burjuva liderlerin, keyfi yasaklarının kaldırılması tartışma konusu yapıldı. Bu tartışma bile anti-demokratik bir içerik taşıyordu. Çünkü, tüm dünyanın kabul ve taahhüt ettiği insan hakları evrensel bildirgesine göre, her ülkede yurttaşların doğuştan gelen siyasi hakları vardır. Ve o ülkenin yasaklarına, yargı organları kararına dayanmadan, kimsenin siyasi hakları elinden alınamaz; tartışma ya da "halk oylaması" konusu bile yapılamaz.

Ama Türkiye'de yapıldı. Demirel, Ecevit ve diğerlerinin siyasi yasakları, "hayır" oyları yüzbin daha fazla çıkıp, halk tarafından onaylansaydı, ne olacaktı? Olacağı şuydu: "Evet" ya da "hayır" demeleri işi değiştirmez, referanduma katılmayı kabul edip, oy veren herkes, insan hakları evrensel bildirgesi karşısında suçlu düşecekti. Gerçi şimdi de düşmüşlerdir. Güncel çıkarlar ve politik hesapların ötesinde, ilerici insanlığın hiçbir zaman toz kondurmayacağı dokunulmaz ilkeler vardır. İnsanların doğal hakları da bunların başında gelir. Ama ne çare, biz sosyalistler olarak, bu basit gerçeği büyük bir ilerici ve demokrat kesime bile kavratamadık.

Ama bu ilkesizliğin ve insanlık dışı uygulamanın devamı da, hiç kuşkumuz olmasın, gelecektir.

Artık Türkiye'deki her gerici, tekelci iktidar, şu ya da bu temel insan hakkını kaldırmak için bir "halkoylaması" tezgahlama hakkını elde etmiştir. Örneğin, ilericiler 141-142'nin kaldırılması yolunda gerici iktidarı sıkıştırıyor mu? Tezgahla bir "referandum"... Sor vatandaşa: "141-142 Kalksın mı?".. Al % 51 "Hayır" oyu... Böylece komünistlerin Türkiye'de siyaset yasağına bir de "halkoyu" zinciri vur... Çok mu zor?

İşte, referandum aldatmacasına karşı başını kaldırmayan, reddetmeyen, kuzu kuzu "evet" oyu veren ilericilerimiz, bizzat kendileri, bu silahı tekelci despot iktidarın eline vermiş oldular.

TEKELLERİN SİYASİ İSTİKRAR HÜLYASI BULANDI

Bütün bunlara rağmen, referandumun oyunun % 50 - % 50 sonuçlanması, emperyalistlerin ve tekelci kapitalistlerin büyük kesiminin düzenlemeye çalıştığı siyasal manevrada bir tökezleme yaratmıştır.

IMF başta olmak üzere emperyalistler ve Türk holdinglerinin ağırlıklı kesimi, Özal'ın yıpranmakta olduğunu; artık bir değişikliğin gerektiğini hesapladılar. Çünkü, tek becerikli olduğu anti-enflasyonist sıkı para politikasında da başarısız olan; ülkenin ekonomik gelişimini 36 milyar dolara varan aşırı borçlanmanın haramzadeliğine bağlayan Özal'ın, yatırımcı ve üretici bir ekonomik politikaya dönüşü gerçekleştirebilmesi mümkün değildi. Bu noktada artık "demokrat" yaftası asmış Demirel'in görev sırası yaklaşıyordu.

Referandum planına göre, Demirel üstün "evet" oylarıyla başarısını perçinleyecek; Özal cılız oylara dayanarak erken seçime gitme riskini göze alamayacak; seçimler 1988 yılına kalacağına göre de, hemen referandumdan sonra, IMF'nin yeniden kemer sıkma ve zam paketi kapsamlı olarak yürürlüğe sokulacaktı.

Ancak referandumdaki yarı yarıya denge, bu planı bozdu. Demirel'in yasağı kalktı ama, burnu da sürtüldü. Özal'ın düşünüldüğü kadar yıpranmadığı ve şimdi karşı atağa kalkarak erken seçimle, malı kapıp kaçırmaya giriştiği görüldü. Seçim ekonomisinin ağırlığına dayanamayacak olan maliyenin bütün sıkıntılarına rağmen de, zam paketi yine bir başka bahara kaldı.

Bu durumda, birincisi, tekelci kapitalist iktidarın ekonomik istikrar ve rahatlamayı sağlaması artık hayaldir ve aşırı enflasyonist gidiş egemen olacaktır. İkincisi, Özal'ın görülmemiş bir kurnazlık ve pervasızlıkla, seçimin yasa ve yöntemlerini değiştirerek girdiği anti-demokratik macera, yapılacak erken seçimlerin hiçbir şekilde, değil emekçiler, burjuvazi nezdinde bile saygı görmemesini; seçimden çıkacak hükümetin bir azınlık sultasını açıkça temsil etmesi nedeniyle siyasal istikrar-

sızlığı daha da körükleyeceğini göstermektedir. Üçüncüsü, tekelci iktidar, kendi burjuva alternatiflerinden hiçbirini istediği biçimiyle tek başına ve güçlü bir hükümet konumuna getiremeyecek; karışıklık ve transferler içinde siyasal iktidar daha hızlı bir yıpranma sürecine girecektir.

Özetle, ülkenin geleceğinde, tekellerin hayal ettiği "istikrar" yoktur. Tersine, "istikrarsız", çelişki ve çatışmanın derinleştiği bir gelecekle karşı karşıyalar. Bu da işçi sınıfının, tüm emekçi halk adına kendi bağımsız seçeneğini ortaya koyması, pekiştirmesi ve burjuvaziden sıtkı sıyrılan kitleleri etrafında toparlaması açısından uygun bir ortam yaratmaktadır.

"Tekeller arası çelişkilerden yararlanmak" denen taktik de bundan başka bir şey değildir. Çelişkilerden yararlanmak, tekellerin bir kanadının seçeneğini desteklemekle değil, onların tepişmesinin arasından sıyrılarak kendi *sınıfsal seçeneğini koymak ve pekiştirmekle olur.*

ERKEN SEÇİMDE SOSYALİST TUTUM

Sosyalistler, referandumda izledikleri ve burjuvazinin iki seçeneğini de reddederek ortaya koydukları bağımsız sınıfsal tutumu, erken seçimde de acele ve elverdiği ölçüde uygulamaya koymak durumundadır.

Tutumumuz açıktır:

Erken seçimde Özal iktidarının siyasi ahlaka ve demokrasiye tam zıt yol ve yöntemlerini reddediyoruz. Burjuva muhalefet partilerinin, bir boykot tutumu bile alamayan, yüreksiz, uzlaşmacı ve fırsatçı karakterlerini teşhir ediyoruz. Özellikle, her ileri çıkışta ilerici güçleri ve emekçi sınıfları "teskin" etme, frenleme misyonu yüklenmiş SHP lideri Erdal İnönü'nün boykot önerisi karşısındaki uzlaşmacı ve silik tavrına dikkat çekiyoruz.

Mevcut 12 Eylül rejiminin ve onun parlamenter sisteminin, emekçi halkın hak ve özgürlük mücadelesine hiçbir zaman dayanak olamayacağını bir kere daha vurguluyoruz. Özgürlük, demokrasi ve toplumsal kurtuluşun yolunun, işçi ve emekçi yığınların bizzat kendi bağımsız eylemlerinden geçtiğini biliyoruz.

Emekçi kitleler, bugün için eylemleriyle daha üst bir düzeye yükselemedikleri; parlamentodan ilgilerini çekmedikleri için, sosyalistler olarak, bu erken seçime burjuvaziden bağımsız bir tutumla katılmayı doğru buluyoruz.

Erken seçimde işçi sınıfının ve emekçi halkın çıkarlarını savunacak tek gücün bağımsız sosyalist milletvekili adayları olduğunu belirtiyoruz. Burjuvazinin hiçbir partisinin, "sosyal-demokrat" partiler dahil, desteklenmemesi gerektiğini; işçi sınıfının artık burjuva partilere verilecek tek bir desteğinin dahi olmadığını söylüyoruz.

Bağımsız sosyalist veya devrimci-demokrat adayların bulunmadığı seçim bölgelerinde de hiçbir burjuva partiye oy verilmemeli; varsa, diğer bağımsız demokrat adaylar, emekçiler yararına çalışacağına dair kitlelere vereceği söz üzerine şartlı olarak desteklenmelidir. Yoksa, boş oy kullanılmalıdır.

Bu erken seçimlerde, tüm ilerici ve devrimci güçler, birincil görevleri olarak, mevcut rejimin ve anayasasının değiştirilmesi uğruna kitlesel iradenin en üst düzeye çıkarılması için çalışmak durumundadırlar. ■

TÜRKİYE SOLUNDAKİ OLGUNLUK HASTALIĞI

Rasih Nuri İLERİ

Bu ay Yön hareketi (Doğan Avcıoğlu) ile TİP (Aybar, Boran) arasındaki ilişkileri, özellikle Sosyalist Kültür *Derneği kuruluşu ile ilgili ortak toplantısının tutanakla*rını ve yazışmaları sergilemek istiyordum. Sonra hiç denemediğim, sevmediğim, hatta birçok sakıncası olan, kısmen dedikoduya dayalı bir yazı türünü yeğledim. Umut ederim ki ilgililerden gereken yanıtları alırım, yalanlamalar olursa ayrıca onları yapan kişiler hakkındaki yargılarım pekleşmiş olur, anılarımı apaçık, acımasızca yayınlamak isteğim pekleşir.

Sayın Uğur Mumcu hakkında derginin ilk sayısında yaptığım *ağır suçlamalar bir tepki yaratmadı, bir yanıt* alamadım, zaten beklemiyordum da! Ancak o yazımda Sayın Mumcu'nun anti-Sovyetizmi ile anti TKP'li tutumuna "sol" basında bir tepki olmadığını vurgulamıştım, bu konudaki suskunluk süregelmekte. Bu suskunluğu "TİP'de Oportünist Merkeziyetçilik" kitabımla ilişkili olarak somutlaştırmak istiyorum. Yalçın Yayınlarından İsfendiyar Erzik kitabın düzeltmelerini benimle birlikte yaparken birkaç baskı beklediğini vurguluyordu, ben ise "*olabilir, ancak aksi aynı derecede akla yakın,* birçok sol eğilim çeşitli nedenlerle kitaba kızacak, basında bir suskunluk komplosu beklenebilir" yanıtını vermiştim, yanılmamışım. Aylarca eleştiri olmadı, kitap okunmadı, iadeler yığıldı, oysa yine de etkisi oldu. Bir yazı ile Türkiye'de kitap sattırma yöntem ve olanakları üzerinde durmak yararlı olur.

Yazımın anlaşılması için önce kitap hakkında kısa bir bilgi vermem gerekecek, incelememin konusu TİP'in Malatya Kongresi (Kasım 1966) ile Boran, Aren ve arkadaşlarının Aybar'a verdikleri "beşli önerge" (Ekim 1968) arasındaki dönemde Partisinde kaynatılan kazanın, ikiyüzü aşkın yöneticinin ihracı ile bunun nedenlerinin belgeleri ile ortaya serilmesi, bu olayın sonucu olarak da Sol'un parçalanması, ufalanması idi. Ve unutulmamalıdır ki, o dönem "solcuların", "sendikacıların" amansızca vurulduğu, öldürülmeye başlandığı dönemdir. Kitaptan çıkan ders bana çok önemli görünmekte, gösterdigim gibi Demokratik-Merkeziyetçilik ilkesinin uygulanışı bu bölünmeleri ve sonrakileri önleyebilir, sapmaları -eğer varsa- az zararla yok edebilirdi. Türkiye'de bir sol parti kurmak gündemde iken bu dönemden çıkarılacak dersler bence son derecede uyarıcı ve etkileyici olabilirdi. Hiç olmazsa bu konunun tartışılması, genişletilmesi son derecede günceldir.

Şimdi konuya gelelim, kitabın Önsöz'ünde belirttiğim gibi kitap geniş ölçüde 1968 yılında baskıya hazırlanmıştı, o zamanki konjonktürde yayınlanamamıştı. 1986 ortalarında bir gün dostum Naci Ormanlar beni aradı, yıllardır pek görüşememiştik. Halit (Çelenk) seninle görüşmek istiyor, geliver, dedi. Derhal gittim. Aybar'ın Parti kurma girişimi ve tuttuğu yol üzerine eski kitabın basılmasının gerektiğini söyledi, ben bir iki savunma ile kendi ihracı dosyasının bende varolmadığını noktaladım, onları derhal göndereceğini belirtti, benim ve Vahap Erdoğdu'nun bir giriş yazısı yazmamızı önerdi. Naci de kendi dosyasını sundu, az sonra iki defa da kitaptaki özel mektupları da kapsayan üç dosya yolladı. İlk konuşmamıza göre kitap üç imza ile yayınlanacaktı: Halit Çelenk, ben, Naci Ormanlar. Ben buna çok sevindim, uzun bir aradan sonra yeniden birlikte olacaktık, hatta telif hakkını beraberce kullanmak sözü de bir ara geçti. Zaten belgelerin yüzde doksanından çoğu bende idi. Yayınevini de sağladım, kitabı yayın programına sokturdum, giriş yazısını yazıp kopyalarını kendilerine sundum, Vahap da bir taslak yolladı, artık son çalışmaları yapmak, belgeleri kitap haline getirmek faslına girilmişti. Ancak Halit Çelenk'in yoğun dava çalışmaları ve sıhhati, bir iki gün ortak çalışma gerektiren genel çerçeve saptanışını alabildiğine erteliyordu ve baskıya sunma süresi kısalıyordu. Bu arada belge dizi listesini hazırladım, dosyaya bir göz attık... Ve gitgide bazı sakıncalar belirdi. Çok yıl geçmişti, birçok şey belleklerden silinmişti, olayları yeniden yaşıyor gibiydik. İlk sakınca TİP Genel Sekreterliği'ne Kongreden önce sunduğum ve savunmamda yer alan Sadun Aren ile ilgili dosya ile ilişkili idi, oysa örneğin en çok üzerinde durulan TKP 1956 Kararı'nın dosyada bulunduğu "Aydınlık Sosyalist Dergi" (Kasım 1970, Sayı 25, Sayfa 103'deki) listede açıkça belirtilmişti. Sayın Halit Çelenk "Sadun Hoca" 12 Eylül'ün kahrını çekti gibi nedenlerle bu belgelerin yayınlanmasına karşı çıkıyordu, o kadar ki ben de etkide kalarak Behice Boran'la Sadun Aren'i kitabın sonunda akladım bu nedenle de dostum Zihni Anadol'dan "Vekâletsiz Vekil" haklı sataşmasına uğradım... Çelenk'in ikinci takıldığı nokta da "Giriş" yazımda Milli Demokratik Devrim tezinden söz etmemden kaynaklanıyordu, Çelenk "biz ihraç olurken bu konu ortada yoktu, bu nedenle suçlanmadık" diyordu, ben ise "haklısın ancak sonradan bu tez üzerine savaşım oldu, hatta bu konuda aramızda bile değişik görüşler belirdi. Demokratik Devrim Derneği kuruldu bu konuyu ele almazsak, 'işlerine gelmiyor, asıl ihraç nedenleri buydu' deyiverirler, bunu koymak zorundayız" yanıtını veriyordum. Ayrıca belgeleri yorumsuz sunmasını istiyordu, oysa -bence- yapıtımız bu şekilde bir kitap niteliğini kazanmaz ve daha önemlisi, konuyu bilmeyenler için anlaşılmaz nitelikte olurdu. İşler uzayınca bir aylık bir süre vermek zorunda kaldım, hiç olmazsa bir Cumartesi-Pazar üçümüz kapanıp kitabı hazırlayalım, dedim. Kabul edildi, birkaç gün sonra Naci Ormanlar'dan ortak yanıt geldi, kitabı ben tek başıma çıkaracaktım. Hem üzüldüm, hem de memnun oldum, çünkü kitabın bir çıkmaza gireceği artık belli olmuştu. Kitap baskıya verildi, tashihleri yaparken de çok önemli olan açıklayıcı notları eklemek zorunda kaldım. O sırada Naci Ormanlar arkadaşım geldi, bana Halit Çelenk'in ricalarını iletti, bunlar yukarıdaki konuların yinelenmesinden ibaretti, tartıştık, Naci bana hak verdi. Sonra düzeltmeleri yaparken Halit Çelenk telefon etti, Mihri Belli'nin protestosunun kitaba konmamasını, aksi halde bizi Mihri Belli taraftarı sanabileceklerini ısrarla söyledi, ben ise baskıda, bir şey yapamam yanıtını verdim.. ve kitap çıktı, 13'lere birer tane yolladım. Halit Çelenk bunun üzerine Naci Ormanlar'a başvurarak Ankara'daki 13'ler kitabı protesto edecek siz de katılın diye haber salmış, sanırsam gerekçesi Sadun Aren hakkında yayınlanan belgeler olacak, Oysa MİT Bilgi Özetlerinde yer alan ve 12 Mart'tan sonra mahkeme dosyalarına konulan Behice Boran'ın sözlerinin kitaba geçmesini kendisi istemişti... İstanbul'daki arkadaşlar bu isteğe katılmadılar... İş bu kadarla da kalmadı, Sayın İlhan Selçuk beni gördüğünde "Yassıada Davaları hakkındaki kitabın için yazı yazamadım, şimdi telafi edeceğim, kitabı okudum, yazıyı da yazdım yarın DİSK'in yirminci yıl toplantısına gideceğim ve bir yazı yazacağım, hafta içinde seninki çıkar" demişti, iki hafta sonra Uğur Mumcu'nun "Revizyonizm" yazısını protesto için Cumhuriyete gittim (26 Şubat), İlhan Selçuk "DİSK toplantısında Halit Çelenk'le görüştüm, Aren hakkında yazdıklarını onaylamıyormuş, ben de yazıyı vermekten vazgeçtim" diye bana anlattı, doğal olarak üstelemedim...

Bu arada dostum Zihni Anadol bir eleştiri yazdı, sanki Aren yönünden yapılan "sözlü" eleştirilere yanıt veriyordu, diyordu ki: "Rasih Nuri bir nevi bataları af hanesine kaydediyor... ihbar niteliğindeki ithamlara hedef olanların namına konuşamaz, konuşursa Vekâletsiz Vekile döner." Yazıyı "Yeni Gündem" basmadı, aylar sonra, kitabın iadeleri geldikten sonra, "Toplumsal Kurtuluş"un ikinci sayısında ilk eleştiri yazısı olarak çıktı. Az sonra iki tepkisi oldu. Biri "Genç Öncü"de, daha görmedim, galiba eleştiri olduğu gibi aktarılmış, diğeri "Gün" dergisinin 31'inci sayısında, aynen aktarıyorum:

"Anlaşılmayan başka yazı da, Zihni Anadol'un imzasıyla yayınlanıyor. Bu yazıda yer alan ve aslında geleneksel kaynağı Mihri Belli olan anti-TİP, intikamcı görüşler (Behice Boran'ın devrimcileri komünist diye ihbar etmesi gibi spekülasyonlar) çok iyi biliniyor. Anlaşılmayan şey, 20 yıl önceki spekülasyonların 1961-71 dönemindeki TİP'e sahip çıkar görünen bir dergide yayınlanması. İntikam baltası toprağı eşeleyerek mi bulunacak?"

Bu aktarma ve eleştiriden anlaşılıyor ki, bu sol dergiler kitabı görmemişler bile, kendi amaçlarına ve peşin hükümlerine göre yorumun yorumu yapılıyor ve de eleştiri baştan aşağı yanlış...

Önce "Gün" dergisine bazı şeyler hatırlatmak isterdim, kitabımı okusalardı görürlerdi ki, birinci TİP kapatılıncaya kadar, onun içinde savaşımımı sürdürdüm, hatta ihraç olduktan sonra da içinde sürdürdüm, İkinci TİP'in ise varolduğu sürece üyeliğinde bulundum, bu bir. Kitabımda, "vekâletsiz vekil" denecek kadar Behice Boran'ı savunmaya uğraştım, isterlerse "Anabritanika"da yazdığım "Boran" maddesini de okuyabilirler, bu iki. Mihri Belli'ye gelince, söz konusu "Toplumsal Kurtuluş" dergisinin aynı sayısında, üstelik "Aydınlık Sosyalist Dergi" den aktararak, Reşat Fuat Baraner'in ağzından onu eleştirdim. Kaldı ki, "Mihri Belli Olayı" adlı üç ciltlik çok ağır bir eleştiri kitabım vardır, bu da üç.

TİP hakkında, TİP'in eski bir Genel Yönetim Kurulu üyesi tarafından yazılmış, 600 sayfalık bir eser çıkar, "Gün" dergisindeki arkadaşlar bunu okumaya bile gerek duymazlar. Eleştirmek nerede kaldı. Sonra da TİP'i savunduklarını sanırlar. Oysa eleştiri övgü de, yergi de olabilir, örneğin Karl Marx'ın, Proudon'un "Sefaletin Felsefesi" kitabına karşı yazdığı "Felsefenin Sefaleti" kitabı beni en çok etkileyen kitapların biri olmuştu. Susku ise başka anlama gelir, bu konuda Freud'ün ilginç incelemeleri vardır, ve bu tutum her halde toplumculara yaraşmaz.

"TKP Gerçeği" kitabım hakkında "Atılım" dergisi "Rasih Nuri tarihimizi bilmiyor" diye efendice bir eleştiri yayınlanmıştı, nedeni Dr. Şefik Hüsnü'nün TKP'deki rolünü belirtmemdi, merhum İsmail Bilen ölmeden az önce 1 Mayıs 1983 konuşmasında o konuda kimin haklı olduğunu vurguladı, otokritiğini yaptı. "Gün" ise susmayı yeğliyor, çaprazdan hücuma geçiyor. Ayrıca "tartıştığı" "Toplumsal Kurtuluş" sayısında "Gün" dergisine direkt bir yanıtım vardı; ona da değinmediler. 1953 yılında TKP içindeki bölünmenin bir Zeki-Mihri olayı olmadığını konunun Zeki Baştımar'ın sorguda çözülmesi ve mahkemedeki tutumu ile ilgili olduğunu yazmıştım, istemedikleri şeyleri görmediklerinden bunu da pas geçtiler, bu, onlarda şartlı bir refleks haline geldi herhalde, Pavlof'u da okusalar iyi olur. Oysa "Gün" dergisi saydığım ve sevdiğim bir eğilimin sözcülüğünü etmede...

Gelelim eleştirilerine, önce TİP'e gelelim. Ben 1946' da Sendikal alanda Ferit Kalmuk arkadaşa bağlı olarak çalıştığımdan Partiye girmedimse de Adana ilinin kuruluşunda katkım bulundu, Adana Sendikalar Birliği'ni örgütledim. TİP Haysiyet Divanındaki savunmam (15.10. 1967) şu tümce ile başlar: "Benim resmi olarak ilk girdiğim Parti Türkiye İşçi Partisi'dir." Bugüne dek bu çizgiden ayrılmadım. Bu nedenle de kitabımı -dolaylı da olsa- eleştiren bir yazıda "kaynağı Mihri Belli olan anti-TİP intikamcı görüşler" ibaresinin bulunması tümden yanlıştır. "Behice Boran'ın devrimcileri komünist diye ihbar etmesi gibi spekülasyonlar çok iyi biliniyor" sözleri de, eğer kitabımı okumuş olsalardı çok ayıp kaçardı. Konuyu Sayın Boran ile 1974'de yazıhanesinde tartışmıştım, 1976'da "Mihri Belli I" kitabımda bu konudaki MİT Bilgi Özetleri"ni yayınladım, az sonra İkinci TİP'e girdim, çalıştım. Bu mu "intikam baltası?" Şimdi "spekülasyon", yani kurgu'ya gelelim. Kitabımda yorum değil, belgeler var, spekülasyon ise söz konusu değil. Ya belgeler yalandır, veya onlara ters düşen başka belgeler vardır, yanıt olarak gösterilirler, ya da belgelerin saptırıldığı, tahrif edildiği, kırpıldığı iddia edilebilir, ancak belgeler "spekülasyon", kurgu olarak damgalanamaz, belge ile kurgu adeta ters birer kavramdır.

Kitaptaki söz konusu olay zinciri nedir: a- 4.11.966 günlü sevk isteminde 17 arkadaş, adeta parti içinde gizli bir örgüt kurmakla suçlandılar, MHD tarafından bir günde aklandılar. b- Ant dergisi "Bu, CIA ajanlarının tezgahladığı komplodur" başlığı altında Aybar'ın 13 üyeyi böylece suçlayan ve "gizli ve maksatlı faaliyetlerinden" söz eden yazısı çıkmıştır (25.7.1967). c- Sağcı "Politika" dergisinde (9.10.1967) Behice Boran'ın 13'lerin, yani bizi parti içinde komünist hücre kurduğumuzu GYK'da söylediği yazılmıştır, Behice Boran arkadaş bu yazıyı tekzip etmedi, sustu. d- Aynı konu Kontr-Gerilla sorgumda karşıma çıktı, dosyalarımıza konan Nurettin Ersin imzalı yazıya ilişik "Bilgi Özetleri"nde 15 Temmuz 1967 MYK toplantısında Behice Boran'ın aynı iddiası yer almaktadır, fotokopileri bendedir.

Bu kadar açık belgelere karşı "Gün" dergisi "kaynağı Mihri Belli olan anti-TİP intikamcı görüşleri" sözünü kullanmaktadır. Spekülasyondan, kurgudan söz etmektedir. Sayın "Gün" yöneticileri politik olarak kendimi sizden ayrı bir platformda görüyorum, ancak yöntemlerinizi begenmiyorum, yaşınız nedeniyle bilmediğiniz çok şey vardır, bilmediğiniz konularda slogan edebiyatı yapmayınız, iyi bilmediklerinizi bilen yandaşlarınızdan sorunuz, sizi ilgilendiren konularda kitap veya yazı çıkarsa, önce onları okuyunuz, sonra da eleştiri süzgecinden geçiriniz. Sade siz değil, bütün saygı duyduğum "sol" dergiler, hatta doğrudan doğruya karşı olduğum kendilerini "sol" sanan dergiler. Sınıf savaşımı futbol maçı değildir, oysa futbol maçında bile tuttuğunuz takım yanlışlar yapabilir, faul, şike, doping yapabilir. Eleştiri, en sert eleştiri ise bizim geleneğimizde önemli bir yere sahiptir. Sol'un büyük üstatları, liderleri eserlerinde eleştiriye büyük bir yer vermişler, ciltler dolusu eleştiri yapmışlar, doktrini böylece geliştirmişlerdir, örgütsel eleştirinin de savaşımımızda büyük bir yeri vardır, gerçeğe, doğru bir eylem çizgisine ancak bu yolla varılabilir. Küçük ahbap çavuş taraf tutmaları ile değil. Yalan ise bize yakışmaz, bize açıklık gerek, yalan sömürücü hakim sınıfların savaşım aracıdır. ■

HUKUK MU?

Şanlı ASLANGÜL

Bir toplumu diri tutan, onu yücelten en büyük etmenlerden biri de, kuşkusuz "Hukuka Saygı" kavramıdır.

Bunun yeterince yerleşemediği, gerçekleşemediği ortamlarda ise, türlü haksızlıkların, tedirginliklerin ve kargaşanın eksik olmayacağı, herhalde bilinen, görünen gerçeklerdendir.

Nitekim ülkemizde de bunun örneklerine çokça rastlamak mümkündür.

İktidarlar, zaman zaman veya sık sık, hukuku, kendi egemenliklerini kısıtlayan bir ayakbağı olarak görmüş ve bunun için de fırsat buldukça onu çiğneyip geçme eğilimini göstermiştir.

Gerçi bu hemen her dönemde görülebilecek bir durum ise de, özellikle bugünkü Özal yönetiminde çok daha belirgin bir biçim almıştır.

Gerçekten de, türlü-çeşitli "icraatın içinden" bakılırsa, bugünkü yönetimin, bir "Hukuk Devleti" olmaktan ziyade, bir "Tüccar Devleti" görünümünde olduğu kolayca farkedilir sanıyoruz.

Bu konuda birçok örnek sıralamak mümkündür; esasen bunlar hergün, hepimizin yaşadığı olaylardandır. Ancak biz şimdilik bunlardan en güncel ve ilginç olan, fakat henüz mahkeme kapılarına düşmemiş kişilerce pek bilinmeyen bir uygulama üstünde durmak istiyoruz:

Söz konusu etmek istediğimiz olay şu: Adalet Bakanlığı tarafından, Adalet Teşkilatını Güçlendirme adı ile bir vakıf kurulmuştur.

Olayın buraya kadar olan bölümünde elbette bir aykırılık yoktur. Hele Semra Hanım'ın nikah kıymak suretiyle -kendi deyimine göre taraflara bir çeşit tapu senedi vermek suretiyle- Türk kadınlarını tarihte eşi emsali görülmemiş bir biçimde güçlendirip kuvvetlendirdiğini gördükten sonra, herkeste bir şeyleri güçlendirme hevesi uyanmış olabilir.

Bu arada, Adalet Teşkilatını Güçlendirmek için de bir vakıf kurulabilir. Belirttiğimiz gibi bunda ne amaç, ne de usul hükümleri açısından herhangi bir aykırılık yoktur. Aksine, güçlü bir adalet teşkilatının varlığı, elbette ki istenen bir husus, gözetilmesi gereken bir amaçtır.

Ancak burada önemli olan, bu amacın gerçekleştirme biçimidir.

Kuşkusuz ki her konuda olduğu gibi bu konuda da herşeyden daha önce düşünülmesi gereken husus, "hukuka saygı" kavramıdır.

Oysa söz konusu vakıf, adalet teşkilatını güçlendirmek amacını güderken "küçük" bir yanlışlık yapmış ve hukukun bazı temel ilkelerini çiğnemiştir. Bu nasıl mı olmuştur? "Bilenler bilmeyenlere anlatsın" demeyelim de, bilmeyenler için anlatalım: Bu vakıf, kendi amblemini taşıyan dosyalar bastırmış ve mahkeme veznelerinde 1.000 TL. karşılığında satışa sunmuştur. Yeni dava açan, ya da icra takibinde bulunan, yani hak arayan herkesin, bu dosyalardan "bağış" niteliğinde olmak üzere, bir adet satın alması "zorunluğu" vardır. Aksi halde davası kabul edilmemekte, böylece hak araması engellenmektedir.

Ve bunun adı da, yasalarımıza göre değil, fakat vakıf yöneticilerine göre "bağış" olmaktadır.

Oysa "bağış" adından da anlaşılacağı gibi, kişinin gönlünden koparak, kendi isteği ve iradesi ile yaptığı bir yardımdır. Yoksa, halen yapılmakta olduğu gibi, ya 1.000 TL. vermek, ya da hak aramaktan vazgeçmek gibi bir ikilem karşısında bulunmaya zorlanmak durumunda, artık ortada gerçek anlamda bir bağış değil, yasalarımıza göre "suç" söz konusudur.

Ancak bütün bunlara ve hukukçuların tüm direnişlerine rağmen, bu haksız uygulama, adeta deli Dumrul'un köprü hikayesi gibi sürüp gitmektedir. Gerçi şimdilik "dava açmayandan 2.000 TL. istenmiyor ama, açmak isteyenlerden mutlak surette 1.000 TL. "bağış" isteniyor.

Burada belki denebilir ki, şunun alt tarafı 1.000 TL. Alınırsa ne olur?

Alınırsa hukuk ihlal olur.

Hukuk ihlal olunca da bilinmez, daha neler neler olur.

Hele bu durum, Adalet Bakanlığı gibi, önemli bir kuruluşun talimatı ile ve en büyük amacı ve dayanağı esasen "hukuk" olan Mahkemeler eliyle yapılırsa çok daha vahim ve düşündürücü olur.

Bilindiği gibi halkımızın bazı konularda oldukça keskin bir gözlemi ve sağduyusu vardır. Kitaplar dolusu sözlere gerek kalmadan, bir ülkede hukukun ve adaletin önemini kavramış, öyle ki mahkemelere adeta kutsal bir değer vermek için, onu "peygamber postu" olarak nitelemiştir. Buna karşılık, türlü ihlaller söz konusu olduğu zaman da bu durumu "hukuk" yerine "guguk" sözcüğü ile karikatürize edivermiştir.

Halkın sağduyusu ile kavradığı bir gerçeği ise, herhalde hukukçulardan da beklemek doğal bir durumdur. Bunun için de bu ülkenin hukukçusu olmak sorumluluğunu sonuna kadar yüklenmek zorunluğu vardır. Yani herşeye rağmen hukuku korumak, onun "guguk" olmasını önlemek zorunluluğu... ■

Bir Referandumun Düşündürdükleri

DAHA TEMİZ DAHA İYİ

Yalçın KÜÇÜK

"Bugünkü Avrupa'nın en etkin sosyalist liderleri, en etkili sosyalist yayın organları, şoven, burjuva ve liberal ve asla sosyalist olmayan görüşlerin sahipleridirler."

"İkinci Enternasyonal'in çöküşü, artık bir geçmiş olan (ve 'barışçıl' denilen) bir tarih döneminin özelliklerinden çıkan ve yakın zamanlarda Enternasyonal'i fiili egemenliğine alan oportünizmin çöküşüdür."

"Bugün Avrupa Enternasyonal'i somutunda çöken sosyalizm değildir; çöken yetersiz sosyalizm'dir, bir başka deyişle oportünizm ve reformizmdir."

"Oportünistlerle ve sosyal-şovenlerle birlikte olduğumuz sürece, bir gerçek proleter enternasyonalist yol izlenemez, savaşa aktif bir muhalefet savunulamaz ve böyle bir eylem için güçler harekete geçirilemez."

V.İ. Lenin, Collected Work, Cilt 21, s. 29-31-21-114.

1870 yılında Sedan'da Almanların Fransızları yenmesiyle başlayan ve 1914 yılında Almanların, adına daha sonra dünya savaşı denilen bir saldırıyı başlatmalarına kadar geçen zamana, tarih içinde, bir "Alman Dönemi" denilebilir; Almanya'nın siyasal birliği kurması, sanayileşmesini tamamlaması, giderek dünyaya model sayılması hep bu zaman aralığında gerçekleşiyor. Başlangıcını hemen izleyen Paris Komünü de kapandıktan sonra ve 1789 Büyük Fransız Devrimi'nin gecikmiş ve bükülmüş yankıları sayılabilecek iki Türk Devrimi, bir Rus, bir İran, bir Çin ve bir de Meksika devrimleri bir kenara konacak olursa, böyle bir dönem artık emperyalist rengine bürünen dünya kapitalist sistemi için istikrar yıllarına işaret ediyor; Avrupa'da devrimler çağı sona eriyor. Bu dönem Avrupa proletaryasına iki enternasyonale maloluyor; bir yükselme, hızlı gelişme ve içten çürüme dönemidir.

İçten çürüme, dışa, kolaycı çözüm ve öneriler olarak vuruyor.

Hızlı gelişme ile içten çürüme ilişkisini çözümlemek durumundayım; hızlı gelişme ile birlikte içten çürümenin ortaya çıkabilmesi için gelişmenin önünün tıkanmış olması ve tıkanıklığı açacak yolların reddedilmesi gerekiyor. Ancak burada, sürdürebilmek ve sunuşu kısa tutabilmek için, paranteze ihtiyacım var; dünyaya eşitsiz gelişme yasası açısından bakıyorum.

İlk formülasyonu Marx'a aittir; 1851 yılında bir Almanya gözleminden çıkıyor ve dilleniyor. İlk formülasyonun Marx'a ait olmasına karşın, Marx'ın sistemine damgasını vurmuyor; Lenin daha da geliştiriyor, ancak, Lenin'in, bu yasasının sistemi için öneminin bilincinde olduğunu düşünemiyorum.

Eşitsiz gelişme yasasının bir uygulamasından söz edilebilir; Almanya sanayileşme sürecine, klasik örneklerinden çok geç başladı. Eşitsiz gelişme yasasına göre, klasik örnekten ve bu arada İngiltere'den çok daha hızlı kalkınması gerekiyor. 1870-1914 arasında bu kesinlikle var; fakat bundan da önemlisi, eşitsiz gelişme yasası gereğince, kapitalist Almanya'nın birçok feodal kurumu içinde barındırması zorunlu oluyor. Bu daha çok var; Alman burjuvazisi, aslında kendi kendisinin hainidir.

Almanya'nın tarihi, devrimine ihanet eden sınıfların tarihidir.

Marx'ın 1851 yılında kendi ülkesinin burjuvazisinin ihanetini gözlemeden önce Komünist Manifesto'yu kaleme almak zorunda kalması ve bu nedenle kapital çözümlemelerini eşitsiz gelişme yasasının daha çok etkileyememiş olması, çağdaş bilim için yeni görevler getiriyor. Yeni ipuçları şimdiden görülüyor.

Pratik zaman, eylemin döküm kalıbıdır. Bir çerçeve olduktan sonra zaman, eylemin hızı ile belirleniyor. Bu nedenle gelişme hızlı ise, zaman daha kısa oluyor.

Buradan iki sonuç çıkarabiliyorum; eylemi ayıklamak, zamanı ayıklamaktır. Bu, birinci sonuç oluyor ve ikincisini bir tez olarak yazabiliyorum: Türkiye'de bütün çağdaş dönemler, Avrupa ve Rusya'ya göre, çok daha kısadır. Türkiye, eşitsiz gelişme yasasının zembereği içindedir ve Almanya için 1870-1914 dönemini Türkiye için belki de 1960-1974 arasında almak mümkündür, öyle sanıyorum.

Türkiye'de bu dönem bir görkemli gelişme ve bir içten çürüme dönemidir.

1987 yılında yapılan referanduma atılan sol oylar ve Albay Türkeş, Profesör Erbakan, Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel üzerine Kenan Evren ve arkadaşları tarafından konmuş yasakların kaldırılması için bir bölük solun açtığı "evet" kampanyası, görkemli gelişme ile birlikte yayılan içten çürümenin bugüne uzantısıdır. 1970 yılına uzanan bir pratikler demetinden çıkan bir düşüncenin ürünüdür. Artık bir çözüm olmaktan da çoktan çıkmış olan bir kolaycılığı ele veriyor.

1914 yılında kendi kapitalistlerinin arkasına dizilerek bir emperyalist savaşa "evet" diyenler, emperyalist savaşa katılmayı savunanlar, bununla, Çarlık Rusyası'nı dize getirerek Rusya proletaryasını özgürlüğe kavuşturacaklarını ileri sürüyorlardı. Süleyman Demirel'in evetçi aydınları ise, dört gerici ve tutucu burjuva politikacısının yasaklarının kalkmasına katkıda bulunarak Türkiye'ye demokrasi getireceklerini dillerine doladılar; dünyanın her yerinde burjuva kuyrukçuluğu bir yüce amacın arkasına sığınılarak yapılıyor.

Almanya'nın 1870 yılında başlayan hızlı gelişmesi, yirminci yüzyılın başından itibaren birbirinin arkasından kolaycı çözüm önerilerinin sıralanmasına yol açtı; Bernstein ile açılan burjuvaziyle uzlaşma yolu Kautsky ile daha da belirginleşerek burjuvaziye açık bir yaranma politikasına dönüşüyor. Bu çizgiyi proletaryaya olduğu kadar proleter yöntemlere güvenmemeyi ve bu kaynaktan kopmayı anlatıyor.

Türkiye'de daha sınırlı bir zaman kesitinde gerçekleşen hızlı ekonomik ve siyasal gelişme 1970 yılına gelirken üç kolaycı çözümü bu kez yan yana sahneye çıkarmış bulunuyor; Mehmet Ali Aybar'ın liderliğinde Türkiye İşçi Partisi, seçmen ve parlamenter sayısının periyodları daha da kısaltılmış bir geometrik dizide yüksek bir katsayı ile artacağını ileri sürüyor. Doğan Avcıoğlu ile Mihri Belli'nin yönetiminde Milli Demokratik Devrim yolu ise, burjuvazinin bir bölümünün eksik kalmış burjuva-demokratik reformlara yeniden ikna edilebileceği inancını taşıyor; her ikisi de, soğuk savaş yıllarından devrimci bir ruh ile geliyorlar ve eşitsiz gelişme yasasını duymamışa benziyorlar. Bu bir mantıktır; eksik kalmış demokratik reformları yerine getirmek, yokuş aşağı bekleyen trenin önündeki takozu kaldırmakla özdeş tutuluyor ve hareket halindeki trenin sosyalist iktidarı bulacağından endişe edilmiyor. Üçüncü kolaycılık ise THKP-C açıklamalarında yer alıyor; önce topu ateşlemeye yetecek bir alevle bozulacak bir suni denge ve bundan sonra gerillanın örümcek ağı hipotezi adını verebildiğim bir otomatizm ile kent ve kır savaşçılarının kümülatif bir biçimde birbirini büyütecekleri ve birbirine entegre olacakları güzel varsayımı ortaya çıkıyor. Milli Demokratik Devrim liderliği, Kemal Paşa'nın eksikliklerini tamamlamak gerekçesiyle rejimin ordusunun tümünün böyle bir devrime sokabileceği illüzyonu içindedir. THKP-C de, buraya THKO da giriyor, temelinde Milli Demokratik Devrim stratejisinden türetilmiş bir ilk hareket olarak, küçük sulardan büyük bir nehrin ortaya çıkmasına benzer bir biçimde, kent ve kır gerilla hareketlerinden bir büyük halk ordusunun, doğuvereceğine inanmak istiyor.

Sol parlamenterlerin yüksek katsayılı bir geometrik dizi ile çoğalacağı düşüncesi, Bernstein'in görüşlerinin Anadolu topraklarına aktarılmasıdır; bir ölçü köycülük eklemek gerekiyor. Milli Demokratik Devrim hipotezi bir Soğuk Savaş ürünüdür; Sovyetler Birliği'nde, 1950 yıllarında Soğuk Savaş ile çevrili bir zaman aralığında, sosyalist sisteme dost kapitalist devletler arayışının sonuçları oluyor. Suni denge ile Cobweb Teoremi'ne dayalı gerilla ordusu arayışları, 1960 yıllarında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okutulan tutucu iktisat dersleri bilgisini yeni bir demokratik devrim stratejisine çevirme çabalarını yansıtıyor.

Her üçü de son derece kolay ve aynı anlama gelmek üzere, son derece basittir.

Parantez açıyorum; kolaycılık ile şiddete başvurmanın veya özveri sergilemenin birebir bağlantısı olmadığını belirtmek durumundayım. Rusya'da narodniçestva son derece özverili ve en şiddetli yolları benimsemiş bir harekettir; ancak çok basit ve çocuksu bir iktidar stratejisi var. 1960 yıllarında THKP-C çizgisinden çok daha önce iktidarın ancak şiddet kullanılarak alınabileceğini savunmuş olan Doğan Avcıoğlu'nun ölünceye kadar devrimci tutumunu değiştirdiğini ve tuttuğu yolun sosyalizme götüreceği inancını yitirdiğini hiç görmedim; Mihri Belli için de aynı düşüncelere sahibim. Sevgili Doğan, 1960 yıllarında TİP çizgisini hep korkak ve pasifist buluyordu; ben ise Avcıoğlu'nun devrimciliğine değil, yolunun basit ve kestirme oluşuna itiraz ediyordum. Bütün bunları, kolaycı çözümlerle şiddeti kullanan yöntemlerin her zaman birbirinin alternatifi olmadığını vurgulamak için tekrarlıyorum.

Ne işçi-köylü ittifakını, amıçka, keşfetmek ve ne de sosyalistler ile demokratlar arasında bir birliği formüle etmek Lenin'in katkısını anlatmaya yetmiyor. Lenin'i, eşitsiz gelişme yasası döneminde marksizmin yeniden kurucusu olarak görüyorum.

Devam etmeden önce iki tezi arka arkaya yazmak gereğini duyuyorum. Birincisi şu: Proletaryanın devrimciliği yalnızca nesnel yaşam koşullarının, içinde bulunduğu üretim ilişkilerinin bir sonucu değil, aynı zamanda, bilgi kuramının da gereğidir. Ne yazık, bu tezimi burada açmak için yerim ve zamanım yok; bundan sonraki tezi yazabilmek için zorunlu oluyor. İkinci tez şudur: 1960 yıllarında Türkiye'de devrimci yol açısı ve kalıcı bir çizgi önerilmiş olduğunu ummak, marksist bilgi kuramını reddetmekle özdeştir. Materyalist diyalektik açıdan böyle bir bekleyişin gerçekleşmesi kesinlikle mümkün olamaz; 1960 yıllarındaki teorik birikim ve eylemler yumağı, özgün ve kalıcı bir devrimci stratejinin oluşturulmasına elvermiyor.

1960 yılları sonlarından veya 1970 yılları başlarından bugüne yol açıcı bir "teori" beklemek, 1960 yılları türünden bir kolaycılıktır. Devrimci adım olabilir, görkemli başlangıç sayılabilir; bunlar var. Devrimci yürek ve özverili çaba da var; çok daha önceki yıllardan bugüne geliyor. Bir uzun yoldur; izleri artık elle tutuluyor. Ancak bir devrimci bugün hangi yöne bakarsa baksın yolunu açacak görüşleri bulmak ve geliştirmek zorundadır.

Daha temiz daha iyi.

1950 yıllarını içine alan Soğuk Savaş zamanını hareketsiz geçirdikten sonra 1960 yıllarında Türkiye İşçi Partisi'ni yöneten Mehmet Ali Aybar ve Behice Boran, 1960 sonlarına doğru Doğan Avcıoğlu'nun yanında hükümet arayan ve bugün özlediği demokrasiyi "Filipin Demokrasisi" nitelemesiyle sürekli küçümseyen İlhan Selçuk, gazeteciliği Avcıoğlu'nun devrime yönelik Devrim Gazetesi'nde yazı işleri müdürü olarak başlayan Hasan Cemal, aynı gazetenin yazarı Uğur Mumcu, TİP Bilim Kurulu üyesi ve FKF'nin Dev-Genç'e dönüşmesi sürecinde Genel Başkan Doğu Perinçek, önce TİP üyesi sonra MDD'ci Ahmet Kaçmaz, önce TİP üyesi sonra UDC'ci Haydar Kutlu, önce TİP üyesi sonra MDD'ci Murat Belge, Demirel'in yasağının kalkması için sürdürülen "evet" kampanyasında birleştiler, kimisi oy verdi ve kimisi oy vermeye çağırdı. Aslında "evet" kampanyasında değil, yine bir kolay çözümde biraraya geldiler.

Aslında yalnızca ve yalnızca, burjuvaziye ve bu arada tekelci burjuvazinin gedikli temsilcisi Süleyman Demirel'e kendilerini beğendirme yarışında birleştiler: "Uslandık" demek istiyorlar. Bu kez denemek ister göründükleri kolay çözüm o kadar basit ki, çözüm olmadığı hemen anlaşılıyor.

"Evet" kampanyasında birleşmek burjuvaziye açık bono vermektir.

"Evet" kampanyasında birleşenlerin hiçbirisinin dört tutucu politikacının yasakları kalktıktan sonra sıranın devrimci ve ilericiler üzerindeki yasakların kalkışına nasıl geleceği konusunda en ufak bir düşünceleri bile yok; olamaz ve mümkün değil. Bundan sonra burjuva politikacıların diğer yasakların kalkması konusunda harekete geçeceklerini düşünmek, burjuvazinin hatır şinas olduğu varsayımına dayanıyor; eski solcular bu kadar kibar ve özverili davranırsa Demirel ve Ecevit'de * bunun altında kalmaz ve bir kibarlık yapar, herhalde böyle düşünülüyor. Yoksa, dört gerici politikacının yasakları kalktıktan sonra 1982 belgesinin değiştirilmesi yönündeki tazyiğin çok azalacağının bilinmesi gerekiyor.

Referandum bir yol ayrımıdır; Türkiye'de solculuğu yol ayrımına getiriyor.

Artık Türkiye solculuğu daha temiz olmanın daha iyi demek olduğu bir noktaya geliyor. Temizlik dönemidir; yeni bir devrimci açılımın eşiğinde saflaşmanın aynı zamanda yeni bir saflaşma demek olduğu ortaya çıkıyor.

Kuru kalabalıklardan yüreklenmek, boş beraberliklerden övünmek, yoluna güvenmeyenlerin ve yolunda yürüyecek kadar gücü olmayanların işi olmalıdır; 1987 referandumu aynı zamanda Türkiye'de devrimci marksist bir hareketin bir tabanı olduğunu ve bu tabanın hiçbir zaman kazanılamadığını da gösterdi. Bu tabana inmekten hiçbir zaman çekinmemek gerektiğini düşünüyorum. Bu taban yoluna güvenenleri yüreklendirecek bir büyüklüktedir; bundan kuşku duyulmayacağını umuyorum.

(*) *Demirel, referandum kampanyasının sonuna doğru, Cumhuriyet yazarı Ali Sirmen'in tepkisini çekecek ölçüde anayasa tartışmalarıyla işinin bittiğini belli etti ve sonuçlar alındıktan sonra da "yasaklar kalktı" dedi. Bazı safdiller yine de şaşırmış göründüler.*

Demirel açık konuşuyor ve Ecevit ikiyüzlülük yapıyor. Ecevit'in "halkımızın üzerinde yasaklar sürüyor" sözü tam bir ikiyüzlü aldatmacasını ortaya koyuyor; Ecevit'in anladığı ve anlatmak istediği biçimde "halkımız" üzerinde yasaklar yok.

Yasaklar halkın üzerinde değil halka önderlik etmek isteyenlerin üzerindedir. Halk üzerindeki yasakları artık duymuyor; yasaklar, halkına yasaklarını öğretmek isteyen ilerici ve devrimcilere getiriliyor.

İlerici ve devrimcilerin üzerindeki yasakları görmeyerek halkın üzerindeki yasaklardan söz etmek, bir burjuva sahteciliği oluyor.

İkinci Enternasyonal'in çöküşünü ilan etmek, aynı zamanda, emperyalist dönemin ilk ve en büyük partisinin, model hareketinin, bir kuru kalabalık olduğunu ve bir boş beraberlikten başka bir anlama gelmediğini de ilan etmek oldu. Yalnızca Rusya sosyal demokrat hareketi ile İtalyan partisi bu yürekliliği gösterebildi.

İkinci Enternasyonal'in çürümüşlüğünü ve çöküşünü ilan etmek, daha temizin daha iyi olduğunu da gösterdi. Daha temiz daha iyi'yi doğurdu.

Almanya'da 1870 yılında nüfusun yalnızca üçte biri kentlerde yaşıyordu. Yirminci yüzyılın başında bu oran yarıya çıktı ve Birinci Büyük Savaş'ın arifesinde nüfusun üçte ikisi kentlerde yaşıyordu.* Çok hızlı bir sanayileşme, aynı bızda bir kentleşme ve proleterleşme yaşanıyordu. 1870-1914 yılları arasında yepyeni bir Almanya ortaya çıkıyor.

Yarım yüzyıla yakın bu zaman kesiti, hem emperyalizmin tarih sahnesine çıkışına tanıklık ediyor ve hem de öro-santrik, Avrupa-merkezli, bir dünya ekonomisinin oluşmasını görüyor. Bu dönem Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin birer sanayi ülkesi olarak ortaya çıkışlarına paralel olarak Büyük Britanya'da Büyük Depresyon'un yaşanmasına karşın öro-santrik dünya için tam bir refah ve istikrar yıllarıdır; devrimci görüş ve çıkışların prestij erozyonuna uğradığı bir tarih kesiti sayılıyor.

Bütün dünya Avrupalılar için çalışıyor; 1913 yılında "Batı Avrupalı çiftçilerin hayvanlarını ithal malı tahıl ile beslemeleri gayet doğal görünüyor."** Sanayi Devrimi'nden sonra uzun ihtilaller döneminin geride bırakılması ve ihtilallerle savaşların Doğu'ya itilmesi sırasında gerçekleştirilen bu duyulmamış ve görülmemiş refah düzeyi, Avrupa'nın ve Avrupalıların kendisine güvenini olağanüstü ölçüde artırıyor. Avrupalıların maddi koşullara dayalı bu kendine güveni, emperyalist aşamada dünya halklarının tümünü küçümseme ve hepsini hoyratça sömürme içgüdüsü olarak gerçekleşiyor.

(*) *The Fontana Economic History of Europe, ed., Carlo M. Cipolla, Cilt: 4/2, s. 666.*
(**) *ibid., s. 662*

Emperyalist Avrupa'da devrimci çizgiyi İkinci Enternasyonal temsil ediyor ve İkinci Enternasyonal için Lenin şu değerlendirmeyi de yapıyor: "İkinci Enternasyonal, ondokuzuncu yüzyılın son üçte biri ile yirminci yüzyılın başlarını içine alan bir zaman kesitinde en vahşi kapitalist esaret ve en hızlı kapitalist ilerlemenin uzun, 'barışçıl' döneminde, proleter kütlelerin ilk örgütlenme işinde yararlı hazırlık çalışmalarından payına düşeni yaptı."* Bu uzun ve sıkıntılı cümle ile de olsa Lenin, İkinci Enternasyonal'in yararlı başlangıç işleri yaptığını yazma gereği duyuyor.

Söz konusu edilen İkinci Enternasyonal; ancak İkinci Enternasyonal, önemli ölçüde, Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne dayanıyor. Lenin, Alman Sosyal Demokrat Partisi için "İkinci Enternasyonal içinde en güçlü ve en etkili parti idi" diyor; İkinci Enternasyonal döneminin model partisi oluyor. Aslında yalnızca evrensel sosyal demokrat barekette değil, bu dönemde ve yaşamın çeşitli alanlarında Almanya'nın bir önderliği var; 1848 Devrimi'nden sonra, bugün Reagan'ınkine benzer bir çığırtkanlıkla serbest ticaret politikalarını bir moda akımı haline getiren İmparator Napolyon'u 1870 yılında mağlup eden Almanya, bu dönemde, iç ekonomide ve uluslararası ilişkilerde müdahaleciliği ve korumacılığı yeniden ön plana çıkarabiliyor.

Paris Komünü ile Birinci Büyük Dünya Savaşı arasında Alman Sosyal Demokrat Partisi hem üye sayısı, hem Alman yaşamındaki etkinliği ve parlamento içindeki çalışmalarıyla dünya işçi sınıfı hareketini sürüklüyor; devrim, buradan ve bu partiden bekleniyor. Fakat hızlı ve yaygın gelişmenin altında bu partinin çürümekte olduğu sonradan anlaşılıyor. Bugünden geriye bakıldığında büyümenin bir sağlıksız şişkinlik olduğu ve ve örgütün her hücresinde bir sapkın akımın pusu kurduğu, hızlı kentleşme ve sanayileşmenin, Almanya'nın sosyalist hareketine feodal veya burjuva sosyalist eğilimleri doldurduğu çok daha iyi görülüyor.

Lenin, bunu, en geç 1915 yılında yazıyor: "İkinci Enternasyonal döneminin sosyalist partilerinin temel özelliği, birbirini izleyen on yılları içine alan 'barışçıl' dönemde içlerinde taht kuran oportünizmi, kendisini gizleyen, devrimci işçilere uydurabilen, onlardan marksist terminolojiyi *ödünç alan* ve her hangi bir ilkesel konuda net bir ayrılıktan kaçınan oportünizmi, hoşgörmesidir."** Bu çizimden, büyük ve etkin Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin son derece hantal bir yapıya sahip olduğu sonucunu çıkarıyorum.

Bir partinin her hücresinde ayrı bir oportünizmin taht kurabilmesi, uzun bir barışçıl dönemde gelişen oportünist kliklerin bir büyük konaktaki rahatlıkla Alman Sosyal Demokrat hareketinde barınabilmeleri bu partinin iktidarın alınmasıyla hiçbir ilgisinin bulunmadığının kanıtıdır. Böylesine bir kompartimantalizm ve böylesine bir vurdumduymazlık, yalnızca belli bir hedefe yürümenin engelidir; ancak böyle bir hedefi olmayanlar tarafından hoşgörü ile karşılanabilir. Böyle bir durum ciddi bir siyasal partide değil ancak bir üniversitenin profesörler kurulunda olabilir; böyle bir lüks sadece profesörler kurulunun olmalıdır.

(*) *V.I. Lenin, Colected Works, Cilt 21, s. 40*
(**) *ibid., s. 110.*

1914 yılında da şunları yazıyor: "Çeşitli görüşleri yansıtan gözlemciler, gerçekte, İkinci Enternasyonal'in liderlik katlarında oportünistlerin egemen olduklarını uzun bir zamandan beri kaydediyorlardı. Savaş, yalnızca, hızla ve gözle görünür bir biçimde, bu egemenliin gerçek ölçüsünü ortaya çıkardı."* Savaş, teknik anlamda, birikmiş bunalımın çözülmesidir; savaşın niteliğinde gizlilikleri açığa çıkmaya zorlama yatıyor.

Türkiye'de referandumda Demirel için "evet" oyu verenlerin hiçbirisinin bunu Demirel'e yaranmak ve tümüyle burjuvaziye hoş görünmek için yaptığını söylemesini beklememek gerekiyor; insanlar en bayağı işleri bile bir yüce amaca bağlıyorlar. Bu, insanın soyut olarak hep yüce olmasından ve dünyanın tüm kokuşmuşluğuna karşın yüce amaçların sona ermemesinden ileri geliyor; Alman ve Avusturya sosyal demokratları da kendi burjuvalarına yaranmayı, beklenebileceği türden, yeteri ölçüde yüce bulmuyorlar. Bu nedenle, parlamentoda burjuva hükümetin savaş kredileri lehinde oy kullanırken bile, bunu dünya sosyalizmine hizmet için yaptıklarını ileri sürebiliyorlar.

Yine Lenin'den aktarmam gerekiyor: "Alman ve Avusturyalı Sosyal Demokratlar, savaşı desteklemelerini, böylece Rusya çarlığı ile de savaşmış olduklarını söyleyerek haklı göstermeye çalışıyorlar. Biz, Rusya Sosyal Demokratları, böylesi bir gerekçelendirmeyi tümden bir hafazanlık sayıyoruz."** Alman Sosyal Demokratları, emperyalist bir savaşta kendi burjuvalarının yanında yer alarak önce Rusya çarlığını yıkacaklar ve böylece Rusya proletaryasını bir acımasız boyunduruktan kurtarmış olacaklar;*** bu yolla dünya devrimini de başlatıyorlar. Kuşkusuz, emperyalist bir savaşta özgürlüğüne kavuşan Rusya proletaryası, bu kez, üzerine düşeni yaparak Alman proletaryasının kurtuluşu için harekete geçecek; böyle düşünmüş olmaları gerekiyor.

Lenin'in bu sırada Alman Sosyal Demokrat Partisi ile ilgili değerlendirmesi iki aşamalıdır; birinci aşamada zamanın ve koşulların, Alman Sosyal Demokratları sosyalist devrim için harekete geçmeye zorladığını ileri sürüyor. İkinci aşamada ise, Alman Sosyal Demokratları'nın sosyalist devrim için hareket gücünden yoksun olduğunu ve bu nedenle de oportünist politikayı izlediklerini ileri sürüyor. Net bir biçimde İkinci Enternasyonal'in sonunu ilan ediyor; çünkü ihanet içinde bir Alman Sosyal Demokrat Partisiyle Enternasyonal'i yenilemek ve ayakta tutmak mümkün görünmüyor. Yalnız İkinci Enternasyonal'in yıkılması değil, çeşitli ülke partilerinin tümden değişmesi zorunlu oluyor; çürüme, sanıldığından daha yaygındır.

"Alman sosyalistlerinin (Almanya'nın savaş ilanının arkasından) şaşırtıcı bir biçimde cephe değiştirmesini gördüğümüzde ihanete uğrayanın sosyal demokrasi olduğunu anlamıyor muyuz; çarlığa karşı bir kurtuluş savaşı

(*) *ibid., s. 36*
(**) *ibid., s. 30*
(***) *Kuşkusuz "ortodoks" bir marksistin böyle bir mantıktan büyük bir dinsel rahatlama duyacağını anlıyorum; Marx, bir rusofob ve bu nedenle de türkofil idi. Rusofob bir eğilimle çarlığın yıkılmasıyla Avrupa'nın da özgürlüğüne kavuşabileceğini yazabiliyordu. Emperyalist bir savaşta kendi burjuvalarının yanında yer alan Alman sosyal demokları böylece, bir taşla iki kuş vurarak Marx'ın ruhunu da rahatlatmış oluyorlar.*

konusunda yalan sözler, Alman emperyalizmini unutkanlık, Sırbistan'ın ırzına geçilmesini unutmak, Britanya'ya karşı savaştaki burjuva çıkarlarını görmemek, vb. vb.? Bir de şoven vatanseverler Bütçe'ye oy veriyorlar!" Lenin, nerede ise haykırırca yazıyor. Savaşın tiksindirici felaketlerinden çekinmediklerini belirtiyor; her zaman bir "santa guerra di tutti gli oppressi per la conguista delle loro patrie", için hazır olduklarını belirtiyor. Lenin İtalyancasını yazıyor ve her zaman, "tüm ezilenlerin kendi vatanlarını zaptetmek için yapacakları bir kutsal savaşa" hazır olduklarını tekrarlıyor. Asıl "tiksindirici olan bugünkü sosyalizmin liderlerinin sergiledikleri ihanettir" bunları ekliyor.

İtalyan yoldaşları var; Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne daha sert bir tutum alıyorlar. Lenin de onları aktarıyor: "Zibordi, sorun 'dottrina e sbagliata', 'teorinin yanlış oluşu' veya sosyalizmin getirdiği çarenin 'rimedio' yanlışlığı, 'errato', sorunu değil, fakat sorun, çarenin 'yalnızca yeterli dozda mevcut olmaması', 'semplicemente non erano in ydose bastante', ve 'bazı sosyalistlerin yeteri kadar sosyalist olmaması', 'gli altri socialisti non sono abbastanza socialisti' derken bin kez haklıdır." * Bir İtalyan yoldaşına dayanarak asıl sorunun sosyalistlerin yeteri ölçüde sosyalist olmamasından ileri geldiğini tekrarlıyor.

1987 yılındaki referandum ile belirginleşen yol ayrımının, bazı solcuların yeteri dozda sosyalist olamamasından ileri geldiğini belirtmek durumundayım: Gli altri socialisti non sono abbastanza socialisti. Ne yazık, bir ve önemli bölümünü artık sosyalist ypmamız da mümkün görünmüyor.

Gündemde şoven yaltaklanma değil sosyalist devrim var; başta Alman Sosyal Demokrat Partisi olmak üzere İkinci Enternasyonal'in ihaneti burada yoğunlaşıyor. Lenin, Rusya'yı Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinden ayırıyor ve burjuva devriminin henüz tamamlanmadığını söylediği Rusya'da, sosyal demokratların, "ulusların tam eşitliği ve self-determination hakkı" olarak tanımladığı demokratik cumhuriyet, büyük çiftliklerin kamulaştırılması ve sekiz saatlik çalışma günüyle sınırladığı demokratik devrim programının hâlâ gündemde olduğunu vurguluyor; buradan devam ediyor. "Fakat bütün ileri ülkelerde savaş, gündeme, sosyalist devrim sloganını getirmiştir; en acil slogandır, savaş yükü proletaryanın omuzlarına ne kadar büyük bir ağırlıkla yüklenirse, büyük ölçekli kapitalizmin müthiş teknik ilerleme koşulları içinde sürdürülen şimdiki 'vatansever' barbarlığın felaketlerinden sonra, Avrupa'yı yeniden yaratma işinde proletaryanın rolü o ölçüde aktif olmalıdır."** Artık Avrupa'nın sos-

(*) *V.I. Lenin, Collected Works, Cilt 21, s. 21.*
Burada ekleyecelerim var: Çeşitli yazılarımda zaman zaman ve yerine göre başka dillerden yaptığım aktarmalar nedeniyle de çok eleştiriliyor ve yakışıksız nitelemelerle karşılaşıyordum. Doğrusu içimden de bunları yapanlara gülüyordum; içlerinde ünlü yazarlar bile oluyordu ve ben bunların değil Lenin veya Marx, bir Toynbee bile okumadıkları, bunu da bırakınız, Türkçede ciddi bir tarih veya fizik kitabını bile ellerine almadıkları sonucuna varıyordum.
Adettendir ve usuldendir; aktarılan yazara ve özenli okuyucuya saygı gereği sayılıyor. Çeşitli dillere özeni de içeriyor.
(**) *ibid., s. 33*

yalizmin eşiğinde olduğuna inanarak, "şimdiki emperyalist savaşı, iç savaşa dönüştürmek tek doğru proleter slogandır" diyerek sürdürüyor. Lenin, iktidarın yolunu iç savaşta görüyor ve Paris Konümü'nü bir iç savaş örneği olarak sunuyor.

"Bütün ülkelerin burjuvazilerinin bir emperyalist silahlı çatışma çağında oldukları bir zamanda uluslar savaşını iç savaşa çevirmeye yönelik çalışma tek sosyalist eylemdir."* Paris Komünü'nü yalnızca bir iç savaş olarak görmekle kalmıyor ve bekleneceği türden "uluslar savaşının sivil savaşa çevrilmesi örneği"** olarak çözümlüyor. Kuşkusuz bu çevirme işleminin yazıldığı kadar basit olmadığı biliniyor; ancak kapitalizm, ileri aşamalarında sürekli olarak transformasyon mekanizmaları yaratıyor. "Mamafih çevrilme, genel olarak, kapitalizmin objektif koşullarında ve özel olarak da, kapitalizmin son döneminde mündemiçtir";*** kapitalizm, her zaman iç savaşa çevrilebilecek uluslar savaşlarını yaratmasa bile sürekli olarak iç savaşa gebe kalıyor.

Milli Demokratik Devrim hipotezi bir Soğuk Savaş ürünüdür; Sovyetler Birliği'nde, 1950 yıllarında Soğuk Savaş ile çevrili bir zaman aralığında, sosyalist sisteme dost kapitalist devletler arayışının sonuçları oluyor.

İlerici devrimciler, bir üniversitenin akademik kurullarındaki porfesörler olamazlar; gündemlerini, toplumun dinamiği ve hareket yasaları belirliyor. Alman Sosyal Demokratlar ve İkinci Enternasyonal, belki Lenin'in kavganın sıcağında, kabul eder görünmek istediklerinden çok daha önemli katkıların sahibidirler; ancak birbirini sürdüren iki zaaafiyetin kurbanı oluyorlar. Bir; toplumun dinamiğini duyamıyorlar ve nabzı tutamıyorlar ve ikincisi, buna göre hazırlanamıyorlar. Öznel değil de nesnelleştirerek söyleyecek olursam, hızlı ve rahat gelişme, büyük bir tembelliği de beraberinde getiriyor; iktidar, bir alevli mıknatıs olma özelliğini yitiriyor. Alman Sosyal Demokratları iktidarın alevli çekiciliğinden uzak düşüyorlar ve çürüyorlar; çürüdükleri bir zamanda, tarihin akışı, gündemin birinci maddesini, iktidarın alınması olarak belirliyor.

Lenin'in en önemli katkısı, bunu, sonra değil zamanında görmesidir: "Oportünizmden kararlı bir biçimde kopmadan ve oportünizmin kaçınılmaz fiaskosunu kütlelere anlatmadan, artık sosyalizmin amaçları gerçekleştirilemez ve işçilerin gerçek enternasyonalist birliği kurulamaz." Güçlü Alman Sosyal Demokrat Partisi'nden ve bu partiyle saf tutan Büyük Britanya, Fransa, Belçika partilerinden kopabilmek, geri bir ülkenin tanınmamış bir sosyalisti için büyük bir yüreklilik göstergesi olmalıdır;**** bunu ısrarla öne sürme zorunluluğunu duyuyorum.

Nereye koymak durumundayım? İktidara yönelik bir irade olarak görüyorum. Bundan ötede iktidarı almanın dinamiğini içerdiği ölçüde modern politika bilimin kurucusu olduğunu düşünüyorum; katkısını da burada arıyorum. Bu konuda ortaya konabilen temelli bir soruya verilebilecek ilkel bir cevap, işçi ve köylü ittifakını, sınıçka, çizebilmiş olması sayılıyor; bu cevabın doğru olduğundan kuşku duymuyorum. Ancak bu cevabı yeterli de bulmuyorum; daha ileriye götürmüyor.

Soyutlamayı bir basamak yükseltmek mümkün; Lenin'i, sosyalistler ile demokratlar arasında birliğin teorisyeni olarak da düşünebiliyorum. Bir marksist için bu son derece önemli ve devrimci bir katkıdır; çünkü Marx için demokratlar, çok doğru bir biçimde, bayağı yaratıklardır. Marx, kapitalizmin gelişmesiyle demokratlara devrimci bir yerin kalmayacağına inanmıştır; eşitsiz gelişme yasası olmadığı sürece bunun doğru bir bekleyiş olduğundan kuşku duyulmaması gerekiyor. Lenin, yirminci yüzyılın başında Rusya'da demokratlara bir devrimci yer ayırabiliyor ve demokratları da ikiye ayırarak bir bölümüne "devrimci demokrat" diyor; bunun Marx'ta olmadığını ve Marx'ın düşüncelerine yaratıcı bir katkı olduğunu tekrarlamak zorunluluğunu duyuyorum.

Burada soyutlamayı bir basamak daha yükseltebiliyorum; ne işçi-köylü itifakını, sınıçka, keşfetmek ve ne de sosyalistler ile demokratlar arasında bir birliği formüle etmek Lenin'in katkısını anlatmaya yetmiyor. Lenin'i, eşitsiz gelişme yasası döneminde marksizmin yeniden kurucusu olarak görüyorum. Lenin, menşevizm ile mücadele ederken yalnızca birtakım eski mücadele arkadaşlarını dışarı atmakla kalmadı; bunları yaparken, aynı zamanda, marksizmin eşitsiz gelişme yasasına uyum göstermeyen ve menşeviklerin elinde tutuculuğa dönüşen önermelerini de çıkarıp uzaklaştırdı. Bunu çok cüretli ve hülyalı bir yaklaşım olarak görüyorum.

Bu üçüncü basamak soyutlama düzeyinde açıklığın çok daha fazla olduğu görülüyor; bu tür bir çözümlemede demokratlarla işbirliği bir iktidarı alma cebrine indirgeniyor. Lenin, 1914 yılında ve aynı yazısında, ileri Avrupa ülkeleri için proletaryanın yalın iktidarını, sosyalist devrimi, önerirken,kendi ülkesi için ise demokratlarla işbirliğini formüle ediyor; bir cebir sorunudur. Birincisi marksizmin özüne çok daha uygun düşüyor ve ikincisi eşitsiz gelişme yasasının geçerli olduğu bir dünyada marksizm oluyor.

Devam etmeden önce iki noktaya daha açıklık getirme gereğini duyuyorum. Bunlardan ilki, demokratlarla işbirliğini arayabilmek için, proletaryanın dışında devrimci kalıntıların varolması zorunludur. Devrimci kalıntının her koşulda köylülük olması gerekmez; olmayabilir. Demokratlarla işbirliği denildiğinde hep köylülüğü akla getirmek, birinci basamak soyutlamaya özdeş bir ezbercilik olabilir; uzak durulması gerektiğine inanıyorum. Öğrenciler, küçük memurlar, teknisyenler, henüz proleterleşmemiş yeni ve geçici işçiler; bunların hepsi demokrat kategorisine sokulabilir. Önemli olan sokulup sokulmama değil, devrimci bir tutum alabilmeleridir.

İkinci noktayı daha önemli buluyorum. Demokratlarla işbirliği aramak başkadır ve varsa demokrat adımları tamamlamak başkadır, demokrat olmak ise bambaş-

(*) *ibid., s. 34,*
(**) *ibid., s. 39*
(***) *ibid., s. 39*

(****) *Ne yazık, insan aklı da tarih türünden çalışıyor. 1914 yılında Lenin, 1924 veya 1987 yılı Lenin'i olmaktan çok uzaktır; Avrupa, 1917 yılında bile Lenin'i pek tanımıyor. 1924 yılında model Bolşevik Parti ve Lenin ise, 1914 yılında Alman Sosyal Demokrat Partisi ve Kautsky oluyor; şöhretten çok uzak Lenin, model partiden kopmayı ve enternasyonal lideri mahkum etmeyi savunuyor.*

ka olmalıdır. Birincisi yüce bir iş ve ikincisi ise tam bir dejenerasyon ve kokuşmadır; bir sosyalistin demokratlaşması veya bir devrimci demokratın devrimciliğini yitirmesi insanlığın en lanetli transformasyonlarından birisi sayılmalıdır. Bunu hiçbir insana yakıştıramadığım bir dejenerasyon sayıyorum.

Demokrasiyi savunmak burjuva devletini savunmaktır.

Hiçbir sosyalist ve hiçbir devrimci demokrat, burjuva devletini savunamaz. Burjuva devletini savunmak sosyalizm mesleğinden ve devrimci yoldan ayrılmak demektir; hiç kimse için böyle bir durumu dilemiyorum.

Demokrasi, bir burjuva devleti durumudur; Türkiye Üzerine Tezler'in üçüncü kitabında geliştirdiğim düşüncelerimi tekrarlamak için bir gerek duymuyorum. Ancak şunları belirtmekte yarar var; demokrasinin burjuva devletinin bir durumu veya kullanılan sözcükle bir "biçimi" olduğu konusunda Lenin, Marx'ın sadık bir öğrencisidir, hiçbir ayrılık görülmüyor. Lenin burada çok daha açık; "genel olarak devlet, yani, en mükemmel demokrasi" tanımını getiriyor.* Marx da, demokrasiyi, devletin başlangıcı sayıyor; "Bir bakıma demokrasinin diğer devlet biçimlerine ilişkisi Hıristiyanlığın diğer dinlere ilişkisi türündendir"** diyor. Askeri rejimlerin darbeleri altında unutulabildiği için zaman zaman alfabeyi tekrarlamak gereğinden kurtulamıyorum.

Buradan Türkiye'ye geliyorum ve İkinci Enternasyonal'in çöküşü ile Türkiye'de yol ayrımı arasında kurulan paralellikten ayrılma noktalarına değinmek istiyorum. İkinci Enternasyonal, tarihin gündeme sosyalist devrimi getirdiği bir zamanda, tarihsel görevden kaçındığı için yıkıldı; 1960 yıllarının sonunda Türkiye'deki durum bunun tam tersidir. 1960 yılları başından itibaren sonuna kadar Türkiye'de ve dünyada devrimci çizginin ve sosyalizmin bayrağının yükseliş yılları oldu; Türkiye'de solculuk, iktidar ateşini duydu. 1960 yıllarının sonunda ve 1970 yıllarının başında Türkiye'deki bozulma iktidar görevinden kaçınmadan değil, tam tersine, pramature bir biçimde iktidara heveslenmekten doğdu.

Burada bir tezi yazıyorum: Premature iktidar hevesleri, Türkiye solculuğunun demokratlaşması sonucunu doğurdu.

Sosyalistlerin demokratlaşması bir çürümedir.

Bir hatırlatmaya gerek var: 1960 yıllarının ikinci yarısının en önemli tartışma konusu Türkiye'de işçi sınıfının varlığı sorunudur. Bu sorun her üç tarz-ı siyaseti de etkisi altına alıyor ve hepsinde de eksik olanı tamamlama eğilimi seziliyor.

İşçi sınıfının eksikliği üzerinde bir tartışma ortaya çıkınca eksikliği demokrat olandan tamamlama bir çare olarak ve kendiliğinden dikiliyor; sözünü ettiğim üç tarz-ı siyaset arasında eksikliği demokratlardan tamamlama yolu açısından bir ayrılık görünmüyor. Mehmet Ali Aybar'ın liderliğinde TİP, 1965 yılında hen parlamentoya onbeş aday gönderme başarısını görünce ve hem de İstanbul türünden işçi sınıfının yoğun olduğu kentlerde genişlemenin sınırlarını anlayınca, aleviliği ve kürt halkının varlığını batırlıyor. Doğu Mitingleri, parlamenter sayısını geometrik diziyle çoğaltma planlarının bir türevi olarak ortaya çıkıyor; kürtlerin varlığı ile köylülüğün yoğun olması bir yerde ve bir bölgede bir ve aynı gözlem olarak beliriyor. Koyu bir parlamenterizm ve parlamenterizmin kaçınılmaz apendiksi olarak burjuva demokrasinin imkanlarını abartma ve yüceltme Türkiye solculuğunu kemirmeye, işte bu dönemde ve 1960 yıllarının ikinci yarısında başlıyor.

Milli Demokratik Devrim hipotezinin bir Sovyet keşfi olduğunu, argümantasyonu sürdürebilmek için, tekrarlamam gerekiyor; bir kavram olarak hiç kuşkusuz Lenin'e kadar götürülebiliyor. Lenin'de demokratik ve sosyalist programlar birbirinden teorik olarak ayrılabiliyorlar ve pratikte birarada ele alınıyor.* Doğan Avcıoğlu ve Mihri Belli'nin patentinde MDD, sosyalist mücadelenin ertelenmesi anlamında, pratikte sosyalist mücadeleden ayrılıyor.

Soğuk Savaş döneminin zorladığı bir ürün olarak çıkıyor; 1956 yılını zorlayıcı ve bu anlamda doğurgan bir yıl olarak görüyorum. Hem Büyük Britanya ile Fransa'nın Süveyş'e ortak saldırısı karşısında Nasır'ın yükselişi ve hem de aynı yılda Macaristan'da kapitalist restorasyon için sergilenen gerici ayaklanma, Nasır-Nkrumah örneklerini kavramlaştırma ihtiyacına yol açıyor. 1960 yıllarının sonlarına doğru bitkisel yaşamında TKP, duygusal planda Aybar-Boran-Aren liderliğindeki TİP'e yakın olmasına karşın, ideolojik planda ve net bir biçimde MDD bipotezinden yana bir tutum alıyor. Sovyet gözlemciler de, onbeş adayı parlamentoya gönderebilmiş bir TİP yerine Doğan Avcıoğlu'nun iktidar arayışlarına daha büyük bir önem veriyor.

Burada soyutlama yöntemiyle ilgili bir parantez açmak durumundayım; 1960 yıllarının sonlarına doğru beliren üç tarz-ı siyaset ancak ileri bir soyutlama düzeyinde birbirinden bu netlikte ayrıdır. Yoksa, somutun zenginliğinde birbirine daha yakındır ve birbirinden etkileniyorlar.** Ayrıca ileri bir soyutlama basamağında birbirinden ayrılırken teorik köklerine inildikçe bir birliğe yaklaşıldığı da görülüyor; hepsinde bir eksikliği giderme arayışı var. TİP çizgisine karşın Yön çizgisi, ya da Avcıoğlu-Belli liderliği, işçi sınıfının yetersizliğinden hareketle, iktidarı alabilmek için duyulan eksikliği, jakoben geleneği sürdürdüklerini düşündükleri Türk Silahlı Kuvvetleri aracılığıyla tamamlamak istiyorlar. Türk Silahlı Kuvvetleri aracılığıyla iktidarı alıp toprak reformu yoluyla köylülüğü devrimcileştirme bir amaçtır; demokrat bir amaç olarak ortaya çıkıyor.

(*) *"The state in general, i.e. the most complete democracy."*

(**) *K. Marx - F. Engels, Collected Works, Cilt 3, s. 30. Aynı yerde Marx şunları da yazıyor: "To democracy all other forms of state stand as its Old Testament."*

(*) *Artık teorik olarak da ayrılmasının imkansızlığını düşünüyorum.*

(**) *Toplumsal Kurtuluş'un ilk sayısında Çelik Bilgin'in incelemesine karşın Toplumsal Kurtuluş'un ikinci sayısında yayımlanan Bora Yıldırım'ın incelemesinde ve bu kapsamda dile getirilen eleştirileri son derece doğru ve haklı buluyorum. 1960 yıllarının sonlarına doğru belirginleşen sosyalist devrim-MDD hipotezlerini, aradaki kavganın tüm sertliği ve acımasızlığına karşın, pratikte ve somut durumda, birbirinden netlikle ayırmak mümkün değil; aynı çatı altında önce bir skizma görülüyor, sonra hizip oluyor ve en sonunda ayrışma çıkıyor.*

Avcıoğlu-Belli çizgisinden THKP-C yoluna uzanan adım, bu yolu benimseyen ya da sempati duyanların sandığından çok daha kısadır; bu üçüncü çizgi diğerlerinde olmayan ölçüde bir otomatizmi içeriyor. Eksikliği doldurmayı planladığı kategori açısından TİP çizgisinden hiçbir ayrılığı yok;*** yoksul köylülüğe yönelmeyi planlıyor. İktidarı şiddetle alma ve Kemal Paşa'yı beğenme açısından Yön çizgisinin devamıdır.

Burada ileri sürülenlere duygusal planda itiraz edilebileceğini biliyorum; katkılarının çok ayrı olduğunu düşünenlerin, düşündüklerinin doğru olmadığının yazılmasından hoşlanmayacakları açıktır. Ancak incelenen zaman aralığında bu büyük ayrılık ve yepyeni katkı düşünce ve bekleyişlerinin, bilgi kuramı açısından, antimateryalist olacağını tekrarlamak zorundayım. THKP-C önderleri TİP üyesi üniversite öğrencileridir ve legal TİP içinde yetiştikten kısa bir zaman sonra Mihri Belli'nin TİP muhalefetinin kadrolarını oluşturuyorlar. Bu objektif durumdan ve buraya kadar geliştirilen düşüncelerden bir sonuç çıkıyor: THKP-C, TİP ve Yön çizgilerinin çocuğudur.

Ancak her iki çizgide de olmayan bir otomatizmi içeriyor; en zayıf yanını oluşturuyor. Otomatizmin bir yanında suni denge var ve diğer yanında ise Tinbergen'in Cobweb Teoremi'nden ilhamını alan gerillanın örümcek ağı hipotezi var; şimdi bunlara geliyorum.

Fakat önce bir önerim var: Geçmişe ve özellikle yakın geçmişe bir bilgi kuramı ve oluşması açısından bakmayı öneriyorum. Eylemleri düşünceye dönüştürüp çeşitli çizgilerin oluşumunu çözümlemenin çok yararlı sonuçlar verebileceğine inanıyorum; THKP-C çizgisi, henüz, bilgi kaynakları ve düşünce vektörleri açısından işlenmemiştir. Zamanı geçiyor.

THKP-C çizgisini bir vahiy olarak almak Kuran Kursu öğrencilerine yakışır ve devrimcilere hiç yakışmaz; Marx'ın bile-bilgisinin oluşunu üzerinde yıllardır süren tartışma ve yazışmalar yapılırken THKP-C çizgisinin nerede ise gökten geldiğine inanıldığı izleniminin verilmesini yaratıcı ve üretken sayamıyorum.

Benim burada önerdiklerim beğenilmeyebilir; doğal. Beğenilen ortaya konmalıdır; asıl doğal olan budur. Üstelik bunun bir kez değil, her yeni birikimde yeniden yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Şu sıralarda Marx'ın bilgisinin oluşumu üzerinde yeniden düşünüyorum ve özel durumunun bu konuda yanıltıcı sonuçlar vermiş olabileceği ihtimalini yüksek tutmak istiyorum. Kısaca şudur: Marx'ın Hegel'den yararlanmasını, Marx'ın anlatmak istediği ve sanıldığı kadar önemli olmadığını sanıyorum. Marx'ın yönteminin oluşmasında Kant daha önemlidir; ayrıca Hegel'in insan düşüncesine katkısının abartılmaması gerekiyor. Hegel sadece diyalektiği inceltmiştir; bu önemlidir. Ancak çok önemli bulamıyorum. Marx ise gençliğinde uzun bir zaman Sol Hegelci olduğu için giderek iki sorunla karşılaşıyor; birincisi, kendisini bulabilmesi için, Hegel ile boğuşması gerekiyor. İkincisi, kendi geçmişiyle tutarlı olabilmesi için de Hegel'in katkısını abartması zorunlu oluyor; Marx'da her ikisini de bulabiliyorum.

(***) *THKP-C adında yer alan "kurtuluş" sözcüğünün TİP Lideri Aybar tarafından ortaya atılan "İkinci Kurtuluş Savaşı" sloganından gelebileceğini düşünebiliyorum.*

THKP-C çizgisinin, yazı bırakan ve bu nedenle teorisyeni sayılan Mahir Çayan'ın, yazılarında en çok Profesör Sadun Aren'e hücum etmesini de, bu iki eğilimden birisinin benzeri olarak değerlendiriyorum. Profesör Sadun Aren, 1965-1969 yıllarında, Mahir Çayan'ın sadık bir TİP üyesi olduğu dönemlerde, Türkiye'nin en etkin yazarlarından birisinin olmasının yanında, Mahir Çayan'ın okuduğu Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde iktisat öğretimini doğrudan ve yetiştirdiği öğretim üyeleri aracılığıyla en çok biçimlendiren öğretim üyesi sayılabiliyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi iktisat ve maliye bölümü öğrencisi Mahir Çayan'ın, legalist ve parlamenterist TİP'ten kopması bilgi kaynaklarından da kopmasını gerektiriyor; buraya kadarı son derece doğal görünüyor.

Fakat ne yazık ömrünün çok kısa olması ve kısalık içinde hızlı eylem yumağı net bir kopmaya imkan vermiyor; öyle anlaşılıyor. Dahası var; devrimci pratik, bir kavramlaştırma ve strateji çizme sorununu ortaya çıkardığı zamanda, başka bilgi akışlarının sınırlılığı içinde, gerek Maltepe Cezaevinde ve gerekse hemen öncesinde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretilen tutucu iktisat derslerinin ön plana çıkmış olduğu gözlemlenebiliyor. Şimdi ve çok kısa olarak, burjuva iktisat dersleri üzerinde durma gereğini duyuyorum.

İktidarı almanın sosyalist kuramı uzun ve ısrarlı bir hazırlık dönemini ve mevcut rejime karşı her cepheden eleştiri bombardımanını öngörüyor; sürekli bombardıman ile cepheyi zayıflatmak esastır. Devrimci objektivite değerlendirmesinin yapıldığı zamanda ise açık ve elde mevcut diğer tüm yollarla iktidara yaklaşılması planlanıyor. THKP-C çizgisinde bu aşamanın yerine sun-i denge düşüncesi geliyor; Türkiye Üzerine Tezler dizisinin üçüncü kitabında sun-i denge hipotezinin, burjuva iktisatının statik istikrarsız denge egzersizinin bir uyarlaması olduğunu göstermeye çalıştım. Mikro iktisat kitaplarında hep yazılan istikrarsız denge anlayışının anlatımı, ters çevrilmiş tencerenin tepesinde bir misketi durdurma ile anlatılıyor; misket yerinden oynatıldığında bir daha aynı dengeyi bulamıyor ve hızla hareket ediyor. Misketin hareketi giderek ivme kazanıyor.

Sun-i denge, devrimci objektivitenin öznelleştirilmesidir; kuşkusuz, bir ihtiyaca cevap arayışın yerine geçiyor Ancak iş bununla bitmiyor; iktidarı alma mücadelesini yapacak bir de güce gerek var ve THKP-C çizgisinde gerekli güç, kır ve kent gerillalarının birbirini en iyimser ve kümülatif bir biçimde çoğaltmalarından çıkıyor. Bu kümülatif etkileşiminin kaynağını yine burjuva iktisatın makro ders kitaplarında bulabiliyorum;* Türkçe'ye örümcek ağı teoremi olarak çevrilen Hollandalı Profesör Jan Tinbergen'in Cobweb Hipotezi, gerilla hareketinden bir halk ordusu çıkarmaya yarıyor.

Profesör Tinbergen'in Cobweb Hipotezi'nde de bir açıklayıcı gerekçe yoktur; vektörlerin karşılıklı eğimlerinin bir sonucu olarak karşılıklı katkının bir artışa değil giderek küçülmeye yol açması da mümkün görünüyor. Örümcek Ağı mekanizmasıyla kent ve kır gerillalarının

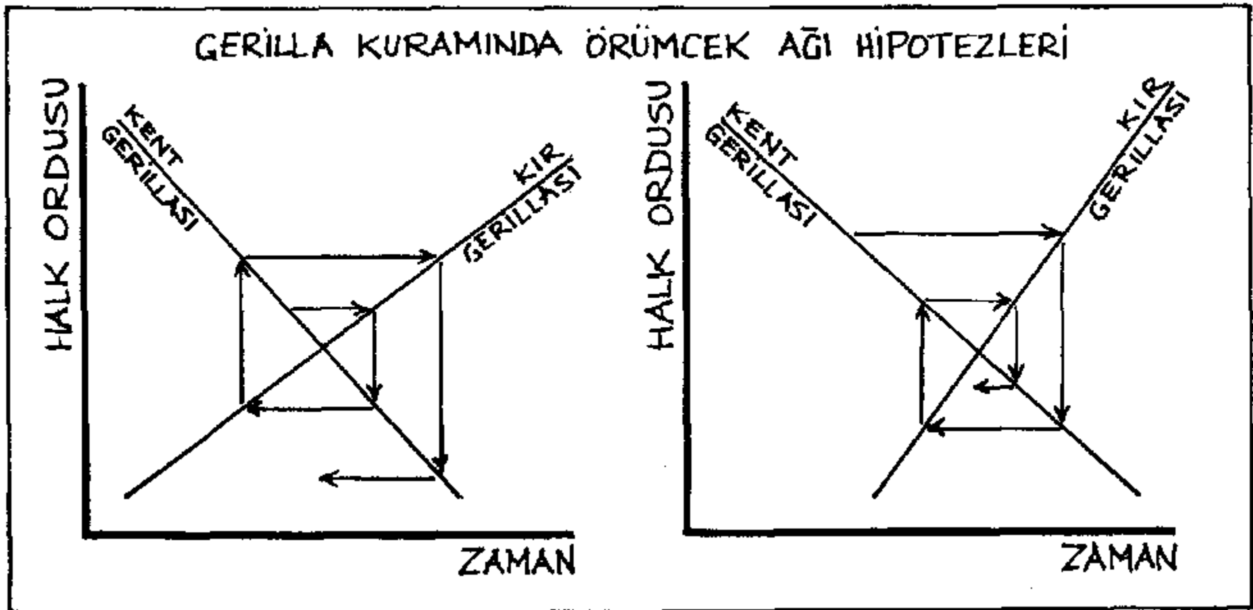
(*) *Alvin H. Hansen, Business Cycles and National Income, N.Y., 1951, s. 425.*
Türkçe yayınlanmış herhangi bir makro iktisat kitabında da bulunabilir. Eksenleri tartışmaya göre değiştirdim.

birbirini artırarak etkilemesi yalnızca talihli bir sonuçtur ve böylece A diyagramının ortaya çıkmasını garantileyen hiçbir otomatizm bulunmuyor. Hiçbir savaş tarihinde ve hiçbir gerilla pratiğinde de benzer bir otomatizm ve bundan kaynaklanan bir iyimserlik yazılmıyor.

THKP-C çizgisi sun-i denge ile artan bir kültürel hareketliliği ve Örümcek Ağı Hipotezi'yle de giderek halk ordusuna dönüşen bir gücü elde ediyor; sonuç, beklenebileceği türden, halk savaşını doğuruyor. THKP-C çizgisinde halk savaşı kurgusu, Lenin'in iktidarı almak için gerekli gördüğü iç savaş stratejisine karşılık oluyor; iç savaş, proletaryaya ve halk savaşı köylülüğe dayanıyor.* Böylece, bir başka açıdan hareketle, 1960 sonlarına doğru belirginleşen üç çizgiden üçüncüsünün de, işçi sınıfı eksikliğini demokrat kategorilerle doldurmak istediğini göstermiş oluyorum.

Bu kadar değil; 1970 yılları, dayanıklı tüketim araçları ve inşaat malzemesi bayiliği ağı ile Türkiye'de faşizan politikaların, daha önceki zamanlarda bulunmayan, bir destekçi katmanını yarattı. 24 Ocak, bu katmana bir de ithalat ve ihracattan çok kolay gelir sağlayabilen roteryen faşizan katmanı ekledi; artık Türkiye'de tekellerin ötesinde faşizmin ve otoriter rejimlerin varlıklı, yaygın ve dağınık bir kütle dayanağı var.

Karşılığını da yaratıyor. Reklam şirketleri, büyük basının her kolu, ansiklopedicilik, eski sosyalistlerin tekelindedir; dışa açık yüksek gelirli yaygın bir yaşam sağlıyor.** İkinci Enternasyonal'in çürümesinde işçi aristokrasisinin yüklendiği meşum rol, burada, aydın aristokrasisine düşüyor. Türkiye, bir de eski sosyalist aydınların öro-komünist entelijansiyaya transformasyonunu yaşıyor.

Türkiye'de solun iktidar perspektifine bir eksik doldurma kaygısıyla sokulan demokrat kavramlar, giderek, misafirin ev sahibini yerinden etmesi türünden, sol düşüncenin içine gelip yerleşiyor. Bu yerleşmede, hiç kuşku yok, nesnel gelişmelerin önemli katkısı var; İkinci Enternasyonal'de Batı Avrupa'da ve 1870-1914 yılları arasında oluşmaya başlayan refah ile birlikte işçi aristokrasisi rahatlatıcı ve çürütücü bir etki yapıyor. 1965 yılı ve hemen sonrasını ise, iktisatla ilgili diğer çalışmalarımda gösterebildiğimi sanıyorum, Türkiye küçük burjuvazisinin altın çağı ve önemli paradoksu saymak gerekiyor; dayanıklı tüketim araçlarının montaja dayalı yerli üretiminin bir patlama ölçüsünde yayıldığı bu zaman kesitinde küçük burjuvaların gelir ve yaşam koşulları, belki de Cumhuriyet Dönemi'nin en parlak tablosunu çiziyordu. Referandumda Demirel'e "evet" kampanyası açanlar arasında, 1960 yıllarının genç küçük burjuva solcuları başı çekiyor; Demirel'e borçlarını ödüyorlar.

Öro-komünist, dejenere sosyalist demek oluyor. Öro-komünist, lafta komünist ve işte demokrat aydın anlamına geliyor.

Bir bütünlüğü verebilmeye çalışıyorum: Bütün bu nesnel ve öznel gelişmeler, Eylülist darbelerle birlikte ele alınıyor.

Bir bütünlüğü "yaşıyoruz": Bir "bölümümüz" işkence görürken aslında "hepimiz" işkence "görüyoruz." Ve çok acılıdır; "bölümümüz" itirafçı olurken, aslında büyük bir "bölümümüz" de itirafçılık için sıraya giriyor.

Sosyalist'in öro-komünist olmasını bir itirafçılık çeşidi sayıyorum.

Burada bu incelemeyi bitiriyorum.
Gli altri socialisti non sono abbastanza socialisti.
Öyleyse, daha temiz daha iyi oluyor; inanıyorum. ■

(*) *Lenin de "bugünün savaşı halk savaşıdır" diyor. Bu, iç savaşın halkın diğer kesimlerini de içine alacağını anlatıyor.*
V.I. Lenin, Collected Works, Cilt 21, s. 40.

(**) *Türkiye'de ve vulgar basında "entel barlar" olarak adlandırılan kibar meyhanelerin patlamasını burada aramak gerekiyor; faşizan roteryenlerle sosyalizan reklamcılar, bu barlara, birlikte müşteri oluyorlar.*

GÖÇÜK ALTINDAKİ BİR MADEN İŞÇİSİ KONUŞUYOR

Uzun söz söylemek gelmiyor içimden.
Geniş göğsüm daralıyor –hava bitti bitecek.
Yüreğimde gittikçe genişleyen bir karanlık. Oysa
gözlerime güneş doğardı bir zamanlar.
Ellerim,
yaşlı bir ebenin güngörmüş elleri gibi
çeker çıkarırdı
toprağın rahminden cevheri.
Tuhaf şey!
Gökyüzünü düşünürdüm en çok, kuşları sonra:
madende çalışırken.

Gücüm tükendi –arkadaşlar çoktan uyudu zaten.
İçimde gittikçe büyüyen bir yalnızlık. Oysa . . . . .

Ozan ÖZGÜR

HÜCREMDE MAHKUM AĞIDI

ah nasıl da açım
bir bilseniz şimdi
öyle yabanıl hayvansı
aç kurtlar gibi

güneş
ak köpük bir gökte yükselirken
yağmurda yunmuş
bir portakal iriliğinde
parıldayarak

duymaya
ardıçların ılgınların
ve taze meşe yapraklarının
usul eskinini
ayva tüylerinde
kulak diplerimin
ürkek utangaç
bir öpücük gibi

Mahmut KILIÇ

KAPİTALİZMİN MEZAR KAZICISI

yüreğinin sesini
toprağın soluğuna
karıştırmadan

yıllarca
kara taburlar geçti üstümüzden
unutmadan

özlemleri
hıçkırıklara boğduran
günlerin anısına inat
öyle
vur
toprağa !

gecenin
uzun boylu çukuruna
benzetip
öyle
kaz
mezarı !

umudunu
öfkene teslim edip
öyle vur ki
koru
emeğinin onurunu

İşçi arkadaş !
o zaman
toprağın
soluğunu
daha derinlerde duyacak
sermayenin çocuğu

Enver Ender KOCA

ALTIN SESLİ TÜRKÜCÜYE AĞIT

özlemek sana yaraşır en çok
soylu direşkenliğinle büyüyen
türküler bir de ince ağzından
aydınlık mutlu günlerimiz üzre
altın sesinle söylenen

Mahmut KILIÇ

NE VAR Kİ ÇALINACAK BİR GÜN TOPLANMA BORUSU VE ÜLKENİN KURTULUŞU İÇİN GİDENLER O ADSIZLAR, O SİLAHSIZLAR O HERŞEYİ GÖZE ALANLAR DİMDİK KALKARLAR AYAĞA SAVAŞLARIN YANIBAŞINDA ZAFERİ SELAMLAMAK İÇİN

Dennis BRUTUS

ZİNDANLAR BOŞALSIN CEZALAR SİLİNSİN

İNSANLIK ONURU SAVAŞÇISI

"Çocuklarımız bırakılmadıkça buradan ancak ölümü kaldırabilirsiniz."

İnsanlar doğarlar, büyürler ve ölürler ama bazı insanlar vardır ki ölümleriyle arkalarında yıldızlı bir iz bırakarak geride kalanların yüreklerinde sonsuza dek yaşarlar. Hele hele bu ölüm insanlık onuru için yola çıkan bu uğurda yılmadan mücadele eden savunmasız insanlara karşı kahpece ve hunharca bir

saldırı sonucu olursa... Acı kin öfke karışımı bir kor yürekleri yakar. Biliyoruz ki, bu insanlar bize yabancı değildir. Onları Paris Komünü'nde barikatlarda tanıyor, Arjantin'de Maya anaları arasında görüyoruz. Leningrad'da maden direnişlerinde, Nikaragua' da cephede Filistin'de sürgünde... İşte bu insanlardan biri de bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesi tarihine ismi altın harflerle yazılacak olan anamız, ablamız Didar Şensoy'dur. O 12 Eylül sonrası cezaevlerine doldurulan binlerce yurtsever demokrat ve devrimciye karşı şiddetli bir şekilde uygulanan baskılara, işkencelere, zulme karşı yürütülen insanlık onurunu ve haklarını koruma savaşında birgeleceğinyaratılması doğrultusundaki mücadelede ailelerimiz arasında ilk tohum toprağa düştü. Ama Yunanlı ozan Y. Ritsos'un dediği gibi:

YENİDEN HAZIRLAMALIYIZ BAYRAĞIMIZI ÇÜNKÜ ŞENLİKLERİMİZ DAHA BİTMEDİ KARDEŞLERİM EN İYİ ŞENLİKLERİMİZ YARINLARIN ŞENLİKLERİDİR VE EN İYİ BAYRAK KANIMIZLA BOYANMIŞ OLANIDIR HAYDİ ÖYLEYSE YÜREĞİNİ HER ŞEYE HAZIR TUT BU YOLDA KAÇAK YOK BU YOLDA ÖLEN YOK.

en ön safta yer aldı. Korkunun ve ölümün kol gezdiği ortamda baskı ve işkenceye uğrayanların yanıbaşında onların sesi oldu. Baskı ve işkenceyi teşhir etmek onurlu görevini yerine getirdi. Ve bu mücadelede Türkiye tarihinde önder analarından biri olabilme onuruna erdi. Tutuklu ve hükümlü yakınlarına gözdağı vermek, onları sindirmek amacıyla siyasi polis tarafından defalarca gözaltına alındı, tehdit edildi. Öyle ki, bir işkenceci polis şefinin ifadesiyle "savaş halinde düşmana yardımcı olmakla" suçlandı. Bu mücadelede gerek sivil, gerekse resmi güçlerce hiç de yabancısı olmadığımız entrikalarla yaşamına son verilmek istendi. 12 Eylül öncesinde Sultanahmet Cezaevi yakınında MHP'li silahlı faşistlerce öldürülmek istendi ve bu amaçla izlendi. 1981 yılında yine cezaevleri ile ilgili olarak Ankara'ya yaptığı bir yolculuktan dönüşte mavi trende bir tutuklunun yakını olan Şükrüye Nazari ile birlikte iken trenden itilerek öldürülmek istendi. Tüm bu baskı ve tehditler onu yıldırmadı. Tam tersine, yaptıklarının onuruna ve haklılığına olan inancı pekişti. Onu sarsılmaz ve uzlaşmaz kıldı. İşkencehanelere düşenlere baskı ve tehdit altında bulunanlara her zaman sahip çıkmaya çalıştı. İşte en son görevlerinden biri olan tutuklu ve hükümlü yakınlarının cezaevlerindeki baskı ve işkencelere son verilmesi ve koşulların düzeltilmesi amacıyla Çanakkale, Bursa, Eskişehir ve Ankara'ya uzanan yürüyüşte bulundu. Ankara'da bu talepleri dile getiren dilekçeleri TBMM'ne vermek isterken siyasi polis ve çevik kuvvet polislerinin azgın ve kuduşmuşcasına genç, yaşlı, hasta demeden saldırılan savunmasız insanların arasında o da vardı. Tekmelemelere, coplanmalara, yerlerde sürüklenmelere aldırmadı. Her zamanki çelik gibi iradesiyle göğüs gerdi. Ne yazık ki, bu vahşi saldırı sonucunda hastaneye kaldırılamadan öldü. Ve böylece aydınlık

İnsanlık tarihinde ışıklı günler için çarpışmış, mücadele etmiş sayısız kadınlar vardır. Bunlar arasında 1871 Paris Komünü'nün barikatlarında korku ve bezginlik bilmeyen kahraman öğretmen Louse Michel ve Pakis Komünü için savaşan Rus kadını Elizabeth Dimitriev, 1. Dünya Savaşı sırasında Almanya Genelkurmayı'nın emriyle kahpece katledilen Rosa Luxemburg, Proleter Enternasyonalizm timsali J. Annelabourbe Arjantin'de cunta sırasında ortadan kaybolan çocuklar için mücadele eden Plaz de Maya anaları, Bolivya'da maden direnişlerinde ön saflarda yer alan, olmadık eziyet ve işkencelere uğramış Damitila, Nikaragua'da Sandino'nun kızları, 2. Dünya Savaşı'nda Nazi işgalcilerine karşı yiğitçe direnen partizan Tanya (Zeo) ilk akla gelen insanlığın kartallarıdır.

İşte Didar Şensoy da böyle bir kartaldı. O bütün Türkiyeli devrimcilerin anısında aziz olmakla kalmayacak, insan onurunu korumak mücadelesinde gelecek kuşaklara örnek olacaktır. Onun en koyu baskı, işkence ve karanlık günlerde "Dayanın Aslanlarım, Dayanın Yiğitlerim, İşkencelere Boyun Eğmeyin" diyen sesi insan onurunu yaşatma mücadelesini yürütenlerin her zaman kulaklarında olacak ve yol gösterecektir.

Hepimizin annesi, ablası ve kardeşi olan Didar Şensoy, onurlu ve ölümsüz bir kavganın unutulmayacak olan alevidir. ■

Hasan ŞENSOY - İbrahim YİRİK ve
Dava Arkadaşları

DÜNYA BARIŞ GÜNÜNDE GÖÇEN BİR GÖÇMEN VE ASRİ MEZARLIKTA YATABİLMEK

Bilgesu ERENUS

Şişli Camiindeyiz. Ne çok insanımızı uğurladık bu avluda, yarıda bırakmak zorunda kaldıkları kavgalarını, kendi kavgamıza ekleyerek. Yüzlerin her biri tanıdıkmış gibi geliyor bana. Yıllar öncesinden bir tanışıklık bu, belki de hiç tanımadan birbirimizi. Her birine tek tek bakmak istiyorum. Biraz gergin görünüyorlar. Tedirginlik bile denebilir o an yaşadıklarına. Ama her türlü zulmün üstesinden gelmeye hazır oldukları nasıl da belli. Göğüslerinde Didar Şensoy'un resmi var. Resmin altında doğum yılını belirginleştirip, ölüm yılını reddeden "Unutmayacağız" sözcüğü. Bazı göğüslerde "Unutmayacağız" yazısının ardı sıra gelen "Hesabını Soracağız" tümcesi içine katlanmış. O tümcenin aceleci bir yırtılma izini taşıyor bazı kartlar. Asıllı ya da asılsız bilemiyorum, düzenleme kurulu adına yayıldığı söylenen bir fısıltı sonrası edinilen bir görünüm bu. Didar Şensoy'un yakınları sorulacak hesaplarıyla beyaz örtüsüne karanfiller serpilmiş tabutun başında, yumruklar havada nöbet tutuyor.

Didar Şensoy'un bu ikinci göçü. 1944'de Alman orduları Yugoslavya'nın bir bölümünü işgal ettiğinde Didar on yaşındaydı. Hemen ardından devrimci bir hükümetin kuruluşunu yaşadı, Yugoslavya. SSCB örneği sanayileşmiş bir sosyalist devlet hedefleniyordu. Didar çocuk, okuduğu okullarda paylaşımcılığın ne anlama geldiğini öğrendi o yıllar. Yoksul Yugoslavya'da devrim olağanüstü bir hızla gerçekleşiyordu. Devlet işletmeleri, kooperatifler, toprak reformu yoluyla Yugoslav halkı arasında sosyalist ve demokratik bilinç yaygınlaşmaya başladı. Uzun vadeli merkeziyetçi bir iktisadi kalkınma planının uygulandığı aynı ülkede. Didar bir genç kızdı artık. Ve bir süre sonra da paylaşımcılığı öğrenen değil, öğreten oldu. Öğretmen olarak görev aldığı okullarda genç kuşaklarla paylaşıyordu bu coşkuyu. Zaman zaman güçlüklerine de katlanarak, söz gelimi, zorunlu tüketim mallarını sağlayabilmek için kendi ve ailesi adına kuyruklarda beklemek gibi. Rejim zamanla idari merkeziyetçilikten uzaklaştı. Kalkınma planları iktisadi gelişmelerin çerçevesini çizmekle yetiniyordu artık. Sanayi alanında işçilerin insiyatifine başvuruluyordu. Birden kendi ülkesine dayanılmaz bir özlem duydu Didar Şensoy. Evliliği ve ilk doğumu da bu yıllara rastlamakta. Yaşadığı ülkenin insanları, Sosyalist Devrimin katkılarını koruma ve geliştirme çabasını sürdürüyorlardı. Didar Şensoy'un kendi ülkesine olan özlemi bir iyiden dayanılmazlaştı. Bu özlem 1964 yılında bir turist pasaportuyla Türkiye'ye yöneltti onu. Hem de yüksek bir bürokratla olan evliliğini ve üç çocuğunu ardı sıra bırakmacasına..

Yıllar sonra anayurtta buluşan Şensoy ailesinin coşkusu çok uzun sürmedi. Paylaşımcı bir kültürden gelen bir göçmenin düşleri, umutları, "her koyun kendi bacağından asılır" felsefesinden bir türlü kurtulamayan bir toplumda parçalanıp dağılmaya yüz tutuyordu. Öğretmenlik yapmak istedi, engellediler. İnsanların düşüncelerinden dolayı baskı altında tutulduğunu görüp yaşadı sonra. "Olsun" diyordu Didar Şensoy, "Kendi öz yurdumdayım ya." Kendini ev işlerine ve ailesine verdi. Meyvaları sabunla yıkayacak kadar bol zamanı vardı o yıllar. Ta ki, en küçük kardeşi Hasan Şensoy'u Nizamiye kapılarında komutanlıklarda aramak zorunda kalışına kadar.. Seksenli yıllar bu güzel göçmeni evinden köşesinden çıkarıp, bir eylem kadınına dönüştürecekti, böylece. Önce "Hasan'ım da Hasan'ım" diyordu. Sonra kız erkek farketmez, "Hasanlar'ım" demeye başladı. 1980'lerde Hasanlar'ı için, yedi yıl sürecek uzun bir yürüyüşe çıktı Didar Şensoy. Hem de gözlerine sürme çekerek, saçlarını sarıp havalandırarak ve hep önde.

Avluda dört tabut daha var. Hoca dördü adına da geleneksel soruyu soruyor. "Nasıl bilirdiniz?" Biz içimizden Didar'ı yanıtlıyoruz yalnızca. İyidir demek yetmez çünkü. "Haksızlıklara gelemezdi o. Hele haksızlıkların buncası onun üstüne üstüne geldiğinde böyle.."

Didar Şensoy'lu son yürüyüşümüzün düzeni veriliyor kalabalığa. Beyaz başörtülü analar, beyaz giysili genç kızlar, beyaz kasketli erkekler, mavi ve turuncuya boyanmaya çalışılan günlerimize bir ferahlık getiriyor sanki. Görevliler cenaze arabasını öne almak istiyorlar. Didar'ı bizden ayırmalarını önlemek için sıkı sıkıya tutuyoruz cenaze arabasını. Yaşar Kemal de tutanlar arasında. Düzenleme kurulu çevik kuvvetlerin başıyla konuşuyor. Alınan karar bildiriliyor. Didar Şensoy bu kez bizlerden çok farklı bir öncelikte varacak gidilen yere. Bırakmak zorunda kalıyoruz arabayı.

Feriköy Mezarlığı'na açılan iki saatlik yol, Didar'sız yürünecek şimdi. Dar sokaklara sığdırılmaya çalışılan kalabalığımıza bakarken yeniden ve öfkeyle hatırlıyorum. Didar Şensoy'u Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na gömme girişimimiz sonuçsuz kaldı. "Asri mezarlıkta yatmanın koşulları git gide netleşiyor" diyorum, kendi kendime.. Gerçi Zincirlikuyu artık asri ekiyle anılmıyor pek. Aile boyu mermer taşların metrekarelerce yer kaplayıp yükseldiği bu mezarlık için, halkımız "Gülü tarife ne hacet" diyerek yapmış olsa gerek bu kısaltmayı. Çağa uygun olup olmadığı tartışılır ama, modern olduğu mutlaktı bu mermer görkemin.

Oysa, mezarın asrisinde yatmak ne Didar Şensoy'un umuruydu, ne de yakınlarının. Başvuru yapılırken, bir barış savaşçısını uğurlamaya gelmek isteyecek binlerle insan için Zincirlikuyu'ya açılan geniş caddenin çok daha uygun olacağı düşünülmüştü yalnızca.

Tek yanlı da olsa trafiğin akması için, çevik kuvvetler iyice yolun kenarına alıyor bizi. Ankara'dan getirtilerek Esnaf Hastanesi'nin morguna alınan Didar Şensoy'u geceler boyu ailesiyle birlikte, hastane bahçesinde bekleyen ilerici dergi çalışanları kortej boyunca ellerinde megafon, bir koşturmaca içindeler. Yorgunluklarına karşın dimdik oluşlarını yadırgamıyorum hiç. Bazılarımız kaldırımlarda yürümek zorundayız artık. Ben yine asri mezarlıkta yatabilmenin koşullarını düşünüyorum onları izlerken.

Üç Eylül Perşembe günü, ilerici dergi çalışanlarının cenaze töreni ile ilgili toplantıları sürerken, İnsan Hakları Derneği yöneticilerinin bilgisi dahilinde iki görevli Zincirlikuyu ve Feriköy'le ilgili girişimlerde bulunmak üzere sabahın erkeninde yola çıkıyorlar. Tutuklu yakınlarından Ayşe Emel'in beni araması da aynı günün öğle saatlerine rastladı. Zincirlikuyu için yardım istiyorlardı. Konuya olan tüm yabancılığıma karşın görev saydım isteklerini. Belediye katında ulaşabildiğim ilk isimler, telefondaki sesime ve anlattıklarıma duyarlıydılar. Zincirlikuyu'da yer yok kanısının yaygınlığı gerçek değildi ve onbeş gün önce, bu asri mezarlıkta yatabilmek Bedrettin Dalan'ın imzasına bağlanmıştı. Bedrettin Dalan'ın gereken imzasını sağlayacak aracılar bulundu. Büyükşehir Belediyesi'nin basın danışmanı, Didar Şensoy'la ilgili bilgileri *aldıktan sonra, ertesi sabah saat dokuzda* dilekçemizle birlikte belediye sarayında bulunmamızı istedi. Basın danışmanı protokol sesinin ötesinde bir içtenlikle, başkanın o saatlerde kesinlikle makamında olacağını ekliyordu, çünkü bir Alman heyetini kabul etmek zorundaydı.

Sabahleyin erkenden Ayşe Emel'in Mehmet Ağbi dediği, Didar Şensoy'un amca oğlu, Ayşe Emel ve Selim'le elimizde dilekçe belediyeye gittik. Basın Danışmanı bu kez epeyce bir protokol sesiyle oraya kadar zahmet etmemizi önlemek için beni evimden aradığını ama bulamadığını söylüyordu. Yardımcı olamayacağı için özür diledi. Yardımcı olamayaşının nedenlerini şöyle sıralıyordu. Didar Şensoy'un Zincirlikuyu asri mezarlığında yatabilmesi için orada daha önceden bir aile mezarlığı edinmesi gerekirmiş. Bedrettin Dalan'ın imzası mermer anıtların ölüm öncesi parsellenen toprakları için geçerliymiş.. Bizler değil ama, Saraçhane'nin bütün kargaları gülmüş olmalı bu nedene. Bizse "imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış" bir milletin evlatları olarak, bu kaynaşmanın yaşayanlarımız kadar ölülerimize de uygulandığını bir kez daha kavrayarak Feriköy mezarlığıyla anlaşmak üzere yola çıktık.

Zincirlikuyu'da her nasılsa Dalan imzasız gömülme fırsatı bulmuş Ruhi Su, A. Kadir ve Oktay Arayıcı karşılama hazırlığındaydı Didar'ımızı, bu kez Feriköy mezarlığında Şefik Hüsnü Değmer ve Reşat Fuat Baraner düştü aynı coşkuya.

Feriköy mezarlığının arka kapısına yönelen dış duvarlar uzadıkça uzuyor. Sıcak havanın kuruttuğu damaklarımızı, herkese birer yudum kuralıyla plastik su şişelerinden yararlanılarak yumuşatıyoruz. Emil Galip Sandalcı'yı görüyorum bir an. Yüzündeki gerginliği sorumluluk duygusu olarak adlıyorum ve öpüşüyoruz.

Ortak bir toplantıda benim "kadın başıma" bu işi halledemeyeceğimi söylemiş. Üç Ağustos günü Zincirlikuyu girişimi için dernek bilgisi dahilinde yola çıkan görevlinin aldığı sonucu sormak istiyorum. Ben her şeye karşın Büyük kent belediyesinin başını bir kez daha arattığımı söylemek istiyorum. "Maalesef" büyükkentin başının az önce İzmir'e gitmiş olduğunu bildirdiklerini de.. Sormaktan da anlatmaktan da vazgeçiyorum sonra. Hepimiz çeşitli nedenlerle çok yorgunuz çünkü..

İki saatlik yürüyüş sonunda Feriköy mezarlığına varılıyor. Didar Şensoy her zamanki canıtezliliğiyle kucaklayıveriyor toprağı. Ölümünü bile işlevsel kılmanın uysallığı sinmiş bedenine sanki. Paylaşımcı bir kültür aldığı Yugoslavya'yı ve üç çocuğunu terketme pahasına ulaştığı vatan toprağı, sarıp sarmalıyor onu. Dr. İldeniz Kurtulan ve eşi Feride gerekebilecek ilk yardım için bekliyorlar kenarda. Didar'ın toprakla kucaklaşmasını yorgun yüreklerine sığdıramayacak analar olabilir çünkü. Hiçbir şey gerekmiyor ama.. Yorgun yürekli anaların, acılarını epeydir sonsuz bir dirence dönüştürdükleri belli. Ne denli güzel, ne denli umut verici..

Dostları, dünya barış gününde göçen bir göçmenin mezarı başında havaya kalkan yumruklarıyla ölümsüzlüğünü vurguluyorlar onun. Sessiz yürüyüşün biriken sesi zindanların boşalacağını söylüyor hep bir avaza. Çevik kuvvetler sesleri çevreleme çabasına giriyor aniden. Güç günlerin insanı Nebi Barlas çevik kuvvetlerin yetkilisiyle görüşüyor. Mehmet Emin Sert ilerici dergiler adına hemen yanıbaşında onun. Çevrelemeden vazgeçilip, dönüş için halk otobüsleri sağlanıyor mezarlık kapısında. Gençler otobüslere binmek yerine aynı yolda yürümeyi sürdürmek niyetinde. Tanımsız bir arınma gözleniyor şimdi tüm yüzlerde. Dünya Barış gününde göçen bu güzel göçmene layık bir uğurlama yapabilmenin arınması bu. Yalnız değilsin diyebilmek ona. Didar'ın resminin altındaki "Hesabını soracağız" tümcesi de her göğüste sanki yerli yerini bulmuş artık. Hiç içe katlanmamış gibi, acele bir yırtılma izini hiç taşımıyor gibi. Didar sürmeli gözleriyle daha bir gülüyor resminde.

Yaşama alanlarımıza dönerken hiç kimsemizde en ufak bir yorgunluk belirtisi yok. Hepimiz aynı şeyleri düşünüyoruz belki. Barış savaşımı için tek çıkar yol, tekellerin belleğimizi silmeye çabaladığı bu asri çağda, hesaplarımızı iyi tutmak ve günün birinde sorguya dönüştürmek bu hesapları Bir Barış savaşçısı işte asıl o zaman unutulmayacak. ■

Dr. HİKMET KIVILCIMLI'NIN YAŞADIĞINA DAİR

"Tarihin yörüngesi, en ufak ikirciliğe yer bırakmayacak ölçüde işçi sınıfının yörüngesine girmiştir. Ne denli parlak göktaşı görünmek tutkunluğu içinde bulunurlarsa bulunsunlar, eğer uzayın sağır boşluklarında yitmek istemiyorlarsa, Bütün Devrimci Yıldızlar, tarihin ve işçi sınıfının içine akmalıdırlar. Bu yörünge proletarya partisidir."

Dr. Hikmet KIVILCIMLI

Yaşayışları ses getiren kişileri ansiklopedik bilgiler türünde ölüm ve doğum yılları arasına çekilen küçük çizgide tanımlamak çok güç, hatta olanaksız. Dr. Hikmet Kıvılcımlı da bu kişilerin başta gelenlerinden biri. Ne var ki, iki sayfalık bir anma yazısında biz de aynı yöntemi uygulamak zorundayız. 1902 yılına rastlayan doğumunu onun kendi üçüncü tekil şahısta biçimlenen renkli anlatımına bırakalım.

"Osmanlı İmparatorluğu Makedonyası'nın Priştine kasabasında Hüseyin bey posta telgraf müdürü iken, eşi Münire hanımdan Hikmet doğuyor. Kosova vilayetinin İştip kazasında hastalanıyor. Bir gece Bektaşi tekkesi türbesinde yatan Ali Baba, sandukasından fırlayarak Seher teyzesinin rüyasına giriyor. Çocuğun iyileşmesi isteniyorsa Ali adıyla adlandırılmasını, o zaman Hazret-i Ali gibi 'kılıcı kuvvetli' olacağını yoksa öleceği bildiriliyor. Hikmet 'Ali' oluyor. Henüz konuşmasını beceremezken Pakize teyzesinin okuduğu kız mektebine götürüldükçe, kucaktan sıralar üstüne çıkartılıp davul taklitli nutuklar çekiyor. İyi alamet değil.."

Yaşaması için adına 'Ali' eklenen Hikmet'in çocukluğu ve gençliği dünya tarihinin en çalkantılı dönemine rastlamakta. Aile kollarından birinin bulunduğu İstanbul'a geçiş sonrasını, "Saltanatları dinamitlerle havaya uçuran nihilistler.. Çatıveren Birinci Cihan Harbi" diye anımsıyor Hikmet. Ve adının öncesinde çoğu zaman da yalnızca doktor diye anılmasına neden olan Tıbbıyeye girişini şöyle notluyor.

"Sultani dokuzdan, imtihan ile tıp fakültesine.. Tıbbiye de İstanbul gibi İngiliz işgali altında."

Daha sonrasına ait notlar da hayli ilginç.

"Dünyayı sarsan broşürler, gazeteler. Külya eyyuhelkafirune suresinden materyalizme atlayış. Türk ocakları. Kurtuluş, Aydınlık Mecmuaları. Sosyalizm..."

Ailenin toptan işçileşmesi de yer almakta bu notlar arasında. Dünya gençliğinin sosyalizmle tanıştığı yıllardır bunlar. Tıbbiye öğrencisi Hikmet de tanımakta gecikmiyor. Çarlık Rusyası'nda esen proletarya kasırgası.. Emperyalizmin ilk yıkılışı.. Devrilişlerle devrimlerin birbirini izlemesi. Ve yer yuvarlığının altıda biri, sosyalist.. Kurtuluş Savaşı veren Türkiye'nin de güzel günlere gebe oluşu bu etkilenmede.

Dr. Hikmet notlamalarını sürdürüyor. Tıbbiye öğrencilerinin "Anadolu'ya bütün sınıflarıyla geçme hazırlığına karşı" gelen gizli emir. — Şimdilik derslerinize çalışınız — "

Ülkesinin yangınında ders çalışmaları emredilen Tıbbiye öğrenciler ve kalpakları vur emri yemiş gönüllü kuvayyımilliyeciler.

"Havada meteliği tabancayla vuran Yörük Ali Efe. Zeybekler."

Ve vur emri yemiş kalpakların kazandığı koca zafer.

Zafer sonrası yıllarını Dr. Hikmet yaşadığına dair notlarda şöyle anlatıyor:

"Gece yarısı 100 pare topla Cumhuriyetin ilanı. Cumhuriyetçi Terakkiperver Fırkası. Vazife Gazetesi. Orak Çekiç Dergisi. Akaretlerde Parti Kongresi. Aydınlık dergisinin Özel Gençlik Nüshaları. Orak Çekiçli postalar. Roza Lüksemburg ile Karl Libnekt'i flütle anış. İhbar."

Son sözcük — İhbar — Bilimsel Sosyalizme gönül vermiş niceleri gibi Dr. Hikmet'in de doğum ve ölüm çizgisi arasına girecek zindanların haberciliğini yapıyor. Dr. Hikmet en uzun yatanlardan biri. Tam 22 yıl. Türkiye'nin çeşitli zindanlarında geçirdiği 22 yıl, Dr. Hikmet'in devrimci moralinde Marksizme ve Leninizme olan inancında hiçbir şekilde etkili olamamış. İlk mahkumiyetinin yüzüne karşı okunuşunu "4,5 yıl kızıl bir profesör yetişmek için iyi bir süredir" diye karşılayan Dr. Hikmet gerçekten de, yattığı hapishanelerde -o üniversitelerim demeyi yeğliyor hapishane yerine- bilimsel sosyalizmi büyük bir titizlikle "alfabesinden cebr-i alasına dek inceledi. Belki de yalnızca bu nedenle, ikinci mahkumiyetinin duruşma yargıcı 15 yıllık ağır hapis cezasını "Dr. Hikmet için delil arayacak kadar saf değiliz" diyerek pervasızca hükme bağlıyordu.

Bütün bunlara karşın Türkiye'nin en eski sosyalistlerini anarken Doktor'un söylediği gibi, kendi de "Bıçağı hakkına" yaşadı ve doğru bildiğini savunmada bir an bile gözünü kırpmadı.

Doğum ve ölüm yılları arasındaki çizgiyi acılara karşın direnç ve umutla yoğuran işçi sınıfı siyasetinin bu elli yıllık savaşçısı şöyle söylüyor:

"Yetmişine geldim. Hiçbir zaman kendimi beğenmedim. Daima sonsuz eksikliklerimle cenkleşirim. Bir ara çok toyken, kendini beğenenlerin -çürüklerini elle tuttuğum halde- gerçek bir güce dayanmış olabileceklerini sanırdım. Denemelerim çoğaldıkça kendini beğenmenin yaldızlı bir paravan olduğunu, arkasında acıklı yoksullukların saklandığını hep gördüm. O zaman bilimsel sosyalizmdeki, mükemmel adam eşittir ölmüş adam gözleminin derinliğine bir daha sonsuzca inandım."

Yaşama çizgisine koyduğu bu kuralı iki konuda zorluyor Dr. Hikmet. Çünkü o Marksizmin softaca kavranmasına, bayağılaştırılmasına, her türlü tahrifine hayatı boyunca kimden gelirse gelsin en ufak bir hoşgörüyle yaklaşamamıştır.

"Türkiye'de elli yıldır pratik döğüşün her basamağında sosyal orjinalitemizin tarih ekonomi ve politika açısından araştırmasını yaptım. Kırka yakın Türkçe yayınlanmış kitaplarım ve 100 cilde yakın yayınlanmış yazılarımın ana çizgileri hep o Marksist Leninist çabalarla doludur. Türkiye'de Marksist Leninist geçinen başka hiç kimsenin klasik Marksizm ve Leninizm çeviri ve aktarı parçaları dışında Lenin'in öğüdüne uyduğunu görmedim."

Dr. Hikmet Lenin'in öğüdünü ise;

"Devrimci teorisiz devrimci hareket olmaz. Teorinin ise her ülkedeki ekonomi sınıf ve politika ilişkilerinin orjinalitesini kavramakla başladığını sık sık belirtir" şeklinde tanımlıyor.

Dr. Hikmet'i kendini beğenme konusunda kendi koyduğu kurallardan uzaklaştıran bir başka duyarlığı "polise düşen militan"la ilgili.

"Gözümü politik savaşa açtığım günden beri en büyük değer, bir militanın işçi sınıfı uğruna savaşırken düştüğü polisten, her işkenceye rağmen temiz çıkması, sağlam çıkması idi. Örneğin (...) Fransa için belki bu meziyet o denli önem taşımaz. Neden taşımasın ya, öyle diyelim... Türkiye'de komünizm yasak ve poliste komünist "Allah yarattı" sayılmaz. Bu şartlara göre militan gerekirse canını dişine takar, bir yoldaşını ve örgütünü ele vermez. Elli yıllık pratikte hiçbir polis işkencesi ağzımdan ne bir örgütü ne bir kişiyi suçlayacak tek söz alamadı. Bunda bütün dostlarım kadar düşmanlarım da oy birliği edemezlik göstermediler."

Dr. Hikmet'in "Hiçbir zaman kendimi beğenmedim" kesinlemesine karşın verdiği bu örnekler yalnızca ölümünde değil, gelişen insanın yaşarken de mükemmelleşebileceğine birer kanıt. Bu nedenle doğum ve ölüm tarihleri arasındaki küçük çizgiyi aşarak hayata karşın bir alıntı daha yapalım Dr. Hikmet'ten.

"İşçi sınıfına dayanmak sosyalist örgütle olur. Sosyalist olmayan örgüt de örgütlü olmayan sosyalist de hiçtir. Sosyalist örgütsüz proletarya da olsa hiçtir."

Yaşadığı sürece düşünce ve davranışın birbirinden ayrılmazlığını savunan ve yiğit ömrünü işçi sınıfı siyasetinin elli yıllık döğüşünün her basamağında görev alarak, yurdundan uzakta noktalayan Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı 11 Ekim 1971 ölüm tarihinin 16. yılında saygıyla anıyoruz. ■

SEYDİŞEHİR... SEYDİŞEHİR'LER

İlhan AKALIN

1970'li yıllarda ülkemiz, sınıf sendikacılığının bütün varyasyonları yaşadı denilebilir. Sosyal demokratlar, devrimci demokratlar ve sosyalistler sendikal mücadelede yer aldılar. Her biri kendi ideoloji çerçevesinde tanımlarını yapıp kavgalarını sürdürdüler. 15-16 Haziran eylemi hem tanımlara hem de mücadelenin biçimine yön verici etken oldu. Bir başka deyişle, 15-16 Haziran eylemi, sınıf sendikacılığının kilometre taşlarının başlangıcı oldu.

15-16 Haziran eylemi, aynı zamanda ülkemizde "işçi sınıfının varlığı" tartışmasını ortadan kaldırdı. "İşçi sınıfının fiili öncülüğü" tartışmasını getirdi.

15-16 Haziran eylemi bütün bunların dışında ortaya çıkarıcı oldu. Ortaya çıkardığı DİSK'in konumu oldu. DİSK yönetimi değerlendirme yanlışlığı sonucu, 12 Mart'ı desteklemişti. Bu karar, yüklendiği görevlerle bağdaşmıyordu. Kaldı ki, 15-16 Haziran eylemi DİSK'e layık olmadığı bir misyon yüklemişti. 12 Mart'ı destekleme kararı bu misyona hiç uygun değildi.

Kitlelerde DİSK'e yüklenen imaj, sınıf sendikacılığıydı. DİSK yönetimi istemeye istemeye bu imaja sahip çıkmak zorunda kaldı. DİSK kurulduğu 1967'lerden 1972'lere geldiğinde niteliğini değiştirmek zorunda bırakılmıştı.

Değişimi açmak gerekiyor.

DİSK'in kuruluşunda sınıf sendikacılığı kaygısı yoktur. Başkaldırısının nedeni Türk-İş'in partilerüstü politikasıdır. Bu başkaldırının somut dayanağı da vardır. DİSK yöneticileri Türkiye İşçi Partisi kurucu ve yöneticileridir. Türk-İş'in partilerüstü politikası TİP'in ilkelerine uymamaktadır.

Ayrıca DİSK'in kurucusu sendikalar, özel sektör işyerlerinde örgütlüdür. Türk-İş'e bağımlı sendikaların tamamına yakını kamu kuruluşlarında örgütlüdür. Kamu kuruluşlarında örgütlü sendikaların örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi yapma ilkeleri özel sektör işyerlerindeki ilkelerle uyuşmamaktadır. Ayrılığın bir nedeni de budur.

Yukarıda kaydettiklerimizin dışında Türk-İş yönetimi ile DİSK yönetiminin benzeşmeleri çoktur. Benzeşmelerin başında ise sendikacılığın, yani sendika yöneticiliğinin meslek olması gelmektedir. DİSK genel sekreteri Kemal Sülker "her meslekte olduğu gibi, sendikacılıkta da mesleğini kötüye kulananlar vardı" diyerek bu anlayışı ortaya koymuştur (Yürüyüş dergisi, sayı: 1). Kaldı ki, DİSK yöneticileri bu yazılanların doğruluğunu tüm yaşamlarında göstermişlerdir.

DİSK'in ayrıca, tüm ülke çapında örgütlenip, sendikal hareketi kavramak gibi bir kaygısı da yoktu. DİSK, İstanbul ile Marmara bölgesinin kuzey ve kısmen doğu bölgelerinde kurulu özel sektör işyerlerinde örgütlüdür. 1960'lı yılların yükselen montaj sanayii işyerlerinde sınırsız kâr marjından rant almaktadır. Bu çevrelerde etkindir ve güçlüdür. Ne yazık ki, ülke çapında örgütlenmeye yetkin ve hazır değildir.

15-16 Haziran eylemi işte böyle bir DİSK'e "sınıf sendikacılığı" misyonunu yüklemiştir. DİSK, bir oldu bittiyle karşı karşıya kalmıştır. Karşı karşıya kalış, pratikte bir taraftan bağımsız sendikaların, diğer taraftan işyerleri bazında işçilerin dayatmasıdır.

Üstüne üstlük, 12 Mart döneminden çıkışta politik konjonktür de net değildir. Bir tarafta işçi sınıfının politik örgütü olma çabasında örgütlenmeler sürerken, diğer tarafta sosyal demokratlar ve aynı anlama gelmek üzere "toplumsal ilerlemeciler" tozu dumana katmaktadırlar. Bunlara ek olarak devrimci demokratlar da sahnededir.

DİSK yönetiminin işi kolay değildir.

Zor olan, sınıf sendikacılığı ilkeleri doğrultusunda karar verip uygulamaya geçmektir.

DİSK yönetimi bu yolu seçmemiştir. Ne var ki, yüklendiği misyonunun tek çıkar yol olduğunu kavradığından, yönelişleri kavramak pahasına görünürde sınıf sendikacılığı ilkelerine sarılmak zorunda kalmıştır.

SINIF SENDİKACILIĞINA YÖNELİŞ

15-16 Haziran eylemi, sendikacılık anlayışına "sınıf" kavramını dayatmıştır. Özellikle varolan konfederasyon üyesi olmayan pek çok sendika, yönetim kadrolarında yer alan sosyalistlerin etkisiyle, aynı zamanda işyerlerinde mevcut sosyalist işçilerin sendika yönetimlerini zorlamasıyla DİSK'e yönelmiştir.

DİSK'de buluşmak isteyen sendikaların içinde 1967' de DİSK'in kuruluş çalışmalarına katılıp da, DİSK'de yer almayan sendikalar da vardı. Sendikaların isminden önce genel başkanlarının ismi okunan, bu sendikalardan biri Rıza Güven'in genel başkanı olduğu Tekstil ile Mehmet Kılınç'ın genel başkanı olduğu Petkim-İş'di. Her iki genel başkan da DİSK yönetiminde görev aldılar. Rıza Güven, 12 Eylül'ü DİSK yöneticisi olarak karşıladı. Mehmet Kılınç ise, sosyalistlerin DİSK'den temizlenmesi operasyonunu tamamladıktan sonra, sendikasında genel başkanlığı yitirdi. DİSK yöneticiliğini de.

Bu yazının konusu olmamakla birlikte, yazının akışı çerçevesinde gelinen yerde söyleyeceklerimiz var: DİSK yönetimi 1975'den sonra sınıf sendikacılığı imajını sıcak tutarak sosyal demokrasinin kuyruğuna takıldı. Bu takılmada "toplumsal ilerlemeciliği" yafta olarak kullandı. Hem sosyalistlerin yönetiminde bulundukları sendikaları, hem de işyeri düzeyinde temsilci ve işçi konumundaki sosyalistleri DİSK'den temizledi. Yukarıda değindiğimiz Mehmet Kılınç, temizlik işlerine alet olanlardan sadece biri.

Aynı zaman diliminde Türk-İş'e bağlı federasyonlar da, çözülmeye, milli tip diye belirlenen sendikalar oluşturmaya başladı. Çözülmede, aynı federasyondan birkaç

milli sendika doğdu. "Milli" tanımlaması, yasa tanımlaması ile ilgili.

Metal-İş federasyonu, çözülenlerin ilkiydi. Genel başkanı AP'li, genel sekreteri CHP'li olan bu federasyondan biri Türk-İş'e bağımlı Türk-Metal-İş Sendikası, diğeri bağımsız doğan Çağdaş-Metal-İş Sendikası. Kayseri, Ankara ve Bursa'da kurulu işyerlerinde örgütlenmeyi başaran Çağdaş-Metal-İş Sendikası'nın genel başkanı, CHP'li Fehmi Işıklar'dı. Fehmi Işıklar, CHP işçi bürolarında da görevliydi.

CHP işçi milletvekili ünvanını kullanan İstanbul milletvekili Abdullah Baştürk de genel başkanı olduğu Genel-İş Sendikası'nın, bağlı bulunduğu Türk-İş'den ayırmayı planlıyor, partidaşı Fehmi Işıklar ile birlikte yeni bir konfederasyon kurmayı düşlüyordu. Düşler açığa vurulmuş, CHP gençlik kolları başkanının da katılmasıyla bağımsız sendikaların genel kurullarında kulisler döndürülmeye başlanmıştı. Amaç, sosyal demokrat bir konfederasyon kurulmasıydı.

DİSK ve Türk-İş dışında yeni bir konfederasyon kurma çabaları sonuçsuz kaldı. Sonuçsuz kalan çabalar DİSK içinde varolan hareketle birleşince huruç harekatına geçildi. Ve sonuçta sosyal demokratlar Abdullah Baştürk'ün genel başkanlığında, Fehmi Işıklar'ın genel sekreterliğinde DİSK yönetimine kavuştular. Bu kavuşmanın öyküsü çok kısa olarak bu. Ayrıntısı mutlaka yazılacak.

SEYDİŞEHİR'LER

Metal-İş federasyonunun ayrışmasından ortaya çıkan Fehmi Işıklar'ın genel başkanlığındaki Çağdaş-Metal-İş Sendikası, Bursa'da otomotiv sanayii işyerlerinde sürdürdüğü grevlerde, bağımsız sendikaları yanında buldu. 12 Mart'tan çıkışta bağımsız sendikalar henüz DİSK'de bütünleşmemişlerdi. Fehmi Işıklar, Bursa'da işverenlerin lokavt uygulamasına karşı sürdürdüğü grevlerde, DİSK aleyhindeki konuşmalarıyla ününe ün kattı.

Bursa'da otomotiv işyerlerindeki grevleri bir şekilde anlaşmayla sonuçlandıran Fehmi Işıklar, DİSK ve Türk-İş dışında yeni bir konfederasyon kuramadı ama, sendikasını aynı işkolundaki DİSK üyesi Maden-İş Sendikası'na kattı. Önce Maden-İş Sendikası'nda görevlendirildi. Sonra DİSK genel sekreteri oldu.

Fehmi Işıklar'ın genel başkanı olduğu Çağdaş-Metal-İş Sendikası'nın DİSK üyesi Maden-İş Sendikası'na katılmasından sonra Bursa'da olaylar başladı. İktidardaki MC hükümeti bastırıyordu. 4 Şubat 1976 tarihli "Bursa'nın Sesi" gazetesi "Çağdaş-Metal-İş'in, Maden-İş Sendikası ile birleşmesini tasvip etmeyen 196 işçi, sendikadan istifa etti" haberini veriyordu. Burjuvazi, Fehmi Işıklar'ın önceden ektiği anti-DİSK tohumlarının meyvelerini dererek saldırısını sürdürüyordu.

Bu yazının konusu olmamakla birlikte, yazının akışı içinde değindiğimiz, DİSK'in sosyalistlerden temizlenmesi olayı, sendika ve işyeri bazında Bursa olaylarıyla da sürdürüldü. Olaylar sürdüğü sıcak günlerde yapılan bu eylemlerin yeniden ayrıntılarıyla aktarılmasında yarar var.

Burjuvazinin saldırısı Bursa'dan önce Seydişehir'de başlamıştı.

Seydişehir'de alüminyum fabrikasında çalışan işçiler Özgür-Alüminyum-İş Sendikası'nın üyesidir. Fabrikada çalışan işçilerin tamamına yakını bağımsız Özgür-Alüminyum-İş Sendikası'nın üyesidir. Sendikanın yönetiminde sosyalistler vardır. Fabrikada çalışan sosyalist işçiler vardır.

Sendika yönetimi, toplu iş sözleşmesi arefesinde DİSK'e katılma kararı almıştır. Belki de ilk kez, bir kamu kuruluşu işyerinde çalışanlar DİSK üyesi olacaktır. Burjuvazi buna izin veremezdi. Vermedi.

Türk-İş'e bağlı Metal-İş federasyonunun çözülmesinden ortaya çıkan yine Türk-İş'e bağlı Türk-Metal-İş Sendikası MHP'li militanların desteğinde bastırarak kısa sürede egemenliğini kurdu. Türk-Metal-İş Sendikası'nın genel başkanı şöyle ünlüyordu: "İktidar TRT'ye nasıl has adamını tayin ettiyse, buraya, bu işçilerin başına da beni tayin etti, özel olarak görevlendirdi."

Baş hedef olan sosyalistler ve işçiler kurşunlanarak katledildi. Polis, müdahale etmedi. MHP'li militanlar fabrikaya işçi olarak alındı. Türk-Metal-İş, sahte belgelerle toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi alma çalışmalarına başladı. Alüminyum fabrikasında çalışan işçilerin büyük çoğunlukla üyesi olduğu Çağdaş-Özgür-Alüminyum-İş Sendikası, Konya İş Mahkemesi'nde itirazda bulundu. Konya İş Mahkemesi başkanı Hulusi Mentefoğlu "can güvenliğinin bulunmadığı" gerekçesiyle Özgür Alüminyum-İş Sendikası'nın haklı yetki itirazına bakamadı. Afyon İş Mahkemesi ise, üye giriş belgelerindeki işçi imzalarının sahte olmasını kayda geçirerek usul yönünden Türk-Metal-İş Sendikası'nı toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili kıldı.

150 kadar sendika yöneticisi ve öncü işçi, can güvenliği kalmadığı için Seydişehir'i terketti.

1976 başlarında Seydişehir Alüminyum işletmelerinde çalışan işçiler için kapatılan sayfalar, 1987 yılında yeniden aralandı. Tam onbir yıl sonra.

Faşist terörün sahibi Türk-Metal-İş Sendikası'nın yöneticileri bu kez, onbir yıl sonra, Seydişehir Alüminyum fabrikasında çalışan işçileri greve çıkardılar. 12 Eylül döneminde çok gerilere çekilen ve kesici hiçbir yanı kalmayan greve. Devlet'in kamu kuruluşlarında toplu iş sözleşmesinin marjının belli olmasına rağmen. Niçin ve hangi hakların alınması için grev, sorusunun yanıtı bulunamadı. Yanıtı bulunamayan sadece bunlar değil.

Grev sürerken, başta başbakan olmak üzere, devlet ricali fabrikayı kapatabileceklerini söylediler. Gerekçe, fabrikanın geri teknoloji ile üretim yapmasıydı.

Günlerden bir gün, sendika başkanı fiilen Seydişehir'de, hukuken Ankara'da oldu. TRT Televizyonu grevin bittiğini ve toplu iş sözleşmesi imzalandığını yayınladı. Bilinmeyenlere yenileri eklenmeye devam etti.

Biz, çeşitli kaynaklardan, greve neden olan uyuşmazlık maddeleri ile imzalandığı söylenen toplu iş sözleşmesinin metnini elde etmeye çalıştık. Başaramadık. Gazeteci arkadaşları devreye soktuk, onlar da bilgi alamadılar. Bilinmeyenler giderek çoğaldı.

"DİSK açılmalıdır" derken, "yeni bir konfederasyon kurulmalıdır" derken, "işçi sınıfının mücadelesi Türk-İş'de sürdürülmelidir" derken bilinmesi gereken çok şey var. Seydişehir olayından söz ederken söylenmeden geçilemeyecekler, şimdilik, bunlar oluyor. ■

FELSEFE, PARTİ VE PROLETARYA

Orhan GÖKDEMİR

BİLİNCİN TAŞIYICISI OLARAK PARTİ:

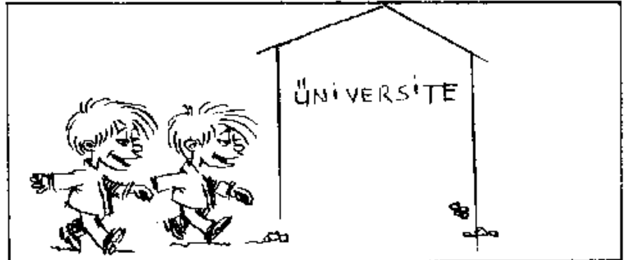
Marx, "felsefe proletaryayı ortadan kaldırmadan gerçekleşemez, proletarya felsefeyi gerçekleştirmeden ortadan kalkamaz" der. Oysa, burjuva toplumunda felsefe, proletaryanın konumundan dolayı onun dışında oluşmuştur. Burjuva toplumunda felsefenin taşıyıcıları burjuva aydınlarıdır. Bu durumda felsefenin de, proletaryanın da eyleme geçebilmesi için felsefe ile proletarya arasında bir birleştirme işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı toplum koşulları bunun süreç içinde ve kendiliğinden gerçekleşmesine uygun değildir. Parti bu uygunsuzlukların zorlamasıyla ortaya çıkan bir "araçtır'.

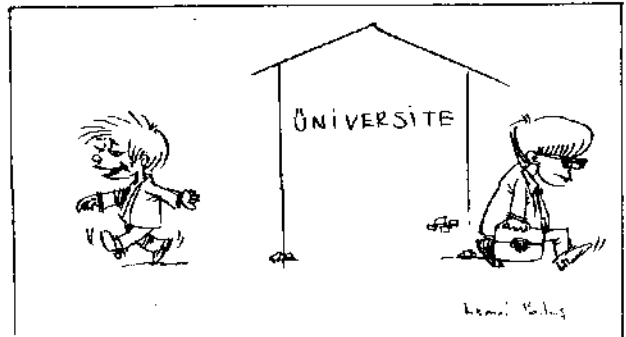
Yine aynı koşullar nedeniyle bu araç, bilinçle ve disiplinle yönlendirilmek durumundadır. Özellikle disiplin uygulama gereği bu zorunluluktan doğmaktadır. Yoksa sosyalistlerin görevi disipline etmek değil, özgürleştirmektir.

Marx'dan yola çıkarak oluşturmaya çalıştığımız felsefe-parti-proletarya ilişkisinin ortak birleştireni canlı bireylerdir. Parti çatısı altında bireyler çeşitli niteliklerle yer alır; aydınlar, proleterler vb. Partinin ilk işlevi bu çeşitli nitelikteki bireyleri bir potada eritme ve sosyalist bireyin yaratılmasıdır. Bu noktada partinin ilk işlevi, içindeki aydınlar ve proleterler için bir 'okul' olma işlevi ortaya çıkar. Parti her iki kategori için de okuldur, çünkü burada sorun aydını proleter, proleteri aydın yapma sorunu değil her ikisini de her birinden, ve her ikisinin toplamından farklı yapma, yani sosyalist yapma sorunudur. Bu ilk süreçte daraltılmış bir alanda (partide) felsefe ile proletarya ilişkilendirilir. Daraltılmış alanda proletarya ortadan kalkışı için bir ilk adımı atarken, felsefe de maddi temelini bulur. Bu okulda her konumdan insanı sosyalist yapma dersi de bellidir; politik pratik.

Politik pratik, yalnız başına soyut ve spekülatif kalan felsefenin, yaşamın içerisinde maddi zemine inmesini ve kendisini denemesini sağlar. Politik pratik içinde felsefe denenir, arınır, kendisini yeniden üretir ve olgunlaşır. Proletarya ise bu süreçten onu kendisi için sınıf olma durumuna getirecek olan sınıf bilincini edinerek çıkar. Bilinç, doğanın ve toplumun doğru kavranması ise, her iki kategori için de söylenebilir; politika bilinçtir.

Burada ilk etapta partinin kendi yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan sınırlı bir işlevini, daha doğru bir deyişle kendini üretmesi sürecine değindik. Bir partinin geniş anlamıyla bilincin taşıyıcısı olabilmesi bu iç işleyişi aşabilmesine bağlıdır. Oysa içinde oluştuğu toplum bu iç işleyişin sağladığı üretimi büyük boyutlarda gerçekleştirmesine izin vermez. Parti bu noktada geçici müdahale mekanizmaları geliştirmek durumundadır.

Bu geçici mekanizmalar felsefeyle proletaryayı bütünüyle ilişkilendirmez, ancak, proletaryanın bütününü politik pratik içinde birleştirebilir. Bu olanak aynı zamanda bir zorunluluğa tekabül eder: parti aracılığıyla

proletarya, kendi dönüşümünü sınırlayan koşulları ortadan kaldırmak için, geliştirdiği sınırlı mekanizmayla iktidarı ele geçirmek zorundadır. Bunun için, bütün sınıfları, bu arada kendisini de ortadan kaldırmak için, kendi çıkarını bütün sınıfların çıkarı olarak gösterir. Parti bunu gerçekleştirirken proletaryanın bütünüyle, kendi dar çerçevesinde olduğu türden organik bir ilişkiye girmez. Politikalar üreterek, iktidara alternatif olduğunu göstererek, bunları geniş kitlelere ileterek, kitleleri yönlendirmeye çalışır. Parti aracı olma işlevini yerine getirmek için bunda başarılı olmak ve politik alanda belirleyici olmak durumundadır.

İkinci aşamada parti, ele geçirdiği iktidar aracılığıyla felsefenin gerçekleşmesi için gerekli maddi koşulları hazırlamaya başlar. Bu maddi zemin felsefenin proletaryaya içerilmesi için gerekli olan zemindir. Zaman içinde sınıfların ortadan kaldırılması, mekanizasyonun ve üretimin artırılması, ücretli çalışmanın ortadan kaldırılması ve felsefenin yaşamın kendisi olabilmesi için yeni insanla felsefenin birleştirilmesi bu maddi ve kültürel zemini hazırlar.

Burada sıçrayışın sınırı başında da belirttiğimiz gibi felsefenin proletaryayı ortadan kaldırarak gerçekleşmesi ve yaşamın kendisi olması, proletaryanın da felsefeyi gerçekleştirerek kendini ortadan kaldırmasıdır. Bu yalnızca sınıfsal bir boyuta, bunun ortadan kaldırılmasına dayanmaz. Bu insanın maddi koşulları olduğu gibi kendi iradesine tabi kılmasına bağlıdır.

EĞİTİM ARAÇLARI : PEDAGOJİ ve POLİTİKA

Pedagoji ve politika felsefenin proletaryaya öğretilmesinde kullanılan iki yoldur. Bu nedenle her partinin politik faaliyetinde pedagojik bir unsur bulunacaktır. Parti bu açıdan işçi sınıfının gitgide artan bir bölümünü eğitmek zorundadır. Ancak bir partinin sağlayacağı bu türden bir eğitim çalışması dar ve sınırlı kalacaktır. Bu durumda eğitimde politik çalışma kesin ve belirleyici olacaktır. Bilincin taşıyıcısı olarak parti bu iki yolu da ustalıkla kullanmak ve dengesini kurmak durumundadır.

Bu, yalnızca proletaryanın eğitilmesi türünden tek yönlü bir süreç değildir. Parti de bu süreçten öğrenerek çıkar. Bu aynı zamanda felsefe için bir zemin yoklamasıdır. Pratik onu, kendi başına ulaşabileceği sınırların çok ötesinde zenginleştirecektir.

Pedagoji ve politikanın bu şekilde etkin kullanımının ise bir tek önkoşulu var; parti önce, kendi bağımsız ideolojik ve politik hattını belirlemelidir.

BİÇİM SORUNU

Genel olarak belirtmeye çalıştığımız bu gelişim sürecini, parti-iktidar ilişkisi açısından düşündüğümüzde iki ayrı bölüme ayırmak mümkündür. İlki iktidarın alınışına kadar olan süreç ve ikincisi ise iktidarın kuruluşu sürecidir. Her parti içinde oluştuğu topluma göre, her süreçte ayrı sorunlarla karşılaşacaktır. O ana kadarki birikimin hayata geçirilme ölçüsü veri iken, partinin biçimlenişini bu süreçte karşılaşılan sorunlar belirleyecektir. Bu sorunlar yalnızca partinin biçimlenişinde değil aynı zamanda yeni kurulan toplumun biçimlenişinde de etkili olacaktır. Örneğin azgelişmiş bir ülkede kuruluş sürecinde karşılaşılan zorluklar devletin ortadan kaldırılışını geri tarihlere erteleyecektir.

İktidarın alınışında ve kuruluşunda karşılaşılan sorunların farklı oluşu kapitalist gelişmenin eşitsiz karekterinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle her parti içinde oluştuğu toplumun gelişme derecelerine göre, görece ayrı biçimler alacaktır. Bu noktada daha önce yapılan bir genelleme verilebilir; "geri bir ülkede iktidarın alınışı görece daha kolay buna karşılık iktidarın kuruluşu daha zor olacaktır. Gelişmiş bir ülkede ise iktidarın alınışı görece daha zor buna karşılık iktidarın kuruluşu daha kolay olacaktır." Bu durumda eşitsiz gelişme ile birlikte mutlaka bir maliyet çıkıyor ortaya. Üstelik bu maliyet bütün süreçlere dağılmış olarak ortaya çıkabiliyor. Örnek vermek gerekirse, ilk süreçte iktidarın alınışındaki kolaylığa karşılık partinin kullanacağı malzeme daha kıt olacaktır ve parti bu nedenle daha dikkatli olmak durumunda kalacaktır. Ya da parti kendi sosyalist programı yanında demokratik talepleri de çözümlemek zorunda kalacaktır. Kuruluş süreci sorunları da bu maliyet içinde sayılabilir. Bütün bu nedenlerle oluşan her yeni parti benzerlerine göre önemli ayrılıklar da taşıyacaktır. Bilebildiğimiz, tıpkısının ve hiç benzemeyeninin olamayacağıdır.

Bu nedenlerle, parti konusunda sorun mirasın tıpkısı bir yapılanma ortaya çıkarmak değil, canlı, kendini yeniden üretebilen, bununla birlikte pedagoji ve politikayı yalnızca kendi içinde işleyen süreçler olmaktan çıkarıp işçi sınıfına ulaştırabilen bir mekanizma oluşturmaktır. Biçim bir yana içerik konusunda şu söylenebilir: örgütlenme gereği tartışılamaz. Bunun için bütün özgürlükleri "Parti örgütlerinin her çeşidinin sayısını artırmak için kullanmak..." (Lenin) zorunluluktur.

İŞLEYİŞ SORUNU

İnsanlar kendi partilerini kendileri yaratırlar. Ama bunu sırf kendi keyiflerine göre yapamazlar. Bu nedenle, başlarda içinde bulunduğu maddi koşullar onun biçimlenişinde etkili olacaktır. Ancak bir parti olgunlaşıp, koşulların kendi üzerindeki belirleyiciliğini en aza indirmedikçe öncü olma konumunu kazanamayacaktır. Çünkü, o, koşulların müdahalesinden kurtulup koşullara müdahale etmek zorundadır. Ancak bu durumda kendi varlık nedeni olan değişimin hazırlayıcılığını üstlenebilir ve onu yönlendirebilir.

Böyle bir partinin doğru işleyişinin ise bir tek güvencesi vardır! Partinin proleter karakteri korunmalıdır. Çünkü, parti öncü konumuyla ".... bu sınıfın eylemlerine biçim ve açıklık verebilir. Ama onun davranışlarının içeriğini ve yönünü belirleyen, daima sınıfın sosyal varlığı ve ondan doğan sınıf bilincidir." (Lukacs.)

Sonuç olarak belirtilebilir; her ne kadar partinin görevi sınıfın öncülüğüyle bütün sınıfların ortadan kalkışını sağlayacak koşulları hazırlamak olsa da, bu gerçekleştirilene kadar onun sınıfsal bir yanı bulunacaktır.

SONUÇ OLARAK

Bilincin taşıyıcısı ve üreticisi olabilecek, felsefeyle proletarya arasında aracılık edebilecek bir partinin, biçimi bir yana özü bellidir. Bu öz bir kez yakalandıktan sonra mutlaka kendi biçimini de oluşturacaktır. Felsefe gerçekleşmek için, proletarya kendisini ortadan kaldırmak için bu aracı yaratmak zorundadır.... ■

CUMHURİYETLE YAŞIT KUŞAĞIN SOSYALİSTLERİYLE SÖYLEŞİ

Veli KASIMOĞLU'nun
Yalçın KÜÇÜK'le söyleşisi

— Veli bey Toplumsal Kurtuluş'a hoş geldiniz. Sizin TÖS yöneticiliğinizi, Fakir Baykurt, Dursun Akçam ve diğer arkadaşlarınızla yurt çapında öğretmen boykotu düzenlediğinizi, 12 Mart'ta 2 defa tutuklandığınızı, 12 Eylül'de de gözaltında Anayasa'dan sorgulandığınızı, Mamak'ta kısa süre kaldıktan sonra emekli olduğunuzu ve Ecevit'in DSP hareketinde görevlendirildiğinizi, sonra da muhalefet grubundan genel sekreter seçildiğinizi biliyoruz. Gençliğinizde de o zamanın ilerici gençlik örgütü olan İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nde çalıştınız. Birkaç kez tutuklandınız. Okuyucularımıza kendinizi tanıtabilmek için ekleyecekleriniz var mı?

— Yalçın bey, önce Toplumsal Kurtuluş dergisini çıkardığınız için, sizi ve arkadaşlarınızı kutlarım. Adı iddialı ama büyük bir özlemi vurguluyor. Derginizin en güzel yönü, toplumcu düşünce sahiplerine bağımsız olarak kendi görüşlerini anlatma olanağını vermesidir. Öbür sosyalist dergiler, kendi takımlarının, fraksiyonların sesini, hatta propagandalarını yansıtıyorlar.

Diyarbakırlıyım. Hasan Ali Yücel'in klasikleri yayınladığı, olgunluk diplomasıyla Üniversite öğrencisi verildiği dönemde ve İkinci Dünya Savaşı'nın gerilimi içinde orta öğrenimi yaptık. Moskova'nın geri alınışını, Berlin'in düşüşünü radyolardan dinleyerek faşizmin ve sosyalizmin ne olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Hitler'in Mein Kampf'ı yayınlanırken ben de arkadaşımın kitabevine N. Hikmet'in ve sol düşünürlerin eserlerini getirip sergiledim. Havacı subaylar bu eserlere çok ilgi gösterdiler. Üst düzey yöneticileri rahatsız oldu. İlk sorgulanmam böylece yapıldı. Polisten sonra, Güneydoğu illerinin I. Umum Müfettişi Avni Doğan Bey, geceyarısı, gözdağıyla karışık ince nasihatlarda bulundu. Nasıl oluyordu "Babası on yıl savaşmış, 4 şehit vermiş doğulu bir ailenin oğlu komünist kitaplara merak sarması?" O sorulardan anladım ki, ben sosyalistmişim.

İstanbul Üniversitesi'nde önce Hukuk'a başladım, yavan geldi. Sosyoloji ve felsefe öğrenimini tamamladım. Üniversitede ilk işim "Dicle Kaynağı" adlı haftalık bir gazete çıkarmak oldu. CHP'nin totaliter yönetimini, belediyeleri hedef almıştık. 33 vatandaşın sorgusuz kurşuna dizilmesi ilk önce bu gazetemizde ele alındı. Güneydoğu illerimizde okunuyordu. Demokrat Parti anamuhalefet olarak ilgi gösterdi. Yardım etmek isterken onları da "Toprak ağalarının, kapkaççı sermayenin partisi" olmakla suçlayınca iki partinin düşmanlığını birden kazandım. Bu arada N. Hikmet'in af kampanyasına katıldım. Şairin kız kardeşiyle köprü başında imza topladık. Beyazıt'ta Milli Türk Talebe Birliği'ne bağlı olanların elinden beni, polis zor kurtardı, sorguya alındım. Nâzım açlık grevindeydi. Yanında da Dr. Mustafa bey duruyordu.

Derneğin düzenlediği Çiçek Palas toplantısında çok büyük baskın ve saldırılara uğradık. Küçük rakı şişesine benzetilerek adı 49'luğa çıkan Vali F. Gökay Bey, İstanbul'u ayağa kaldırdı. Bizleri üstü açık kamyonlarla çıkartıp Aksaray'dan geçirirken kendilerine milliyetçi denen gençlere bol bol taşlattı. Kanlar içinde Mercan Yokuşu'na bırakıldık. Toplantımızda ön sırada oturan, alkış tutan çok ünlü öykü yazarımızın, saldırının başında salondan nasıl tüydüğünü, bizleri terk ettiğini unutamam.

— Öğrenciliğinizin sürdüğü yıllarda çok partili dönem yeni başlamıştı. O zamanın sosyalist hareketine katıldınız mı? Parti çalışmalarını nasıl değerlendiriyordunuz?

— İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin yönetici kadrosuyla muhalefetteydik. Kapalı, ketum, tekelci bir gruptular. Sonradan Mahkemelerde TKP'li oldukları anlaşıldı. 1950'de tekrar faaliyet gösteren Esat Adil Bey'in Türkiye Sosyalist Partisi'ne devam ediyordum. Şimdi vefat etmiş olan Derneğin yöneticisi, bize baskı yapıyordu. "Esat Bey revizyonisttir, Proletarya diktatörlüğü görüşünü benimsememiştir, NATO'ya girmeye taraftar gözüküyor" diyerek baskılarını üzerimde o dereceye vardırdılar ki, sonunda "o partiye gitmekte ısrar edersen seni polis diye yayarız" demekten kaçınmadılar. Bunların bir üst kademesinde bulunan yine vefat etmiş olan bir arkadaş, iftirayla karışık tehdit yöntemini unutturmak için, TKP'den yayınlanan broşürler getirdi. Bir kaçını okudum. Hepsi Türkiye dışında konular. İdeolojik polemikler. Örneğin birinde Tito'ya saldırılıyordu. "Tito, ulusal bir kahraman. Stalin ona saldırıyorsa, sizin de burada ona saldırmanız ne kazandırır? Bu konular bizi aşar. Siz neden Türkiye'nin sorunlarını bırakıp böyle işlerle uğraşıyorsunuz?" dediğimi hatırlıyorum. Türkiye'de çok partili dönem 1946'da başlar başlamaz, solda iki parti kuruldu ve kavgaya başladı.

Sol, Türkiye'de iskolastikleşmiştir. Majistra dixit, Kale şeyhe, Üstat dedi ki ... sözleriyle üretilen düşünce kalıpları içinde hep birbirlerine saldırıyorlar. Sol, pis burjuvaları eleştirmek için dünyaya gelmiştir. Öz eleştiri, gülünç bir yasak savmadır. Kendini eleştiremiyor. Eleştiren çıksa hemen damgalanacaktır. TKP, 40 yıl, işçi sınıfı olarak, Kavala'dan, Selanik'ten göç eden kıpti yurttaşları tanıdı. İstanbul'da, İzmir'de tütün işçiliği yapan bu insanlar sola yatkındılar. Gizli örgüt için bunlar yetiyor artıyordu. Gerektiğinde polis de bunları, Ortaköy'de, Cibali'de, Kasımpaşa'da kolaylıkla toplayabiliyordu. Gizli örgütçülük oyunu, şamar oğlanı gibi, hükümetlerce kullanılmış, Amerika'dan yardım istemeye gerekçe gösterilmiştir.

CHP gibi, iktidara gelen Demokrat Parti de Türkiye Sosyalist Partisi'ni mahkum etmek istedi. Ünlü emniyetçi Parmaksız Hamdi Bey, sorgu safhasında, beni de çağırmayı ihmal etmedi. Yöntemi kesindi. Ya şahit olursun, partiyi suçlarsın, ya da sanık olursun içeri atılırsın. Baskıları para etmeyince beni tutuklattı. Esat Bey'le 6 ay Sultanahmet Cezaevinde yattım. Bu dava on yıl sürdü, Menderes Bey baskı yapıyordu. En sonunda 27 Mayıs darbesi oldu. Biz de Yargıtay'da kurtulabildik.

Bu olayda, Partinin üyesi ve sorumlusu olan ünlü bir şair ve yazar da şahit olmayı tercih etti. İfadesi zabıtlardadır.

Bu davada sanık olmam bana çok pahalıya maloldu. Tarihe 6-7 Eylül Olayları diye geçen, İstanbul'un Rum kesimlerinin, Beyoğlu'nun Demokrat Parti tarafından yakılıp yıktırılması olayına, dış dünyada tepki çok büyük oldu. Menderes, bu tepkiyi savmak için "olayları komünistler yaptı" diyerek, alel acele 50 kişilik tutuklama listesi hazırlattı. Hazır yargılanmam sürüyorken, inandırıcı olur diye beni de bu listeye aldılar. Kemal Tahir'ler, Aziz Nesin'ler, Börklüce Mustafa'lar, Hasan İ. Dinamo'larla birlikte 7 ay Harbiye Hücrelerinde yattım, ağır hastalıklar geçirdim. Sorgusuz, yargısız salıverildik. Fakat baskı sürdürülürken kurşuna dizilme tehlikesi belirdi. Bir gece tanklar çevreyi sardı. Korkudan, Fehmi adında bir arkadaş yüz felcine uğradı. Kemal Tahir Bey'in gösterdiği soğukkanlılığı sükuneti saygıyla anıyorum.

O günlerde, Neron'un Roma'yı yakması olgusuyla Menderes'in İstanbul'u yaktırıp 50 insanı tuşlamasını karşılaştıran bir mektup yazıp gizlice İsmet İnönü'ye gönderebilmiştim. Meclis'te bazı cümlelerini okuduğunu anımsıyorum. Üstümüzdeki baskıyı İnönü azaltmıştır.

Cumhuriyet Türkiyesi'nde, bu tür zulümler, baskılar, tüm hükümetlerin defterlerinde yazılıdır. Ve bu olaylar, 12 Mart, 12 Eylül operasyonlarına analık etmişler, yol gösterici olmuşlardır.

— Ecevit'in sol olmadığını bildiğiniz halde, hangi nedenlerle DSP'nin kuruluş çalışmalarına katıldınız? Muhalefet grubunda eleştirileri yapıp bu işi bitirdiğiniz halde, bunu sürdüren Kürkoğlu'nun amacı nedir?

— Türkiye'de sol kurumlaşmamıştır, halka anlatılıp destek sağlanmamıştır. 12 Eylül, demokrasi adına yüzeysel de olsa kalan herşeyi sildi süpürdü. Toplumu sivilleştirmek, sivil bir anayasa getirmek, kitleyi siyasete sokmak, demokratik yapıda bir parti kurmak, sol demokrat kadroları oluşturmak, özgürlüğü, demokrasiyi sağlamak, Türkiye'nin en acil, en somut hedefidir. Başlangıçta çizilen ilk kuruluş tablosunu benimsemiş bulunuyorum. O zamanlar, bu kuruluşa katılabilmek için, nice sosyalistler emek harcadılar, aracılar aradılar, baskı yaptılar,

bunları biliyoruz. Sonra bir bölümü SHP'ye girdi. Bir bölümü de partisizdir, bekliyorlar.

Gerçek anlamda sola açık, bütün sol demokrat kadroları toplayabilmiş, halk kitlelerinin güveni olabilen böyle bir partinin, vitrinlik, birleşik ve sosyalist partiden çok büyük aşamalar elde edebileceğine inanıyorum. Ecevit, beni Oran'daki evine çağırırken bu amaçlarla gittim. Yeni deneyimler, yürekli insanlar tanımak gibi kazanımlarım oldu. Bu konuda, Ecevit'i eleştiren 14 Haziran konuşmamın metni teype alınmıştır. Yazı işleri sorumlusu arkadaş, bunun yayınlanmasını istiyordu. CHP'nin geçirdiği gelişmelere de açıklamalar getirmiştim.

— Peki, muhalefet?

— Kürkoğlu'na gelince, o, artık tadını kaçırdı. Sinema Salonunda "Celal oğlan olmayınca" türküsünü çaldırabilecek zayıflıktadır. Ecevitlerin Yeniçeri Ocağı'na bir acemi oğlan olarak girdi. Topukları vuruşturarak dağa taşa koşturuldu. Kendinden önce çalışıp muhalefete geçenlere sırt çevirdi. Yeniçeri Ağasının da istediği buydu. Acemi er ustalaşınca Ocaktan hakkını istedi. Alamayınca kazan kaldırmak gerekti. Ecevitleri eleştirmek için, belli bir noktaya kadar bundan yararlanmak gerekiyordu. Bunu yaptım. Kürkoğlu, ataklığını, Referandumda "hayır diyeceğiz" çılgınlığına, ANAP'a hoş görünme taktiğine vardırınca, işi bitirmek gerekli oldu. Ben de bitirdim. Celal ürünü, tümüyle Ecevit okulunun ürünüdür.

— Sosyalist parti kurma çabası sürüyor. Bu konuya nasıl bakıyorsunuz? Bağımsız ve partisiz bir insan olarak ne yapmayı düşünürsünüz?

— Sosyalist Parti kurma sürecinin uzaması iyi olmuştur. Bu konu seçimlerden sonra daha geniş boyutlarda gündeme gelebilecektir. Ama öncelik kazanmak için acelesi olan iki fraksiyon hemen bir örgüt kurabilir. Nasıl olsa her sosyalist, kendini işçi sınıfı gibi doğal bir tabana sahip zannediyor. 1945'lerin, 50'lerin Sosyalist Partileri İstanbul'un dışına çıkamadı. Anadolulu, yerli sosyalist insanlar, 1960'larda artmaya, ses vermeye başladı. Önceki takımlar köken olarak Selanik çevrelidir. Türkiye İşçi Partisi'nin görünen başarısı üç nedene dayanıyor: 61 Anayasası'nın getirdiği nisbi özgürlük ortamı, nisbi temsile yer veren seçim yasası, TİP'i aydınların değil, işçilerin kurmuş olması ve örgütün Anadolu'ya yayılabilmesi. Sonuç, partide aydınların bölünmesiyle noktalandı.

Sosyalizmin demiyorum, sosyalistlerin başarısızlığı, 1970'lerin kaosundaki slogan kavgaları, gençlerin bir cenazeyi kaldırırken bile birbirlerini yemeleri, yalnız MİT'in, CIA'nın, kışkırtıcı ajanların oyun ve tertiplerine bağlanamaz. Solun yetersizliğindeki nedenler dipten geliyor, derindedir. Azgelişmiş ülkenin sosyalistleri de azgelişmiş olmuyor mu? Özetle solun çıkmazlarını şu başlıklarla belirleyeceğim:

Dogmatiklik, ezbercilik, sekterlik, goşistlik, Sovyet uyduculuğu, Anti-Sovyetizm, Maoculuk, Enver Hocacılık, işçi sınıfı dalkavukluğu, öğrenci hareketlerini abartma ve kullanma, amipler gibi bölünme, fraksiyonculuk içe dönük suçlama ve kavgalar, demokrasiye inançsızlık, kuşaklar arası kopukluk.

Bu olumsuzluklar içinde tabandan gelmeyen, emekçilerin, köylülerin, işsizlerin, küçük sanat erbabının, emeklilerin sınanmış, gerçek yerel önderlerinin katılımıyla oluşmayan, tavanda yarışanların kurabileceği bir sosyalist partiyi vitrinlik bir olay görüyorum. Böyle bir parti, program oluştururken birbirine baskın çıkmaya, program ve kadro uygulamalarında hizipleşmeye yönelecektir.

Ben, SHP'nin, minyatür DSP'nin başaramadığı, boşlukta bıraktığı, kitlelerin acil sorunlarına çözüm getiren, demokrasiyi, özgürlüğü, barış ve bağımsızlığı hedef alan, gerçek sol, demokrat bir kitle partisine büyük şans tanıyorum. Bunun öncülüğünü sahte sollara bırakmamak gerekir. SHP, giderek CHP'lileşecektir. Böyle olması da normaldir. Cumhuriyeti kuran parti yaşamalıdır. Özellikle asker kapattığı için, eski yerini almalıdır. Narsist Ecevitler, DSP'yi aile partisi durumuna sokmuşlardır. Kırk yıllık sol birikimi, SHP-CHP kırması bir parti, asıl hedefine ulaştıramaz, oyalar, aşındırır. Ama bu sol birikim, tasarlanan sosyalist partisine akmaz, taban olmaz. Ancak % 3-5'lik bir kayma olabilir. Demokratik sol çizgide, kurulabilecek gerçek, ciddi bir sol partinin solunda, sol gevezelikten arınmış, sosyalizmin evrensel ilkelerini, toplumumuzun sosyolojik niteliklerine göre somutlaştırmayı bilen, solda bölünme ve çatışmayı değil, dayanışmayı hedefleyen bir sosyalist parti de kurulmalıdır.

Sağlıklı, güçlü bir sol örgütlenme sorunu, Türkiye'nin en büyük ve en önde gelen sorunudur. Sol, bunu başarmanın sorumluluğu altındadır.

— Burjuva demokrasisine ve Türkiye'de demokrasinin tam yerleşebileceğine inanıyor musunuz? Sosyalistler devrimcidirler, ne dersiniz?

— Devrim ve demokrasi birbirine karşıt değildir. Tarihin dikenli, helezonik, duraksamalı, sıçramalı, yolunda devrim ve demokrasi, birbirini tamamlayan olgulardır. Demokrasi, bitmeyen bir süreçtir. Hiçbir yerde tam değildir. Devrimler, demokrasinin tıkanan yolunu açarlar. 12 Eylül modasına uyup devrim kavramı olumsuzlaştırılamaz. Şimşekler çakar. Demokratik birikimler de devrimlere yol açar.

Demokrasi geniş çerçevedir. İnsan düşüncesinin nefes almasıdır. Sosyalizm adına yapılan bazı bağnazlıkları da görmezlik edemeyiz. Demokrasi, sandığa oy atma, oyları aleni sayma konusundan önce, özgürce düşünebilme atmosferidir. Sosyalist partiler içinde de baskı olursa, muhalefet suskunsa, gizlilik egemense, çekiniliyorsa, demokrasi yok demektir.

Demokrasinin sınırlarını, burjuvazi çizemez. O, sadece kendisi için özgürlük istiyor. Biz tüm insanlık için. Dünyadaki tüm azınlıklar için. Burjuva demokrasisi, tarihin belli bir döneminde, belli toplumlar kesiminde sahneye çıktı. "Ne Mutlu Türküm Diyene" tabletlerin yazılı olduğu, ordusu tarafından sık sık fethedilen bir ülkede, demokrasiyi sağlamak için savaşmak onurlu bir savaştır. ■

İşçi Basınında İleri Bir Adım:

EMEK DÜNYASI

"İşçi sınıfının ileri unsurlarını, bilimsel sosyalist dünya görüşü, sınıfsal bakış açısı ve sınıf sendikacılığı etrafında birleştirilmesi ve işçilerin mücadele birliğinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda bir yayın politikasını temel alan "Emek Dünyası", Emek Yayıncılık tarafından Kasım ayında yayınlanmaya başlayacak.

Sosyalist sendikacılar, işçi önderleri ve işçi basınında deneyimli sosyalist kadrolarca oluşturulmuş bulunan bir yayın kurulunun yönetiminde yayımlanacak. Sahipliğini Genel Hizmet-İş Sendikası Genel Sekreteri Sait Üner'in üstlendiği, "Emek Dünyası'nın" yayın kurulu üyeleri içinde dergimizin Genel Koordinatörü ve Dönem Yayıncılık Yönetim Kurulu üyesi Mehmet Emin Sert, Dönem Yayıncılık Denetçisi ve DİSK Sosyal-İş'in Eğitim Sekreterliği ile İşçi Kültür Derneği Başkanlığını uzun yıllar yürütmüş İlhan Akalın da bulunuyor.

Emek Dünyası'nın yayın yaşamına başlayışındaki temel düşünceleri belirten bir yazıyı yayınlıyor ve tüm okurlarımızın Emek Dünyası'nı katkılarıyla desteklemeye çağırıyoruz.

İşçi sınıfı mücadelesinde basının, basın-yayın organlarının işlevi her zaman çok önemli olmuştur. Ama işçi hareketinin kendi ivmesi ile oluşturulmuş işçi basını çok daha geniş kesimleri etkileyiciliği açısından farklı bir anlam ve öneme sahiptir.

İşçi hareketinin doğuşuna eşit bir döneme denk düşen işçi basınının ilk örnekleri, fabrika cehennemlerinden yakınma ve işçi istemlerini haykırma biçimindeki bildiriler olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraları işkollarının giderek bütün işçi sorunlarının dışa vurulduğu, taleplerin yaygınlaştırıldığı ve işçi sınıfının, sınıf bilincine varmasını hedefleyen broşürlerin ve gazetelerin yayımı düzeyine varmıştır. Sosyalist ve işçi hareketinin kaynaşımında da önemli bir manivela görevi üstlenen işçi basını, bizatihi kendi iç faaliyetinde de sosyalist aydınlarla işçi önderlerinin kaynaşmasını getirmiştir.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, işçi basınındaki gelişmeler "işyeri gazeteleri"ne kadar genişlemiştir. Bugün özellikle Avrupa ülkelerindeki pek çok işyerinin kendi gazeteleri vardır. Bu gazetelerin yayımcıları da, o işyerinin işçileridir. Bu çalışmalar parti ve parti kadrolarınca desteklenmekte, özellikle basının politik hedefleri ve politik yönelişlerinin, devrimci politikayla uyumu için özel bir çaba gösterilmektedir.

İşçi sınıfının onyıllarca süren mücadele ve deney birikimi göstermiştir ki, işçi basınının mücadeledeki önemi ve rolü çok farklıdır. O, sadece ne "kollektif bir propagandacı", ne "kollektif bir ajitatör", ne de "kollektif bir örgütleyici"dir. O, basında çalışan, basını yöneten ve yönlendiren kadrolar açısından da "kollektif bir eğiticidir."

EMEK DÜNYASI'NIN YAYIN ANLAYIŞI

İşçi hareketinin önünde yürüyen sınıf bilinçli işçi önderlerinin bir atılımı olarak ortaya çıkan bu faaliyet, işçi basınını geliştirmeyi hedeflemektedir. Sosyalist sendikacı, önder işçi ve işçi basınında deneyimli kadrolardan oluşan bir yayın kurulu tarafından, gazetenin yayın politikası belirlenip yönlendirilecektir. Her geçen gün işçi katılımını, aktif bir biçimde artırmayı hedefleyen bu yayının başarısı, işçi hareketindeki olgunluğun da bir göstergesi olacaktır.

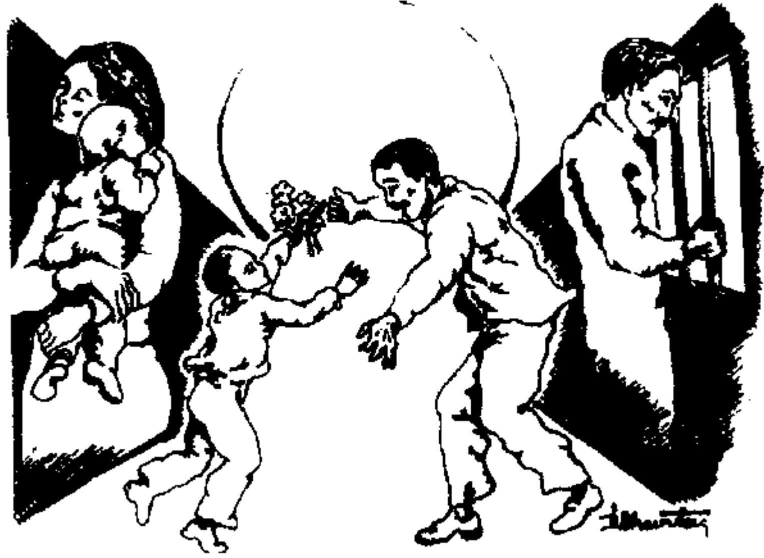
Emek Dünyası, bir işçi gazetesi olarak gireceği yayın yaşamında, yayın süresini kısaltmayı, ülkenin dört bir yanındaki fabrikalara girmeyi amaçlamaktadır. O'nun okurlarının salt işçilerle sınırlı kalmayacağı da açıktır. Çünkü o, salt bir sendikal yayın olmayacaktır. İşçinin, emekçinin yaşama açılan bir penceresi olarak, işçi sınıfının bilinçlenmesi ve mücadeleye katılması, örgütsüzlüğün kölelik olduğu bilincini yayarak örgütlenmesi, örgütlerine sahip çıkması, örgütlü bir biçimde hayatın akışı ve tarihin yaratılmasına katılmasını sağlamayı hedeflemektedir.

Emek Dünyası'nın, işçilerin sendikalarına sahip çıkmasını, denetlemesini, her türlü sarı-uzlaşmacı sendikacılığa ve sendika ağalığına karşı, sınıf sendikacılığı mücadelesini temel alacağı açıktır. O, sendikaların yapısının değişimini temel alan yaklaşımıyla, ekonomik, siyasal, ideolojik mücadelenin bütünlüğünü savunan görüşleriyle, sendikal demokrasiyi yaşama geçirme mücadelesiyle, devletten ve sermayeden bağımsız örgütlenme anlayışıyla, işçi sınıfının mücadele birliğini ve sınıfsal bir sendikacılık anlayışın da birliğini savunan görüşleriyle; işçi sınıfının bağımsız politikasını savunan bir yayın organı olacaktır.

Emek Dünyası, işçi sınıfı müfrezelerinin bilimsel sosyalizm ilkeleri temelinde, sınıfın önderi konumuna yükselecek bir birleşikliği ve örgütlenmeyi temel politika olarak savunurken, yasal arenada sosyalist güçlerin beraberliğini sağlayacak mücadeleci bir partinin oluşumunda da üstüne düşen görevleri yerine getirecektir.

Kısacası, işçi sınıfı ile burjuvazinin ayrışmasını, ayrıştırılmasını esas alan politikasıyla, bilimsel dünya görüşüne bağlılığıyla, işçi sınıfının bağımsız politikasının sesi olmaya çalışacaktır. ■

DAMDAN DAMLALAR

Didar Şensoy'un cenazesinde dokuz kilometrelik yolun çoğunu Halil Kantarcı'nın anası ile el ele yürüdük. Halil'in anası, Feriköy mezarlığına uzayan dar sokaklarda, çevik kuvvetlerin çerçevelemesine karşın, uçsuz bucaksız bir görüntü sergileyen Didar Şensoy'un dostlarından biri. Kaldırımlarda ya da pencerelerde soran bakışlarla bizleri izleyen bölge sakinlerinden gözlerini ayırmadan konuşuyor.

"Görüş günü, Halil, ablama sor dedi, gerçekten beğendiği için mi basmış o şiirleri, yoksa hatır için mi?"

Halil Kantarcı'nın şiirleri Toplumsal Kurtuluş'un ikinci sayısında bu sayfalarda yayınlanmıştı. Halil'in anası benim yanıtımı beklemeden sürdürüyor konuşmasını.

"Ben de ona dedim ki, oğlum sen hatır için mi yatıyorsun ki içerde, abları şiirleri hatır için bassın."

Halil Kantarcı'nın anasıyla ellerimiz daha bir kenetleniyor. Halil'in tepkisini merak ediyorum, bu yanıta karşı.

"Aman ana dedi Halil, sana da bir haber oldu. Her bir şeye cevabın hazır."

Gerçektende analar, şu yaşadığımız günlerde, zulme acımasızlığa kaptırdıkları oğulları söz konusu olduğunda ne denli köklü yanıtlar buluyorlar. Gözlerindeki mavi ışıkla, saçlarındaki beyazların inatlaştığı Maviş Anayı hatırlıyorum. İki oğlu iki kızı, iki gelini için, haftanın altı günü, altı ayrı hapishaneye giden Gülizar Anayı.. Son örnek Didar Şensoy olsun. Onun bir büyük yanıta dönüştürmesi ölümünü, meclis kapısında... Gözlerim doluyor. Benim suskunluğumda Halil'in anası, bir bana, bir de birlikte yürüdüğümüz insanların dirençli kalabalığına bakıyor.

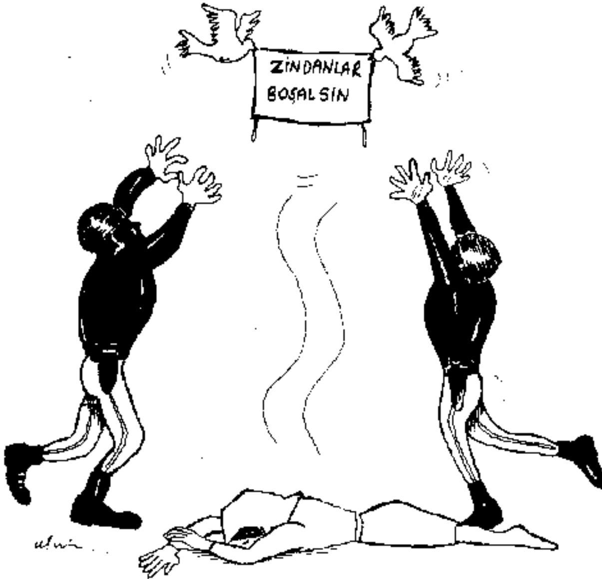
"E ama, doğru dememiş miyim?"

Avucumdaki eli sıkıyorum, "Sağ ol Sakine Ana" diyerek. "Ben bu kadar güzel yanıtlayamazdım Halil'i."

Damdan Damlalar sayfası, "İçerde hatır için yatmıyanların" kendilerini güç koşullarda var etme çabalarını belgelemek için basılıyor. Bundan kimsenin kuşkusu olmasın. Halil'in de, zaman zaman edebiyat ve sanat çevrelerinde de bu tür yönelişleri "Hapishanelerden şair, sanatçı yaratma" çabası diye adlıyorlar. Bir tür popülizm yapıldığı kanısındalar. Biz Toplumsal Kurtuluş çalışanları buna katılmıyoruz ve Halil'in anasından aldığımız güçle yineliyoruz birinci sayımızdaki çağrıyı.

"İlk insanın ilkel yaşama koşullarında tutulmaya çalışılan dostlar.. Sizi yalnızlığınızdan kurtarıp toplumsallaştıracak elinizdeki tek silah, öykü, şiir, deneme, anı türündeki yazılarınızı bize yollayın. Toplumsal inançlarınıza sanatı katık ederken, estetik kaygıları da önemsediğiniz sürece, yazılarınız yazıta dönüşecektir bu sütunlarda."

Dergimizin ilk çıkış tarihi Temmuz 1987'den bu yana ne denli çok mektup gelmiş hapishanelerden. Çoğuna Toplumsal Kurtuluş'un gazetelerdeki çıkış ilanını görmek yetmiş, bizlere seslenmek için. Çünkü, Malatya cezaevinde M. Ali Akbel'in deyişi ile "Karanlığın aydınlığa doğru yol almasındaki" her kıpırtıya duyarlı onlar. Veli Biçer, Burdur cezaevinden yazıyor. İdam hükümlüsü ve "okumak izlemek tartışmak istiyorum" diyor. Çanakkale'den Ali Ünlü, "Bizlere de yer vermenize sevindik" diye yazmış. Basılı dört şiir kitabı olduğunu söyleyen Bursa'dan Orhan Selen, "Cezaevlerinin toplumun nabzı olduğunu" vurguluyor. Malatya cezaevinden, Ramazan Sav, Nazmi Şaşmaztın, Salih Özçelik, Kemal Yatkın ayrı ayrı mektuplarda ortak bir ses oluşturuyorlar. "Dünyamızda ve ülkemizde gelişen siyasal ve toplumsal hareketleri izlemek, öğrenmek istiyoruz." Çanakkale'den Ahmet Aslan, Ali Rıza Erdoğan, Osman Akınhan, Mustafa Kurukafa, Erzincan'dan Nuri Ödemiş de öyle. Bu arkadaşlarımızın çoğunun içinde bulundukları koşullar, dergimize yapacakları maddi katkıyı engelliyor. "Oysa çorbada tuzumuz olsun isterdik" diyorlar. Sağmalcılar B-1 Koğuşu temsilcisi Ali Aslan'ın* mektubu bu konuda duyulan kaygıyı daha da netleştirmiş. "İlerici bir yayının çıkarılmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında okur desteğinin önemini biliyoruz" diyor ve buna rağmen diye ekliyor Ali Aslan "Toplumsal Kurtuluş dergisine ve diğer ürünlerinize ücretsiz olarak abone olmak istiyoruz."

Toplumsal Kurtuluş dergisi bu seslenişlere her zaman açık ve sanırız, her birine olanaklarımız ölçüsünde tek tek ulaştık.

İçinde bulundukları koşulları sonuna dek zorlayanlar da var. Bursa'dan Ali Pektaş sekiz adet posta pulu karşılığı ediniyor Toplumsal Kurtuluş'u. Erzincan'dan Faruk Karakaya, Ahmet Efetelioğlu yeni abonelerimizden. Malatya'dan Hazım Polat dokuz yıl dört aydır içerde yattığını, daha da yatacak altı yılı olduğunu, bu süre içerisinde taksitle kitap dergi edindiğini, 1988'in başında da Toplumsal Kurtuluş'a ücretli olarak abone olacağını yazıyor. Gaziantep hapishanesi'nden Cemil Gündoğan'ın aboneliğini İstanbul'dan bir yakını Edibe Gündoğan sağladı. Burdur'dan Sedat Yılmazsoy 15 hükümlü arkadaşıyla abone oldukları Toplumsal Kurtuluş'un ellerine geçip geçmediğini mektupla denetlememizi istiyor. Bütün bu seslenişler, ilerici dergilerin, içerdeki insanı dışardaki yaşama çeşitli yollardan bağlayan önemli araçlardan biri olarak tanımlamakta.

Sevk edildikleri hapishaneleri bize bildirenler de var. Kamer Konca, Aydın Balkır, Sinan Çifyürek ve başkaları gibi. Onlar gelecek Damdan Damlalar sayfasının konuğu olacaklar.

Erzincan Cezaevi'nden Murat Tıkıroğlu'nun şiiri, güç koşullardaki insanın, kendini güven dolu bir sese dönüştürmesine güzel bir kanıt.

ŞİİRİM

Kurşun yüklüdür mısralarım
içimde kıpraşır yaprak yaprak
dikilir sözcüklerin yol ağzına
gün ola renklerinden kıvrım kıvrım
gün ola seslerinden perde perde
taçlar donatır kehribar gözlü çocuklara
Varsın ustaca olmasın
kitap gibi olmasın varsın
"Gece derslerince" pişman
"Sudaki iz"ce hain değiller a
varsın şarkılara söz olmasın
Koynunda bozkır çiçekleri peydahlar
Yaşanmış dehlizlerinde dolaşırken zamanın
inciler döker ay doğmadan nişan tahtalarına
çalar kapısını alaca şafağın
kanar yarenliğine telgraf tellerine
tel tel devindirir çağıltısını
Ko gitsin
Varsın düşe kalka
Yaza sile
sofrada
ekmeğim
sevdada yüreğim kadar sıcaktır a
Uçurtmaları salar güneşe yıldız yıldız
Yıldızları güne katar düğüm düğüm
koştur ha koştur
de babam de
geceler uykusuz öfkeler soluksuz
şifresini söker diyalektiğin
varsın artık
düşman da yoluma yatsın
varsın sürsün izimi
eskimiş yama gibi
fırlatıp attım a, kuntaktaki düğümü ...

Murat TIKIROĞLU

Bursa'dan Muzaffer Çengil'in mektubundan bir alıntı ile noktalanıyor Damdan Damlalar. "Özgür ve güzel günlerde sohbet etmek dileklerimizle, hoşça kalınız" diyor Muzaffer Çengil.

Bizler de Toplumsal Kurtuluş çalışanları olarak, "Af Değil, Cezalar Silinsin" diye selamlıyoruz herbirinizi... ■

(*) *Ali Aslan hapishane koşullarının iyileştirilmesi için yattığı açlığın kırkbeş günü aşan günlerinde tahliye edildi ve şu anda özgürlükte.*

KADININ KURTULUŞU

Zeynep IŞIK

Dünya ülkelerindeki kadınların konumlarına baktığımızda değişik tablolarla karşılaşıyoruz. Kapitalist sömürü yasalarının geçerli olduğu ülkelerde işçi sınıfı ve kadın sömürülmeye devam ediyor. Auguste Bebel İşçi ve kadın arasında şu bağlantıları kurmaktadır. "Kadın ve işçinin şu ortak yanları vardır: İkisi de ezilmiştir. Bu baskı, biçimsel olarak, zamana ve ülkeye göre, bazı değişiklikler geçirdi, fakat baskı devam etti. Kadının ve işçinin durumu arasında benzerlik gösteren birçok noktalar varsa da, bununla beraber esaslı bir fark vardır: kadın, esarete maruz kalan ilk beşeri varlıktır. Köle varolmadan önce kadın köleydi." [1]

Türkiye'de kadının durumu ve hakları hangi düzeydedir? Türk kadınının sadece yasalar önünde hangi hak ve özgürlüklere sahip olduğunu anlamak için Türk Medeni Kanunu'na bakmak yeterlidir.

Anayasa madde 10'a göre, herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Bu insan haklarının gereği olan bir durumdur. Ancak konu Türk kadını ve Türk toplumu olduğunda yasa yapıcılar "yasalar önünde eşittir" ilkesini eşitlik içinde yeterli görerek Medeni Kanun madde 152'de evlilik birliği içinde bir reis seçme gereğini duymuşlardı. Madde 152" Koca birliğin reisidir" cümlesiyle başlıyor. Kocayı reis, yönetici tayin ederek kadının yönetimini erkeğe veriyor. Bu yönetme işine evlilik birliğinde uzlaşma ile çözülebilecek sorunların herhangi bir nedenle tartışma konusu olması halinde erkeğin düşüncelerinin, sözlerinin kabul edilmesi konusunda hükümler de eşlik ediyor.

Kadını denetim altında tutmanın, "önemli servetlerin bir elde -bir erkek elinde- toplanması"nı sağlamanın "ve bu servetlerin, başka hiç kimseye değil, bu adamın çocuklarına kalması"nı [2] garanti altına almanın bir yolu da kadının isminin ardına yönetiminde olduğu erkeğin aile adını eklemek oluyor. Monogami bu isteklerin sonucu olarak ortaya çıktı.

Kadın soyadını taşıdığı erkeğin namusunu da gösteriyor. Kocasını aldatması durumunda toplum içinde damgalanarak, çok değerli olan erkeğin aile isminden yoksun bırakılmak olan boşanmayla ve aile ismine sürülen bu namus lekesini temizlemek amacıyla öldürülerek cezalandırılır. Bu çeşit bir evlilikte erkeğin durumunu Marx şöyle anlatıyor: "Çapkın burjuva, evliliği ihlal eder ve gizlice zina yapar, tüccar spekülasyon ve sahte iflas yoluyla başkalarını mülkiyetten mahrum bırakarak mülkiyet kurumunu ihlal eder, genç burjuva kendini imkan bulduğu zaman kendi öz ailesinden bağımsız kılar, kendi çıkarları için fiilen ailesini dağıtır, fakat evlilik, özel mülkiyet, aile teorik olarak el sürülmemiş kalırlar, zira pratikte bunlar, üzerinde burjuvazinin hakimiyetini kurduğu temeldirler, zira burjuva şekli ile, bunlar her zaman ihlal edilen kanun dini bütün bir yahudiyi gene dini bütün bir yahudi yaptığı gibi, burjuva yapan şartlardır." [3] Düzenin kokuşmuşluğundan evliliğin de payını aldığı görülüyor.

Kadının soyadını almak zorunda olduğu ve yönetimine verildiği kocasının izni olmaksızın bir iş veya sanatla uğraşamaması da yasa ile düzenlenmiş durumdadır.

Medeni Kanun madde 159

"Karı-koca mallarını idare için hangi usulü kabul etmiş olursa olsun karı, kocanın sarahaten veya zımnen müsadesi ile bir iş veya san'at ile iştigal edebilir.

Kocanın izinden imtinaı halinde karı, kendisinin bir iş veya san'at ile iştigal etmesi birliğin veya bütün ailenin menfaati icabı olduğunu ispat ederse, bu izin hakim, tarafından verilebilir." şeklindedir.

Kadının çalışabilmesi izni yasayla kocaya ve gerektiğinde hakime verdirilme durumuna gelinceye kadar kadınlık tarihi özgürlüklerinin yitimi açısından şöyle bir geçmişi yaşamıştır.

Anaerkil klanda kadın üretici bir konuma sahipti. "Marx ve Engels'in gösterdikleri gibi, geçmişte ve günümüzde tüm toplumlar emek üzerine kurulmuşlardır. Öyle ki belirleyici rolü oynayan düpedüz kadınların çocuk doğurma yetenekleri değildi, çünkü bütün dişi hayvanlar çocuk doğururlar. İnsan türü için belirleyici olan, analığın emeğe yol açması gerçeğiydi ve insanın ilk toplumsal sistemi, analık ile emeğin biraraya gelip birleşmesiyle kuruldu." [4] Kadın bu ilk toplulukta üretici olduğu ölçüde erkekler ile eşit hak ve özgürlüklere sahipti, ilişkilerinde seçim hakkını özgürce kullanabiliyordu. "Bu özgürlük sınıflı toplumun, özel mülkiyetin ve tek eşli evliliğin çıkışıyla birlikte" [5] ve bunlara bağlı olarak kadının toplumdaki üretici konumunu yitirmesiyle ortadan kalktı. Evlerin içine ev işi, mutfak ve çocuk bakımı işlerini görmek üzere hapsedildiler. Bu tekdüze, anlamsız işleri yapmakla görevlendirilen kadının yavaş yavaş zihinsel yetenekleri daraldı. Kadınlara ait sınırlı ve üretkenliğe izin vermeyen ilgi alanları oluşturuldu. Moda, evi güzelleştirme sanatı, yemek pişirme sanatı v.b. Kapitalizmin gelişimi içinde "üretken makina büyük ölçüde yaygınlaştı ve bunun yanı sıra bir kitle pazarına ihtiyaç ortaya çıktı. Kadınlar nüfusun yarısını oluşturdukları için kadınları güzelleştirme alanından kazanç sağlayanlar bunu sömürmeye başladılar." [6] Kapitalist üretim sisteminin zorunlu bir uzantısı olan reklam sanayii pek çok üretim mallarının satışı ve reklamında kadını hedef almıştır. "Zaten sayısız çelişkinin ve sıkıntının ağırlığı altında kalan kadınlar, sorunlarının çözümü olarak onları bir şeyler satın almaya yönelten psikolojik yönlendirmeye çok açıktırlar." [7] Böylece kadının dünyası anlamsız konular ile sınırlandırılmış oldu. Bu sınırlı dünya dışındaki olayları kocasının gözleri ile görmek ve o bilgilendirdiği ölçüde tanımak durumunda kaldı. Kadının kendi gözlerini ve aklını kullanabilmesi için kısır işler yuvası "ev"den uzaklaşması gerekmektedir. Evden uzaklaşması bir işte çalışabilmesi şeklinde olduğundan ekonomik bağımsızlığını da beraberinde getirecektir. Kendi haklarının bilincine varan her kölenin efendisini dehşete düşürmesi türünden erkekler de böyle bir olasılık halinde dehşete düşüyor. Bu dehşetin yarattığı panik içinde bazı önlemler almayı düşünüyorlar. Bu noktada hemen yardıma Medeni Kanun yetişiyor. 150. madde bir "aile reisi" nin üzülüp sıkılmasına, korkup telaşlanmasına gerek bırakmadan "aile reisi" adına tüm düzenlemeleri yasak, izin sonuçlarına bağlamış durumdadır.

Türkiye'de kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip kölelerdir. Resmi ağızlardan her 8 Mart'ta kadınlarımızın siyasal haklarına ne kadar eski tarihlerde kavuşturulduğu ve aynı tarihte dünya üstündeki kadınların içler acısı halini anlatırlar. Türkiye'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Bu haklarını kadınlar, savaşımları sonucu elde etmemişlerdir ve tepeden inme hakların kullanımında istekli ve bilinçli görünmemektedirler. Kadınlar siyasi yaşantıda görev almadan "demokrasi bile kurulamaz." [8] Her iki cins eşit şekilde görev ve sorumluluk yüklenmediğinde demokrasinin kurulamayacağına Türkiye örnektir. Türkiye'de kadın seçebilmenin gereği olan siyasi tercihten yoksundur. Görebilen, anlayabilen, düşünebilen "koca"nın siyasi tercihi vardır. Bazen açıkça, çoğu zaman fazla söze gerek kalmaksızın bu konuda da kadının kocasına uyması gerektiği belli edilir.

Referandum öncesinde ve sonrasında gazetelerde çıkan haberler kadınların seçebilme haklarını hangi bilinç düzeyinde kullandıklarını göstermektedir. Yaşanan olaylar şu gerçeği açığa çıkartmıştır: Seçme hakkı kadınlar adına erkeklere verilmiş ikinci bir hak durumundadır.

Türkiye'de kadının özgürlüğe kavuşabilmesi için pek çok sorunun çözümlenmesi gerekmektedir. Sorunların çözümünü bu sistem içinde aramak boşuna olur. "Üretime iştirak, kapitalist sömürüden kurtulma kadının özgür kılınmasının iki safhası bunlardır." [9] "Sosyalizmin zaferi olmadan kadının kurtulması mümkün değildir, ama sosyalizmin kurulması da kadınların fiili iştiraki olmadan mümkün değildir." Hedefimiz açık, bizlere çalışmak düşüyor. ■

NOTLAR

(1) Auguste Bebel; Kadın ve Sosyalizm, Toplum Yayınevi, Ank. 1980, S. 35.
(2) F. Engels; Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, 3. Baskı, 1974, S. 106.
(3) Marx, Engels, Lenin, Stalin; Kadın ve Marksizm (Burjuva Ailenin Dağılması), Öncü Kitabevi, İst., Altıncı baskı, 1979, S. 116.
(4) Evelyn Reed, Kadın Özgürlüğünün Sorunları, Yazın Yayıncılık, İst., Birinci baskı, 1985, S. 33.
(5) Evelyn Reed; Kadın Özgürlüğünün Sorunları, Yazın Yayıncılık, İst., Birinci Baskı, 1985, S. 67.
(6) Evlyn Reed; a.g.y., S. 97.
(7) Evelyn Reed; a.g.y., S. 106.
(8) Marx, Engels, Lenin, Stalin; Kadın ve Marksizm. (Kadınsız Demokrasi Olmaz), Öncü Kitabevi, İst., Altıncı Baskı, 1979, S. 147.
(9) Marx, Engels, Lenin, Stalin; a.g.y., S. 43.

DÖNEKLERİ DOĞRULAMAK

Ayfer TUNÇ

Türkiye'de giderek düşen okur kitlesini canlandırmak ve basılan bunca "eser"i bu sınırlı okuyucuya tanıtmak, okumamaya yeminlilerin canını istetmek için düzenlenen bir kılavuz niteliğindeki kitap listeleri son yıllarda pek yaygınlaşır oldu. En Çok Satan Kitaplar adı verilen bu listelerde gerçekten de satışa en uygun çizgide kaleme alınmış kitaplar yer alıyor. Hem dağınık bir satışı beş-on kitap üstünde toplayarak yayınevlerinin ticari şansını bir ölçüde artıran, hem de yöneldiği okur kitlesini aynı elden çıkmışcasına ortak zevk ve birikime yöneltmek amacı güden bu listelere şüpheyle bakılması gerektiğini düşünüyorum.

Sönük bir kültürel ve siyasal hayatın yedi yıldır hüküm sürdüğü bir ülkede, ortalığı şenlendirdiği, göz kamaştırıcı bazı büyük atılımların olması, bununla büyük bir dinamik olgunun varmış gibi hissettirilmek istenmesi elbette gereklidir. Niye şaşmalı?

Türkiye karanlık bir dönemden geçti, geçiyor. Böyle bir gece sessizliğinin gözboyayıcı ama hoş ışıklarla şenlenmesi gerekiyordu. Ve tabii yıldızların görülmediği bu karanlığa havai fişek neşesi getirmek çok parlak bir fikirdi. Birbiri ardınca fırlatıldı, fırlatılmaya devam ediliyor.

Rengarenk yanıyor, başlar ona kaldırılıyor, çok geçmeden yere çakılan bir uçak görüntüsü içinde ve param-parça bir cümbüşle ortadan yok oluyor.

Ancak gün ışır; havai fişekler gündüz bir anlam ifade etmezler.

Hoşçakal Umut" romanının yazarı Ayla Kutlu da bu eğlenceden geri kalmamak için gözleri ve kafaları karıştırma yarışına katılmak istiyor.

Tarihsel bir kesiti sorgulayan roman yazarının, bu kesitin her safhasına ve ayrıntısına vakıf olması gerekir. Ayla Kutlu, büyük bir toplumsal ve siyasal hareketlilik yaşanırken, evinin penceresinden şöyle bir gördüklerinden, gazetelerde okuduklarından, komşularının anlattıklarından bir roman yazmayı ve listelere girmeyi başarıyor. Aslında bu tür listelere girmesine şaşmamalı, bu başarı sayılmamalı. Çünkü dönenleri doğruluyor, firelere haklısınız diyor.

Romandan sanatsal bir derinlik, estetik bir lezzet beklenir öncelikle. Hadi bunları bir kenara bırakalım bir edebi tat vermesi, okuyucusunu tatlı düşlere götürmesi ilk çıkış noktası olmalıdır. Tatlı düşten "mutlu son"u kastetmediğimizi bilmem söylemeye gerek var mı? Freud sanatçı için gündüz düşü gören insandır diyor. O düşlerle uğraştığı için sanatçıyı böyle yorumluyor. Freud'gil tarzda baktığımızda okuyana kabus gördüren bir roman, roman olamaz. Ayla Kutlu ayakta uyurken gördüğü bir rüyayı kabusa yoruyor ve bununla okuyucusunu ürkütmeye çalışıyor. Sonra da kendi kabusunun yorumuyla birtakım örtük sonuçlara varıyor. Bu yazıda Ayla Kutlu'nun bu sonuçlarına ve yorumlarına bakabilmeyi umuyoruz.

Hoşçakal Umut'ta kimin ne düşündüğünü, bölümler arasındaki bağlantıları, ilişkileri bir okuyuşta yakalamak mümkün değil. Bu, romanın zorluğundan ileri gelmiyor. Tam tersine, çalakalem yazılmışlıktan ya da yeni bir teknik bulma merakından kaynaklanıyor. Örneğin dokuz bölümden oluşan kitabın birinci bölümünü anlayabilmek için önce kitabı bitirmek, sonra birinci bölümü tekrar okumak gerekiyor. Yazar, birinci tekil şahısla başladığı bir cümleyi ikinci tekille sürdürmeyi ve hatta üçüncü tekille birinci çoğul karışımı bir cümleyle bitirmeyi yeni bir buluş olarak düşünüyor olsa gerek. *"Eve gidemeyeceğine göre Remzi'nin dükkanı gidilecek en iyi yer. Bir iki kitap alır. Dükkanda yazarlar varsa, Remzi onlara kitap imzalatır benim için. Ben onların, onlar benim varlığımdan sıkılırız."* (Hoşçakal Umut, Ayla Kutlu, Bilgi Yay., s. 37).

Kitap sekiz yıl hapiste yatıp çıkmış, nedense askere alınmamış ve bunun tedirginliği içinde, ailesinin yanında duramayan, okulla ilişiği kesilip kesilmediği belirsiz, fiziksel ve ruhsal acılarından sonra özgürlüğüne kavuşup bir türlü yeniden girdiği topluma uyum sağlayamayan Oruç'un; *"Maddi sorunu olmayan, hiçbir sorumluluk almamış" bir burjuva karısı* olan Algüz'le ilişkisini anlatıyor. Oruç'u yazlık evinde saklamak isteyen Algüz'ün ölümüyle sona eriyor. Burada Algüz, Oruç'un yaşadığı çevreye uyum sağlamasına katkıda bulunurken, örtük olarak da bir alternatif sunuyor.

Burada iki tip, dolayısıyla da iki alternatif var. Biri slogancı kitle kültürünü, diğeri seçkinci güzelliğe dönük kültürü yansıtıyor. Algüz şöyle diyor: *"Benim siyasal bilincim eksik olabilir. Kültürüm de slogancı kitle kültürüne değil, seçkinci güzelliğe dönük (...) Ama senin önerdiğin şey güzel değil. Hatta bağışla ama kaba ve itici geliyor bana."* (S. 74).

Ayla Kutlu iki tipin de temel özelliklerini bu cümle ile veriyor. Böylece Oruç, seçkinci güzelliği reddeden, görgü kurallarını uygulamayı aklına bile getirmeyen, belki de yaşadığı sekiz yıllık hapis hayatının bir sonucu olarak ekmek kırıntılarını süpürüp ağzına atan, tabağını ekmekle temizleyen katı bir devrimciyi; Algüz ise sorunu ve sorumluluğu olmayan yaşama biçimi ile tam bir burjuvayı ifade ediyor. Oruç'un deyişiyle; *'Biblo, hediyelik eşya, ıvır zıvır satan bir karı. İstemez düzeni bozulsun. Bunun gibiler tüyü sallansın istemez."* (S. 40).

Hoşçakal Umut yanlışlıklarından ürkerek dönenleri, yarının hayatını bugünden yaşamaya başlamaktan vazgeçenleri, bugününe razı olanları doğruladığını sezdiriyor. Bunu yaparken, bir hareketin içinde kafası ve eylemiyle varolanlardan değil, sıradan bir militandan kalkıyor, Oysa yarını hazırlamak ve düşüncesini oluşturmakta öncelikli olanlar aydınlardır. Dolayısıyla yeni bir hayatı yaratma mücadelesi anlamına gelecek olan hareketler, onu bizzat yapanlar aracılığıyla sorgulanabilir. "Sadece emir alan ve uygulayan" biri arayıcılığıyla değil. Militandan harekete ve bir militanın yaptığı, ne olduğunu bil-

mediğimiz, yanlışlarından, hareketle bir mücadeleyi savunmak bizi kısır bir düşünceye götürür, tabii bunu yapanı da. Hareket, onu yapanların bakışıyla süzüldüğünde varılacak sonuçlar kuşkusuz bu kadar sığ olmayacaktır. Ayla Kutlu, Oruç'un veya içinde bulunduğu hareketin yanlışlarının neler olduğu üzerinde durmuyor. Oruç'un yaşama biçimini, görgüsüzlüğünü, ailesini ne kadar üzdüğünü falan anlatıyor.

Umut yaşayan bir duygudur, ancak yaşayanlar yani insanlar umut ebedilir. Ve mutlaka umut eder. Umudun "hoşça" kalması, olmaması anlamına gelir. Umut bulunduğu kişiyle veya hareketle birlikte taşınır, yaşar. Bir yürüyüşün amacı varsa, umudu da vardır, ulaşacağı amaç, umududur. Umudu, dolayısıyla amacı olmayan yürüyüşlere gezinti bile demek mümkün değil, bir başıboşluktur. Ayla Kutlu kitabına koyduğu adla bir durağanlığı ifade ediyor. Bir yokluğu, bir ölümü ifade ediyor. Umudu hoşça bırakmak, bir zamanlar güzeldi ama şimdi bitti demektir. Kitap bir anlamda ismiyle bize konusunu özetliyor.

"Her kitap ayrı bir yabancılaşmadan yola çıkarak, somut bir kurtulmayı önerir."[1] Ayla Kutlu da öyle yapıyor. Oruç aracılığıyla somut bir kurtulmayı öneriyor. Herşeyin bittiğine inanmak. Yaşananların bir macera olduğuna inanmak. Ama Sartre'ın cümlesinin devamı şöyle: *"Bu yüzden her birinde kurumlara, törelere, bazı baskı ve çatışma türlerine, o günün bilgelik ve çılgınlığına, kalıcı tutkularla geçici dikbaşlılıklara, sağduyunun boşinanlarıyla en son başarılarına, apaçık gerçeklerle bilgisizliklere, bilimlerin gözde kıldığı ve herkesin her alanda uyguladığı kimi özel akıl yürütme biçimlerine, umutlara, korkulara, duyarlığın, imge gücünün ve hatta algılamanın alışkanlıklarına ve son olarak dışardan alınan töre ve değerlere, yazar ile okuyucunun ortak malı olan bütün bir dünyaya gizli anıştırmalar vardır."*[2] Bu cümlenin yer aldığı kitabın alt başlığı ise "kimin için yazıyoruz." Ayla Kutlu, yeni bir hayatı ütopya olarak görmeye karar verenler için yazıyor. Okurun ve yazarın ortak malı olan dünya ülkelerinden birinin yakın tarihinden bir kesiti alıyor ve kahramanı için *"Hayır bir daha girmeyecek. Ne pahasına olursa olsun. Ama ne pahasına.."* (S. 30) diyor. Oruç bir daha içeri girmeyecektir.

Aydın olmayan bir sanatçı düşünmek mümkün değildir. Eğer her yazılan kitaba roman, her romancıya aydın denebiliyorsa, o çok satan beyaz dizi yazarlarına da aydın sanatçı demek gerekir. Onları aydın saymıyoruz. Öyleyse nedir onları aydın sanatçıdan ayıran? Kuşkusuz bu soru birçok kez sorulmuş ve cevaplanmıştır. Bizim önerdiğimiz kriterlerden biri ve birkaçı, toplumsal kesitlere veya dönemlere özenle ve bir bilim adamı katılığıyla yaklaşmak. Burada bilim adamı katılığını özellikle kullanıyoruz. Ayla Kutlu'nun kahramanlarından Algüz, şöyle diyor diğer kahraman Oruç'a: *İyi ki bilim adamı değilsin. Bilimin katılığına dayanamıyorum."* (S. 8). Kesit veya dönemi sorgularken sanatçı, aydınca bir bilinçten hareket etmelidir. Şöyle de söylenebilir, bir romancı bir toplumsal hareketin evrelerini veya kişilerini sorguluyorsa, kendi düşüncesinin tüm derinliğini buna verebilmelidir. Bunun doğal bir gereği olarak da elbette düşüncesinin bir derinliği olmalıdır. Pencereden gördüklerinden esinlenip bir hareketi deşmek ile, pencerenin önüne oturup dağlara bakarak sıcacık bir aşk tasarlamak ve bu aşka biraz gözyaşı, biraz keder sokuşturmak arasında bir fark yoktur. Yalçın Küçük'ün deyimi ile *aydın eyleminin ürünüdür.* Aydın, eyleminin ürünüyse eğer, sanatçı aydının romanı da eyleminin ipuçlarını verecektir. Roman eğer bir tarihsel dönemi alabildiğine bulandırıyorsa ve bu bulanıklığa bir kulp takıyorsa, aydın eylemiyle ortadadır. Toplumsal bir hareket, bir yarın düşüncesine yanlışlardan hareketle yanlış demek, olayı bir sokak anarşisine indirgemek olsa olsa bir halk mantığıdır. Böylece, romancıyı beyaz dizi yazarlarından ayıran bir noktanın da olaylara halk mantığıyla bakmamak olduğunu söyleyebiliriz. Romandaki kişilerin halktan kişiler olmaması sonucu değiştirmez. Hele hele halk sayılamayacak, yani tüm hareketlerin ve eylemlerin tamamen dışında kalmış kişileri değil de, Oruç gibi bu işi bizzat yapmış kişileri orijine alıp, neden ve sonuçlar üzerinde kafa yormadan bütün yapılanlar yanlıştı demek; komşusu öldürülmüş, oğlu hapse girmiş bir annenin düşüncelerini ve mantığını özetlemektir.

Ayla Kutlu kendini bir çözüm önermek zorunda hissediyor. Ve Oruç'un yaşadıklarından hareket ediyor: *"Ütopya gerçeklerimize tıpatıp uyan bir giysiydi. Çünkü biz öyle görmek istiyorduk. Aksaklıklar vardı ama insanın kendini kandırmaya kararlı olması çok şeye yetiyordu."* (S. 85)

Ayla Kutlu yeni bir hayat düşüncesini ütopya olarak görüyor, insanın kendini kandırması için yeterli olduğuna karar veriyor. Fazla zeki olmayan okuyucunun pek rağbet edeceği bu kitapta, tepki alacağını bildiği noktaları üstü kapalı alaylarla geçiştiriyor. Hatta kavrama yeteneğine pek güvenmediği okuyucusu için sayfa 90'da şekillere başvuruyor.

Zaman zaman anlaşılması mümkün olmayan cümlelere de rastlıyoruz. *"Öğle sıcağında bir frenkinciri gibiydi özgürlüğün renkleri. Ve kabuğunda yalnızca yeşil sarı ve kızılın tonları yoktu."* (S. 12). Hayatında hiç frenkinciri görmemiş olanlar özgürlüğün sözü edilen renklerin dışındaki renklerden oluştuğunu da böylece öğrenmiş oluyor.

Aynı sayfada şöyle diyor: *"Edebiyat için hazır değilim daha. Sonra, çok daha sonra. Bir sabah kalkıp, duruldum artık, kendimi zenginleştirmeye başlamalıyım, dediği gün, onlara bakabilecek."* (S. 12). Önce birinci cümlenin birinci tekil diğerlerinin üçüncü tekil kişiyle yazılmış olduğu dikkatimizi çekiyor. Bu alıntıda asıl önemli olan insanın bir gün kalkıp durulabileceği ve kendini zenginleştirmeye başlayacağı. Ayla Kutlu bir yazar olarak yaptığı işi hayattan bu kadar kesin çizgilerle ayırdığı gibi, edebi zenginleşmenin bir süreç olduğunu gözardı ederek, edebi zenginleşmeyi bir köşedönücü mantığına bağlıyor. Bir sabah kalkıyorsunuz ve zaman geldi diyorsunuz, edebi köşe dönmenin zamanı geldi.

"Sanatın kendisi bir toplum gerçeğidir."[3] Sanatın kendisi bir toplum gerçeği ise üzerine roman yazılarak bir sanat eseri olduğu belirtilmiş bir kitap da toplumun gerçeği olmak zorundadır. Oruç, halktan biri değil, yığınlardan biri değil, kendi tarihinin aydınlanma çağında. Oruç'tan hareketle bir mücadeleyi tartışmak mümkün değildir. Ayla Kutlu gölgelerin gölgesinden hareket ediyor. Oruç için *"Eylemde yalnızca emir olmayacak. Yöntem ve biçim tartışacak"* (S. 31) diyor. Aynı Oruç *".. önünde sonunda alıp içeri tıkacaklar yeniden. Ama girmeyeceğim"* (S. 104) diyor. Ayla Kutlu Oruç'un bir dönek olup olmadığına karar verdirmiyor. Hem umudu yok, hem yöntem, biçim tartışacak hem de bir daha içeri girmeyecek. İnanç ve inat bir yolda yürümeye baş-

layanlar için tartışılacak şey değildir. Tartışanlar fire olacaktır. Her koşu fire verir. Fire, fire olduğu için gerçeği ifade etmez. Fireden hareketle bir dönemi sorgulayarak sanat yapılamaz. Ayla Kutlu bunu hepiniz haklısınız mantığıyla yapıyor. Evet, mevcut düzende yanlışlar var tabii ama yapılanlar da çok yanlıştı demenin romancasıdır. Yapılan yanlışlar mücadelelerin üstünü örtmeye yetmez. En azından alternatifin eski tas olduğunu göstermez. Yalçın Küçük'ün bir başka deyimiyle geçmişteki yanlışlara "yenilgi öğretmen" gözüyle bakmayı gerektirir. Ayla Kutlu yenilgiyi öğretmen yerine koymadığı gibi, hayatın ve tarihin gerçeği olarak göstermeye çalışıyor. Dönenleri rahatlatıyor. Burjuva yaşama biçiminin içinde halktan ayrı, biraz mürekkep yalamış bir kimlikle oturtarak yeni hayatlarında mutlu olmalarını, vicdanlarının rahatlamasını sağlıyor. Hem para pul, konfor, hem burjuva yaşantısı eğlencesi, biraz okuma, yazma, çizme, biraz da bilgece bir tavır, yani seçkinci güzelliğe dönük bir kültür. Bunu Algüz ile somutluyor. Algüz'ün kültürü öneriliyor. Üstelik Algüz Oruç'un uğruna ölerek Ayla Kutlu tarafından kutsanıyor. Kitabı bitirdikten sonra birinci bölümü yeniden okuduğumuzda, bunun Algüz'ün ardından yakılan bir ağıt olduğunu anlıyoruz.

Bir hareketi veya dönemi, kişileri karalamak, onlarla alay etmekten daha zordur. Karalamak veya hakaret etmek, hakaret edilen şeyin aynı zamanda ciddiye alındığını da gösterir. Oysa alay etmek, alay edilen şeyin zararsız olduğunu, hakaret etmeye değmeyecek bir şey olduğunu ifade eder. Alay, hakaretten daha ağır bir harakettir. Çünkü alay eden alay ettiği şeyin kendine karşılık veremeyeceğinden emindir, tek taraflıdır. Oysa hakaret etmekte, aşağılamakta, karşılık görmek de mümkün olabilir. Ayla Kutlu bir devrimcinin kimliğinden hareketle bütün bir mücadeleyle ve devrimcilerle alay ediyor. İlericileri ve bütün türevlerini küçültüyor. Çünkü artık herşey bitti. Biten bir mücadelenin kendine cevap vermesine olanak olmadığını düşünüyor. Örneklerini sıralıyoruz:

"Herşeye karşı çıktıkları günde yazmıştı o bildiriyi, acaba kaç kişi okumuştu?" (S. 38)

"İşi müthişti. Söylemesi de yaşaması da: Devrimciydi o!" (S. 24)

İki kez yürüyüşlerde polisin eline geçti. (...) o zaman kampüse girişindeki böbürlenmesini unutamayacak. Artık bütün dünya önündeydi. Devrimciliği kanıtlanmıştı ve hiçbir yan bakışa katlanamazdı." (S. 25)

Ayla Kutlu yalnızca alay etmiyor. Üstüne üstlük bir de öğütler veriyor. Öğütleri bir müsibet bin nasihatten iyidir türünden. Oruç gibi bir örnek var karşımızda. *"Peki ben ne yaptım? Bitirmedim, yoksul aileme yıllarca yük oldum"* (S. 36). Bir diğer cümle: *"Ailelerimiz, derslerimiz... Bu düzende bile olsa kazanmak zorunda olduğumuz bir yaşam ve üreticilik görevi."* (S. 85)

Görülüyor. Oruç okuyup adam olacağına devrimci olmuştur. Ailesine yük olmuştur. Oysa ailesine yük olacak gençlerin devrimci olmaya hakkı yoktur. Ayla Kutlu herhalde altında araba, cebinde hesabını bilmediği para bulunan gençlerin içinden devrimciler çıkmasını bekliyor. İkinci cümleyle olan mantık bağı da çok açık; *"kazanmak zorunda olduğu bir yaşam"*ı bulunmayanlar ancak devrimci olabilirler. Ayla Kutlu bu kadarla da kalmıyor. *"Arkadaşlarım meslek sahibi olmuş, o yıllara gülerek bakıyorlar"* (S. 86). Meslek sahibi olamamış olan Oruç bu duruma çok hayıflanıyor, arkadaşları gibi gülerek bakamıyor. Sonuç şu: gençler, eğer devrimci olursanız iş güç, ev bark, para mevki sahibi olamazsınız, Oruç gibi hapislerde sürünürsünüz.

Burada bizce önemli olan bir yazarın bunları nasıl söyleyebildiği ve bunları söylemeye hakkının olup olmadığıdır. Değil hiçbir aydının yazarlıkla iştigal eden kimsenin buna hakkı yoktur.

Bir örnek, devrimci olmalarından vazgeçtik, başka bir hayatın, yeni bir düşüncenin umudunu olsun saklı tutan beyinlere örnek gösterilemez. Bu; yeni için, başka için, diğer için filizlenen, beslenen umutları kurutmaktır. Bu umutları besleyenleri karamsarlığa, sonumuz böyle olur korkusuna itmektir. Sağduyulu hiçbir yazar okurunu bugüne mahkum edemez, onu bir kabuslar dünyasına götürüp bırakamaz. Bir yazarın en azından görevi bu değildir. Devrimcileri böylesine karalamaya; bir kavga, yazarın düşüncesine göre tamamen yanlış bile olsa kavgayı aşağılamaya Ayla Kutlu'nun hakkı yoktur.

Aydın, evet, bir donkişottur. Ama, *"Ben bir Donkişotum. Bizler Donkişotlardık. Yeterince çok ve yeterince yürekli olsaydık ve yeterince zamanımız bulunsaydı, başka değerleri ve kavramları kazımaz mıydık çocukların beyinlerine?"* (S. 181) diyen Oruç hiç de Donkişot değildir. Herşey yaşanıp bittikten sonra, vay be meğer ben bir donkişotmuşum demek değildir donkişotluk. Donkişot, hiçbir zaman donkişot olduğunu bilemedi. Çünkü eylemi bitmedi.

Aydın donkişottur. Donkişot ütopyacıdır. Ütopya Türkçe'de yokülkeyle karşılanıyor. Ne güzel, o ülke bugün yok, ama bugün yok. Donkişot o ülke için hayatını yakabilen ve bunu söylemekle fazla zaman kaybedemeyecek olan insandır da. Sanatçı aydın, ben bir zamanlar donkişottum dediği anda; o yokülkenin gelecekte de yokluğuna inandığı ve inandırmaya çalıştığı anda aydın olma serüveni hüsranla sona ermiş demektir.

Affetmek büyüklüktür derlerse de biz yeterince büyüklük yaptık. Yıllardan beri büyüklük gösterip affettik. Affetmek, o hatanın bir kez daha yapılmasına izin vermektir. Hata, ilk yapılışta hatadır. İkinci kez yapıldığında kasıt olmuştur artık. Kasıt, adı üstünde kasıttır, yani hem amaçtır hem de birine, bir şeye kötülük etme, zarar verme isteğidir. Biz kasıtları çok affettik, kasıt olduklarını bile bile. Oysa artık bu zarar verme isteği, amaç durumda; bunları da affetmeye ne zamanımız ne de hakkımız var. Affetmekle yeterince zaman kaybettik.

"Bir emel yüzbin hayal doğurur. Bir hayal, bin mihnete mukavemet eder." [4]

Emelin mihnetine katlanamayacak olanlar, bugününe razı olanlar kenara çekilsin, onlara Ayla Kutlu'nun önerdiği meslek sahibi olunmuş, seçkinci kültüre yönelik mutluluklar dileriz. ■

NOTLAR

(1) Edebiyat Nedir? Jean-Paul Sartre, Payel Yayınları 1982, Sayfa 67, Çev. Bertan Onaran.
(2) a.g.y., Sayfa 68.
(3) Sanatın Gerekliliği, Ernst Fischer, e yayınları 1980, Sayfa 50, Çev. Cevat Çapan.
(4) Kitabe-i Gam, Ahmet Rasim, İkdam Matbaası 1338, Sayfa 21, Çev. Sedat Bilgin (Orjinal baskısından).

BİR DİRENİŞ EYLEMİ OLAN AÇLIĞIN FİZYO-PATOLOJİSİ

Dr. İldeniz KURTULAN

Önce şunu bilmeli, direniş eyleminin kavramı basit bir karşı koyma olayı anlamında değil. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan beri. Direniş o dönemde faşistlerce işgal edilen ülkelerde gelişen anti-faşist eylemler nedeniyle pratik ve evrensel bir anlam niteliği kazanmıştır. Bugün ise direniş özgürlükleri kısıtlayan ve kaba güce dayanan siyasal yönetimlere karşı insan onurunun gerektirdiği bir davranış biçimi, bir tepkisidir.

Aydınların, işçilerin tüm insansever kesimlerin başlattığı anti-faşist direnişler edilgen eylemlerle başlarsa da giderek geniş alanlarda büyük milis hareketlerine dönüşür.

Son yıllarda yaygınlaşan açlık grevlerinin oluşturduğu kamuoyu, olumlu etkililiğini sürdürüyor. Etkinliğini sürdürüyor, ama bu madalyonun bir de ters yüzü var; açlığın fizyo-patolojisi.

İnsan organizması durduğu yerde kendini tüketir. Çalışmasa da, yürümese de, konuşmasa da, insan hiç hareket etmezse de eriyip gider.

Kaba bir tanımla insan bir hücreler yığınıdır. Hücreler besin maddesini sürekli kullanırlar. Yani insanda metabolizma hiç duraksamaz. Metabolizmanın gereği insan vücuduna durmadan şu beş klasik anamaddenin girmesi gerekir: Proteinler, karbonhidratlar (nişasta ve şekerler), yağlar, vitaminler, madensel tuzlar. Bunlara suyu da eklemeliyiz. Ayrıca bunlardan yararlanılabilmek için oksijene gereksinim var.

Proteinler; yapıcı ve onarıcı besinlerdir. Bir gram protein 4 kalori üretir. Organizma için temel olan aminoasitler yönünden zengindir. Hayvansal kaynaklardan (et, süt ve süt ürünleri, yumurta, balık) ve bitkisel kaynaklardan (baklagiller, tahıl, pirinç) elde edilirler.

Yağlar; enerji veren besin maddeleridir. Bir gramı 9 kalori üretir. Vücutta depolanır, yedek enerji olarak kullanılır. Hayvansal yağlar (tereyağı, içyağı, balık yağı), bitkisel yağlar (zeytinyağı, çiçekyağı, soyayağı) gibi.

Karbonhidratlar; nişasta ve şekerler, organizmanın çabuk özümseyebildiği besinlerdir. Bir gramı 4 kalori üretir. Glikojen halinde karaciğerde saklanır ya da yağa çevrilerek depolanabilir. Tahıllar, nişastalı bitkiler, tatlı meyveler; karbonhidrat yönünden zengindir.

Su ve madensel tuzlar: İnsan vücudunun % 70'i sudur. Susuz yaşanmaz. Madensel tuzlar (kalsiyum, fosfor, magnezyum, kükürt, potasyum, demir vb.)' dan oluşur. Bunlar vücuttaki sıvıların yoğunluğunu düzenli tutar, emilme, terleme, salgılama gibi canlılık belirtilerinde rol oynarlar.

Vitaminler, kalori üretmezler ama vücudun gelişmesi, sağlıklı işlemesi, direncinin artırılması için gerekli kimyasal maddelerdir. Hayvansal ve bitkisel kaynaklarda belirli oranlarda bulunurlar.

x x x

Sağlıklı yaşam, sürekli beslenmeyi gerektirir. Beslenmenin durması, yani açlık grevine yatmak, yaşamla bağdaşmaz. Bu eylemde önce vücut yedeklerinde bulunan maddeler erir, zayıflama ortaya çıkar. Yemek yemeden yalnız su içilerek geçirilen 24 saatlik bir sürenin sonunda metabolizma normale nazaran kimi farklılıklar gösterir. Değişim karbonhidrat, protein ve yağ metabolizmasında gerçekleşir. 24 saatin sonunda kanın yağ asidi düzeyinde yükselme var. Karaciğer, kalp kası ve iskelet kasları bundan yararlanırlar. Ancak beyin, alyuvarlar ve böbreklerin kan şekerine gereksinimleri var. Açlık grevindeki sağlıklı bir insanda varolan yağ deposu onu bir ay, ya da daha fazla bir süre için enerji gereksinimine kaynak olur. Bu durumda çevrenin etkisi de önemlidir. Soğuk bir ortamda enerji gereksinimi daha fazladır. Öyleyse süre kısalır.

Dedik ki insan durup durduğu yerde tükenir. Başka bir deyişle varolma nedenine bağlı olarak kalori harcamaktadır. Yatarken, tamamen hareketsiz halde bile kalori tüketilir. Burada kalp, solunum kasları, iç organlar kaslarının kasılmasına, bezlerin çalışmasına, vücudumuzda sürekli meydana gelen binler-

ce biyoşimik tepkilere bağlı "temel" bir tüketim söz konusudur. Bu kalorik harcamaya temel metaboliz ma adını verelim. Temel metabolizma yaşamı sürdürmek için kesinlikle zorunlu olan kalorik harcamadır. Bu da 24 saatte ortalama 1590 kalori olarak hesaplanır. (70 kg ağırlığında bir insan saatte 70 kalori yakar 24 ile çarpıldığında 1680 kalorilik sonuç alınır.)

İstemli, ya da istemdışı ufacık bir hareket bu rakamı 2000'in üstüne çıkarır. Açlık grevindeki insan her gün en az 2000 kalori tüketir ve yerine hiçbir şey koymaz. Beslenmesi durmuştur. Depoları kullanmaya başlayacaktır. Önce göz küresinin oturduğu yağ yastığı eriyecek, gözler çukurlaşacak. Gün geçtikçe güçten düşecek, yetilerini birer birer yitirecek ve açlık grevine girmeden önceki ağırlığının beşte ikisini yitirmesiyle ölecek.

Literatürdeki kayıtlara göre bir insan yalnız su içmek koşuluyla açlığa 60-70 gün dayanabilir. Suyla birlikte şeker ve tuz alabilenler daha uzun bir süre dayanırlar.

Sona yaklaştıkça insan aşırı zayıflar, göz görmez, beden ısısı 0.3 - 1 C kadar düşer, sinirler gerilir, baş dönmeleri, halüsinasyonlar, zeka sapıtmaları oluşur.

Savaşım için, direniş için, hepsinden önemlisi, güzel günler görmek için yaşamak gerek. Yaşamak, büyümek ve çoğalmak. Yaşarken her canlı kendine özgü hücre, doku ve organlar yapmak zorundadır. Bunun için gerekli olan organik ve inorganik maddeler beslenmeyle sağlanır. Yeri gelmişken hatırlatmakta yarar var; vücutta 4 hücre türünün durmadan yenilenmesi gerekir. Deri, kıllar, bağırsak içi döşemesi hücreleri ve kanın alyuvarları. Bunlar durmadan yenilenmeli. Açlık grevinde olan insanlarda cildin kuru, buruşuk ve bozuk oluşu, saçların dökülmesi belki büyük bir felaket değil ama barsak duvarının hücreleri yenilenmezse barsak delinir. Alyuvarların sayısı azalırsa vücudun tek yakıtı olan oksijen akciğerden dokulara taşınmaz ve giderek tüm dokularda harabiyetler başgösterir.

Uzun süren açlık grevi sonunda ağır bir tablo çıkar ortaya; kırılan direnç spesifik hastalıklara zemin sağlar, verem ve öteki infeksiyöz hastalıklar ortaya çıkar. Kadınlarda özellikle yumurtalıklar erir kaybolur, tüm kadınlık fonksiyonlar ortadan kalkar. Kimi organlar yerinden kayar, yer çekimi doğrultusunda sarkar. Karın yağlarının erimesi sonucu ileus (barsak düğümlenmesi) görülebilir. Protein, vitamin ve madensel tuzlar eksiklerine bağlı bir sürü hastalıklar ortaya çıkar ve direnişçi gençse büyüme ve gelişmesi durabilir. Özellikle A vitamini eksikliği önce gecekörlüğü sonra gözün saydam katında ülserizasyon ve nihayet tüm körlüğe neden olur. Tek bir sözle Açlık Grevi çok ağır bir direniş türüdür. ■

13 Eylül 987
ZONGULDAK

UYAN

Uyan
uyansana uykundan,
rüyanın düşlerin ütopya
Onlar ki
dalgalardamı boğuldu ?
Dalgalardamı boğdular yoksa...
Belki kemandı
belki saz
ölüm seslerini kısıtlayan

N. Hakan AKGÜL.

18 yaşına girmiş proleter devrimciden

T. Kurtuluşu çıkartanlara SELAM

Souyetler Birliği'nde yayımlanan Aziya i Afrika Dergisi'nin Haziran 1987 sayısında Pravda Gazetesi'nin Türkiye temsilcisi A. Stepanov'un "Laitsizm pod uğrozoy" başlığıyla bir yazısı çıktı. Bu yazıyı Demet Baran'ın çevirisiyle sunuyoruz.

LAİKLİK TEHLİKEDE

A. Stepanov

Aziya i Afrika
Haziran 1987

Vücutları siyah çarşaflarla örtülü kadın figürleri İstanbul, Ankara ve diğer Türk şehirlerinin sokaklarında alışılmış birer görüntü olarak benimseniyor. Oysa, henüz 10-15 yıl önce onlar şaşkınlık uyandırabiliyorlardı. Dinine bağlı müslümanların kendilerine özgü bir modası haline gelen siyah örtülere, Türkiye'deki üniversitelerde bile rastlanıyor. Sakallı gençler, ellerinde dindarlık ve müminlik işareti olan o bilinen tesbihleriyle yüzlerce dini okulları dolduruyorlar. Türkiye'de, yüksek öğrenim kurumlarında şu an geleceğin yaklaşık 20 bin öğretmeni öğrenim görüyor, kur'an kursları ve imam hatip okulları hemen hemen 300 bin kişi yetiştiriyor. Süreli dinsel edebiyatın toplam tirajı yarım milyona yaklaşıyor. Ülkede yılda 600 bin adet kuran-ı kerim satılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önceleri hiçbir zaman bu kadar çok cami yapılmadı. Fakat yine de camiler Cuma günleri namaz kılanlara yetmiyor.

"Din işlerinin devlet işlerinden ayrılması" olan laikleşme ve çağdaş uygarlık yönetimi olan laiklik ilkelerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün girişimiyle taa 1928'de anayasaya girdiği ülkede "islamın yeniden doğuşu'nun bazı dış belirtileri görülmektedir. Bu ilkelerin yaşama uygulanması, Osmanlı bürokratlarının, dinci ve feodal toprak ağalarının desteğine dayanan dinsel yönetim taraftarlarının sert tepkileriyle karşılandı. İş, Cumhuriyet yönetimine karşı açık bir isyana kadar vardı. Ancak, gerçekte dinsel tarikatlar olan, başlarında din adamları ve derviş tekkelerinin bulunduğu gerici halk kesiminin yönetim karşıtı gösterileri Atatürk'ün kesin önlemleri sayesinde, başarıyla bastırıldı.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde halkın dinci kesimini oluşturan köylülerin, tüccarların, zenaatçıların ve işçi sınıfının bir kısmının oylarını toplamak için birbirleriyle yarışan burjuva partileri giderek daha sık islama, ayrıca geleneksel müslüman yasası olan şeriata yönelmeye başladılar. Laikliğin pozisyonu yavaş yavaş bozulmaya başladı. 60'lı ve 70'li yıllarda ülkenin çeşitli bölgelerinde şeriatın yeniden kurulması için Atatürk'ün kutsal mirasına karşı gösteriler patlak verdi. Özellikle aşırılığa varan dinciliğin güçlü sesi 1978 yılında üç günlük olaylar sırasında 100'den fazla kişinin öldüğü Kahramanmaraş'ta ortaya çıktı.

1980 yılındaki askeri darbeden sonra bütün siyasi partiler ve aşırı dinci kuruluşlar kapatıldı. Ancak son birkaç yıl içinde burjuva-demokrasisi kurallarının yavaş yavaş yeniden yerleşmesi sonucu dinsel "irtica" hareketleri zirveye ulaştı. 1982 Anayasası'nda artık ülkenin yaşamında islama özel bir yer ayrıldı. Dinciler devlet mekanizmasında pek çok kilit noktalarda olduğu kadar eğitim sisteminde de boy göstermeye başladılar. Tanıdığım bir Türk öğretmeni bana şunları anlattı. "Üçüncü sınıflara suyun doğaya buharlaşmasını anlatmıştım, ertesi gün derste bir mollanın yağmuru yeryüzüne Allah'ın gönderdiğini savunmasıyla düştüğüm sıkıntıyı göz önüne getirebiliyor musunuz? Kültür alanında da islamın etkisi güçlendi, derviş tekkeleri ve yasadışı çeşitli tarikatların hareketlerinin faaliyetleri arttı. Öyle ki, çok etkin bir tarikat olan "Nurcular" çağdaşlaşma düşüncesiyle birlikte müslümanların özel yaşamlarında ve devlet yaşamında şeriat kurallarının yeniden kurulması düşüncesinin propagandasını yapıyorlar. Ve bu propaganda inananlar arasında geniş bir yankı uyandırıyor.

Patlayan bu bombanın etkisini Türkiye basınında yayımlanan yazılar gündeme getireli çok olmuyor, özellikle Hürriyet ve Milliyet gazetelerindeki makaleler gerici hareketlerin ve zararlı kuruluşların tehlikesine doğrudan doğruya işaret etmektedirler. Söylenenlere bakılırsa onların toplam sayısı milyonlarca kişiye ulaşmakta ve

tam anlamıyla günden güne artmaya devam etmektedir. Bu kuruluşlar arasında Nurcuları anımsatan bir tarikat olan "Nakşibendi" tarikatı, aynı zamanda "Halidiye", "Süleymancılar" ve Türk gazetelerinin belirttiği gibi, yurt dışıyla bağlantıları olan diğer pek çok kuruluş da vardır. Türk basınına göre bunların arasında en tehlikelisi tüm Cumhuriyet karşıtı gösterilerde aktif rol oynayan ve amaçlarına ulaşma araçlarının en önemlilerinden birini silahlı mücadele sayan "Nakşibendi" tarikatıdır. Cumhurbaşkanı Kenan Evren de halk önünde yaptığı konuşmalarda dinsel aşırılığın ve tehlikeli kör inançların tehdidine dikkat çekmiştir.

"İslamın yeniden doğuşu"nun nedeni nedir? Türkiye'deki demokrat kesimin temsilcileri, nüfusun büyük çoğunluğunu müslümanların oluşturduğu ülkede burjuva partilerinin seçmenlerin oylarını toplamak amacıyla dinsel duyguları sömürdükleri ve sömürmeye devam ettiklerini kabul ediyorlar. Bunun dışında iktidar çevreleri islamcı zihniyetin ve geleneklerin yayılmasını, 'islamın yeniden doğuşu'nun tehlikeli bir şekilde büyümesinden yararlanmayı, ilerici demokrat düşüncelerin ve her şeyden önce bilimsel sosyalizmin yayılmasına karşı umut verici bir araç olarak görmektedirler.

Son yıllarda Özal hükümeti ekonomide yabancı sermayeyi ve teknolojiyi ülkeye çekmeye, özel sektörün devlet sektörü zararına gelişmesine, ihracatı doğrudan teşvike ve bunun sonucu olarak ulusal ekonomik kurumların uluslararası kapitalist pazarlara 'entegrasyonuna' dayanan "Liberalleşme" ya da "kapıları açma" politikası izlemektedir.

Bu politikada Türkiye'nin ithalat ve ihracatta müslüman ülkelere yönelmesi özel bir yer tutmaktadır. Türkiye, zengin petrol kaynaklarına sahip Yakın ve Ortadoğu ülkelerinden akaryakıt satın almakta ve bunların yerine bu ülkelere endüstri ve tarım ürünleri satmaktadır. Artık müslüman ülkelere Türkiye'nin tüm dış ticaretinin üçte birinden daha fazlası gelmektedir. Petrol üreten ülkelerde Türk inşaat şirketleri de geniş çapta ihale aldılar. Türk şirketlerinin bu ülkelerde aldıkları ihalelerin toplam tutarı 20 milyar doları aşmaktadır. Ekonomik çıkarlarını hesaba katarak Türkiye, daha çok dış ekonomide "islam faktöründen" yararlanmaya çalışıyor. Kolayca ekonomik ilişkiler kurulan, en güvenli, en kazançlı, kısacası en elverişli kardeş müslüman bir ülke olarak Türkiye, islam dünyasına ve bu dünyanın bölgesel kuruluşlarına aktif olarak girmek için can atmaktadır. Bu amaçla, yurt içinde ve dışında Türkiye'nin islam dünyasına aitliği, islamın dinsel değerlerine ve tarihsel-kültürel geleneğine bağlılığı islam mirasını koruma ve daha da arttırma kaygısı her fırsatta sergilenmektedir. Bütün bunlar müslüman ülke pazarlarına değişik bir giriş tarzı olarak nitelendirilmektedir.

İktidarın diğer bir başka çevresi için "islamın yeniden doğuşu" hoşa gitmeyen bir biçim olarak kabul edilmeye başlandı. Buna bir dizi faktörler özellikle "liberalleşme" politikasının sosyal sonuçları yardımcı oldu. Bu politika devletin himayeci rolünü kesinlikle azaltarak köylerde ve şehirlerdeki küçük burjuva tabakalarının yıpranmasını hızlandırdı, sosyo-ekonomik ayrımın güçlenmesine, zenginliğin ve fakirliğin kutuplaşmasına yöneldi. Sadece son 6-7 yıl içinde köy nüfusu yaklaşık % 10 azaldı. Bir parça ekmek ve iş aramak için köylerini terkeden köylüler, iflas etmiş zenaatçılar ve küçük tüccarlarla birlikte Türk şehirlerini sefalet halkası olarak kuşatan, -bir gecede yapılan, maddi olanaklardan yoksun, yoksul- 'gecekondu' bölgelerinde oturmaktadır. Bazı verilere göre şimdi o bölgelerde şehir nüfusunun yaklaşık % 60-70'i yaşıyor. Daha düne kadar köylü olanlar -emekçiler- hemen hemen 4 milyon işsiz ordusunu oluşturuyorlar ve gerçekte lümpene dönüşüyorlar. Onlar, kendi sefil durumlarını iyileştirmek için yukarıda sözünü ettiğimiz böylesi zavallılarla birlik olmada ve dinsel bakış açısında bir dayanak arıyor, sorunların çözümünü islami anlayışa dayalı, sosyal adalette görüyorlar. Bu insanlar varlıklarından ve işlerinden mahrum kalıp, bir daha geri dönmemek üzere eski sosyal statülerini yitirdikten sonra, islami yasalara sıkı sıkıya bağlanarak kurtuluş çabası içine giriyorlar.

Bunun dışında Batı, daha da çok Amerikan 'kitle kültürünün' ve onun bir kolu olan seks ve zorbalık, inananların duygularını derinden sarsmakta, ahlaksal değerleriyle çelişmekte ve onurlarını kırmaktadır. İthal 'kitle kültürüne', mülkiyet hırsı aşılanmasına ve düşüncesizce tüketime, yoksulluğun ve adaletsizliğin etkisiyle güçlenen ahlaksal kokuşmuşluğa tepki olarak 'islamın şanlı geçmişine' dönmeye, kendi özünü bulmada çileli bir arayışa, dinsel köhneliği idealize etmeye, giyimde, davranış ve yaşam biçiminde, batı stilini yadsımaya başladılar. Bu görüş en uç ifadesini bütün Batıya karşı tam anlamıyla katı bir tavır takınmada, halifeliğin yeniden doğuşu ya da İran örneği bir İslam Cumhuriyeti kurulması düşüncesinde buluyor.

Büyük sermayenin baskısıyla toplumun gelenekçi tabakalarının çok sayıda kıyımının ürünü, sosyal protestonun spesifik bir biçimi olarak dinsel aşırılık müslüman Yakın ve Ortadoğu ülkeleri için yeni bir olgu değil. Bu aşırılık Türkiye'nin de yakasını bırakmadı.

Ülkedeki demokratik çevreler, Kemalizm'in laiklik ve laikleşme ilkelerini savunurken, islami dünya görüşünde kendine özgü bir anlam kazanan sosyal sorunların çözümünü bugünün Türkiye'sinde politik özgürlüğe getirilen her türlü sınırlamanın kaldırılmasında, ulusal kültür düzeyinin yükseltilmesinde ve Türkiye emekçilerinin zorunlu gereksinimlerinin sağlanmasında görüyorlar. ■

Monthly Review Dergisi'nin 1981 Mayıs sayısında yayınlanan Montelair State College Öğretim Üyesi Opoku Agyeman'ın "Terrorism: A Nonwestern View" adlı yazısını Gül Nayum'un çevirisiyle sunuyoruz.

TERÖRİZME BATILI OLMAYAN BİR BAKIŞ

Monthly Review
Volume 3a, May 1987 No: 1

Opoku AGYEMAN

Montelair State College'de Siyaset Bilimi Öğretim Üyesi

Dünyanın, Batı Avrupa tarafından koloni sömürüsü, baskısı ve boyunduruğu altında deneyim kazanmış ülkelerinin perspektifiyle baktığımızda, terörizm hakkındaki son söylemlerin 3. Dünya ülkelerini terörizmle özdeşleştirdiğini ve suçun faili gibi algılandığını, öte yandan Batı Avrupa toplumlarını bir kurban olarak değerlendirdiğini görürüz. Çok garip! Böyle bir sonuca varmak neden ve sonuçların çok öznel ve tarihe uygun olmayan bir değerlendirmesini gerektirir. Dahası, olayda büyük bir ahlaki sorumsuzluğu olan ABD kendisini adeta global bir anti-terörist kampanyanın destekleyicisi ilan etmiştir.

Batı dünyasının dünyanın geri kalan bölümüne karşı yürüttüğü sömürgeci şiddet ve köleleştirme politikasının tarihi Chinweizu'nun "Batı ve Geri Kalan Bizler" başlıklı çalışmasında açıkça ortaya konmuştur:

"600 yıldan beri Batı Avrupa ve onun işbirlikçileri dünya barışını tehdit ediyorlar... Yoğun olarak silahlanmış olan... ve zenginleştiren yağmanın çekiciliğine kapılan beyazlar Batı Avrupa Anakaralarından keşif için, cinayet için, yağma ve işgal için, yönetmek ve sömürmek için dünyanın geri kalan bölgelerine yelken açtılar. Ve hatta, bugün hâlâ bu insanların genişlemeci kıyımının cehennemi bizleri yani geri kalanları etkilemeye devam etmektedir..."

Mark Twain de Avrupa'nın dünyanın geri kalan bölgesine yaptığı kötülükleri yazarken aynı biçimde net ve açıktır:

"Birçok ülkede 'vahşiyi' zincirledik ve açlıktan ölüme mahkum ettik. Birçok ülkede 'vahşi'yi yaktık... Vahşiyi, küçük çocuklarını ve annesini köpeklerle, tüfeklerle avladık. Birçok ülkede vahşinin toprağını elinden aldık, onu kölemiz yaptık ve hergün kırbaçladık... Ve onurunu kırdık... Ve ölümü en yakın dostu yaptık... Ve onu kendi kazdığı çukura düşünceye dek çalıştırdık."

Trans-Atlantik köle ticareti tek başına 70 ile 100 milyon arasında Afrikalının yaşamına maloldu. Daha sonra sömürgecilik dönemi geldi. Bu dönem Fanon'un da ifade ettiği gibi 'kendi doğal durumundaki şiddeti' içeriyordu. Fransız Ekvatoral Afrikası'nda ve Belçikalıların sözde bağımsız Kongo Devleti'nde Afrikalının toprağından ve mülkünden edilmesi ve zorunlu işçi olarak çalıştırılması tıpkı Nazi türü uygulamalarla sürdürüldü. Örneğin 'kırbaçlamayla ve köylerin yakılmasıyla', 'yerlilerin eğitim atışlarında hedef olarak kullanılmasıyla', 'dinamitlerin etkinliğinin insanlar üstünde denenmesiyle' ülkenin nüfusu 20 yıl içinde 20 milyondan 10 milyona düştü.

Angola'da 400 sene boyunca uygarlaştırma misyonları, kendi hapishanelerindeki mahkumları (üstelik bunlar kabadayıların ve katillerin en uç örnekleriydiler) Afrikalının üstüne püskürttüler.

Cezayir için Fanon'un eşsiz biçimde ifade ettiği gerçek şudur: "Sömürgecilik özünde tüm verimini akıl hastanelerinden tedarik etmiştir." Yüzyıllar boyu süren Fransız sömürgeciliğinin yıkımı yetmiyormuş gibi Cezayir, bağımsızlıktan önceki birkaç ayda, bir de, Fransız Gizli Askeri Örgütü (OAS) teröristlerin düzenlediği katliama sahne oldu. Bu teröristler Cezayir sokaklarında ve her yerde, her yaşta ve cinsiyette masum Arabı kurşunladılar. İlginçtir, tüm bu yapılanlara Avrupa açısından bakarsak, yapılanların boyun eğdirme ve sömürgeleştirme savaşı değil, barış olduğunu iddia ettiklerini görürüz. (Pax Britanicca ya da Pax Français bunun örnekleridir. Ama burada söz konusu edilmesi gereken bazı başka gerçekler de var; açgözlü, vahşileştirici Batı Emperyalizminin yol açtığı sonuçlar gibi...) Ancak tanrı vergisi beyinlerin ve ruhların uyuşturulmasını ve aşağılanmasını, gelişme ve yetkinleşme için gerekli kaynakların imhasını hiçbir ideolojik kamuflaj açıklayamaz.

UYSALIN İSTEMEDİĞİ ŞİDDETİ

Bu vahşete tepkiler, Asya ve Afrika'da 2. Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi hareketler şeklini aldı. Daha o zaman bile sömürgeciliğin kurumsallaşmış şiddetine karşı yürütülen hareketlerin şiddet öğesi içermemesi için gösterilen dikkat çok önemlidir. Örneğin, Hindistan'da Gandi'nin şiddet öğesi olmayan sivil itaatsizlik tekniği kendi kaderini belirlemek için verilen kavgayı belirledi. 1958 Kasım'ında Akra'da düzenlenen "Bütün Afrika Halkları Kongresi"nde Gana'dan Nukrumah, Afrika Özgürlük Savaşçılarını karşı-şiddete başvurmamaları ve şiddet öğesi içermeyen alternatifleri benimsemeleri yönünde ikna etmek için büyük çaba gösterdi. Konferansda "Sizi destekleyen halkın ortak amacı... emperyalistlerin gücünü şiddet kullanmadan ortadan kaldırabilir" dendi.

Kenya (1952-1960), Cezayir (1954-1961) ve daha sonra Güney Rodezya ve Portekiz kolonilerinde karşı-şiddetin ortaya çıkmasının nedeni, tam da Nukruman'ın açıkladığı gibiydi, "değişiklik çok geciktirilirse veya inatla bastırılırsa, orada veya burada şiddet ortaya çıkacaktır. Bunun nedeni insanların bunu istemesi veya planlaması değil, fakat geçmişin birikimlerinin şiddetle patlamasıdır."

Güney Afrika örneği bunu ve ötesini aydınlatabilir. Burada, baskıcı devlet gücünün Afrikalılara karşı gerçekleştirdiği vahşi uygulamaların sağladığı olanca zemine karşın, sadece 1960'lardaki Bağımsızlık Hareketleri, Pan Afrika (PAC) Kongresi ve Ulusal Afrika Kongresinde (UAK) bir karşı şiddetin gerekliliği telaffuz edildi. Bu durumda bile, plan baştan beri sivil hedeflerden uzak durmak ve yerine "polis"in, ordunun ve işbirlikçilerin" üstünde odaklaşmaktı. Irkçı rejim, silahsız Afrikalı adamı, kadını ve çocuğu kitlesel bir şekilde ve her fırsatta yok ederken; sadece bu kadar... UAK'den Johnny Makhatini durumu şöyle ifade ediyordu: "UAK, ırkçılarla ve teröristlerle rekabete girmeyi reddediyor. Süpermarketlere ve sinemalara bomba koyabiliriz, fakat bunu yapmayacağız. Terörist rejimdir, biz değil."

Meşru olan fakat ulusal arzuları tatmin edilmemiş neofaşist ve neokolonisel terörizmin sosyal adalete engel olduğu sözde bağımsız toplumlarda, değişen yoğunluklardaki karşı koyuş giderek ivme kazanmaktadır. Bu tür ulusal bağımsızlık ve sosyal devrim savaşları tüm amaçları ve istekleriyle, emperyalizm, kolonizasyon ve neokolonizasyon sürdüğü sürece varolacaktır. Emperyalist güçler ve diğer baskı grupları kendi terörizmlerini sürdürdükleri sürece üçüncü dünyada ve diğer yerlerdeki sömürülmüş insanların -Kuzey İzlanda'daki İrishler, İspanya'daki Baks ayrılıkçıları, Hindistan'daki Sih'ler, Sri Lanka'daki Tamil İhtilalcileri, Orta Doğu'daki Filistin Kurtuluş Örgütü ve Irkçı Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki Afrikalılar gibi- geleneksel savaş biçimlerini benimseyemeyecekleri ve "uysalın istemediği şiddeti" üstleneceği açıktır.

STATÜSKOCU GÜÇLERİN BÜYÜK ŞİDDETİNE KARŞI ÜÇÜNCÜ DÜNYA TAKATSİZ ŞİDDETİ

Bütün bunlardan ötürü, Güney Afrika örneğinin de gösterdiği gibi, karşı-şiddetin varlığına neden olan şiddet karşısında dikkate değer bir eşitsizliği vardır. Tıpkı UAK yandaşları gibi, karşı-şiddet, tepeden tırnağa silahlı şiddete karşı, çıplak elle, taşlarla, sopalarla savaşır. Barışçı mazeretlerin ve önerilerin çözümleyemediği objektif ve anlaşılabilir tarihi kederlere sahip olanların istemsiz şiddetinin aksine, statüskocu güçlerin yıkıcı kuvveti ancak zayıf ve geçici bahanelere dayalı olarak yayılabilir. Nitekim, ABD atom bombasını Japonya üstünde atarak hem yeni bulunan silahın yıkıcı gücünü dener, hem de "sarı tehlikeyi" küçümsediğini gösterirken, savaşı kendi isteklerini kabul ettirerek çabuk ve kesin bir sonuca ulaştıracağını düşünür. Öte yandan Nathan ve Oliver'in belirttiğine göre, Japonların imparatorlarının geleceğine ilişkin güvence aldıkları için teslim olacaklarına dair belirtiler edinilmişti. İlginçtir, şöyle ekliyorlardı: "Koşullar önerilmiş ve kabul edilmiştir, bombalar atıldıktan sonra "imparatorun alıkoyulmasına izin verildi. Tıpkı ... Japon Kabinesinin 1945 yazı ortalarında kabul etmeye hazır olduğu gibi."

Aynı şekilde bahanelerin aldatıcılığı 1986 Nisan'ında, Libya'nın Batı Berlin'de "tepeden planlanmış" bir eylemle bir diskoteği bombalamasının ardından ABD yönetiminin "reddedilemez" nedenlerle Libya'ya hava akını düzenlemesinde de kendini gösterir. Oysa, bu olaydan kısa bir süre sonra, İngiliz ve Batı Alman araştırmacılar, söz konusu şiddete neden olan diskotek eyleminin sorumlusunun Libya olmadığı sonucuna vardılar.

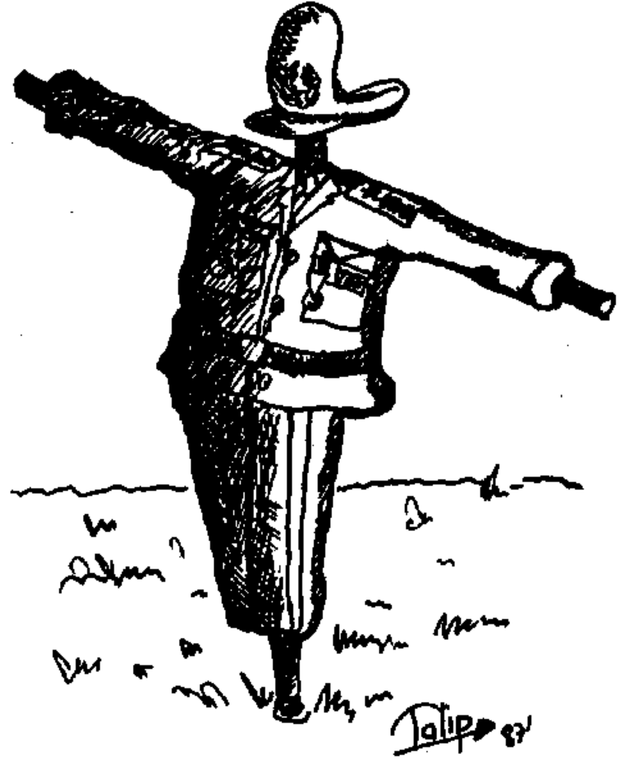
Baskının şiddeti ve özgürlük hareketlerinin karşı-şiddeti arasındaki belirgin fark şunu açığa çıkartabilir, ilkinin yok olması durumunda, ikincisi varlığını sürdürmeyecektir; çünkü varlık nedeni ortadan kalkacaktır. UAK'den Oliver Tambo'nun gözlemlediği gibi "Batının şanssız insanları baskı görenden gelen şiddet yüzünden kaygılanıyorlar. Fakat ırkçı rejiminin şiddeti olmasaydı, hiç şiddet olmazdı." Varılan nokta şudur, ulusal bir toplumda gerilla hareketinin çözümü, gerillalara kitle desteğini sağlayan politik, sosyal ve ekonomik koşulların hallinden geçer. Gerilla şiddetinin, uluslararası ilişkilerdeki temel çözümü ise Amerika'nın Vietnam'daki feci uygulamalarıyla değil, George Ball'ın dikkate değer saptamasındaki gibi asıl nedenlerin bulunmasıyla mümkündür; "terörizmi besleyen tüm asıl kederlerin telafisi ya da hiç değilse azaltılması." -Kuşkusuz bunun yanıtı "bu kederi çekenlerin misilleme için öldürülmesi de, değildir.-

İDEOLOJİK DÜŞÜNCENİN ŞAŞIRTMACASI

Çağdaş uluslararası ilişkiler üstüne geliştirilen söylemleri belirleyen ideolojik düşünce, nesnel analizler yapmanın olanaksız olduğu keyfi birtakım kategoriler oluşturmuştur. Şu örneği alalım; bazı silahlı devrimci hareketler "özgürlük kavgası" olarak nitelendirilir. Bu bütünüyle öznel bir ayrımdır. Irgun ve Stern çetesinin, İngilizleri Filistin mandasını bırakmaya, dolayısıyla İsrail'in kuruluşunu hızlandırmaya zorlaması, Batı'da birçokları tarafından destansı bir özgürlük savaşı olarak nitelendirilmiştir. Ve iki yüzyıl önce İngilizlere karşı "bağımsızlık savaşı" veren ABD, modern tarihin devrimci örneği olarak alınmıştır.

Her nedense, aynı Batı düşüncesi, Batılı olmayan diğer toplumların özgürlük çabalarına aynı meşruiyeti atfedemiyor. Böylece Kenya'daki Ülke ve Özgürlük Ordusu, İngilizler ve Batılı müttefikleri tarafından hor görülerek "mau mau"; vahşetin satıcısı, alçak ve kötücül şiddet olarak adlandırılıyor. Daha da beteri, ideolojileştirme, bugünün dünyasında sadece komünist olarak isimlendirilen rejimlere karşı silah kuşanmayı haklı gösteren bir noktaya getirilmiştir. Öte taraftan neo-faşist bir rejime yönelik bir karşı güç oluşturmak, bu anlamda meşru sayılmamaktadır. Nitekim "kontralar" ve Afganlı asiler özgürlük savaşçıları olarak ilan edilmişlerdir. Bunu yapanlar Güney Afrika'da ırkçı rejime karşı yürütülen silahlı mücadeleyi onaylamayı bile reddedenlerdir. Bu mantıksızlık silsilesinde, Ronald Reagan'ın garip kategorisinde, "uyumsuzların garip bir koleksiyonunun Looney Tunes ve 3. Reich'den bu yana en sefil mahkumların" yönelttiği "terörist devletlerin konfederasyonuna", Güney Afrika'nın ve Pinochet'nin Şili'sinin dahil olmadığını görmek şaşırtıcı değildir.

Fakat batılı olmayanlar ve "komünist" rejimler keyfi düşüncenin tek kurbanları değiller. John Kennedy 1962' de İrlanda özgürlük hareketini tutkuyla desteklediğini belirtmek için şunları yazıyor: "İnsanların koloni kurullarından ancak uzaklaşabildiği bir toplulukta büyüdüm. Ve şunu iddia edebilirim ki, birçok tarihçinin ifade ettiği gibi, atalarımın maruz kaldığı kolonileştirme Hindistan'ınkinden daha kısırlaştırıcı ve zulüm doluydu." Margareth Teacher'ın 1986'da bu konuda söylediği dikkat çekici; "ABD'nin terörizme karşı başta gelen bir rolü olmasına karşın, İrlanda terörüne karşı gerektiğince katı davranmamasının ve müttefiklerinden birisini üzmesinin nedeni nedir?"

İdeolojik düşüncenin şaşırtmacası daha ileriye de gidebilir. Dünyanın varolan politik, ekonomik ve sosyal düzeninin statüskosuna muhalif olan bölümlerinin göreceli zayıf şiddeti ve protestosu Batı Uygarlığına yönelik bir tehdit olarak damgalanmıştır. Buna rağmen statüsko devletlerinin varolan dünyada kullandıkları nükleer silahlar da dahil olmak üzere en gelişmiş ve en kapsamlı terör kaynakları, "ulusal güvenlik" politikalarının unsurları olarak ve gerekli denilerek rasyonalize edilmiştir. 1977 yılındaki B.M. Silah Ambargosuna rağmen, dünyanın en gelişmiş 10. silah sanayiine sahip olan Güney Afrika'nın, Zimbabve, Mozambik, Angola ve Lesotho ve de kendi ülkesindeki siyah çoğunluğu ikincil duruma düşüren güçlü askeri varlığı, bu tür yasal, statüsko şiddetinin tipik bir örneğidir. "Ulusal Güvenlik" adı altında bu tür bir şiddetin uygulanmasının en son örneği Mayıs 1986'da ortaya çıktı. P.W. Botha, "Uluslararası terörizmle diğer Batı ülkelerinin savaştığı şekilde savaşacağız. Ancak uluslararası terörist hareketlerinin koruyucusunun -BM- sahte protestolarına aldırmayacağız" demektedir.

ABD'nin kendisine biçtiği görevle ilgili olarak ortaya çıkan terörizm sorunu, bu ülkenin temel nükleer silah üreticisi ve yayıcısı olması konumuyla başlar. Ki bu ülke, gerçekte böyle bir silahı ilk üreten ve insan hedefine karşı ilk kez kullanan ülkedir. 19. yüzyıldan beri ABD, Darwin'in Anglo-Sakson'ların üstünlüğü hakkındaki varsayımını doğrularcasına Avrupa'ya önce yetişti, sonra geçti. Aşırı şiddetin gücüne dayanan ABD, Batı Yarıküresinde çeşitli yöreleri sömürgeleştirerek ve terörize ederek, hegemonya isteğini açıkça ortaya koydu. 1845 ve 1848 yılları arasında Texas, Kaliforniya, Arizona ve New Meksiko'nun ellerinden zorla alındığı Meksikalılar bugün artık, ABD'ye eskiden olduğu gibi terörizmin yok edilmesine yönelik bir görev yüklenemeyeceğinin bilincindedirler.

Vietnam Savaşı sırasında Henry Steele Commanger ABD terörizmi hakkında şunları yazdı: "Artık o denli alışılmıştı ki, herhangi bir korku yaratmıyordu. Amerikalılar... Vietnam, Kamboçya ve Laos'a 7 milyon bomba saçarak bu terörü sistematik bir şekilde uyguladılar." O zamandan bu yana, ABD'de "paramiliter hareketlerin çok normal, hatta dış politikalarına ikame eden bir araç" olduğu konusunda tam bir fikirbirliği sağlandı. Sonuçsa, dünyanın her tarafında çok sayıda insanın öldürülmesidir. Buna, yabancı liderlerin suikasta uğramalarını ve onların yerine Zaire'nin Mobutu'su ve Şili'nin Pinochet'si tarafından yönetilen askeri rejimlerin kurulmasını katmıyoruz. "Yabancı liderlere yönelik suikast iddiaları" üzerine ABD Senato Raporu bunlarla ilgili kanıtlar ortaya koymuştur. Ekim 1984'de Nikaragua sularının illegal bir biçimde mayınlanması yetmezmiş gibi, ABD CIA'sı bu ülkede terörü yaymak için bir de el kitabı bastırdı. 42 sayfalık bu kitapcık çok şey öneriyordu, örneğin seçkin bürokratları halkın ortasında kurşunlamayı ya da doğal şekilde ölmüş işbirlikçilerin cesetlerini 'şehitler' yaratabilmek için delik deşik etmeyi... Nikaragua sorunu nedeniyle ABD dünya sorunlarının çözümünde yasaların geçerliliği savının en ateşli destekleyicisi olma iddiasından bile yazgeçti, Adalet Divanı'nın kararlarına uymadı, hatta işi kurumun üyeliğinden çekilmeye dek götürdü.

Dahası da var! Örneğin, ABD'nin bir dış politika aracı olarak transfer ettiği silahların son yıllardaki dikkate değer artışına göz atılabilir. ABD'nin Dış Askeri Satış Programı adı altında 1971 ve 1980 arası yaptığı 97.6 milyar dolarlık satış bundan önceki 20 yılın sekiz katıdır. Bu satışların büyük bir kısmı, ABD'nin ürettiği en gelişkin silahları kapsar ve 3. dünya ülkelerine gönderilmiştir. Bu 'silah süpermarketi' rolünün uluslararası şiddet ve çelişkinin artmakta olduğu bir döneme rastlaması çok dikkat çekicidir.

Ancak ABD'nin en büyük çelişkisi dünya üstündeki karşı devrimin en büyük destekçisi olarak ve ülkesinin eşsiz konumundan yararlanarak karşı-şiddet havarisi kesilmesidir. ABD'nin kökleri ulusal devrimden kaynaklanır. Ancak ABD özgün değerlerinden o denli hızlı sapmıştır ki, sonunda 3. dünyanın kendi kaderini belirleyebilmesinin en büyük engeli olan Avrupa'nın yerini bile almıştır. O kadar ki, ABD sömürge dünyasındaki Amerikan Kütüphanelerinden Tarihi Bağımsızlık Bildirgesini çıkartmıştır. ABD devrimci yapısını çoktan yitirmiştir. Bu gerçek Alexander Hamilton'un şu varsayımını da yanlışlamıştır, "Bu ülke dünyanın bilinci haline gelecektir, yani bu ülke "birlik'te duyduğu yeni gücü Afrika, Amerika ve Asya'da insan haklarının onurunu kanıtlamak için kullanacaktır."

John Kennedy "Ulusalcılığın bugün, dış olayların en belirleyici etmeni olduğu ortadadır. Bu gerçeğe direnebiliriz ya da bütünüyle görmemezlikten gelebiliriz. Ancak bunu yalnızca kısa bir süre sürdürebiliriz. Şu açıktır, ulusalcılık Sovyetler Birliği tarafından kullanılabilir, üstelik de ağır sonuçlar doğurabilir. Öyleyse biz bir ülkede ulusalcılığa prim verebiliriz, böylelikle güvenliğimizi ve dünya üstündeki konumumuzu sağlamlaştırabiliriz" demekteydi. Ama bu varsayım bir vahşet çığlığı içinde son buldu. Yaşanan tüm olaylar sonucunda "ABD hemen her devrimci ayaklanmada kendisini anti-komünizm adına ulusalcılığı geri çekmeye çalışırken buldu."

Bu yüzyılın geri kalan bölümü ve daha ilerisi için bir başka anahtar konu da sosyal devrim konusudur. Ama Stanley Hoffman'ın belirttiği gibi "tarihteki tüm büyük güçler ve elbette ki ABD'liler bu konuya da iyi hazırlanamadılar ve sonuçta bunlarla başedemediler. Çünkü... sosyal devrim kapitalizmin yerel baskılarına bağlıdır. Bu tür baskılar kapitalizmin ortaya çıkmasını kolaylaştırır."

SONUÇ

Yüzlerce yıldan beri Batı, dünya üzerinde sermaye birikimini gerçekleştirmek için şiddeti temel araç haline getirdi. Avrupa dışındaki kıtalar işgal edildi, yerli halk çoğu kez yok edildi ya da öldürüldü, köle haline getirildi, insanlıktan çıkartıldı. Ve sonra kendilerinden çalınan topraklarda çalıştırılmak için oradan oraya taşındı. Batının güç arayışı milyonlarca insanın yaşamı pahasına yüzyıllarca sürdü. Ve bu yüzyıllar boyunca Batılı olmayanlar yani dünyanın 'lanetlileri' öteki yanaklarını çevirmeyi bir alışkanlık, bir sanat haline getirdiler.

Son zamanlarda 3. dünyadaki kimi bölgelerde ortaya çıkan gerilla karşı şiddetinin, 'uygarlaşmış' dünyaya Batı tarafından bir tehdit olarak gösterilmesi garip bir ironi taşımaktadır. Oysa uygarlaştırmanın özü toplumdaki bireylerin insanlaştırılmasıdır. Batı dünyasının ortaya koyduğunun tam tersine bu "insan zıtlıklarının bastırılması ve cinayetin yüceltilmesinin" en uç karşıtı olmak durumundadır.

İşte, Fanon bu konuda asla uzlaşmayan bir tutuma sahiptir. Şu sözlerine kulak verelim, "İnsan adına konuşmaktan başka hiçbir şey yapmayan, dahası bulduğu her yerde onu öldürmekten çekinmeyen Batı'yı bir kenara bırakın."

Şiddetin ve terörizmin yok edilmesine yönelik her karar, geniş görüşlü ve objektif insanlar tarafından alınmalıdır. Üstelik de, yalnızca bir uçak kaçırma olayında pazarlık konusu edilen masum insan hayatı söz konusu olduğu zaman değil, fakat Avustralya yerlilerinin spor için öldürüldüğü, Libya'nın Çad topraklarını işgal ettiği, CIA'nın Patrice Lumumba'yı katlettiği ya da Şili'deki Allende Hükümeti'nin bir şiddet fırtınasıyla devrildiği zamanda da bu bilinç gündeme gelmelidir.

Tepkisel ya da daha önceden hesaplanmış şiddetin, kederlerini içlerine gömmüş insanları ve kendilerini tarihi yanlışlıkları düzeltmeye adamış insanları susturmaya yetmeyeceği kuşku götürmez bir gerçektir. ■

BU SEÇİMİ ÇARE GÖRDÜĞÜMÜZ İÇİN DEĞİL SOSYALİZMİN ÇARE OLDUĞUNU GÖSTERMEK İÇİN SEÇİMDE VARIZ

Hiçbir zaman kaybolmayız. Eğilmeyiz. Ölmeyiz: Biz, sosyalistiz. Sosyalist olduğumuz için bu seçimde de varız.

Bu seçimi çare görmüyoruz. Çare, biziz. Bizim çare olduğumuzu, sosyalizmin tek çare olduğunu göstermek için seçime girmek istiyoruz.

En azından iki merkezde, proletaryanın yoğun olduğu İstanbul'da ve kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı Diyarbakır'da seçime girmek istiyoruz. Hiç değilse bu iki merkezde, sosyalizmin sesini yükseltmek ve devrimcilerin ölmeyeceğini göstermek için seçim kampanyasından yararlanılmalıdır. Sosyalist ve devrimci demokrat bağımsız adaylar olmalıdır. Bunlar desteklenmelidir.

Önemli olan, niteliktir. Tek bir aday bile olsa, niteliğimizi ortaya koyacaktır.

Seçimde olmadığımız, bağımsız adaylarla ayrı sesimizi duyurmadığımız her yerde, hiçbir burjuva partisinin desteklenmemesi gerektiğini, sandığa gidenlerin sadece bu düzene tepkilerini dile getirmelerini savunuyoruz.

Seçime giren yedi burjuva partisinin adaylarına oy verilmemesini istiyoruz. Bunlar "bizim" adaylarımız değildir; bunlar, başkalarının seçip sizin önünüze koydukları isimlerdir.

İkidir burjuvazi karpuz seçmekle aday listesi hazırlamayı birbirine karıştırıyor: Kendini fesheden parlamentonun adaylarını beş general seçtiler. Kendini fesheden parlamentonun mensupları, önce isimlerini Milli Güvenlik Konseyi'nin beş generaline sundular. Bundan sonra halk, beş generalin seçtiği ve daha sonra çeşitli renklere boyanan isimlerden kaç tanesinin parlamentoya gireceğine karar verdi. 1983 yılında halka, meclise göndereceklerini bağımsız olarak seçme hakkı verilmedi. Halk ancak beş generalin seçtiklerini sıraya koymakla görevlendirildi.

Önümüzdeki durum farklı değildir: Bu seçimde de halk, yalnızca Demirel'in, Ecevit'in, İnönü'nün, Özal'ın, Türkeş'in hazırladığı listeler arasında bir sıralama yapmak durumunda bırakılıyor. Artık ikiyüzlülük tam bir yüzsüzlük oluyor: Burjuvazi politikasında kokuşan "ön seçim" kurumuna bile tahammül edilemiyor ve parti yöneticilerinin listeleri bir seçim olarak sandıkların önüne sıralanıyor.

Şimdi burjuva bilim adamlarının yeni bir görevi var; Özal'ın diktatör olup olmadığını tartışıyorlar. Turgut Özal'ı, darbenin ve burjuva diktatörlüğünün günah keçisi yaparak işin içinden çıkabileceklerini savunuyorlar. Bu seçimi boykot etmeleri gerekiyor; ancak seçimlerde boykot gibi zaman zaman kullanılabilecek bir yöntemi meşrulaştırmamak için, özgürlüklerden ve tüm demokratik yollardan korktukları için, bu haksız, her türlü hukuk ilkesine aykırı seçim oyununa kuzu kuzu razı oluyorlar.

Burjuvazi için ayrım, onlarla sosyal demokratlar arasındadır; sosyal demokrasi de özünde ve son çözümlemede burjuvazinin çizgisidir. Bunlar, sosyal demokratlar, bugün artık görülür bir biçimde, açık seçik burjuvazinin politikasını savunuyor. Korkak ve ürkek bir hareket olarak Eylülizm ile uyuşma çizgisini tutturuyor.

Bizler, sosyalistler, "onlar" ile "bunlar" arasında bir fark görmüyoruz.

Onurumuza sahip çıkarak onlara olduğu gibi bunlara da, SHP ve DSP'ye de oy verilmemesini istiyoruz.

SHP ve liderliği, son derece ürkek ve korkak bir uyuşmacılık içindedir: Parti'nin en üst kurulundaki bir üyenin programın kürtçeye çevirmesini önermesi karşısında, Eylül idamlarına benzer bir hızla alınan karar ve onama ile SHP üst yöneticisi partisinin dışına atılmıştır. İstanbul İl Örgütü'nün sosyalistlerden geride kalmamak için düzenlemek zorunluluğunu duyduğu 1 Mayıs toplantısı, Evren-İnönü görüşmesinden hemen sonra ve hiçbir sıkıntı gösterilmeden iptal edilmiştir. SHP, Eylülizm ile hem uyuşma ve hem de büyük bir ürkeklik içindedir.

Bunlar, 12 Eylül Lideri Evren'in tanımadıkları eşinin cenazesine gidip hazırol duranlardır. DSP Lideri Bülent Ecevit, kendisinin özgürlüklerini elinden alındığını ileri sürerek çalım yaptığı bir zamanda bile Evren'in eşinin Hacıbayram'daki cenazesine katılıp saygılarını sunmuştur. DSP, cezaevi önünde direnişlerin sembolü Didar Şensoy'un cenazesine bir temsilci bile göndermemiştir. Didar Şensoy, SHP üyesi olarak ölmüştür. SHP Lideri İnönü ve partisi Didar Şensoy'un cenazesine bile katılamamıştır. İnönü ve Partisi, Eylülistlerden korkusu ve kör oy hesapları nedeniyle kendi partilisinin cenazesine bile saygı gösterememektedir.

Onlar'a ve Bunlar'a oy yoktur.

Cenazelerine gerekli saygıyı göstermeyenlere verilecek hiçbir oyumuz olmamalıdır.

Biz sosyalistiz: İnsanın onuru bizim onurumuzdur.

Biz sosyalistiz: Halkın onuru bizim onurumuzdur. Hiçbir halkın ezilmesine, hiçbir dilin esaret altında tutulmasına izin veremeyiz.

Biz sosyalistiz: İşçi sınıfımızın devrimci geleceği geleceğimizdir. İşçi sınıfımızın bağımsız tutumunu her durumda savunmak durumundayız.

Biz sosyalistiz: Devrimcilikle sosyalistliğin hiçbir zaman birbirinden ayrılmadığına inanıyoruz. Devrimci yüreğimizi, halkımızın ve köylümüzün nabzı yapmak zorundayız, bu zorunluluktan geri kalamayız.

Geleceğimiz sosyalizmdir: Bu seçimi çare gördüğümüz için değil, bizim çare olduğumuz göstermek için seçime giriyoruz.

Onurumuza ve geleceğimize sahip çıkacağız. Her zaman. ■

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ